

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

GEOGRAPHICAL
CHRONICLES

ΔΕΛΤΙΟΝ
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

BULLETIN OF THE CYPRUS GEOGRAPHICAL ASSOCIATION

VOL. IV — No. 7-8 — JANUARY-DECEMBER 1975

ΕΤΟΣ Δ'   •   ΑΡ. 7-8   •   ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1975

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΣΑΜΗΝΙΑΙΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ
ΤΟΥ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

ΕΤΟΣ 4ον - ΤΕΤΧΟΣ 7-8 ΙΑΝ.-ΔΕΚ. 1975

GEOGRAPHICAL CHRONICLES

ISSUED BY THE CYPRUS
GEOGRAPHICAL ASSOCIATION EVERY SIX MONTHS

VOL. IV — No. 7-8 JAN-DEC 1975

Διεύθυνσις :

Ταχ. Κιβ. 3656
Λευκωσία
ΚΥΠΡΟΣ

Address :

P.O.Box 3656
Nicosia
CYPRUS

Ἐγκεκριμένο ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας διὰ τὰς Σχολικὰς καὶ Κοινοτικὰς Βιβλιοθήκας.

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ :

Ἀνδρέας Κλ. Σοφοκλέους
Ὅθων Γιαγκουλλῆς
Παναγιώτης Ἀργυρίδης
Νίκος Γεωργιάδης
Πάνος Ἰωαννίδης
Γεώργιος Καδῆς

PUBLICATION COMMITTEE:

Andreas Cl. Sophocleous
Othon Yiangoullis
Panayiotis Argyrides
Nicos Georghiades
Panos Ioannides
George Kadis

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ CONTENTS

	Σελίς—Page
1. Remarks Upon Cyprus Geoeconomic Position	3— 18
2. Περιφέρειες καὶ Περιφερειακὴ Διοίκηση	19— 68
3. Population Trends in Nicosia and the Changing Rural — Urban Fringe	69— 79
4. Σχέσεις Οικονομικῶν Θεωριῶν καὶ Γεωγραφικῆς Ἐρεῦνης: Ἡ Θεωρία τοῦ Von Thünen καὶ ἡ Ἐπέκτασις μίας Συγχρόνου Πόλεως	80 —87
5. A Geographical Approach to the Krasokhortia	88— 94
6. Ἡ Μελέτη τοῦ Περιβάλλοντος καὶ ἡ Ἐνοποίηση τῆς Ὑλης	95—100
7. Recorded and Expected Climatological Extremes in Return Periods of 25, 50 and 100 Years in Cyprus	101—111
8a A German Bibliography on the Geography of Cyprus	112—114
9. Γεωγραφικὰ Νέα	115—145

Τιμὴ Τεύχους 1000 μιλς

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ :

Μέλη Γ.Ο.Κ. Δωρεάν
Μὴ Μέλη Γ.Ο.Κ. 1500 μιλς
Ὄργανισμοὶ — Βιβλιοθηκαὶ 2000 μιλς
Ἐξωτερικοῦ \$8, £3.00 2500 μιλς

Price per issue 1000 mils

ANNUAL SUBSCRIPTION :

Members of C.G.A. Out of charge
Non-Members of C.G.A. 1500 mils
Organizations — Libraries 2000 mils
Abroad \$8, £3.00 2500 mils

Τὰ ἐνυπόγραφα ἄρθρα ἐκφράζουσι
τὰς ἀπόψεις τῶν συγγραφέων των.

© Copyrights Reserved.

Τύποις ΖΑΒΑΛΛΗ ΛΤΔ., Λευκωσία.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

GEOGRAPHICAL CHRONICLES

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

BULLETIN OF THE CYPRUS GEOGRAPHICAL ASSOCIATION

VOL. IV — No. 7-8 — JANUARY-DECEMBER 1975

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είμαστε ετυχεῖς πὸν παραδίδουμε σιὸς ἀναγνώστες μας τὸ νέο διπλὸ τεῦχος τῶν «Γεωγραφικῶν Χρονικῶν». Δυστυχῶς ἡ κυκλοφορία του καθυστέρησε ἀρκετὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως καὶ τῶν πολλῶν δυσκολιῶν πὸν δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὴν βάρβαρη Τουρκικὴ εἰσβολή. Πολλὰ ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου προσφυγοποιήθηκαν καὶ ὁ Ὁμιλος ἀντιμετωπίζει οἰκονομικὲς δυσχέρειες.

Παρ' ὅλες, ὅμως, τὶς δυσκολίες καὶ ἀντιξοότητες ὁ Γ.Ο.Κ. συναισθάνθηκε τὸ ὕψος τοῦ χρέους καὶ τῶν ἐνθυῶν του ἀμέσως μετὰ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολή καὶ ἀνάπτυξε ζηλευτὴ δραστηριότητα σιὸν τομέα διαφωτίσεως τῆς Κυπριακῆς καὶ Διεθνοῦς Κοινῆς Γνώμης πάνω σις γεωγραφικὲς πιυχές τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος ὅπως διαμορφώθηκε μετὰ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολή. Μέλη τοῦ Ὁμίλου δημοσίευσαν ἄρθρα, μελέτες, ἐνδιαφέροντα στατιστικὰ στοιχεῖα καὶ ἀπέστειλαν ὑπομνήματα, ἐπιστολές καὶ ψηφίσματα σὲ μεγάλο ἀριθμὸ προσωπικοτήτων τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ὁ Γεωγραφικὸς Ὁμιλος Κύπρου ἔκαμε δημόσια γνωστὴ τὴ θέση του πὸς ὅποιαδήποτε λύση τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος γιὰ νὰναι δίκαιη καὶ βιώσιμη πρέπει νὰ βασίζεται σιὸ γεωγραφικὸ ὑπόβαθρο τῆς Κύπρου. Πρέπει νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψη πὸς ἡ Κύπρος ἀποτελεῖ μιὰ ἀδιάρρηκτη γεωγραφικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐνότητα καὶ ὅτι ἡ ἐνότητα αὐτὴ καθὼς καὶ ἡ ἰσορροπία τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων καὶ παραγόντων της πρέπει νὰ διαφυλαχθοῦν ἂν πρόκειται νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ μελλοντικὴ πορεία γιὰ πρόοδο καὶ εὐημερία ὅλων τῶν κατοίκων της.

Σιὸ τεῦχος πὸν κρατᾶτε σιὰ χέρια σας περιλαμβάνονται μελέτες, ἄρθρα, στατιστικὰ στοιχεῖα καὶ ἄλλες ἐνδιαφέρουσες μονογραφίες πὸν σχετίζονται ἄμεσα ἢ ἔμμεσα μὲ τὴν κατὰσταση σιὴν Κύπρο ὅπως δημιουργήθηκε μετὰ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολή.

Α. Κ. Σ.

REMARKS UPON CYPRUS GEOECONOMIC POSITION

GASP G. MISTARDIS

Emeritus Professor of Geography,
Geoeconomics—Geopolitics

I. CYPRUS AND THE WESTERN—ASIAN PHYSIOGRAPHIC UNITS OF ASIA MINOR AND SYRIA—MESOPOTAMIA

The island of Cyprus (9250 km²) though not very far from the coasts of western Cilicia (about 42 miles) and of north-western Syria (about 55 miles), if compared with both the extensive physiographical unit of Asia Minor and with the Syria-Mesopotamia complex it presents marked differences. It should be noted that differences exist also between the Asia Minor and the Syria-Mesopotamia complexes.

Natural contrasts.

The Syria-Mesopotamia complex is in geological terms, part of an old, Arabian tableland of kratogenic tectonics. Desertic to semidesertic plateau-like features, mostly of moderate altitude, prevail in its relief.

It is only along the Mediterranean coast, that a long mountain range (N-S trend) is rising. This range, attaining a height of 3088 metres at Mt. Lebanon, is considered to have been formed by horst type faulting. Its northernmost part presents a minor exception in that it is believed to belong in the tectonic zone of Iranides of the Alpine orogenesis. Communications from the coast to the interior are possible only through a few passes trending SW-NE, mainly those of Galilee and Mitani valleys in the Southern part, and that of the Lower Orontes Valley in the northern.

Asia Minor, facing the northeastern part of the Mediterranean, is in geological terms younger than the Syria-Mesopotamia complex. Except from its central part, a zone which seems to be of the German type folding (with many blocks of crystalline schists)

it is a strong folded (Alpine orogenesis) area, with a more accentuated relief, very mountainous in the circumference, and with many high plateaus in the interior. It is more elevated, much more accentuated, less dry and less warm, than the Syria-Mesopotamia complex. Differences also exist in the environmental conditions of the two complexes.

Cyprus, situated at the prolongation to the west of the boundary of the two extensive physiographic units, and isolated from both by wide sea branches, cannot be considered as belonging to any of them.

The physiographical features of the island give the impression of a marked individuality. In the northernmost part is rising a small folded (Alpine orogenesis-zone of Iranides) mountain range (Kyrenia) and in the south western part is found the much more important mountain range of the Cyprian Olympus (2000m) consisting chiefly of igneous rocks (plutonic, volcanic and dyke rocks). Between these highlands is extended the lowland of Mesaoria, consisting chiefly of Neocene formations.

Cyprus differs from both Asia Minor and Syria as regards amplitudes of climatic fluctuations, which in the case of Cyprus are not so notable as in the mainland, where the incidence of disastrous droughts is high. Cyprus enjoys a much less continental type of climate which may be regarded as mild.

The differences that exist, even with the most adjacent coastal areas of Asia Minor (western or Tracheia Cilicia) and Syria (Kasiotis), are so big that Cyprus can be considered as a distinct physiographic unit despite its relative small size and its small distance from Western Asia (40 miles) and Northeastern Africa (200 miles).

Anthropogeographical contrasts.

Contrasts between the two extensive physiographical units of Asia Minor and Syria-Mesopotamia are also very notable as regards human geographical conditions (social, cultural etc).

a) Syria-Northwestern Mesopotamia

On the Syrian tableland, mostly semi-desertic and desertic, it is only in regions of moderate aridity, which are very limited in extent, that development of relatively important towns has had been favoured (Aleppo, Damascus, Palmyra, a.o.) and also in the valleys of certain rivers (Middle Orontes, Middle Euphrates). In this region, in which notable variations in environmental conditions are limited and in which natural potential is restricted, a nomadic or semi-nomadic type of life is favoured. On the other hand because its natural conditions left it exposed to invasions from east, north and south, very often it has been dominated by the great powers of Mesopotamia, Asia Minor and Nileland (Egypt).

The emergence of relatively important states, based upon the natural potential of the land, was hampered by the arid or semi-arid climatic conditions. It is mostly due to the good geographical position, providing command to the trade routes from Lower Mesopotamia, Iran and Persian Gulf towards the coast of Mediterranean, that several states developed in various periods of the past. Thus, those of Mari, Jamkhad (Aleppo), Qatna in (Orontes valley) developed in the II millennium B.C., that of Commagene in the Hellenistic Times, and that of Palmyra in the Roman Times.

It is true that Syria was in certain periods the chief area in which very extensive and powerful states developed. Thus, between III-I c. B.C. emerged the Hellenistic Seleucidian state on the Orontes with Antiochea as the capital and in 661—750 A.D. the Arabian Omidia state with Damascus as the capital. These states, however, were great empires which based their growth on the exploitation of resources of other areas.

b) The Interior of Asia Minor.

In the interior of Asia Minor environmental conditions were, in contrast to Syria-Mesopotamia, very favourable for the development of important states. Natural potential was mostly high and the mountainous ranges around it were providing natural defense against the attacks of the powerful states.

Thus, the Hittite state (capital Khattusho-Bogazkoy), which more than once became an extensive powerful empire, developed in the II millennium B.C. on the central eastern high plateaus of Cappadocia; the rich Phrygian state, with Gordion as the capital, developed in the 13th—17th century B.C. on the central-southern part of Interior Asia Minor and the state of Rum Seljuk (capital Konya) developed on the eastern part of Asia Minor in the 11th—13th century A.D.

c) Cyprus.

In Cyprus, because of its limited size, no important state could develop in the interior, despite the high natural potential that existed.

From what is mentioned in the Egyptian inscription of Medinet Habu (12th c. B.C.) and several ancient texts, as that in Diodorus (4th c. B.C.), only small city — states developed in the interior of the island (Ledra, Chytroi, Tamassos, Golgoi, Idalion).

On the other hand, the political unification of the whole island, which could foster the development of an important state based on both, exploitation of the natural potential and on benefits arising from its excellent geographical position, rarely could be obtained. The efforts of Evagoras A' (411—374 B.C.), king of Salamis, to obtain the political unification of the island, even by force, was not fully realised. It was only under a foreign dynasty (Lusignans) that the whole island became a single state and this lasted for a long time (1192—1489 A.C.), and relatively speaking this reflects a very important development.

Environmental conditions in Cyprus favoured mostly the formation of city-states on the coastal zone, a development which was based chiefly not upon land productivity, but on exploitation of the good geogra-

phical position for trading etc. The most important of these city-states developed on the eastern coast, along the bay of Famagusta (Amochostos). Engomi as the main centre in the II millenium B.C., and later on Salamis. The foundation of Engomi was based chiefly upon its excellent geographical position in relation to the maritime-commercial centres of northern Syria and mainly that of Ugarit, starting points of the trade routes towards Mesopotamia etc., as also in relation to the maritime communications between Egypt and Cilicia.

Of the other coastal city-states mentioned in ancient texts, those of Kition, Amathus, Kourion and Paphos were situated on the southern coast, a position that favoured relations with the Aegean area, and those of Lapithos and Kyrenia on the northern coast that favoured relations with southern Asia Minor, but also a position that favoured their growth as ports of call for ships following the maritime route from the north syrian maritime-commercial centers (Posideion-Al Mina, etc) to those of the Aegean area.

II. THE COASTAL REGIONS OF CYPRUS AND OF SYRIA — SOUTHEASTERN ASIA MINOR

— Contrasts concerning the geographical position.

Cyprian coastal city-states were notably developed by exploiting their geographical position that provided possibilities for controlling, more or less, or at least to profit from the proximity to maritime routes running from Syria and Cilicia towards the Aegean area and farther west. The sites on which these ports grew up were excellent for the call of ships, and for repairs and supplies in water, provisions etc., as centres for commercial exchange of goods brought from various countries of East and West. Cyprian ports had not a notable hinterland, but only extensive maritime (overseas) forelands.

The city-states of the coastal zone of southeastern Asia Minor and Syria-Phoenicia were greatly developed because of their si-

tuation as gates to a very extensive interior, for overseas relations. Their ports had a very extensive hinterland from which they were separated by mountain ranges. Communications were facilitated by the existence of certain passes in Western Taurus (through Kalykandos valley), Central Taurus (Cilician Gates), Antitaurus, Amanus, Alaouitian Mts, and Lebanon and of an excellent natural route, the valley of Lower Orontes.

Natural comparisons and contrasts.

Environmental conditions in the coastal zone of Cyprus and south-eastern Asia Minor and Syria-Phoenicia vary greatly. In all of them there are strips of land along the coast while the area beyond them is dominated by mountainous masses and lowlands. But in Cyprus the narrow strips of land along the coast are of a limited length, while those in southern Asia-Minor (of western or Tracheia Cilicia) and in Syria-Phoenicia (along the western foothills a Mt. Lebanon) are long, each of them extending to more than 150 km. Also, while in Cyprus the coastal lowlands, the most important of which are those of Salamis-Kition and Morphou, are of limited size (less than 1000 km²) those of north Syria are more extensive, and in southern Asia Minor the plain of eastern Cilicia has a size which almost equals that of the whole island of Cyprus.

As regards climatic and hydrological conditions, the coastal zone of Cyprus is enjoying a semi-dry climate, moderately continental, but mild enough (Mediterranean of the Hellenic type); because of the limited precipitation it is poor in surface waters. Apart from the climatic-hydrological conditions, the edaphological and relief conditions are also combined to give a medium natural potential to most of the areas of this zone.

In the coastal zone of Syria-Phoenicia semi-aridity is more notable. The climate is more continental (Mediterranean of the Syrian type) and relatively more warm. In the mountainous regions precipitation is abundant. Because of its calcareous nature Phoenicia is poor in surface water, but very rich in ground water, because of the abundance of precipita-

tion on Mt. Lebanon. However, edaphological and relief conditions are not favourable for much natural potential.

The coastal northern Syria is less poor in surface water and its edaphological and relief conditions are more favourable for the development of the agrarian branches of economy. In its northern part it is crossed by the lower part of an important river, the Orontes, which in ancient times was navigable up to Antiocheia, an element which favoured the economy of the area.

A similar contrast between the two halves of the coastal zone may be noted also in south-eastern Asia Minor, which is likewise enjoying a Mediterranean Syrian type of climate, semi-dry in the lower parts, but with abundant precipitation (even in the form of snow) on the mountainous regions.

The western half (Tracheia Cilicia), because of its calcareous composition is poor in surface waters. Ground water is chiefly karstic. Since also edaphological and relief conditions are not favourable, an important development of the agrarian sectors of economy is very difficult to be obtained in this area. In contrast, in eastern Cilicia, where edaphological conditions are good and surface waters abundant (it is crossed by important rivers, i.e. Pyramos, Saros, Kyndos, fed from the high mountain ranges of Taurus and Antitaurus), the natural potential is sufficiently high for an important development of the agrarian sector of the economy.

The island of Cyprus, in similarity to the coastal regions of southeastern Asia Minor and Syria-Phoenicia, was covered in the past by extensive forests, frequently consisting of various kinds of trees. The abundance of good quality wood contributed greatly to the development of shipbuilding industries in ancient times. Thus, many city-states, i.e. Salamis in Cyprus, Ugarit in north-western Syria, Tyr. Sidon a.o. in Phoenicia became important maritime powers. This abundance in good wood, however, frequently provoked the powerful states of the interior, where forests were lacking or were very rare, the desire to conquer or dominate the rich in forests coastal regions. Thus, not rarely

the Assyrians and Babylonians conquered coastal Syria, Phoenicia and the Hittites Cilicia; also the Egyptians conquered Phoenicia and Cyprus.

Little by little this inestimable forest cover was mostly destroyed and only remnants of it survived. The most important of them are found on the mountains near to north coast of Syria and on those of Cilicia. In Cyprus, up to the first decades of the present century, first-class timber forests covered about 220 sq. miles (8%) and Scrub forests 306 sq. miles (13%).

Population displacements.

The coastal regions of southeastern Asia Minor and Syria-Phoenicia are greatly exposed to population pressures from the interior, in search of areas with more favourable conditions for a permanent settlement. Though naturally protected by mountainous ranges, they could not avert the entrance and establishment of various tribes by force. They could not avoid also the installation of numerous families by conquering powers for the purpose of stabilising their position. But in each case infiltration was accomplished mostly by peaceful ways.

The northern coastlands of Syria, by virtue of their high natural potential, were particularly exposed to such infiltrations. The valley of Lower Orontes was a very good natural gate for entrance in the rich Kassiotis. Also eastern Cilicia, though protected naturally by the mountain ranges of Taurus, Antitaurus and Amanos, was subjected to forceful infiltrations from Cappadocia, the interior of eastern Asia Minor, from northern Syria and northwestern Mesopotamia.

Thus, the populations of eastern Cilicia and the northern coastlands of Syria were extremely mixed since ancient times and notable infiltrations continued until modern times.

In western Cilicia (Tracheia) infiltrations from the interior of Asia Minor (Lycaonia, Isauria) were less important because of the low natural potential of the area. On the coast, foundations of colonies by people from overseas areas, chiefly the Aegean, were not rare. Samians built Nagidos and Kelenderis

in the 8th c. B.C. This coast was also frequently used as a refuge-base by pirates.

In Phoenicia, infiltrations from the interior (Syrian plateau) were also unimportant, not only because of the high mountainous barrier of Lebanon, but moreover owing to the low natural potential. Probably, those who, in the III millenium B.C., built the cities of Tyr, Sidon, Byruttos, Byblos and Arados arrived from far distant areas, probably the Red Sea, or the Persian Gulf.

Cyprus, separated from Asia by sea, was, more or less, well protected by nature against such infiltrations of populations from east (Syria, etc.) and north (Asia Minor). It is true that Asiatic conquerors of the island many times encouraged the permanent installation of numerous families in various coastal settlements of the island. These immigrants, however, were little by little assimilated by the Cypriots, or at least, under the influence of the environmental conditions they acquired also the conception of an individuality of the island from several points of view.

Often, Cyprus became the refuge of fugitives from the Asiatic neighbouring areas, chiefly after the destruction of their cities by invaders. Among the most important flight of refugees from east was that of Ugaritians after the destruction of their settlements by Pirates at the end of the 13th-beginning of the 12th c. B.C.

The establishment of Phoenicians in the 10th century B.C. in certain settlements of Cyprus, mainly in Kition and Amathus, was not a pure colonisation. Phoenicians desired to have factories and commercial-maritime bases on the island in order to dominate over northeastern Mediterranean. They had penetrated into the interior of Cyprus only temporarily up to Idalion and Tamassus. More important was the installation of Occidentals (French, Italians etc) in the late Middle Age, during the period when Cyprus was under the House of Lusignans (1192—1489) and the Venetian occupation (1489—1570). Outside merchants and artisans and numerous military and administrative functionaries, established themselves not only in coastal settlements but

also in the interior.

All these infiltrations during Ancient and Middle Ages exercised only temporary influences. They had not left notable marks upon the Cypriot population. Infiltrating human elements were assimilated by the Cypriots.

Very little is known about the relations between Aegeans and Cyprus during the period of the Minoan preponderance. Archaeological data are not abundant and do not permit any satisfactory conclusion as to whether the Aegeans established settlements on the island. It is during the period of the Mycenaean preponderance and chiefly during its recession and decline, that the presence of the Aegeans in Cyprus became notable and sometimes very important.

Myceneans began to be established permanently in certain Cyprian coastal settlements since the 14th c. B.C. mostly as merchants or artisans. But it is chiefly after the middle of the 13th c. that a notable colonisation of the island by the Aegeans took place.

Aegeans (Achaean) were established at about the end of the 13th c. in several coastal parts of Cyprus, mostly as colonists in existing settlements, as well as in destructed or abandoned ones; probably, they settled also at new places, as at Naa and Lara on the western coast, on a permanent or provisional basis. A second notable presence of Aegeans in Cyprus is placed at about the middle of the 12th c. A third and final group of Greek refugees made their way at a time (11th c.) when the Mycaean world in Greece had declined.

As a consequence of the Aegean colonization in Cyprus was i) the inauguration of a dynamic phase almost without parallel in the island's ancient history, and ii) the continuation of the Mycenaean civilization and the Hellenization little by little of the whole island.

How to explain a fact such as the complete Hellenization of Cyprus? Only by a vigorous ability to assimilate, proper to the Mycenaean civilisation and the Achaean or both, or by the existence of a common origin of the ancient inhabitants of the island and the people

of the Aegean area. It is a very interesting problem, which evidently will continue to preoccupy historians.

Cyprus individuality from the anthropogeographical point of view.

In the coastal areas of southern Asia Minor and Syria-Palestine, infiltrating masses of people many times provoked very important changes in the structure of population (ethnological etc.). Thus in Phoenicia, but chiefly in northwestern Syria and southeastern Asia Minor, frequent changes of language, manners, thought and other basic cultural elements, took place and these changes were imposed by infiltrating masses of people or in cases represent gradual changes resulting from the higher assimilative influences of the infiltrators upon local people. All these changes had important repercussion upon the political and economic evolution of these coastal areas, mainly upon their general orientation.

The case in the island of Cyprus, was different; here, infiltrating masses of people except the Achaeans, were assimilated by the Cyprians or they left the island without producing any change.

After the Hellenization of the island by the Achaeans during the last centuries of the II millennium B.C., no changes of the language, the basic manners and thought, and other basic elements of the culture, took place, though the pressures of the historical events were very strong. All these are attesting greatly in favour of the hypothesis for a common origin of the ancient inhabitants of the island (Eteocyprians) and of, at least, a great part of the people of the Aegean area.

Such an anthropogeographical feature i.e. amalgamation of masses of men of the same origin (Eteocyprians and Achaeans) had as a result the creation of a population which was very strong from the ethnological point of view. Thus, the obstination of the Cyprians to resist against pressures for assimilation from the continental areas with great success and the strong inclination of them for relations with the populations of the Aegean area, can be more easily explained.

Because of this anthropogeographical featu-

re, Cyprus could follow an evolution differing greatly from that of its neighbours; an evolution which created an image intermediate between East and West.

III. GEOPOLITICAL INFLUENCES

There is no question in this paper of geopolitical influences, as concerns Cyprus, during the periods when the island was a part of great empires as the Alexandrian, the Roman, the Byzantine and the Ottoman. They were chiefly exposed to influences during the periods when, like in our period, the great physiographic units of western Asia, that of Asia Minor and that of Syria-Mesopotamia were from the political point of view separated from one another, and Cyprus on the other hand was not dominated by any one of the very powerful states within the empires.

In order to give a more clear picture of the geopolitical position of Cyprus as exposed above, the geopolitical influences concerning the coastal regions of southern Asia Minor and Syria-Phoenicia will be examined.

Influences upon the coastal zone of southern Asia Minor and Syria-Phoenicia.

For various reasons the states of the interior of Asia Minor and Syria-Mesopotamia wanted to dominate the coastal region of Syria-Phoenicia, Cilicia-Pamphylia. The most important reasons for this was the great forest wealth of their mountainous parts, the great fertility of certain lowlands and chiefly the desire to possess or control a maritime front for overseas relations, commercial etc. The mountain ranges separating the coastal areas from the interior were evidently good barriers against the efforts of the states of the interior to dominate the coastal states. But although defence relied upon such natural barriers was easy against weak states of the interior, it was not adequate weak the attacks from the powerful ones.

In Cilicia the very high natural potential and the protection, which, from the military point of view, the mountainous ranges surrounding it, could offer, greatly favoured the formation of a very important state there. Such an important state developed between

the 16th and 14th centuries B.C. and was known as Kizzuwadna. Its capital, Kizzuwanda or Kumanni was situated in the mountainous zone of Taurus-Antitaurus, probably at the site where the classical Comana Cappodociae developed later. But, because of the strategical position of Cilicia as an area of transit from central Asia Minor to North Syria and Upper Mesopotamia, the state of Kizzuwadna was frequently dominated or controlled by the then powerful states of the Hittites in Asia Minor and the Mitanians in Upper Mesopotamia. Later Cilicia was dominated or controlled by the Assyrians during the period of their eminence, mainly between 9th—7th c. B.C.

The very high natural potential of the norther coastlands of Syria also favoured greatly the creation of an important state, that of Ugarit in the IInd millenium B.C. Because of its strategic position, and its good accessibility with the coast through the Lower Orontes valley, the powerful states of the interior always desired to dominate it.

Sargon of Agade (Lower Mesopotamia) and Shamschi-Adad I of Assyria (Upper Mesopotamia) boasted to have erected triumphal arches on the Mediterranean coast (19th c. B.C.).

We do not know either the type, or the length of time of these early Mesopotamia dominations. Little is known also about the Assyrian domination on the Syrian coastal zone (occupation of Arvad etc.) at the time of Thalgathphalaser A', at about the end of the 12th c. B.C. Assyrian domination was imposed again upon this coastal zone since the 9th c. (by Assurnarsipal), and lasted for a long time; it was mostly a mild character. But, under Thalgathphalaser C (745—727) it became very harsh, with even expulsion of inhabitants to far distant areas and establishment in their places of other settlers from far distant areas. Perhaps the Babylonian domination, under Nabukodonossor (end 7th c. — 562 B.C.), was also very harsh, or at least not mild.

The Phoenician coastal zone, though of low natural potential, yet well protected against invasions by the mountainous range of Lebanon, was favoured for the development of

important maritime-commercial city-states. Thus, since chiefly the IInd millenium B.C. the city-states of Tyr, Sidon, Byblos a.o. came into being.

However, because of the need for the powers of the interior to control a sea front towards Mediterranean, the Phoenician city-states could not escape the domination of Assyrians and Babylonians during the periods of their eminence.

Counterbalancing western influences through Cyprus.

Geopolitical influences from the interior on the coastal zone of southeastern Asia Minor and Syria-Phoenicia were many times counterbalanced by overseas western influences, either directly, or more frequently indirectly through Cyprus.

In the Late Middle-Ages a very important state was developed in Cilicia, that of Little Armenia, founded at first as barony at the end of the 11th c. A.C. under the sovereignty of Byzantium; later it became a kingdom (1199 A.D.).

Due to various western influences (from Crusaders etc) directly or through Cyprus, which was under the Lusignans, Little Armenia managed to counterbalance pressures from the interior, from the Rum Seljuk state (Iconium) of central Asia Minor and other Seljuk states of Upper Mesopotamia, and persisted up to 1375 when it had been dissolved by the Mamelouks of Egypt.

Another important state which developed in northwestern Syria in Late Middle Ages was the Princedom of Antiocheia. Founded in 1084 as a Seljukian state, was occupied in 1098 by the Crusaders and was administered by princes of various houses (Normans of Tarente, French of Chatillon etc). Because of the strong western influences coming either directly from far distant overseas countries, or indirectly through Cyprus, the Antiochian State, which was mostly under the sovereignty of the Byzantine Empire, managed to counterbalance most pressures from the interior, from Seljuk-Turkish states etc. Thus, this Princedom managed to subsist up to 1268, when it had been dissolved by the Mamelouks of Egypt.

Western influences through Cyprus upon the Princedom of Tripolis, founded by the Crusaders at 1109 A.D. and subsisted till 1899, when it was occupied by the Egyptians (Mamelouks), were probably less strong.

More intensive were western influences, (since 1186 but not continuously) through Cyprus upon the Kingdom of Jerusalem, founded by the Crusaders early in 1099 A.D. The French Kings of Cyprus (Lusignans) were also Kings of Jerusalem (since 1198) when Amalric married Isabella, widow of Henry, king of Jerusalem. The affairs of this kingdom were arranged mostly in Nicosia, the residence of the Lusignans.

Western influences on Pamphylia, in the southern coastlands of Asia Minor, occurred only in a short span of time, in the second half of the 14th c. A.D. and were not important. They were associated with the occupation of Adalia and Corycos by Lusignans (Peter I).

The influence of Genoa, through Cyprus, which Ammochostos (Famagusta) between 1374 and 1489, upon the coastal regions of the easternmost Mediterranean was probably very notable, but only of a short duration (115 years). Of short duration was also the influence of Venice through Cyprus (97 years). Venice ruled the island between 1474 (when Cat. Cornari became queen of it) and 1571 when Cyprus was occupied by the Turks and was incorporated into the Ottoman Empire.

Owing to the fact that Venice was holding the whole island and not a part of it, its influence upon the coastal regions of easternmost Mediterranean through Cyprus was more notable than that of Genoa.

Influences from the Continent upon Cyprus.

Cyprus, mainly because of its small size, could not exercise a very notable political influence upon the coastal zone of southern Asia Minor and western Syria-Phoenicia-Palestina, except when she was connected in political and economic terms with western overseas areas as the Aegean a.o.

On the other hand, Cyprus, being well protected by nature in the east and north by the presence of wide sea branches, managed to

escape from any strong dominations from the powers of the interior of western Asia. The anthropogeographic individuality of the island also contributed greatly to this effect.

Thus, only in the zenith of their power, in 14th—13th c. B.C., did the Hittites imposed, rather lightly, their political influence upon the island of Cyprus. In this case it is understood that Alasiya or Alashiya mentioned in the tables of Pteria (Boghazköy), is indeed Cyprus. But as no other data indicate a dependence of Alasiya, and occupation of the island, opinions upon Hittite political influences are rather doubtful. No noticeable political influence upon Cyprus can be attested in the Late Middle Ages either from the part of the Rum Seljuk state (of Iconium), or from that of Little Armenia.

Similarly, no evidence exists indicating any substantial political influence upon Cyprus from the powerful states of the Syro-Mesopotamian physiographic unit during the II millennium B.C. It is only between the end of the 8th c. and the beginning of the 6th c. B.C. that Cyprus fell under the reign of the Assyrians.

Phoenician state-cities exerted various influences on Cyprus, the most important of which were the following: Phoenician colonies were established in the 9th c. B.C. on the southern coast of the island, firstly at Kition and later on at Amalthonte (a city where Egyptians were concentrated in the past).

Later, during the Assyrian and the Persian domination of the island, the Phoenicians penetrated somewhat towards the interior, up to Idalion and Tamassus. The establishment of the Phoenicians should be attributed to commercial purposes, chiefly to facilitate economic relations with the Aegean area and southern Asia Minor.

A kind of condominium was created in the Middle Ages (7th—10th c. A.D.), at a time when the Byzantines and Arabs were in long and tough struggles for the possession of the island.

The annual tribute paid by the Cypriots was shared equally by the Byzantine Empire and the Arabs. Arabian influence upon Cyprus

was weaker than the Byzantine influence.

Influences from Egypt.

Though a large open sea separates Cyprus from northeastern Africa, yet political influences from Egypt (at a distance of about 400 km) were very important upon Cyprus during various periods since the II millennium B.C. Egypt, because of certain geographical reasons, has been exposed to pressures from neighbouring powerful states in western Asia, which quite often were accentuated by various historical events. A sandy area with low relief was not presenting formidable obstacles to the above pressures. (Pelousian Isthmus — later Suez Canal).

In order to prevent such pressures Egypt was obliged to recourse to the domination of the Palestine-Phoenicia coastal zone and of part of southern Syria.

It was, however, very difficult for Egypt to retain the possession of these areas without the control of the easternmost part of the Mediterranean Sea. Such control could be possible, or at least easier, by an Egyptian domination of the island of Cyprus.

Therefore, early in the II millennium B.C., Asy, which was considered as a territory of the island Cyprus, was subjected to Egypt in the time of Tuthmosis III at the 15th c. B.C.

In the 6th c. B.C. Cyprus was again dominated by the Egyptians after the great naval victory of Apries (589—569) against the united fleets of the Phoenicians and the Cyprians. Amasis (569—525) consolidated the Egyptian domination by conquering the whole island. This Egyptian possession of the island (585—538) was a firm domination, with probably notable political influences.

For about two and a half centuries (295—258 B.C.) Cyprus was a possession of the Hellenistic (under the Ptolemies) state of Egypt. The Kings of the various states of the island were at that time abolished and replaced by a military governor and a General Council (for the interior affairs) composed of representatives of the principal communities.

Not only the political influences of the Hellenistic Egypt upon Cyprus were at that time very strong, but also cultural life, the institutions and the customs in the island were subjected to Ptolemaic influences.

Western influences (from the Greek-Aegean Area).

Though isolated from the Greek-Aegean area by a very extended sea branch, the Lycian (a part of eastern Mediterranean), nevertheless Cyprus was many times subjected to very important influences from this area which include economic, political and mainly cultural influences. These influences were so strong, that the island became a prolongation of the Aegean World in the eastern Mediterranean.

Influences from the Minoan Crete do not seem to be very notable. They were, probably, chiefly commercial in nature. Much more important were Mycenaean influences upon the island. No concrete evidence exists about political influences but economic influences were very important, and much more the cultural influences, chiefly since the 14th c. B.C. With Mycenaean colonization after the Trojan War, at about the end of the 13th c. B.C. and at about the middle of the 12th c. B.C., and the gradual Mycenaeanization of the whole island, Cyprus became a part of the Aegean world.

The Mycenaean-Aegean character of Cyprus became, mostly, more pronounced during the Dark Ages (11th—8th c. B.C.). The Aegean cultural influences in the island were such, as to render possible the maintenance of the Mycenaean civilization in the island for a very long time, while in the Aegean area this civilization disappeared gradually after the 12th c. B.C. As a consequence of this Aegeanization of the island and the maintenance of important relations with the Greek-Aegean area, Cyprus could neutralize all the efforts of the Phoenicians for domination upon the island.

Cyprus remained independent until about the end of the 8th c. B.C. and conserved most of the Aegean-Mycenaean civilization. The

names of the kings of the nine Cyprian states were Greek. The inscription of the column of Kition (dating from the end of the 8th c. B.C.) confirms this point. On the other hand the Phoenicians, who established themselves in certain coastal places, had mostly learned the Greek language.

In the 4th c. B.C. under Evagoras and Nicocles (who studied in Athens) the influences from the Aegean area, and particularly Athens, were reinforced again.

Under Evagoras, Cyprus became a refuge of Greeks who, for political reasons, were obliged to leave their native city. It is only at the beginning of the 3rd c. B.C., when the island was occupied by Ptolemy I, that strong political and cultural influences from the Aegean area were weakened and replaced to a great extent by those of Hellenistic Egypt.

IV. INFLUENCES ON CYPRUS FROM FAR DISTANT OVERSEAS COUNTRIES

With the exception of the notable influences from the Italian peninsula during the Roman occupation of the island (1st c. B.C. — 4th c. A.D.), Cyprus was not submitted to important political and cultural influences from far distant western countries until the Late Middle Ages. At about the end of the 12th c. A.D., when the island was occupied by the Crusaders at 1191 (Richard I) and chiefly after the installation of the French House of the Lusignans as kings of it (1192), political and cultural influences of western European countries became very notable. These influences began to weaken by the 14th c. A.D. The Aegean-Hellenic character of the island was reappearing, chiefly under Peter I.

With the occupation of Famagusta by the Genoese in 1374 French influences weakened and Italian influences began to grow. With the reoccupation of Famagusta in 1462 by the Lusignans, the Italian influences disappeared. With the death of James II at 1473 and of his son James III at 1474, Caterina Cornaro, his wife, who adhered to Venice, became Queen of the Cyprus state. In this way the strong Italian influences appeared again; they were the only ones coming from far distant

overseas countries since 1489 when Cyprus was annexed by Venice.

With the occupation of the island by the Turks in 1571 western influences from far distant countries disappeared. It is only since the last third of the 19th c. that these influences appeared again, when Cyprus was occupied by Great Britain in 1878.

V. CYPRUS INFLUENCES ARISING FROM ITS POSITION

a. Towards western Asia.

The geographical position of Cyprus is very favourable for the exertion of influences towards Asia Minor and chiefly Syria-Mesopotamia. Because of its small size and its political disunity almost throughout its history, Cyprus did not manage to become powerful. It is thus evident, that we cannot speak for important political influences exerted by Cyprus on large areas of western Asia.

During the greater part of the second millennium B.C., Cyprus was prosperous but deprived of a political unity. It was divided in a great number of little states. The more important of them were found on the southern coast and there were probably big rivalries between them. It is only after the Achaean colonization in the 13th c. B.C. and the gradual hellenization of the whole island that the conception of unity of the whole island under a certain political form began to mature. We do not know whether such a unification of the island was realised in the 12th and 11th c. B.C. Since the 10th or 9th c. B.C., because of the need for neutralization of the commercial and other activities of the Phoenicians, a rivalry between Cypriots and Phoenicians came to existence. The struggle was very hard and firm, particularly as concerns Poseidion, a very important establishment of the Cypriots on the coast or North Syria, an excellent base for their commercial relations with the North Syria and Mesopotamian interior through the best natural route, the valley of Lower Orontes.

With the Assyrian invasions of Syria in the 8th c.B.C. and the destruction of the Phoe-

nician maritime powerful city-states, Poseidion became again an important base for commercial and other relationships with the interior, this time probably of both Cyprians and Aegean Greeks. But now, that the rivalry with the Phoenicians was extremely weak, the political co-operation between the various Cyprian states began to weaken as well. The Assyrians also had evidently every reason to favour the division of the island in many states.

It is again at the beginning of the 4th c. B.C., but only for a short time, that Cyprus had achieved some degree of political unification. This was effected by Evagoras A, with a certain assistance from the Athenians, and at the middle of the same century a coalition of the Cypriot kings (under the leadership of Pnytagoras) against Persians was formed in an unsuccessful insurrection.

The proclamation on the 12th c. A.D. of the then Byzantine Cyprus into an independent despotate by Isaac Comnenos left no marked influences probably because of the short life of this change (1184—1191).

When Acra, the last place which the Crusaders possessed on the Syro-Palestinian zone was lost, Cyprus, the only remaining western feudal state in the easternmost Mediterranean area, acquired a greater importance and became more prosperous. As this state had acquired gradually a Hellenic character from various points of view, influences from Cyprus towards Asia Minor became now more notable.

Hugh IV (1324—1358), turned his efforts towards southern Asia Minor and chiefly to the coastal zone between the cape Anemourion and the region of Attalia. In the eastern part of this zone, in the areas of Anemourion, Selinous river and Kandyloron, there were descendants of ancient inhabitants who had refuged in Cyprus when their country was occupied by the Seljuks. The centres of this country recognised now the sovereignty of Hugh. In the western part Hugh occupied and annexed to the Cyprian state the important coastal town of Attalia, terminus of an important trade route towards the central part

of Asia Minor and an excellent place as a base for economic and cultural influences from Cyprus to Pamphylia and neighbouring to it regions.

Cyprus influence on the southeastern part of Asia Minor (Cilicia) was very favourable by the fact that the throne of the Little Armenia came in 1342 under the house of the Lusignans (Guidon Lusignan as Constantin II). It was reinforced in 1361 with the occupation of the Kourikou by the king of Cyprus Peter I (1358—1369).

b. Towards south and west.

The second and third quarters of the 14th c. A.D. are periods of great prosperity for Cyprus. Because of the excellent geographical position of the island, Cyprian influences in eastern Mediterranean were then very notable. These influences extended also to southern Asia Minor and westwards in the Eastern Aegean area. To the south (Egypt) Cyprus influences were negligible.

VI. FLUCTUATIONS FROM THE GEOECONOMIC POINT OF VIEW

Although geographically the geo-economic position of Cyprus is excellent, yet geo-economic conditions in it were not always favourable. Owing mainly to historical events these conditions were extremely affected, presenting, thus, very pronounced fluctuations. But, because of the insular nature, their effects and repercussions were weakened on Cyprus. The following geo-economic fronts can be distinguished:

Eastern front.

This front had been affected by historical events concerning the trade routes from the Syro-Phoenician coast to the Persian Gulf and the Iran Plateaux. With these events is also related the very important trade route from the north Syrian coast, opposite the island, which follows the Lower Orontes valley, the north Syrian plateau and the Middle Euphrates valley. There is some evidence

suggesting relations between Mesopotamia, at least the state of Mari in the Middle Euphrates area, and the Aegean area, since the first half of the II millennium B.C. Probably, because Cyprus was interposed, was affected by these relations. But, it is chiefly since the 14th c. B.C. that important economic relations between Mesopotamia-North Syria and the Aegean area began to be developed. The eastern front had thus acquired a very great importance for Cyprus. It was at that time that the Mycenaean were established in various commercial centres of Cyprus, and they even established factories. Probably also in the 13th/12th c. B.C. Mycenaean-Cyprians were established in commercial-maritime centres situated in the north Syrian coast opposite Cyprus. The decay of the important city-states there, after the incursions of the Pirates, evidently favoured Cyprus. The eastern front continued to be of great importance for Cyprus until 589 B.C., when the island was occupied by Egypt. But since the 10th c. B.C., owing to the establishment of Phoenicians on certain coastal places of the island, the Cyprians lost a certain part of the advantages from such a favourable geo-economic front.

In the Hellenistic Times, the great development of the Syro-Mesopotamian and the Iranian areas gave an extremely great importance to the eastern front. But since during these times the island was belonging to the Hellenistic kingdom of Egypt it could not take advantage of this very favourable condition.

In the Late Middle Ages, with the foundation by the Crusaders of the feudal states the eastern front acquired again a great commercial importance. It is during this period that Cyprus, a strong by now state, has profited from the advantages that the Syrian-Phoenician-Palestinian zone was offering.

Northern front.

Also during the period of the 13th—14th c. A.D. Cyprus profited greatly from the favourable conditions arising from economic relationships with south and central Asia Minor.

The state of Little Armenia was at that time very prosperous and the powerful state

of the Rum Seljouks (of Iconium) very rich. Also during the last third of the II millennium B.C. the northern front presented more than once very favourable conditions for commercial and other relationships with Cyprus.

Thus, in the 13th—14th c. B.C. the great prosperity of the Hittite Empire and its neighbouring states (which probably had some dependence on the Hittite Empire), provided to Cyprus some substantial benefits. Later on, with the installation of Aegeans (Achaeans and others) after the Trojan War, chiefly in Pamphylia, but also in certain places of Cilicia the northern front presented more favourable conditions. The gradually Aegeanized island could profit greatly by the presence of Aegean settlements or factories etc., on the coastal zone and of trade routes towards the interior of Asia Minor.

Again, during the Alexander-Hellenistic times, the northern front proved of great importance to Cyprus with the then very notable development of south and central Asia Minor. The foundation of numerous new cities in Pamphylia, Great Phrygia etc. and the hellenization of many existing towns in Cilicia, Cappadocia, Pisidia, Lycia etc., rendered possible to the then Ptolemaic Cyprus very notable commercial and other relations with a great part of Asia Minor, chiefly when Ptolemaic Egypt was possessing the coasts of Tracheia, Cilicia and Lycia.

Western front.

The western geo-economic front, having a pure overseas character, was not presenting great fluctuations in comparison to the eastern and northern fronts. Because the large areas of the west (Aegean, Ionian-Adriatic, Western Mediterranean etc) were very seldom in decline simultaneously, Cyprus had possibilities to benefit from this front. Similarly, because Cyprus was Aegeanized since the II millennium B.C. the sea-way towards the west was open to it, except probably during the Phoenician thalassocracy. Thus, in all periods when the island was not under a continental occupation, Cypriots could benefit greatly from such favourable conditions.

More than once in ancient times, Cypriots seems to have profited notably. Firstly in the 12th—11th c. B.C., secondly in the recession of the Phoenician thalassocracy and finally in Persian Times, when dependence from Persia was light. During the Hellenistic times Ptolemaic Egypt was dominating or controlling a great part of the Aegean area and part of the Syrian coastal zone. Since Cyprus was then mainly under Ptolemaic sovereignty, it had many possibilities for notable commercial relations with various western countries, as well as with central and western Mediterranean, where the Hellenic city-states in Sicily, South Italy etc. were presenting a very great development. Since the beginning of the newest period of the island's deliverance of any political dependence from the continent (1878), the western front was the more important for Cyprus. In the present century, with the very great development of the western Mediterranean and North Atlantic countries, and the freedom in economic relations, Cyprus has many possibilities to benefit greatly from such favourable conditions.

Southern front.

In the present century, the southern front acquired, from the geoeconomic point of view, an importance for Cyprus far greater than in the past. With the opening of the Suez Canal in 1869, Mediterranean is connected with the Indian Ocean. Thus, the southern overseas front has been extremely enlarged.

In the present century, with the notable development of the countries around the Indian Ocean, this front acquired a very great importance. And, owing to the freedom in economic relations, Cyprus has possibilities to benefit greatly from such favourable geoeconomic conditions. In the past this front was presenting important fluctuations attributable chiefly to the orientations and the level of development of Egypt. It, thus, acquired more importance for Cyprus when Egypt was oriented towards extending its political and economic influence on the coastal zone of southern and south western Asia Minor. This

was the case mainly during the Hellenistic times.

VII. IMPORTANCE OF CYPRUS AS A CROSSROADS BETWEEN WEST AND EAST

It was only when Cyprus was free of any political dependence from the continent, that could greatly develop. Completely free in its relations with the west, it was able to render notable services in the field of economic and cultural connections to a great part of western Asia and numerous overseas countries.

The first period of such an evolution of the island is to be placed in 12th—10th c. B.C. After the Achaean colonizations, a gradual Aegeanization of the island followed. The Mycenaean civilization, including its political structure, and cultural aspects was maintained in Cyprus long after its disconnection from the Greek mainland. Thus, Cyprus as part of the Aegean World could play a very notable role as a crossroads between West and East. Archaeological evidence suggests that there was a great decline in population in large parts of the island, due probably to raids by pirates. The population was mostly re-fuged to the fortified cities. These cities were experiencing a prosperity and a fairly vigorous materialistic culture that lasted up to the Iron Age. They were greatly influenced by Achaean colonists.

The second period of a similar evolution, more or less a continuation of the previous one (in the interval: the Phoenician thalassocracy), is to be placed in the 8th—7th c. B.C., when the hellenization of the island was more advanced. With the destruction of the maritime power of the Phoenicians by the Assyrians, Cyprus could play again a notable role as a bridge in commercial and cultural relations between West and East.

The third time at which Cyprus enjoyed freedom was between 333 B.C. (granted by Alexander) and the beginning of the 3rd c. B.C. (when it became a Ptolemaic possession). The role of Cyprus as a bridge between West and East was at this time short and perhaps

less notable than in previous periods.

The fourth period when the island was free of any political dependence from the continent was between 1191—1571. But then Cyprus was under the rule of a western European feudal house (Lusignans) or commercial-maritime cities (Venice). Very much developed at that time it could play a very notable role in economic and cultural connections between West and East.

The more recent period of Cyprus emancipation from political dependence from the continent began in 1878, when Cyprus began again to play its role as a bridge between East and overseas countries. This role becomes more and more notable in the present century.

VIII. SOME CONCLUSIONS

The geoeconomic position of Cyprus, as an island situated at a distance of more than 150 Km. from the Asian coast, can be compared, in relatively terms to that of Great Britain standing in front of the continental Europe, and of Japan standing in front of eastern Asia.

However, from a pure geographical point of view, certain marked differences can be noted. Thus, there is a very important difference concerning the size of the islands. The area of Cyprus is only about 1/35—1/30 of those of the Japan Archipelago and the British Isles. Cyprus is situated in an interior sea, while Great Britain and Japan are facing towards large Oceans. Furthermore, Cyprus is found in the central part of the greater continental mass, which could be called the Ancient World Island (Eurasia-Africa), while the British Isles and the Japan Archipelago are standing outside it, but close to its outer borders.

It is for this last reason that Japan and Great Britain had not been developed notably in Ancient Times. The then evolved Oecumene (inhabited earth) was confined mainly in the interior of the great continental mass of the eastern hemisphere.

With the gradual evolution and enlargement of Oecumene, Britain at first and Japan

later on began and achieved a marked development.

In contrast to them, Cyprus, being situated on the central part of the large area of the Oecumene, began to present an important development since the 14th c. B.C.

In Modern Times, in which the most advanced parts of the Oecumene are found on the borders of the Oceans, a situation in an interior sea, as in the case for Cyprus, can be considered as a disadvantage. However, with the opening of the Suez Canal, the Mediterranean is communicating not only with the Atlantic Ocean, but also with the Indian and, as a consequence, this disadvantage has been weakened. Similarly, the above disadvantage has been weakened by the emergence of the Mediterranean and Middle East as important areas in international affairs.

As regards the disadvantage arising from the small size of Cyprus, the very great technological progress in our times can contribute remarkably to counterbalance it. Indeed after the middle of the present century, Cyprus achieved a remarkable development, which can place it among the most advanced countries in Eastern Mediterranean.

Cyprus is a maritime physiographic unit, completely separated by very large sea branches from the neighbouring physiographic continental units, and from the anthropogeographical point of view it forms part of the Aegean world, which is characterised by rather cosmopolitan-international trends. On the other hand, the natural environment of the island is favouring European cultural trends and not Asiatic.

The geographical position of the island renders Cyprus not only as one of the most important meeting points between East and West, but also it provides natural protection against continental political influences.

Thus, Cyprus can play a very remarkable role in one of the more important large areas of the Oecumene, that of Eastern Mediterranean-Middle East and present a remarkable splendour.

REFERENCES

- Arni, P: "M.T.A." (IV, 2, p. 29 - 36, 1939).
- Barnett, R: "Phrygia and the Peoples of Anatolia in the Iron Age" (*Cambr. Anc. Hist.* Vol. II).
- Boardman, J: "The Greeks Overseas" (Harmondsworth 1964, p. 58).
- Catling, H: "Cyprus in the Neolithic and Bronze Age Periods" (*Cambr. Anc. Hist.*, V. II. Ch. IX, 1966, p. 38).
- Desborough, V.R. d'A: "The last Mycenaean and their Successors", (Oxford 1964, p. 198).
- Dikaios, P: "The Stone Age" (*The Swedish Cyprus Expedition, IX, part Ia*, Lund 1962, p. 1 - 204).
- Drower, U: "Ugarit" (*Cambr. Anc. Hist.*, V. II, Ch. XXI, 1968).
- Droysen, J: "Geschichte des Hellenismus" (*Gotha 1877-1878, greek transl.*, vol. III, A, Athens 1903, p. 74 - 76).
- Egeran, N: "M.T.A." (1946, p. 40 ff.).
- Emilianides, A: "Histoire de Chypre" (Paris 1963, p. 14).
- Gurney, O: "Anatolia C. 1750 - 1600", *Cambridge Ancient History*, V. II, Ch. XI, 1965.
- Gurney, O: "The Hittites" (Harmondsworth 1964).
- Hill, G.A: "History of Cyprus", Cambridge 1940.
- Huxley, G.L: "Achaean and Hittites", Oxford 1960.
- Immerwahr, S.A.: "Mycenaean trade and colonization", (*Archeology XIII*, 1960, p. 4 - 13).
- Jardine, D: "The Handbook of Cyprus" (London 1920, p. 175).
- Jenkins, R.J.H: "Cyprus between Byzantium and Islam A.D. 688 - 965".
- Karagiorghis, V: "Corpus Vasorum Antiquorum" (*Cyprus Fascicule I, Nicosia 1963*).
- Karagiorghis, V: "History of the Greek Nation" (Vol. I, Athens 1970, p. 350).
- Knudtzon, J.A: "Die El-Amarna Tafeln", Leipzig 1915.
- Krüger, K: "Die bergbaulichen Möglichkeiten Vorderasiens" (*Die Erds, Berlin*, 1950/51, H. 3 - 4 p. 248 - 280).
- Kupper, J: "Northern Mesopotamia and Syria", (*Cambridge Ancient History*, Vol. II, Ch. I, 1966, p. 10 - 16).
- Marinatos, S: "Alasia" (*Pract. Academy Athens* 36, 1961, p. 5 - 15).
- Mellaart, J: "Anatolia C. 4000 - 2300 B.C. and Anatolia C. 2300 - 1750 B.C." (*Cambr. Ancient History*)
- Nougayrol, J: "Nouveaux textes Accadiens du Plais d'Ugarit", 1955.
- Ostrogorsky, G: "Histoire de l'Etat Byzantin" (French transl., Paris 1969, p. 160).
- Ozgul, N. and Arpat, E: "Structural Units of the Taurus orogenic belt and their continuation in neighbouring regions" (*XXIIIe Congrès - Assemblée Plenièrre de la Commission Internat. Explor. Scientifique Méditerranée*, Athènes 1972).
- Pantazis, Th: "An outline of the Geology and Geomorphology of Cyprus." (*Geographical Chronicles*, I, No 1, Nicosia, 1971, p. 5 - 20).
- Renz, C: "Geologische Untersuchungen auf der Inseln Cyprus und Rhodos" (*Praktika Academy of Athens*, IV, 1929, p. 301 - 314).

- Sakellariou, M: "History of the Greek Nation" Vol. I, 1970. p. 361.
- Schaeffer, C.F.A: "Mission de Ras Shamra", (Paris 1939 - 1965, vol. 4, 5).
- Schmidtke, F: "Das Ende der antiken Siedlung von Ras Shamra" (*Atti XIX Congr. Intern. Orientalisti*, Roma 1938, ff 434).
- Sjöqvist, E: "Problems of the Late Cypriot Bronze Age", (Stockholm 1940).
- Stubbings, F.H.: "Mycenaean Pottery from the Levant", (Cambridge 1951).
- Steiner, G: "Neue Alasija - Texte" Kadmos I, 1962.
- Theocharis, D: "The History of the Greek Nation" (Vol. I, Athens 1970, p. 77).
- "The Hydrological Year-Books of Cyprus" (*Ministry of Agriculture and Natural Resources*).
- Vaumas, E: "La Structure du Proche Orient. Essai de synthèse" (*Bull. Soc. Royale de Géographie d'Égypte*, T. XXIII, 1950, p. 265 - 320).
- Wainwright, G.A: "Alashia" (Alasia).
- Wiseman, D.J.: "The Alalakh Tablets", London 1953.
- Weil, R: "La Phénicie et l'Asie Occidentale", (Paris 1949, p. 33 - 34).

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ*

Ἡ Γεωγραφικὴ ἀντίκρουση μὲ ἀναφορὰ στὴν Κύπρο

Ἰπὸ ἈΝΔΡΕΑ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ
B.A., M.A., F.R.G.S., M.A.A.G., M.A.S.P.O.,
Ἀντιπροέδρου Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου Κύπρου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μὲ τὴ συμφωνία τῶν δύο κοινοτήτων τῆς νήσου νὰ ἀρχίσουν πάλι συνομιλίες γιὰ ἐξεύρεση πολιτικῆς λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος ποὺ νὰ βασιζέται σὲ ὁμοσπονδιακὸ σύστημα, δίνουν καὶ παίρνουν οἱ συζητήσεις, εἰσηγήσεις, σκέψεις καὶ προβληματισμοὶ γιὰ τὸ πιὸ σύστημα εἶναι τὸ πιὸ κατάλληλο καὶ ἐφαρμόσιμο μὲ τὰ σημερινὰ Κυπριακὰ δεδομένα.

Ἀπὸ ὅλους σχεδὸν τοὺς μελετητὲς τοῦ προβλήματος ὑποστηρίζεται πὼς ἡ δημιουργία ἑνὸς Κυπριακοῦ Ὁμοσπόνδου Κράτους ποὺ νὰ στηρίζεται σὲ δυὸ μόνο γεωγραφικὲς περιφέρειες θὰ εἶναι καταστροφικὴ καὶ θὰ ὀδηγήσῃ τελικὰ στὴν διχοτόμηση καὶ διάλυση τοῦ Κυπριακοῦ κράτους¹. Τέτοια λύση προϋποθέτει ἀναγκαστικὴ καὶ βίαιη μετακίνηση πληθυσμοῦ, ξεριζωμὸ, μεγάλη οἰκονομικὴ δαπάνη, συναισθηματικὲς καὶ ψυχολογικὲς πιέσεις καὶ ἀναστάτωση μὲ ἀνυπολόγιστες συνέπειες. Ἡ Ἑλληνοκυπριακὴ πλευρὰ ἔχει ἄλλωστε ἀπορρίψει ἀσυζητητὴ τὴ λύση αὐτὴ ποὺ συγκρούεται ἀνοικτὰ μὲ τίς ἀποφάσεις καὶ τὰ ψηφίσματα, τόσο τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, ὅσο καὶ τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.²

Κατὰ καιροὺς ἔχουν γίνεи εἰσηγήσεις πὼς σύμφωνα μὲ τὰ Κυπριακὰ γεωγραφικὰ δεδομένα (φυσιογραφία, κατανομὴ πληθυσμοῦ, φυσικῶν πόρων, διακατοχῆς γῆς κλπ.), ἡ καλύτερη καὶ πιὸ ἐφαρμόσιμη λύση θὰ ἦταν ἐκείνη τῆς Διοικητικῆς Ὁμοσπονδίας (Functional Federation)³, ἢ τῆς Περιφερειακῆς Διοικήσεως (Territorial Regiona-

* Ἡ μελέτη γράφτηκε καὶ δημοσιεύτηκε σὲ συνέχειες στὴν ἐφημερίδα «ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ» τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1975.

1. Polyvios G. Polyviou, *The Problem of Cyprus: Constitutional and Political Aspects*, p. 39.

2. Ἀναφέρομαι στὰ ψηφίσματα τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας μὲ ἀριθμὸ 353 τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1974 καὶ μὲ ἀριθμὸ 360 τῆς 16ῆς Αὐγούστου 1974, καὶ στὴν ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν 3212 (XXIX) τῆς 1ης Νοεμβρίου 1974.

3. Κρίτων Γ. Τορναριῆς, *Τὸ Ὁμοσπονδιακὸν Σύστημα καὶ Μορφαὶ Αὐτοῦ*, σελ. 20-22.

lism)⁴, ή της Πολυπεριφερειακής Όμοσπονδίας (Multiregional Federation)⁵ που λανθασμένα ονομάζεται και λύση των καντονίων, γιατί ο όρος καντόνιον έχει διαφορετική σημασία. Την τελευταία λύση φαίνεται πως υποστηρίζουν τόσο η Κυπριακή, όσο και η Έλληνική Κυβέρνηση και αυτή θα αποτελέσει κατά πάσαν πιθανότητα τη βάση της νέας φάσεως των ένδοκυπριακών συνομιλιών *

“Όλες οι πιο πάνω εισηγήσεις και προτεινόμενες λύσεις έχουν ως βάση την έννοια της γεωγραφικής περιφέρειας, που στην ουσία αποτελεί το υπόβαθρο όλων των όμοσπονδιακών συστημάτων. Είναι λοιπόν επιβεβλημένο να έχουμε μια σαφή αντίληψη και κατανόηση του όρου «περίφεια» για να μπορούμε να εμβαθύνουμε και αντιληφθούμε τις προτεινόμενες λύσεις και τα προβλήματα, δυσκολίες, προτερήματα και μειονεκτήματα της κάθε μιάς.

“Αν κατανοήσουμε την γεωγραφική έννοια του όρου «περίφεια», θα δούμε πως κανένα όμοσπονδιακό σύστημα ή σύστημα αυτονομίας ή αυτοδιοικήσεως ή τοπικής διοικήσεως είναι δυνατό να λειτουργήσει χωρίς γεωγραφικό υπόβαθρο, γιατί ο όρος «περίφεια» είναι απόλυτα συνδεδεμένος με γεωγραφικά σύνορα και έδαφική ή χωρική έκταση, είτε τα σύνορα αυτά είναι θεωρητικά και όχι σαφώς καθωρισμένα, είτε είναι χαραγμένα στον χάρτη και τηρούνται αυστηρά. Έπομένως ο όρος Γεωγραφική Όμοσπονδία είναι περιττός και επίπολιος και έχει δημιουργήσει έσφαλμένες έντυπώσεις και αντιδράσεις του Κυπριακού λαού στο πρόσφατο και άπώτερο παρελθόν.

Μέχρι τώρα το θέμα των περιφερειών, στα πλαίσια μιάς πολιτικής λύσεως του Κυπριακού προβλήματος επί όμοσπονδιακής βάσεως έχει μελετηθεί, αναλυθεί και δημοσίως παρουσιασθεί και συζητηθεί από έγκριτους νομομαθείς του τόπου⁶. Άλλά οι άναμφισβήτητα έμβρι-

4. Criton G. Tornaritis, *Cyprus and Federalism*, pp. 32-33.

Polyvios G. Polyviou, *The Problem of Cyprus: Constitutional and Political Aspects*, pp. 49-50.

5. *Ibid.*, pp. 50-69.

6. Άναφέρομαι στις διαλέξεις και συζητήσεις των κ.κ. Κρίτωνος Τορναρίτη, Γενικού Εισαγγελέως της Κυπριακής Δημοκρατίας, και Λουκή Λουκαΐδη, Άνωτέρου Δικηγόρου της Δημοκρατίας που έγιναν κατά το τελευταίο τρίμηνο του 1974 και τον Άνουνάριο του 1975 στην Γκαλλερύ «Άργώ», στο «Κλάπ 99» και στην «Πνευματική Στέγη» στη Λευκωσία.

* Μέχρις ότου έκτυπώθη ή μελέτη αυτή ή Έλληνοκυπριακή πλευρά υπέβαλεν ήδη προς την Τουρκοκυπριακή σχέδιο λύσεως του Κυπριακού προβλήματος με βάση την πολυπεριφερειακή όμοσπονδία. Η Τουρκική πλευρά άπέρριψε το σχέδιο και προέβη μονομερώς στην άνακήρυξη «Όμοσπόνδου Τουρκοκυπριακού Κράτους» στις κατεχόμενες περιοχές την 13ην Φεβρουαρίου 1975.

θεῖς αὐτοὶ μελετητὲς ἔχουν ἀντιμετωπίσει τὸ θέμα μόνον ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς. Ἀνάλυσαν δηλαδὴ τοὺς τρόπους λειτουργίας τῶν διαφόρων ὁμοσπονδιακῶν συστημάτων καὶ τίς δυνατότητες λειτουργίας καὶ στὴν Κύπρο ἐνὸς παρομοίου συστήματος, περιορισθέντες μᾶλλον στὴν συνταγματική του διάρθρωση καὶ στὶς ἐπὶ μέρους ἀρμοδιότητες καὶ εὐθῦνες τῶν ὀργάνων καὶ περιφερειῶν-μελῶν τῆς ὁμοσπονδίας.

Τὸ ποιὲς πρέπει νὰ εἶναι οἱ περιφέρειες αὐτές, μὲ βάση ποιὰ κριτήρια πρέπει νὰ καθορισθοῦν, ποῦ καὶ πῶς θὰ χαραχθοῦν τὰ σύνορά τους, εἶναι καυτὰ καὶ ἀναπάντητα μέχρι τῆς στιγμῆς προβλήματα ποὺ ἐθίγησαν ἀπλῶς καὶ δὲν ἐξετάσθηκαν ἢ ἀναλύθηκαν λεπτομερῶς. Καὶ τοῦτο γιατί τὰ θέματα αὐτὰ δὲν ἐμπίπτουν στὶς ἀρμοδιότητες τῆς νομικῆς ἐπιστήμης καὶ ἀναφέρονται σὲ θέματα ταξινομήσεως στὸν χῶρο, μὲ τὰ ὁποῖα καταπιάνεται ἡ ἐπιστῆμη τῆς γεωγραφίας. Ἡ ἰδανικὴ σειρὰ πραγμάτων ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῆται σὲ τέτοιες περιπτώσεις εἶναι πρῶτα ὁ γεωγράφος νὰ καθορίσῃ καὶ χαρτογραφήσῃ τίς περιφέρειες, ἀφοῦ λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ ἀνάλυσῃ ὅλα τὰ γεωγραφικὰ δεδομένα καὶ τοὺς ἐπὶ μέρους παράγοντες καὶ μετὰ ὁ νομικὸς ἢ ὁ συνταγματολόγος νὰ ἀποφασίσῃ ποιὸ σύστημα διοικήσεως εἶναι τὸ πιὸ κατάλληλο καὶ ἐφαρμόσιμο στὴν περίπτωση αὐτή.

Στὶς γραμμὲς ποὺ ἀκολουθοῦν θὰ καταβληθῆ μιὰ προσπάθεια ὥστε νὰ δοθῆ στοὺς ἀναγνῶστες, ὅσο τὸ δυνατό πιὸ ἀπλά, ἡ ἔννοια καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ γεωγραφικοῦ ὄρου «περιφέρεια». Τοῦτο ἀποτελεῖ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ νὰ κατανοηθῆ ὁ νομικὸς ἢ πολιτικὸς ὅρος «περιφερειακὴ διοίκηση», καθὼς καὶ οἱ περιφερειακὲς διαχωριστικὲς τάσεις ἢ τὸ ἀντίθετο (τάσεις συνενώσεως περιφερειῶν) ποὺ ὀδηγοῦν στὴν ἐγκαθίδρυση ὁμοσπονδιακῶν συστημάτων. Στὴ συνέχεια θὰ δοθοῦν μερικὰ παραδείγματα περιφερειακῆς διοικήσεως καὶ θὰ γίνῃ σύντομη ἀναφορὰ στὶς Κυπριακὲς γεωγραφικὲς περιφέρειες.

A. Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ ΓΕΩΓΡΑΦΟΥ

1. Ὅρισμὸς καὶ Περιεχόμενον

Ὁ E.G.R. Taylor⁷ ἔδωσε τὸν ἀκόλουθο γενικὸ ὅρισμό τῆς «περιφέρειας»: «Περιφέρεια εἶναι μιὰ ἐνιαία ἔκταση τῆς ἐπιφάνειας τῆς γῆς». Ὁ ὅρος «ἐνιαία» πρέπει νὰ ἐρμηνευθῆ ἐδῶ σὰν συνε-

7. E.W. Gilbert, "Geography and Regionalism," Chap. XC, *Geography in the Twentieth Century*, p. 344.

χής και όμοιογενής. 'Η έκταση αυτή μπορεί να είναι φυσική, ή να έχη άποκτήσει συνοχήν ή όμοιογένειαν έξ αιτίας της ανθρώπινης δραστηριότητας. 'Ο πιό πάνω όρισμός είναι πολύ γενικός και άόριστος, και τó ίδιο χαρακτηρίζει όλους τούς άλλους όρισμούς που δόθηκαν για να περιγράψουν τόν γεωγραφικό όρο «περιφέρεια», γιατί ό διαχωρισμός μιās χώρας σε περιφέρειες δέν είναι εύκολη δουλειά.

'Ο R.D. McKenzie⁸ δίδει τόν ακόλουθο όρισμό για τήν «περιφέρεια»: «Περιφέρεια είναι μιά γεωγραφική ένότητα στήν όποία οί οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες του πληθυσμού συσπειρώνονται γύρω άπό ένα οικονομικό και διοικητικό πυρήνα».

Κί ό όρισμός αυτός δέν είναι πλήρης γιατί τονίζει τόν ανθρώπινο και παραγνωρίζει τόν φυσικό παράγοντα. Συμβαδίζει περισσότερο με τήν θεωρία της άμοιβαίας σχέσεως και άλληλοεξαρτήσεως της πόλεως και της γύρω ύπαιθρου.⁹ Πάνω στήν θεωρία αυτή βασίστηκαν και οί εισηγήσεις του Βιτάλ ντε λά Πλάζ για τις γεωγραφικές περιφέρειες της Γαλλίας, του C.B. Fawcett για τις φυσικές περιοχές της 'Αγγλίας, και, σ' ένα ώρισμένο βαθμό, ό διαχωρισμός της Γερμανίας σε έπαρχίες κατά τήν ναζιστική περίοδο.

'Υπάρχουν σχεδόν άμέτρητα κριτήρια πάνω στα όποία είναι δυνατόν να βασισθῆ ένας για να καθορίση και περιγράψη περιφέρειες. Μιά περιφέρεια μπορεί να είναι εύδιάκριτη και με έσωτερική συνοχή γιατί συμπίπτει με τήν παρουσία ένός ιδιαίτερου τύπου κλίματος, γεωμορφολογικού ή έδαφολογικού φαινομένου, ή γιατί χαρακτηρίζεται άπό ένα ξεχωριστό τύπο οικονομικής ή βιομηχανικής ανάπτυξεως, χρήσεως γῆς, συστήματος έργοδοτήσεως, γλωσσικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ιδιοτυπίας. 'Ο διαχωρισμός περιφερειών μπορεί έπίσης να βασίζεται πάνω σε διοικητικά ή έμπορικά κριτήρια που άναφέρονται μόνο σε μιá ξεχωριστή έδαφική έκταση.

'Από τα πιό πάνω συνάγεται, ότι μπορεί ένας να χαράξη πάνω στόν χάρτη βιομηχανικές περιφέρειες, γεωργικές περιφέρειες, κλιματολογικές περιφέρειες, γεωμορφολογικές περιφέρειες, θρησκευτικές περιφέρειες, φυλετικές περιφέρειες, φυσικές περιφέρειες, για να άναφέρωμε μόνο μερικές. Μόνο σε λίγες περιπτώσεις οί περι-

8. H.W. Odum and H.E. Moore, *American Regionalism: A Cultural — Historical Approach to National Integration*, p. 4.

9. Brian J.L. Berry, "The Functional Bases of the Central Place Hierarchy", *Economic Geography*, Vol. 34, pp. 135-154.

A.E. Smailes: "The Analysis and Delimitation of Urban Fields", *Geography*, Vol. 32, pp. 151-161.

Othon Yangoullis, *The Nicosia Rural — Urban Fringe*, Unpublished Dissertation, Nottingham University, 1974.

φέρεις κάποτε συμπίπτουν (δηλ. μιὰ γεωργική περιφέρεια είναι δυνατόν νὰ συμπίπτῃ μὲ μιὰ κλιματολογικὴ) καὶ συνήθως οἱ διάφοροι παράγοντες, τὰ στοιχεῖα ἢ τὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ καθιστοῦν μιὰ περιφέρεια ξεχωριστὴ διαφέρουν ἢ ἀπομακρύνονται κατὰ τὴν κατανομή τους στὸ χῶρο. Ἐνα καλὸ παράδειγμα εἶναι ἡ περίπτωση μιᾶς πόλεως ποὺ ἔχει τὴν γεωγραφικὴ τῆς ὄντοτητα καὶ προσωπικότητα καὶ σὰν σύνολο ἀποτελεῖ μιὰ χαρακτηριστικὴ περιφέρεια. Ἡ τοποθεσία (πεδιάδα, κοιλάδα, λιμένας κλπ.) ὅμως, ὅπου ἡ πόλη βρίσκεται καλύπτει μιὰ ἔκταση, ἡ βιομηχανικὴ τῆς ζώνη καλύπτει ἄλλην, ὁ ἐμπορικὸς τῆς τομέας ἄλλη, τὰ δημοτικὰ τῆς ὄρια ἄλλη, ἡ κυκλοφορία τῶν ἡμερησίων τῆς ἄλλη, ἡ θρησκευτικὴς οἱ φυλετικὴς συνοικίαι ἄλλη κλπ..

Γιὰ πολλοὺς καὶ διάφορους λόγους ἐπιβάλλεται ἡ διάκριση καὶ ἐπισήμανση τῶν περιφερειακῶν ζωνῶν ποὺ διέπονται ἀπὸ βασικὰ χαρακτηριστικὰ, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν καὶ τὴ βάση ἢ τὰ κριτήρια τοῦ διαχωρισμοῦ τους. Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ νὰ μελετηθῇ καὶ ἀναλυθῇ μιὰ χωρικὴ ἢ γεωγραφικὴ ἔκταση ἐπαρκῶς, ὥστε νὰ κατανοηθῇ στίς λεπτομέρειαις ἡ φυσικὴ τῆς ὑποδομὴ πάνω στὴν ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος ζῇ καὶ δημιουργεῖ. Ὁ σχεδιασμὸς γιὰ τὴν ἀνάπτυξη (κάθε μορφῆς) μιᾶς χώρας προϋποθέτει τὴν πλήρη ἀνάλυση καὶ γνώση τῶν συνεκτικῶν στοιχείων καὶ τῶν ξεχωριστῶν αὐτῆς περιφερειακῶν χαρακτηριστικῶν, ὥστε νὰ μελετηθοῦν ἀκριβῶς οἱ δυνατότητες καὶ οἱ περιορισμοὶ (φυσικοὶ ἢ ἀνθρώπινοί) τῆς ἀναμορφώσεως καὶ βελτιώσεώς τῆς.

Ἡ περιφερειακὴ ἀνάπτυξη (regional development) στὴν ὁποῖα προγραμματίζεται ἡ ἀνάπτυξη ὄλων τῶν ἐπὶ μέρους συνδετικῶν στοιχείων μιᾶς περιοχῆς σὲ ἓνα ἐνιαῖο σύνολο, γίνεται παραδεκτὴ σὰν μιὰ ἀποτελεσματικὴ μέθοδος γιὰ τὴν οἰκονομικὴ πρόοδο μιᾶς περιοχῆς. Γιὰ νὰ εἶναι, ὅμως, ἐπιτυχῆς πρέπει νὰ βασίζεται ὄχι μόνον στὴν ἐπισήμανση τῶν βασικῶν καὶ ἰδιαιτέρων γνωρισμάτων ἢ χαρακτηριστικῶν τῆς περιοχῆς, ἀλλὰ καὶ στὸν πολύπλοκο συσχετισμὸ καὶ τὴν ἀλληλοεξάρτηση πολλῶν παραγόντων ὅπως τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα, τὰ συστήματα μεταφορῶν, οἱ ἱστορικὴς παραδόσεις, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα κλπ., ποὺ συνθέτουν μιὰ περιφερειακὴ ἐνότητα¹⁰.

2. Κατηγορίες Περιφερειῶν

Μὲ βάση τὰ χαρακτηριστικὰ τους γνωρίσματα μποροῦμε νὰ διακρίνουμε τίς περιφέρειαις στίς ἀκόλουθαις κατηγορίαις: —

10. Robert E. Dickinson, *City, Region and Regionalism: A Contribution to Human Ecology*, London, 1947.

(α) *Διοικητικές Περιφέρειες*

Για την άποκέντρωση και διευκόλυνση της διοικητικής μηχανής ώστε αυτή να γίνη πιό άποδοτική και άποτελεσματική, οί χώρες χωρίζονται σέ διοικητικές περιφέρειες ή έπαρχίες σέ διάφορα σχήματα ή μεγέθη. Παρόμοιες περιφέρειες καθορίζονται κάποτε για έκκλησιαστικούς, κοινωνικούς, στατιστικούς, άθλητικούς, ταχυδρομικούς, έκπαιδευτικούς, άστυνομικούς και άλλους σκοπούς.

(β) *Φυσικές Περιφέρειες*

Οί περιοχές αυτές σχεδιάστηκαν άπό τή φύση και χαρακτηρίζονται άπό έντονα ξεχωριστά φυσικά ή γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, πού προσδίδουν στήν περιφέρεια ξεχωριστή όντότητα και συνοχή. Τέτοιες περιφέρειες μπορεί νά είναι όροσειρές ή όρεινά συμπλέγματα, κοιλάδες ποταμών, λεκανοπέδια, όροπέδια, ρηξιγενείς κοιλάδες ή πεδιάδες, λεκάνες άπορροής κλπ..

(γ) *Μητροπολιτικές Περιφέρειες*

Είμαι χαρακτηριστικές περιφέρειες πού δημιουργήθηκαν άπό τόν άνθρωπο κατά τούς τελευταίους δυό αιώνες, με τήν ανάπτυξη τών πόλεων—γιγάντων, πού καταλαμβάνουν τεράστιες περιοχές και έξασκοούν πολύμορφες έπίδράσεις στόν γύρω τους χώρο. Τέτοια παραδείγματα είναι ή Νέα Ύόρκη με τά προάστιά της, τó Τόκυο, τó Λονδίνο, τó Παρίσι κλπ.. Στήν κατηγορία αυτή άνήκει και τó φαινόμενο τής συνενώσεως δύο ή περισσοτέρων πόλεων — και τών προεκτάσεων αυτών — μεταξύ τους, με άποτέλεσμα νά δημιουργήται ένα τεράστιο και συνεχές σύμπλεγμα οικιστικών-μητροπολιτικών περιφερειών με πολλούς πυρήνες. Τó πλέον κτυπητό παράδειγμα είναι ή Μεγαλόπολις τών άνατολικών άκτων τών Ήνωμένων Πολιτειών Ύμερικής¹¹.

(δ) *Πολιτιστικές Περιφέρειες*

Οί περιφέρειες αυτές δέν περιγράφονται εύκολα ούτε προσφέρονται εύκολα σέ όρισμούς, ξεχωρίζουν όμως και άποκτούν όμοιογένεια και συνοχή γιατί κατέχουν τοπικά ιδιαίτερα γνωρίσματα ή πολιτιστικές—ιστορικές παραδόσεις και κοινωνικές ιδιομορφίες. Οί περιφέρειες αυτές στηρίζονται μάλλον σέ αισθητικά ή πολιτιστικά κριτήρια όπως ιδιαίτεροι άρχιτεκτονικοί ή οικιστικοί ρυθμοί, ξεχωριστά ήθη και έθιμα, γλωσσικές ιδιομορφίες κλπ..

11. Jean Gottmann, *Megalopolis: The Urbanized Northeastern Seaboard of the United States*, New York, 1961.

(ε) Οικονομικές ή Βιομηχανικές Περιφέρειες

Είναι περιφέρειες που χαρακτηρίζονται από ένα ώρισμένο είδος ανθρώπινης δραστηριότητας που τους προσδίδει συνοχή, ομοιομορφία και προσωπικότητα. Τέτοιες περιφέρειες μπορεί να είναι γεωργικές (ἀποκλειστική καλλιέργεια ἑνὸς εἶδους), περιοχές ἐκμεταλλεύσεως φυσικῶν πόρων ἢ ὀρυκτῶν (ἀνθρακοφόρες περιοχές), περιοχές ὅπου συγκεντρώνεται ἔντονη βιομηχανική δραστηριότητα κλπ..

(στ) Σύνθετες ἢ Πολύπλοκες Περιφέρειες

Οἱ περιφέρειες αὐτὲς συγκεντρώνουν περισσότερα ἀπὸ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ πάνω χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, πὺ κάποτε συμπίπτουν καὶ συμπληρώνει τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Γιὰ παράδειγμα εἶναι δυνατόν μιὰ διοικητικὴ περιφέρεια νὰ συμπίπτει μὲ μιὰ φυσικὴ ἢ μητροπολιτικὴ ἢ οικονομικὴ περιφέρεια, ἢ μιὰ πολιτιστικὴ περιφέρεια νὰ συμπίπτει μὲ μιὰ φυσικὴ περιφέρεια. Οἱ πολύπλοκες ἢ σύνθετες περιφέρειες, πὺ διακρίνονται ἀπὸ τὴν συνύπαρξη πολλῶν παραγόντων, στοιχείων καὶ χαρακτηριστικῶν, ἀποτελοῦν τίς κατ' ἔξοχὴν γεωγραφικὲς περιφέρειες μιᾶς χώρας.

3. Διαχωριστικὲς Γραμμὲς—Σύνορα—Κριτήρια Διαχωρισμοῦ

Γιὰ νὰ γίνῃ ὀρθὸς διαχωρισμὸς περιφερειῶν πρέπει πρῶτα νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ καὶ κατανοητὸ ἐκεῖνο πὺ δίδει σὲ μιὰ περιοχὴ τὴν ὀμοιομορφία καὶ τὸ ἰδιαίτερό της γνώρισμα, ὡστε νὰ ἀποτελῆ μιὰ ξεχωριστὴ ὄντοτητα. Δεύτερον, πρέπει νὰ ἐπισημανθοῦν τὰ σημεῖα ἢ οἱ ζῶνες ὅπου τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ἰδιότητες ἢ στοιχεῖα τῆς περιφέρειας μειώνονται αἰσθητὰ καὶ ἀντικαθιστῶνται ἀπὸ ἄλλες ὀμάδες στοιχείων ἢ γνωρισμάτων πὺ χαρακτηρίζουν μιὰν ἄλλη περιοχὴ¹².

Ἄνάμεσα ὅμως, στίς περιοχές ἐκείνεται συνήθως μιὰ μεταβατικὴ ζώνη πὺ καθιστᾷ δύσκολη τὴν χάραξη γραμμῶν ἢ συνόρων. Ἐντονα φυσικὰ χαρακτηριστικὰ, ὅπως ὀροσειρές, ποταμοί, ἢ ἄλλα γεωμορφολογικὰ φαινόμενα, συμπίπτουν κάποτε μὲ τὴν μεταβατικὴ ζώνη δύο ἢ περισσοτέρων περιοχῶν καὶ ἀποτελοῦν φυσικὰ σύνορα μεταξύ τους, ὅπως π.χ. τὸ τεῖχος τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πενταδακτύλου πὺ ὀρθώνεται μεταξύ τῆς πεδιάδας τῆς Μεσαορίας καὶ τῆς στενῆς παραλιακῆς ζώνης Κυρηναίας. Οἱ ὀροσειρές μπορεί νὰ ἐνεργοῦν κάποτε σὰν φράγματα καὶ ἐμπόδια γιὰ οικονομικὲς ἢ πνευματικὲς ἀνταλλαγές. Ἄλλὰ, ἰδιαίτερα σήμερα, οἱ ἐπιδράσεις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος εἶναι πολὺ περὶωρισμένες. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις, ὅταν φυσικὰ φαινόμενα χρησιμοποιοῦνται σὰν διαχωριστικὲς

12. P. Hage, *Locational Analysis in Human Geography*, London, 1966.

γραμμές αποτελούν πολύ άσταθές και άβέβαιον κριτήριο, γιατί οι ανθρώπινες δραστηριότητες σε δυο περιοχές που χωρίζονται με όροσειρές πολλές φορές εξακολουθούν να είναι οι ίδιες. Και τούτο γιατί και άλλοι βασικοί παράγοντες εμπλέκονται και διαδραματίζουν τόν ρόλο τους.

Τα περιφερειακά γνωρίσματα ή χαρακτηριστικά αλλάζουν σταδιακά από μια περιοχή σε άλλη και συνθέτουν μια άοριστη και άβέβαιη μεταβατική ζώνη. Αυτό είναι κάποτε γεγονός ακόμη και σε περιπτώσεις όταν μια απότομη όροσειρά αποτελεί την διαχωριστική γραμμή. Η χάραξη περιφερειακών γραμμών είναι, λοιπόν, δύσκολη δουλειά, γιατί συνήθως μια περιοχή συγκλίνει σταδιακά και εισέρχεται μέσα σε μιαν άλλη ανεξάρτητα από φυσικά εμπόδια. Έτσι, οποιαδήποτε διαχωριστική γραμμή δεν είναι μόνο δύσκολο να χαραχθεί, αλλά κάποτε είναι και αυθαίρετη και διφορούμενη, αποτέλεσμα παρεξηγήσεων και λανθασμένων υπολογισμών και συμπερασμάτων¹³.

Για την περιφερειακή ανάλυση το βασικότερο πρόβλημα είναι η επισήμανση και αναγνώριση του χαρακτηριστικού εκείνου που δίδει το ιδιαίτερο γνώρισμα, την «προσωπικότητα» θά έλεγε ένας της εξεταζόμενης περιοχής. Μόνο με βάση το ιδιαίτερο τούτο γνώρισμα είναι δυνατό να χαραχθούν ικανοποιητικά διαχωριστικές γραμμές. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν τα φυσικά χαρακτηριστικά, τα οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά ως και τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά και συστήματα. Κάθε στοιχείο μιας περιοχής ένυπάρχει σαν μονάδα και σε συσχέτισμό με άλλα και δεν μπορεί να γίνη πλήρως κατανοητό εκτός αν ιδωθή στην ολότητά του. Το ίδιο και μια περιοχή δεν είναι δυνατόν να κατανοηθεί, εκτός αν όλα τα στοιχεία που την συνθέτουν γίνουν αντιληπτά.

4. Περιφερειακές Διαχωριστικές Τάσεις (Regionalism)

Η συναίσθηση της ξεχωριστής γεωγραφικής οντότητας και προσωπικότητας ενός γεωγραφικού χώρου και του συστήματος των περιφερειακών χαρακτηριστικών του από τους κατοίκους ονομάζεται «περιφερειασμός»¹⁴ (regionalism) ή στην περίπτωση μιας έθνικης επικρατείας «έθνικισμός». Ο διαχωρισμός, ή η επιθυμία για πολιτι-

13. Rhoads Murphey, *An Introduction to Geography*, Chicago, 1961, pp. 46-47.

14. Ο συγγραφέας βρήκε δυσκολίες στην απόδοση καθιερωμένων γεωγραφικών όρων στην Έλληνική, γιατί Έλληνικές επιστημονικές μελέτες πάνω σε γεωγραφικά θέματα του είδους αυτού δεν έχουν ακόμα γίνει πολλές. Ο όρος «Περιφερειασμός», για απόδοση του Άγγλικού όρου "regionalism", εισάγεται από τον συγγραφέα για πρώτη φορά, άνκαι δεν υπάρχει στα Έλληνικά Λεξικά.

κὴν αὐτονομία μιᾶς περιοχῆς τῆς ἐπικρατείας εἶναι μιὰ περίπτωσις ἐντόνου περιφερειασμοῦ (ἀντίθετη πρὸς τὸν ἐθνικισμό), πού μπορεῖ ὅμως νὰ μὴν ἀποβλέπη σὲ πλήρη ἀνεξαρτητοποίηση¹⁵.

Κύριες αἰτίες γιὰ τὴν δημιουργία, ἐνίσχυση καὶ τόνωση τῆς διαχωριστικῆς περιφερειακῆς συνειδήσεως μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπειλές καὶ πιέσεις, ὁ συναγωνισμὸς καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἡ συναίσθησις τῶν περιφερειακῶν διαφορῶν. Οἱ ἄνθρωποι ταυτίζονται μὲ τὴν περιοχή τους καὶ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά της, πού μπορεῖ νὰ περιλαμβάνουν ἰδιαίτερη διατροφή, ἐνδυση, ἀρχιτεκτονική, πολιτικὴν παράδοσις, ἤθη καὶ ἔθιμα, τοπίο καὶ πολλὰ ἄλλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα πού διαφέρουν ἀπὸ περιοχή σὲ περιοχή. Οἱ γονεῖς ἐνσταλάζουν περιφερειακές πολιτιστικὲς τάσεις στὶς ψυχές τῶν παιδιῶν τους, περηφανεύονται γιὰ τὴν ταυτότητα τῆς περιοχῆς τους καὶ αἰσθάνονται τοὺς ἑαυτοὺς τους διαφορετικοὺς καὶ συνήθως καλύτερους ἀπὸ τοὺς κατοικοὺς ἄλλων περιοχῶν τῆς ἰδίας χώρας¹⁶.

Τέτοιες ἀντιλήψεις ἀποτελοῦν μιὰ κύρια ἐνδειξη γιὰ ὑπαρξὴ περιφερειακῆς ὄντοτητας καὶ εἶναι πολὺ ὑποβοηθητικὲς στὴν χάραξη διαχωριστικῶν γραμμῶν. Οἱ περιφερειακὲς τάσεις εἶναι κάποτε ἐντονες σὲ ἀπομονωμένες ὄρεινές περιοχές, ὅπου ἡ διαφορετικὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους ξεχωρίζει εὐκόλα ἀπὸ τὴν γύρω περιοχή καὶ ὅπου ἡ πολιτιστικὴ κληρονομία καὶ ἡ οἰκονομία εἶναι δυνατὸν νὰ ξεχωρίζουν ἐπίσης. Ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Βαυαρία ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὰ παραδείγματα τῶν περιπτώσεων τούτων.

Οἱ διαχωριστικὲς ὅμως τάσεις δὲν ἀποτελοῦν ἀποκλειστικότητα τῶν ὄρεινῶν χωρῶν. Κάθε περιοχή πού διαφέρει ἀπὸ τὴν γειτονική της ἔχει συναίσθησις τούτου σὲ μικρότερο ἢ μεγαλύτερο βαθμό. Στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς π.χ. ἡ συνείδησις τοῦ περιφερειακοῦ διαχωρισμοῦ ἐκαλλιεργήθη ἐντονα στὸ Νότο γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ σὲ διαχωριστικὸ κίνημα, πού μάλιστα ἐφθασε σὲ ἐμφύλιο πόλεμο καὶ παραμένει ἀκόμα ἰσχυρὴ. Συναισθηματικοὶ λόγοι καὶ γεωγραφικοὶ παράγοντες βρίσκονται πίσω ἀπὸ τὸ κίνημα αὐτό.

Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ θρησκεία, καθὼς καὶ ἡ φυλὴ χρησιμοποιοῦνται κάποτε σὰν μέτρο περιφερειασμοῦ καὶ σὰν βάση διαχωρισμοῦ περιφερειῶν. Ἀπ' ὅλα, ὅμως, τὰ πολιτιστικὰ στοιχεῖα, ἡ γλῶσσα ἀποτελεῖ κάποτε τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς ταυτότητας μιᾶς περιοχῆς καὶ συμπίπτει μὲ πολλὰ ἄλλα ἰδιαίτερα γνωρίσματα μιᾶς περιφέρειας. Ἄλλ' ἄνκαι σὲ μερικὲς περιπτώσεις ἀποτελεῖ τὴν χαρακτηριστικὴ σφραγίδα μιᾶς περιοχῆς, δὲν ἀποτελεῖ κατ'

15. Rhoads Murphey, *An Introduction to Geography*, p. 46.

16. Loc. cit.

ανάγκην ἀρκετὴν αἰτία γιὰ περιφερειακὸν διαχωρισμόν. Τὸ παράδειγμα τῆς Ἑλβετίας ἀποδεικνύει ὅτι περιφερειακὸς διαχωρισμὸς πάνω σὲ ἄλλα κριτήρια — ἐκτὸς τῆς γλώσσας — εἶναι δυνατόν νὰ εὐδοκιμήσῃ, παρ' ὅλον ὅτι ὑπάρχουν γλωσσικὲς διαφορὲς μέσα σὲ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ περιφέρεια.

Μέχρι τὸν 18ον αἰῶνα οἱ γλωσσικὲς διαφορὲς σπάνια ἀποτελοῦσαν αἰτίαν διαχωρισμοῦ καὶ πολὺγλωσσες χῶρες ἦσαν συνηθισμένο φαινόμενο. Μόνο μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ νεωτέρου ἐθνικισμοῦ ἢ γλωσσο ἀπέτελεσε συναισθηματικὸ στοιχεῖο τῆς περιφερειακῆς ταυτότητας. Παράδειγμα περιφερειακοῦ διαχωρισμοῦ πάνω σὲ γλωσσικά κριτήρια ἀποτελεῖ τὸ Βέλγιον, πάνω σὲ θρησκευτικὰ κριτήρια ἢ Ἴρλανδία. Κάποτε τὰ δύο συνδυάζονται ὅπως στὴν περίπτωση τῆς Κύπρου τώρα. Δὲν σημαίνει, ὅμως, ὅτι ἡ γλώσσα, ἢ θρησκεία ἢ ἡ φυλὴ ἀποτελοῦν σοβαρὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξη περιφερειακῆς συνειδήσεως. Πολλὲς φορές ἄλλες αἰτίες ἢ συμφέροντα ἐκμεταλλεύονται τὰ πιὸ πάνω γιὰ προώθηση διαχωρισμοῦ καὶ περιφερειακῆς αὐτονομίας.

Πρέπει ἐπίσης νὰ γίνῃ ἀντιληπτόν, ὅτι ἡ θεωρία τῶν περιφερειῶν εἶναι πρῶτιστα θεωρητικὴ καὶ ἀφηρημένη «ἐφεύρεση», χρήσιμη γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση καὶ ἀνάλυση τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἡ θεωρία αὐτὴ χρησιμοποιοῖ διάφορα συστήματα χώρου καὶ συνδυασμοὺς παραγόντων, ποὺ δὲν ὑπάρχουν κατ' ἀνάγκη στὴν πραγματικότητα. Πολιτικὰ σύνορα ἢ καὶ περιφερειακὰ σύνορα ἀκόμα, ἀποτελοῦν προϊόντα τῆς σκέψεως παρὰ ἀκριβεῖς περιγραφὲς πραγματικότητων. Σύμφωνα μὲ τίς πιὸ πάνω σκέψεις δὲν ὑπάρχουν «φυσικὲς» περιοχές, ἀλλὰ ἐφευρισκόμενες ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ταξινομήσεις τῶν πολυπλόκων περιοχικῶν διαφορῶν¹⁷.

Οἱ περιφερειακὲς διαφορὲς μπορεῖ νὰ βασίζονται σὲ διαφορὲς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἄλλ' ἢ ἀνθρώπινη κοινωνία εἶναι πολὺ πολὺπλοκὴ ὑπόθεση, στὴν ὁποία πολλοὶ καὶ ποικίλοι παράγοντες παίζουσι τὸ ρόλο τους. Ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴ μελέτη τῶν περιφερειῶν πρέπει νὰ λαμβάνῃ ὅλους τοὺς παράγοντες ὑπ' ὄψιν. Μιὰ περιοχὴ ποὺ ἔχει ξεχωριστὸ τύπο κλίματος ἢ ποὺ καλύπτεται μὲ ἰδιαίτερο τύπο ἐδάφους εἶναι δυνατόν νὰ συντηρῇ ἓνα καθωρισμένο τύπο καλλιέργειας ἢ σύστημα χρήσεως γῆς, ποὺ συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς κλίμα ἢ ἔδαφος, ἀλλ' ἐπίσης εἶναι δυνατόν τὸ σύστημα αὐτὸ νὰ στηρίζεται σὲ ἄλλους παράγοντες σὲ ἐντελῶς διαφορετικὸ φυσικὸ περιβάλλον.

Τὸ γεγονός τῶν περιφερειακῶν διαφορῶν εἶναι παγκόσμιον καὶ

17. Rhoads Murphey, *An Introduction to Geography*, p. 47.

έκφράζεται επίσης στους διάφορους πολιτιστικούς τομείς, από την ένδυμασία, την τροφή, την αρχιτεκτονική, τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα, προκαταλήψεις, ασχολίες και έπιτηδεύματα μέχρι τα πολιτικά και κοινωνικά συστήματα. Πρέπει επίσης να τονισθί ότι μόνον μερικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα είναι δυνατόν να συμπίπτουν άκριβως σε μιá περιοχή και για τούτο ή χάραξη γραμμών και ή όντότητα μιás περιφέρειας είναι άμφισβητήσιμη, εκτός αν εκ τών προτέρων τα κριτήρια του διαχωρισμού είναι καθαρά και σαφώς καθωρισμένα.

5. Περιφερειακά Κέντρα ή Πυρήνες

Συνδυασμένο με τó γεγονός ότι τα βασικά χαρακτηριστικά τών περιφερειών εξαφανίζονται σταδιακά καθώς προχωρούμε προς τα σύνορά τους, είναι και τó φαινόμενο τών περιφερειακών πυρήνων.

Τά ανθρώπινα συστήματα άναπτύξεως στον χώρο τείνουν συνήθως να συγκεντρώνονται ή να ακολουθοϋν ένα άξονα ή μιá συντεταγμένη. Αϋτή μπορεί να συμπίπτει με ένα φυσικό φαινόμενο, όπως μιá γόνιμη πεδιάδα, μιá κοιλάδα ποταμού, ένα φυσικό λιμάνι, ή σταυροδρόμι, ή κέντρο συγκοινωνιών. Μπορεί, όμως, να είναι και ένα ανθρώπινο δημιούργημα, όπως μιá πολιτεία, τó κέντρο μιás ξεχωριστής οικονομικής δραστηριότητας, ή τó κέντρο ενός πολιτικού ή στρατιωτικού συνασπισμού.

Οι κυριότεροι περιφερειακοί πυρήνες συμπίπτουν συνήθως με την περισσότερο πυκνοκατοικημένη ζώνη τής χώρας, περιλαμβάνουν τó μεγαλύτερο μέρος τής οικονομικής δραστηριότητας, την πολιτική πρωτεύουσα και θέτουν την σφραγίδα τους πάνω στην πολιτιστική παράδοση τής περιφέρειας.

Συνήθως αϋτός ό πυρήνας δημιουργεί και συνθέτει πρώτος τά πολιτιστικά χαρακτηριστικά τής περιφέρειας και εξαπλώνει την επίδρασή του στην γύρω περιοχή, όσο τó επιτρέπουν οι γύρω φυσικές ή άλλες πολιτιστικές συνθήκες¹⁸.

Κτυπητά παραδείγματα περιφερειακών πυρήνων άποτελοϋν τά λεκανοπέδια του Λονδίνου και του Παρισιοϋ. Και τά δυό άποτελοϋν τά κύρια κέντρα πληθυσμού στις περιφέρειές τους. Και τά δυό ύπηρξαν οι πυρήνες δημιουργίας και άναπτύξεως τής ιστορικής και πολιτιστικής παραδόσεως τών περιφερειών τους και εξακολουθοϋν άκόμα, σε μικρότερο, όμως, βαθμό, να είναι τέτοια. Συγκοινωνιακά και έπικοινωνιακά συστήματα συγκλίνουν και συναντώνται σ' αϋτά.

Τό Λονδίνο και τó Παρίσι άποτελοϋν ισχυρούς πυρήνες που οι επιδράσεις και ή ύπεροχή τους εξαπλώνονται πιό πέρα από τά έθνικά

18. W. Christaller, *Applied Geography — Spatial Models*, pp. 35-38.

σύνορα. Ἄλλὰ καὶ στὶς δύο χῶρες (Βρετανία καὶ Γαλλία) ὑπάρχουν ἐπίσης δευτερεύοντες πυρῆνες, ἰδιαίτερα τὰ κέντρα βαρειᾶς βιομηχανίας ποὺ ἀναπτύχθηκαν πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τὸ Λονδίνο καὶ τὸ Παρίσι καὶ ποὺ συνδέονται ἀπόλυτα μὲ τὴν ὑπαρξὴ γαιανθράκων ἢ ἄλλων μεταλλευμάτων καὶ πρώτων βιομηχανικῶν ὑλῶν. Αὐτὰ τὰ μικρότερα κέντρα ἀποτελοῦν περιφερειακοὺς πυρῆνες μονομεροῦς παραγωγῆς σὲ ἀντίθεση πρὸς τοὺς πυρῆνες πολυμερῶν παραγόντων, ὅπως τὸ Λονδίνο καὶ τὸ Παρίσι.

Στὴν ἱεράρχηση τῶν περιφερειακῶν πυρῆνων, ὅμως, εἶναι δυνατόν νὰ ταξινομοῦνται κέντρα ποὺ ξεχωρίζουν σὲ διάφορους βαθμοὺς σπουδαιότητος¹⁹. Αὐστηρὰ ἐξεταζόμενος, ἓνας πυρῆνας προσφέρει μερικὲς ὑπηρεσίες ἢ ἐξασκεῖ ὠρισμένες ἐπιδράσεις σὲ ὁλόκληρη τὴν περιφέρειαν στὴν ὁποία ἀνήκει.

Μὲ βάση τὴν θεωρίαν αὐτὴ εἶναι δυνατόν νὰ καταρτισθοῦν πολεοδομικὲς περιφέρειες ἢ περιφέρειες πολεοδομικῆς ἢ ἀγροτικῆς ἀναπτύξεως, σὲ περιοχὲς ποὺ δέχονται τίς ἐπιδράσεις ἢ τίς ὑπηρεσίες ἑνὸς πυρῆνος — κέντρου ποὺ ἐνεργεῖ σὰν φάρος ἢ πόλος ἔλξεως πρὸς αὐτές. Γιὰ παράδειγμα μὲ βάση τὸ κριτήριον τῆς παροχῆς ἰατροφαρμακευτικῆς περιθάλψεως ἢ γυμνασιακῆς ἐκπαιδεύσεως μποροῦν νὰ χαραχθοῦν γύρω ἀπὸ κάθε πυρῆνα — κέντρο οἱ περιφέρειες ποὺ ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ τὸν πυρῆνα αὐτό. Τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ γίνη μὲ βάση τὴν ἀπασχόληση ἢ τὸ καθημερινὸ ταξίδι ἀπὸ τὸ σπίτι στὸν τόπον τῆς ἐργασίας (commuting)²⁰.

6. Οἱ Σχέσεις Χώρου καὶ Χρόνου

Χῶρος

Ὁ διαχωρισμὸς μιᾶς χώρας σὲ περιφέρειες καὶ ἡ ἀνάλυση καὶ μελέτη τούτων ἀναλαμβάνεται ἀπὸ τὸν γεωγράφο, γιατί ἀναφέρεται στὴν κατανομὴ καὶ σύνθεση φαινομένων πάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ὁ γεωγράφος ἐνδιαφέρεται γιὰ φαινόμενα καὶ γεγονότα ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ χαρτογραφηθοῦν. Ἄλλ' ἀσχολεῖται ἐπίσης μὲ τὴν μελέτη τῆς ἀλληλοεξάρτησης καὶ τοῦ ἀλληλοσχετισμοῦ περιφερειῶν, μὲ τὴν συνάφειαν περιοχῶν καὶ μὲ ἀλληλοεπιδράσεις φαινομένων στὸ χῶρον. Τὰ συστήματα καὶ φαινόμενα ποὺ ὁ γεωγράφος χαρτογραφεῖ δὲν εἶναι στατικά, οὔτε αὐτάρκη. Ἀποτελοῦν μέρος ἑνὸς πολὺπλοκου καὶ ἐνιαίου συνόλου καὶ εἶναι ἐξ ἴσου σπουδαῖο νὰ τὰ μελετᾷ ἓνας χωριστὰ (νὰ ἀναλύῃ) ἢ καὶ συνθετικά.

19. Brian J.L. Berry. "The Functional Bases of the Central Place Hierarchy", *Economic Geography*, Vol. 34, 1958.

20. Department of Town Planning and Housing, *Commuting in Cyprus*, Nicosia, 1972.

Προτού ένας έξετάση τούς συσχετισμούς παραγόντων μέσα στο όλο (σύνολο) πρέπει νά ξεχωρίση πρώτα τὰ ἐπί μέρους. Αυτό περιλαμβάνει ὄχι μόνο ξεχωριστούς παράγοντες καί ιδιαίτερες δυνάμεις, ἀλλ' ἐπίσης τήν ἐννορηστρωμένη ἀλληλεπίδραση τῶν στοιχείων τοῦ πολύπλοκου συνόλου τῶν παραγόντων τούτων πού συνθέτουν κάθε περιφέρεια.

Χρόνος

Στήν χάραξη περιφερειακῶν συνόρων, τήν ἀνάλυση περιφερειακῶν ἐνοτήτων καί τήν μελέτη συσχετισμοῦ μεταξύ περιφερειῶν, ὁ παράγοντας χρόνος εἶναι ὑψίστης σπουδαιότητος. Στήν περίπτωση αὐτή πολύ πετυχημένος εἶναι ὁ παραλληλισμός μεταξύ Γεωγραφίας καί Ἱστορίας. Ὁ γεωγράφος ταξινομεῖ τόν χῶρον ὅπως ὁ ἱστορικός ταξινομεῖ τόν χρόνο σέ ἱστορικές περιόδους. Κάθε περίοδος συνδέεται μέ ἄλλες περιόδους καί ἀποτελεῖ μέρος τῆς συνεχοῦς ροῆς τοῦ χρόνου, ἀλλά κάθε ἱστορική περίοδος ἔχει ἓνα σύνολο χαρακτηριστικῶν πού τήν καθιστᾶ ξεχωριστή καί εὐδιάκριτη.

Ἄνκαι κάθε ἱστορική περίοδος καί κάθε γεωγραφική περιφέρεια εἶναι μέχρις ἐνός σημείου μοναδικές, ὑπάρχουν, ὅμως, γενικές καί εἰδικές ὁμοιότητες καί ἀλληλοσυσχετισμοί μεταξύ περιόδων καί περιοχῶν, πού ὁ ἱστορικός καί ὁ γεωγράφος πρέπει νά λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν στήν προσπάθειά τους νά ἀντιληφθοῦν, συσχετίσουν, ἀναλύσουν καί ἐρμηνεύσουν ὅποιοδήποτε θέμα μελετοῦν. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ ἱστορικός χρόνος καί ὁ γεωγραφικός χῶρος εἶναι ἀδιαχώριστοι καί συνυφασμένοι. Ἡ ἱστορία καί ἡ γεωγραφία ἐπιλαμβάνονται τῶν βασικῶν διαστάσεων τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου πού εἶναι οὐσιώδεις σέ κάθε ἔρευνα καί μελέτη τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Ἀλλαγές

Τὰ περιφερειακά σύνορα, σπάνια παραμένουν σταθερά, γιατί ἀντανακλοῦν ἓνα ιδιαίτερο στάδιο ἀναπτύξεως. Ὅπως οἱ διάφορες φάσεις μιᾶς κοινωνίας πού διαμορφώνουν τήν προσωπικότητά της ἀλλάσσουν, ἔτσι καί ὁ βαθμός καί ἡ φύση τῆς ἐκφράσεως τοῦ χώρου στόν ὁποῖο διαδραματίζεται (ἡ κοινωνική ζωὴ) ἀλλάζει ἐπίσης. Αὐτό μπορεῖ νά εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ὄχι μόνο τῆς τεχνολογικῆς καί ἐπιστημονικῆς προόδου (ὅπως ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἐπικοινωνιῶν καί συγκοινωνιῶν πού μποροῦν νά ἐνισχύσουν τήν ἐνότητα καί λιγοστέψουν τίς διαφορές), ἀλλά καί ἄλλων προσωρινῶν ἀλλαγῶν στήν φυσική βάση μιᾶς κοινότητος. Ἐντελῶς νέοι παράγοντες εἶναι δυνατόν νά ἐμφανισθοῦν στό οἰκονομικό ἢ πολιτικό σύστημα, πού δημιουργοῦν διαφορετικούς πυρῆνες καί ὁδηγοῦν στήν ἐξαφάνιση προηγουμένων περιφερειῶν καί στήν δημιουργία ἄλλων νέων. Ἐπιδρομές, εἰσβο-

λές, κατακτήσεις ή μεταναστεύσεις είναι δυνατόν να αλλοιώσουν ή βασικά να μεταμορφώσουν περιφέρειες (παράδειγμα ή Κύπρος με την Τουρκικήν εισβολή).

Τò φυσικό, όμως, περιβάλλον είναι σχετικά σταθερόν και ἄνκαι οἱ ἐπιδράσεις του αλλοιώνονται ἐξ αἰτίας τῶν ἀνθρωπίνων δραστηριοτήτων, βοηθεῖ στήν διατήρηση ἑνός ποσοστοῦ περιφερειακῆς συνεχείας με τήν πάροδο τοῦ χρόνου. Οἱ συσχετισμοί στόν χῶρο εἶναι δυνατόν να αλλοιωθοῦν ἀπό τόν ἄνθρωπο, ἀλλά οἱ φυσικές ἀποστάσεις καί ἡ ἀκριβῆς γεωγραφική θέση παραμένουν σταθερές.

Κάθε φαινόμενο τῆς ἀνθρωπίνης γεωγραφίας, ἡ κάθε περιφέρεια,μποροῦν να ἐξετασθοῦν καί ἐρμηνευθοῦν ἱκανοποιητικά μόνο με τήν μελέτη τῆς ἱστορικῆς τους πορείας. Ἡ θέση, τò μέγεθος καί τò εἶδος ἑνός συνοικισμού, γιά παράδειγμα, μποροῦν να ἐρμηνευθοῦν στατικά, σέ συνάρτηση πρὸς ἰδιαίτερα πλεονεκτήματα πού παρέχει ἡ γεωγραφική θέση καί τοποθεσία²¹. Μποροῦν, ὅμως, να ἐρμηνευθοῦν καί δυναμικά, με τήν ἔννοια τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τῶν μεταβαλλομένων παραγόντων πού ἐπηρέασαν τήν ἀνάπτυξη αὐτή — ὅπως πολιτικές καί τεχνολογικές ἀλλαγές, κοινωνικές ἢ καί πολιτιστικές μεταμορφώσεις. Ὅλες οἱ πιὸ πάνω ἀλλαγές εἶναι οὐσιώδεις στήν κατανόηση τῆς σημερινῆς μορφῆς καί λειτουργίας τοῦ ἐξεταζομένου συνοικισμού.

7. Ὁ ρόλος τοῦ Γεωγράφου στή μελέτη τῶν Περιφερειῶν

Ἡ συλλογή πληροφοριῶν, ἡ κατανόηση καί ἡ ταξινόμηση τῶν περιφερειῶν ἀποτελοῦν ἀντικείμενον μελέτης καί ἔρευνας τοῦ γεωγράφου. Ἐνα μεγάλο μέρος τῆς ἐπιστημονικῆς γεωγραφικῆς ἐργασίας συνίσταται στήν συγκέντρωση ὑλικοῦ πού ἀναφέρεται στίς περιφέρειες, γιατί ἡ περιφέρεια ἀποτελεῖ κατὰ πρῶτο λόγο τò ἀντικείμενον καί τόν πυρῆνα τῆς γεωγραφικῆς γνώσεως καί ἔρευνας. Ὅλες οἱ γεωγραφικές γνώσεις, ἔρευνες καί προσπάθειες ἔχουν ἕνα μόνο σκοπό: τή σύνθεση καί ἀνάλυση περιφερειῶν. Οἱ προσεγγίσεις τοῦ θέματος δυνατόν να εἶναι διάφορες, ἀλλά ὁ τελικός σκοπός εἶναι ἕνας: ἡ μελέτη καί κατανόηση τῶν συσχετισμῶν καί ἀλληλοεπιδράσεων τῶν φυσικῶν καί ἀνθρωπίνων παραγόντων πάνω στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς (στόν χῶρο) με στόχο τήν ἐπισημάνση, ἀνάλυση καί σύνθεση τῶν περιφερειῶν πού συνθέτουν μιὰ μεγάλη ἐνότητα στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς.

Τοῦτο ἀποτελεῖ καί τή βασική διαφορὰ τοῦ γεωγράφου ἀπό τοὺς ἄλλους κοινωνικοὺς ἐπιστήμονες. Ὁ οικονομολόγος π.χ. ἐνδιαφέ-

21. Rhoads Murphey, *An Introduction to Geography*, p. 50.

ρεται για την παραγωγή, τα οικονομικά ή το σύστημα εμπορίας μιάς περιφέρειας. Ο κοινωνιολόγος ενδιαφέρεται για συγγενείς ομάδες, κοινωνικά συστήματα και ιδρύματα, κοινωνική συμπεριφορά κλπ. Ο γεωγράφος επιχειρεί να εξετάσει και συλλάβει την περιφέρεια σαν ένα σύνολο, μιὰ ενότητα, σε όλες της τις φυσικές και ανθρώπινες εκφάνσεις και μετά να συσχετίσει και συγκρίνει μιὰ περιφέρεια με άλλες περιφέρειες. Αυτό είναι ένα πολύ απαιτητικό και δύσκολο έγχείρημα που ίσως δεν επιτυγχάνεται ποτέ στην έντελεια, κάποιος όμως πρέπει να προσπαθήσει να βάλει μαζί και συνταιριάσει το περιφερειακό μωσαϊκό ώστε να συνθέσει το όλον, και αυτός είναι ο γεωγράφος.

Για να κατορθωθεί τοῦτο πρέπει να εξετασθοῦν και γίνουν κατορθωτά τόσα πολλά, ὥστε ὁ γεωγράφος πρέπει να στηρίζεται στα εἰδικὰ πορίσματα ὄχι μόνο τῶν δικῶν του μελετῶν, ἀλλὰ και μελετῶν ἄλλων συναφῶν ἐπιστημῶν. Ἄλλ' ἐπίσης και ἄλλοι ἐπιστήμονες και μελετητές τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας χρειάζονται τὰ πορίσματα τῆς γεωγραφικῆς ἔρευνας. Οἱ πολεοδόμοι και οἱ προγραμματιστές ἢ οἱ σχεδιαστές τῆς ἀγροτικῆς ἀναπτύξεως, οἱ πολιτικοὶ κλπ., χρειάζονται βασικὲς γεωγραφικὲς πληροφορίες για τὶς περιφέρειες.

Ὅλα, ὅμως, τὰ στοιχεῖα και οἱ πληροφορίες πού θὰ συλλεγοῦν δὲν εἶναι ἀρκετὰ μέχρις ὅτου ἐνταχθοῦν, ἀναλυθοῦν και συσχετισθοῦν στήν ὁλότητα. Θὰ ἦταν ἐντελῶς ἄχρηστο να ἀσχοληθῆ ἕνας μόνο με ὠρισμένες λεπτομέρειες, να μελετήσῃ δηλαδὴ τὰ δένδρα τοῦ δάσους ἕνα-ἕνα χωριστὰ και να μὴ ἐνδιαφερθῆ για τὸ ὅλο λειτουργικὸ σύστημα ἐνός δάσους.

Ἡ ὁλοκληρωτικὴ περιφερειακὴ ἀνάλυση προσπαθεῖ να διακρίνῃ τὴν εἰδικὴ χρήση τῆς γῆς σε μιὰ δεδομένη περιφέρεια και να μελετήσῃ τὸ σύστημα και τὴν ἐπίδραση τῶν συσχετίσεων στὸν χῶρο και μέσα στήν περιφέρεια και μεταξὺ αὐτῆς και τοῦ ὑπόλοιπου κόσμου. Τέτοια ἀνάλυση συνήθως συγκεντρώνεται στήν μελέτη τοῦ πληθυσμοῦ και τῆς κατανομῆς του, τῆς πυκνότητος και ἀναπτύξεώς του, στήν φύση και εἶδος τῶν συνοικισμῶν, στὸ γεωργικὸ σύστημα, τὴν χρήση γῆς, τὴν χρήση ἄλλων φυσικῶν πόρων, στὸ σύστημα και εἶδος τῆς βιομηχανίας, ἐμπορίου, μεταφορῶν και ἐπικοινωνιῶν και στὸν χαρακτῆρα τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς και τοῦ πολιτισμοῦ σαν ὄργανικοῦ συνόλου. Πρέπει ἐπίσης να λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ἱστορικοὶ παράγοντες και μεταβολές και κάθε τι κάποιας σημασίας στήν ἐξέλιξη τῆς περιφέρειας, πού κατανέμεται στὸν χῶρο. Για να κατορθώσῃ τοῦτο ὁ μελετητὴς μιᾶς περιφέρειας μπορεῖ να καταφύγῃ στα πορίσματα ἐρευνῶν τοῦ κλιματολόγου, ἔδαφολόγου, γεωργικοῦ οἰκονομολόγου, ἀνθρωπολόγου, ἱστορικοῦ, κοινωνιολόγου κλπ. Ὁ

γεωγράφος, όμως, οφείλει να συνθέσει λογικά και λειτουργικά όλα τα δεδομένα και στοιχεία σ' ένα περιφερειακό σύνολο που είναι δική του δουλειά να συνθέσει και παρουσιάσει.

Αυτή η σύλληψη και κατανόηση της έννοιας της περιφέρειας αποτελεί τη βάση της περιφερειακής συγκρίσεως, που συμβάλλει θετικά στην συνολική μελέτη των περιφερειών. Η σύγκριση είναι όπωσδήποτε αναγκαία και βοηθητική στην διάκριση και έπισημανση των περιφερειών. Η ιστορική σύγκριση και ο παραλληλισμός είναι επίσης αναγκαία γιατί κάθε περιοχή είναι μία δυναμική ένότητα της οποίας η φύση και ο χαρακτήρας μεταβάλλονται σταθερά.

Πρέπει να αντιληφθούμε, λοιπόν, πλήρως ότι Γεωγραφία είναι η έπιστήμη και η τέχνη της άναγνωρίσεως και περιγραφής της προσωπικότητας των περιφερειών²². Οι γεωγραφικές περιφέρειες μπορούν να παραλληλισθούν με τους ανθρώπους που έχουν διαφορετικό χαρακτήρα ο καθένας και ο χαρακτήρας τους αυτός μεταβάλλεται σταθερά και άναπτύσσεται. Η τέχνη της περιγραφής των περιφερειών είναι έξ ίσου δύσκολη, όσο και η περιγραφή των ανθρώπινων χαρακτήρων. Σε καμμιά από τις δύο περιπτώσεις μπορεί να είναι ένας σίγουρος ότι πέτυχε στην περιγραφή πλήρως. Στις περιπτώσεις αυτές δέν υπάρχει καμμιά έπιστημονική συνταγή με την όποία μπορεί ένας να πετύχη τὸ τέλειο.

Κανένας, όμως, δέν μπορεί να μιλά «γεωγραφικά» χωρίς να άναφέρεται σε τοποθεσίες, και κανένας δέν μπορεί να μιλά άποτελεσματικά για τοποθεσίες χωρίς να έχη στο νοῦ τή θεωρία των περιφερειών και των συσχετισμών, και άλληλοεπιδράσεων πολλών παραγόντων πάνω στην έπιφάνεια της γής.

Β. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

1. Γενικά

Δέν υπάρχει κράτος στον κόσμο (οί έξαιρέσεις είναι λίγες και άναφέρονται κυρίως σε μερικά λιλλιπούτεια κράτη) που η κυριαρχία του έπεκτείνεται μόνο πάνω σε μία γεωγραφική περιφέρεια. Τὸ κράτος άποτελεί μία τεχνητή έπινόηση με την όποία διάφορες γεωγραφικές περιφέρειες — μερικές δημιουργήματα της φύσεως και άλλες του ανθρώπου — συγκολλώνται σε μία λειτουργική ένότητα.

Πολλές φορές, όμως, για σκοπούς πιο άποτελεσματικής άπο-

22. Robert E. Dickinson, *City, Region and Regionalism: A Contribution to Human Ecology*, London, 1947.

κεντρωτικής διοικήσεως και τὰ πιὸ συγκεντρωτικὰ καὶ συντηρητικὰ κράτη χωρίζονται σὲ ἀριθμὸ διαμερισμάτων ἢ διοικητικῶν περιοχῶν. Μιὰ ματιὰ στὸν πολιτικὸ χάρτη διαφόρων χωρῶν δείχνει ὅτι ἡ Γαλλία (departments), ἡ Βρετανία (counties), ἡ Ἰσπανία (provinces), ἡ Πολωνία (powiats), ἡ Ἑλβετία (cantons) καὶ ἄλλες ἀκόμα χώρες ἀκολουθοῦν τὸ σύστημα αὐτό. Οἱ πολιτικές ἢ διοικητικές ὁμως αὐτὲς περιοχὲς δὲν συμπίπτουν πάντοτε μὲ γεωγραφικὲς περιφέρειες. Οἱ ἐπαρχίες τῆς Κύπρου π.χ. δὲν συμπίπτουν μὲ γεωγραφικὲς περιφέρειες, ὅπως ἔχουν καθορισθῆ καὶ ἀναλυθῆ στὸ προηγούμενο κεφάλαιο. Στὴν ἐπαρχία Λευκωσίας π.χ. περιλαμβάνονται οἱ γεωγραφικὲς περιφέρειες ἢ ὑποπεριφέρειες Μόρφου, Σολέας, Μαραθάσας, μέρος τῆς Μεσαορίας, Πιτσιλιᾶς κ.λ.π..

Τὰ περισσότερα ἀπ' τὰ σύγχρονα κράτη τῆς Εὐρώπης δημιουργήθηκαν μὲ τὴ συνένωση ἀνεξαρτήτων πολιτικῶν περιοχῶν καὶ συνήθως οἱ παλαιότερες καὶ μικρότερες αὐτὲς ἐνότητες ἀποτελοῦσαν καθαρὲς γεωγραφικὲς περιοχὲς μὲ φυσικὰ σύνορα σαφῶς καθωρισμένα, μὲ ὀντότητα καὶ προσωπικότητα καὶ οἰκονομικὴν αὐτοτέλεια. Τοῦτο εἶναι φανερὸ στὸν μελετητὴ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰσπανίας, τῆς Βρετανίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Γιουγκοσλαβίας κλπ.. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἑκατὸν χρόνια, ὁμως, παρατηρεῖται τὸ ἀντίθετο. Οἱ φυσικὲς ἢ γεωγραφικὲς περιφέρειες ποῦ ἀπαρτίζουν τὰ μεγάλα κράτη ἀγωνίζονται γιὰ ἓνα εἶδος τοπικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ αὐτονομίας καὶ κάποτε γιὰ πλήρη διαχωρισμό.

Ὁ περιφερειασμός (regionalism), ἢ τοπικισμός, εἶναι ὄρος μὲ πολλὰ σημασίες. Μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ ἀπλῶς γιὰ νὰ ἐξηγηθῆ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἓνα κράτος ἀποκεντρώνει τὸ διοικητικὸ του σύστημα καὶ παραχωρεῖ περιωρισμένο βαθμὸ αὐτονομίας ἢ αὐτοδιοικήσεως στὶς διοικητικὲς ἢ γεωγραφικὲς του περιφέρειες, στὰ πλαίσια ὁμως ἐνὸς ἐνιαίου καὶ ἑδαφικὰ ἀκέραιου κράτους²³. Ὁ ὄρος, ὁμως, μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται καὶ σ' ἓνα διαχωριστικὸ κίνημα μιᾶς γεωγραφικῆς περιφέρειας μὲ σκοπὸ τὴν πλήρη ἀποκοπὴ τῆς ἀπὸ τὸν κορμὸ ἐνὸς κράτους (π.χ. ἡ περίπτωση Τυρόλου). Μπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀναφέρεται καὶ σ' ὅλες τὶς εἰρηνικὲς καὶ πνευματικὲς ἢ πολιτιστικὲς δραστηριότητες μὲ τὶς ὁποῖες μιὰ γεωγραφικὴ περιφέρεια προσπαθεῖ νὰ ἀντιδράσῃ ἢ ἀντιταχθῆ στὶς προσπάθειες ἐπιβολῆς παντοκρατορίας ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα τοῦ κράτους²⁴.

Κάπου μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων βρίσκεται ἓνας βαθμὸς τοπικισμοῦ καὶ ἐπιβάλλει τὴ χορήγηση βαθμοῦ αὐτοδιοικήσεως ἢ αὐτονο-

23. E.W. Gilbert, "Geography and Regionalism", *Geography in the Twentieth Century*, p. 345.

24. Loc. cit.

μίας σὲ μιὰ περιφέρεια πού παρ' ὅλα αὐτά, παραμένει μέρος τῆς μεγάλης ἐνότητας, τοῦ ὅλου, δηλαδή τοῦ κράτους. Οἱ γεωγραφικὲς περιφέρειες μποροῦν νὰ θεωροῦνται σὰν ξεχωριστὰ μέλη τοῦ πολιτικοῦ σώματος ἐνὸς κράτους. Ἡ περιφερειακὴ ἀπόκλιση ἢ ὁ τοπικισμὸς δὲν ἀποτελεῖ κατ' ἀνάγκην κίνδυνον γιὰ διάσπαση καὶ ἀποδυνάμωση τῆς συνοχῆς τοῦ κράτους, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐνδυναμώνει κάποτε τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους.

Στὶς ἐπόμενες σελίδες θὰ παραθέσω μερικὰ παραδείγματα περιφερειακῆς διοικήσεως στὴν Εὐρώπη. Τέτοια παραδείγματα ὑπάρχουν πολλά, ἀλλὰ δὲν θὰ ἀναφερθῶ σὲ ὅλα, οὔτε στὰ πιὸ γνωστὰ, ὅπως ἐκεῖνα τῆς Ἑλβετίας, Γιουγκοσλαβίας, Ἰταλίας, Αὐστρίας, Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς, Αὐστραλίας, Καναδᾶ, Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, Κίνας κλπ.. Θὰ περιορίσω τὰ παραδείγματά μου στὴν Γαλλία, Γερμανία, Ἰσπανία — Πορτογαλλία καὶ Μεγάλῃ Βρετανία.

2. Γαλλία

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως (1789 μ.Χ.) ἡ Γαλλία ἦταν χωρισμένη σὲ σαράντα ἐπαρχίες (provinces), πού ὀνομάζονταν «στρατιωτικὲς κυβερνήσεις». Οἱ περισσότερες τῶν ἐπαρχιῶν τούτων εἶχαν πράγματι φυσικὰ γεωγραφικὰ σύνορα ἢ ξεχωριστὴν ὄντοτητα καὶ οἰκονομικὴν ἢ πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν. Τὸ 1790 οἱ ἱστορικὲς αὐτὲς ἐνότητες σθῆστηκαν ἀπὸ τὸν χάρτη τῆς Γαλλίας καὶ ἀντικατεστάθησαν μὲ ὀγδόντα τρία διαμερίσματα (departments)²⁵. Τὰ διαμερίσματα αὐτὰ ἔχουν περίπου τὸ ἴδιο μέγεθος καὶ πῆραν ὀνόματα ὀροσειρῶν, ποταμῶν καὶ ἄλλων φυσικῶν ἢ γεωγραφικῶν φαινομένων τῆς χώρας. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ διαμερίσματα αὐτὰ ἀποτελοῦν τεχνητὲς περιοχὲς χωρὶς γεωγραφικὸν ὑπόβαθρο, γιατί σκοπὸς τῆς δημιουργίας τους ἦταν ἡ καταστροφὴ καὶ διάλυση τῶν παλιῶν ἐπαρχιῶν πού ἀποτελοῦσαν συμπαγεῖς ἐνότητες. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὅπως ἐπίστευαν, θὰ ἦταν δυνατό νὰ συντρίψουν τοπικιστικὲς ἢ διαχωριστικὲς τάσεις καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν συνοχὴ καὶ ἐνότητα τῆς χώρας.

Τὸ σύστημα αὐτὸ διακυβερνήσεως τῶν διαμερισμάτων συνεχίζεται μέχρι σήμερα, παρ' ὅλες τίς προσπάθειες στὰ τελευταῖα χρόνια γιὰ ἀλλαγὲς καὶ βελτιώσεις, ἰδιαιτέρως στὸν καιρὸ τῆς Προεδρίας τοῦ Στρατηγοῦ Ντὲ Γκώλλ. Παρὰ τὸ πέρασμα, ὅμως, τῶν χρόνων σὲ μερικὲς περιοχὲς τῆς Γαλλίας παρατηρεῖται ἀκόμα ἰσχυρὴ συναισθηματικὴ προσήλωση στὶς παλιὲς ἐπαρχίες. Ἡ συγκέντρωση σὲ μεγάλο βαθμὸ ἐξουσιῶν καὶ ὑπηρεσιῶν στὸ Παρίσι καὶ ὁ ὑδροκεφαλισμὸς τῆς πολιτικῆς πρωτεύουσας δὲν κατῴρθωσεν νὰ ἐξαφανισθῇ ἐντελῶς

25. E. de Martonne, *Geographical Regions of France*, Heinemann, 1962.

τὴν τοπικιστικὴν προσήλωση στὶς παλιές ἐπαρχίες. Παρ' ὅλο πού πολιτικὴ τάση ἦταν νὰ καταστῆ «ὀλόκληρη ἡ Γαλλία προάστειο τοῦ Παρισιῦ», τοπικιστικά ἢ περιφερειακά συναισθήματα ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἔντονα στὴν Προβηγκία, Βρεττάνη, Ἄλσατία—Λωραίνη, τὴν περιοχὴ τῶν Βάσκων κλπ.. Οἱ περιοχὲς αὐτὲς βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ διατηροῦν ἀκόμα ἰσχυρὲς πολιτιστικὲς παραδόσεις καὶ τοπικὴν διάλεκτον.

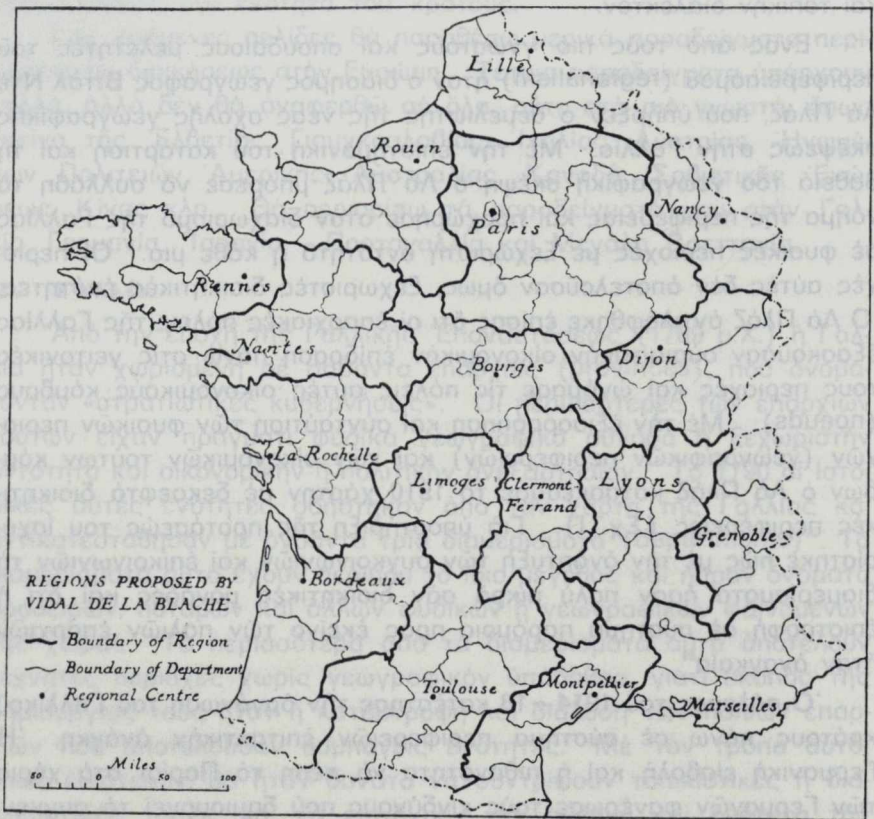
Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς καὶ σπουδαίους μελετητὲς τοῦ περιφερειασμοῦ (regionalism) ἦταν ὁ διάσημος γεωγράφος Βιτὰλ Ντὲ Λὰ Πλάζ, πού ὑπῆρξεν ὁ θεμελιωτὴς τῆς νέας σχολῆς γεωγραφικῆς σκέψεως στὴν Γαλλία. Μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ του κατάρτιση καὶ τὴ βαθειὰ του γεωγραφικὴ σκέψη ὁ Λὰ Πλάζ μπόρεσε νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα τῆς περιφέρειας καὶ προχώρησε στὸν διαχωρισμὸ τῆς Γαλλίας σὲ φυσικὲς περιοχὲς μὲ ξεχωριστὴ ὄντοτητα ἢ κάθε μιά. Οἱ περιοχὲς αὐτὲς δὲν ἀποτελοῦσαν ὅμως, ξεχωριστὲς διοικητικὲς ἐνότητες. Ὁ Λὰ Πλάζ ἀντιλήφθηκε ἐπίσης ὅτι οἱ ἐπαρχιακὲς πόλεις τῆς Γαλλίας ἐξασκοῦσαν οὐσιαστικὴν οικονομικὴν ἐπίδραση πάνω στὶς γειτονικὲς τους περιοχὲς καὶ ὠνόμασε τίς πόλεις αὐτὲς οἰκονομικοὺς κόμβους (poeuds). Μὲ τὴν ἐξισορρόπηση καὶ συνταύτιση τῶν φυσικῶν περιοχῶν (γεωγραφικῶν περιφερειῶν) καὶ τῶν οἰκονομικῶν τούτων κόμβων ὁ Λὰ Πλάζ κατασκεύασε τὸ 1910 χάρτην μὲ δεκαεφτά διοικητικὲς περιφέρειες (Σχ. I). Γιὰ ὑποστήριξη τῆς προτάσεώς του ἰσχυρίστηκε πῶς μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν συγκοινωνιῶν καὶ ἐπικοινωνιῶν τὰ διαμερίσματα ἦσαν πολὺ μικρὰ σὰν διοικητικὲς μονάδες καὶ ὅτι ἡ ἐπιστροφή σὲ σύστημα παρόμοιο πρὸς ἐκεῖνο τῶν παλιῶν ἐπαρχιῶν ἦταν ἀναγκαία²⁶.

Ὁ πόλεμος τοῦ 1914—18 κατέστησε τὴν ὀργάνωση τοῦ Γαλλικοῦ κράτους πάνω σὲ σύστημα περιφερειῶν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκη. Ἡ Γερμανικὴ εἰσβολὴ καὶ ἡ πιθανότητα νὰ πέσῃ τὸ Παρίσι στὰ χέρια τῶν Γερμανῶν φανέρωσε τοὺς κινδύνους πού δημιουργεῖ τὸ συγκεντρωτικὸ σύστημα στὴν ἄμυνα ἢ ἀντοχὴ τοῦ κράτους. (Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε καὶ στὴν Κύπρῳ ἂν οἱ Τοῦρκοι εἰσβολεῖς καταλαμβάνανε καὶ τὴ Λευκωσία). Ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος (1939—45) ἀπέδειξε τὸ ἴδιο ἀκριβῶς καὶ γιὰ τὴ Βρεττανία, πρᾶγμα πού ὠδήγησε στὴν ἀποκέντρωση τῆς διοικητικῆς μηχανῆς, τῶν βιομηχανιῶν καὶ ὑπηρεσιῶν στὶς ἐπαρχίες.

Πρὶν ἀπὸ τὸ 1914 ἡ Γαλλία ἦταν διαχωρισμένη σὲ εἴκοσι στρατιωτικὲς περιφέρειες γιὰ σκοποὺς ἄμεσης κινητοποιήσεως. Οἱ περιφέρειες αὐτὲς ἀποφασίστηκαν μὲ βάση τὸν ἰσομερῆ καταμερισμὸ

26. Ibid.

του πληθυσμού και λήφθηκε πρόνοια ώστε σε κάθε μία να περιλαμβάνεται μία κεντρική πόλη — συγκοινωνιακός κόμβος. Το 1915 οι στρατιωτικές αυτές περιφέρειες υιοθετήθηκαν επίσης και σαν οικονομικές περιφέρειες και η χρήση τους ήταν παρόμοια με εκείνη των Βρετανικών περιφερειών Πολιτικής "Αμυνας κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Σχ. 1. Οι γεωγραφικές περιφέρειες της Γαλλίας όπως τις χάραξε ο Βιτάλ Ντέ Λά Πλάζ.

Ανάμεσα στους δυο πολέμους οι πιο πάνω οικονομικές περιφέρειες της Γαλλίας εξακολουθούσαν να υπάρχουν και χρησιμοποιούνταν για διάφορους σκοπούς. Ο αριθμός τους ανέβηκε στις 20 και άγκαι τα σύνορά τους άλλαξαν πολλές φορές, ο διαχωρισμός τους στηριζόταν σε γενικές γραμμές στον θεωρητικό διαχωρισμό του Βιτάλ ντέ λά Πλάζ. Οι οικονομικές αυτές περιοχές, άγκαι είχαν περιωρισμένες έξουσίες και αρμοδιότητες έπαιξαν σπουδαίο ρόλο γιατί χρησιμοποιήθηκαν σαν βάση για έρευνες σχετικά με τον σχεδιασμό της οικονομικής ανάπτυξης της Γαλλίας.

3. Γερμανία

Το πολιτικό σύστημα διοικήσεως στη Γερμανία ήταν παραδοσιακά πολύπλοκο. Τò 1933 υπήρχαν δεκαεφτά ανεξάρτητα κρατίδια (Länder) επιπρόσθετα από την Πρωσσία που αποτελείτο από δεκατέσσερεις ξεχωριστές έπαρχίες. Τά κρατίδια αυτά και οί έπαρχίες είχαν άκανόνιστα σύνορα και σχήματα με άποτέλεσμα νά είσχωρη τò ένα μέσα στο άλλο και έτσι τò διοικητικό σύστημα νά περιπλέκεται άκόμα περισσότερο. "Άλλο άρνητικό στοιχείο ήταν ή μεγάλη ύπεροχή τής Πρωσσίας έναντι τών άλλων κρατιδίων, πράγμα που δυσκόλευε τήν όμαλή λειτουργία του όμοσπονδιακού—περιφερειακού συστήματος²⁷.

Με τήν ραγδαία βιομηχανική ανάπτυξη τής χώρας τò περιφερειακό αυτό σύστημα δέν μπορούσε νά ανταποκριθί στις νέες εξελίξεις, γιατί οί πραγματικές οικονομικές περιοχές δέν συνέπιπταν με τίς διοικητικές περιφέρειες. "Έτσι ή ανάγκη τών πραγμάτων ώδήγησε τήν Γερμανία νά κινηθί προς τήν αντίθετη κατεύθυνση: άντί νά επιδιώξη τήν ελάττωση τών επιδράσεων του συγκεντρωτισμού, έπεδίωξε τόν επανακαθορισμό τών διαχωριστικών γραμμών τών περιφερειών πάνω σέ νέα οικονομική και γεωγραφική βάση, με άπώτερο σκοπό τή δημιουργία τών προϋποθέσεων για ένα ένιαίο κράτος. Στα πλαίσια τών προσπαθειών τούτων ό καθηγητής Hugo Preuss εισηγήθηκε όπως ή Γερμανία άνασυσταθί με βάση ένα όμοσπονδιακό σύστημα στο όποιο νά μετέχουν 16 ανεξάρτητα κρατίδια του ίδιου περίπου μεγέθους. Τò σχέδιό του, όμως, ναυάγησε όπως και πολλά άλλα που άκολούθησαν²⁸.

Τò πρόβλημα τής περιφερειακής διοικήσεως μελετήθηκε έπισταμένα στο χρονικό διάστημα μεταξύ τών δύο παγκοσμίων πολέμων. Οί Ναζι έδωσαν μεγάλη σημασία στον καταρτισμό σχεδίου περιφερειακής άναπτύξεως και τò 1935 ίδρυσαν Έθνικό Γραφείο Προγραμματισμού για νά σχεδιάση τήν όργάνωση του Γερμανικού Ράιχ. Με τò σύστημα αυτό ή Γερμανία χωρίστηκε σέ 23 περιφέρειες που σέ γενικές γραμμές άντιστοιχοῦσαν στις έπαρχίες τής Πρωσσίας και τά παλιά ανεξάρτητα κρατίδια. Τò Βερολίνο, τò Άμβούργο και τò Ρούρ διατηρήθηκαν σαν ξεχωριστές περιφέρειες. Παράλληλα προς τόν διαχωρισμό αυτό οί Ναζι δημιούργησαν ένα σύστημα «κομματικών» έπαρχιών (Gau). "Έτσι οί Ναζι προσπάθησαν νά έξαφανίσουν τò παλιό διοικητικό σύστημα και νά δημιουργήσουν νέες περιφέρειες που νά λειτουργοῦν άποτελεσματικώτερα.

27. Paul Buckholts: *Political Geography*, New York, 1966.

28. E.W. Gilbert, "Geography and Regionalism", *Geography in the Twentieth Century*, p. 348.

Οι Ναζι έπεδίωξαν, όμως, και τόν συγκεντρωτισμό, έστέρησαν τὰ αυτόνομα κρατίδια τής πραγματικής αυτοκυβερνήσεώς τους και τὰ κατάντησαν άπλους διοικητικούς τροχούς του Ναζιστικού κράτους. Ο Ναζιστικός περιφερειασμός ήταν άπλως μιá έφεύρεση με τήν όποία κατωρθώθηκε μεγαλύτερη διοικητική άποτελεσματικότητα.

4. Ίσπανία και Πορτογαλλία

Και στις δυό χώρες τής Ίβηρικής Χερσονήσου οι περιφερειακές και τοπικιστικές τάσεις ύπηρεξαν έντονες, αλλά με διαφορές στην κάθε μιá.

Η Ίσπανία χωρίσθηκε από τήν ίδια τή φύση σε εϋδιάκριτες φυσικές περιοχές με έντονα χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Στα παλιά χρόνια ό βασιλιάς τής Ίσπανίας όνομαζόταν «Βασιλιάς των Ίσπανιων» και όχι τής Ίσπανίας. Οι παλιές έπαρχίες τής Ίσπανίας άποτελοϋσαν ξεχωριστά βασιλεια, αλλά σταδιακά ένώθηκαν και άποτέλεσαν ένα ένιαίο κράτος.

Στά 1833 όλόκληρη ή χώρα χωρίσθηκε έντελως αύθαίρετα και χωρίς να λαμβάνωνται ύπ' όψιν γεωγραφικοί παράγοντες, σε 49 έπαρχίες (provincies) κατά τó πρότυπο των Γαλλικών διαμερισμάτων. Οι έπαρχίες αυτές δέν άκολούθησαν τόν παραδοσιακό και φυσικό διαχωρισμό τής χώρας. Δημιουργήθηκαν με άποκλειστικό σκοπό τήν μείωση του τοπικιστικού πνεύματος που ήταν πολύ ισχυρό στα δεκατέσσερα βασιλεια²⁹.

Τό πνεϋμα, όμως, αυτό ήταν βαθειά ριζωμένο και δέν ήταν δυνατό να σθησθ ή μέσα σε μιá νύχτα με τόν τεχνητό διαχωρισμό. Τοϋτο έγινε φανερό με διάφορες έκδηλώσεις και άντιδράσεις ιδιαίτερα στην Καταλωνία, Γαλικία και χώρα των Βάσκων, όπου εξέλιχθηκε σε ισχυρόν έθνικισμό με έντονες χωριστικές τάσεις. Η Καταλωνία άπόκτησε μεγάλο βαθμό άυτονομίας τó 1932 (Ίσπανική Δημοκρατία), αλλά τήν έχασε μετά τήν έκρηξη του έμφυλιου πολέμου στα 1939. Στους Βάσκους παραχωρήθηκε επίσης άυτονομία από τήν Ίσπανική Δημοκρατία τó 1936, αλλά αυτή δέν άναγνωρίστηκε άργότερα από τήν Κυβέρνηση Φράγκο. Οι Βάσκοι συνεχίζουν ακόμα τόν άγώνα.

“Ανκαι είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθοϋν πολλά γεωγραφικά έπιχειρήματα για να δικαιολογήσουν τόν πολιτικό διαχωρισμό τής Πορτογαλλίας από τήν υπόλοιπη Ίβηρική Χερσόνησο, κανένα άπ' αυτά δέν είναι άπόλυτα ίκανοποιητικό. Η Πορτογαλλία όλόκληρη μπορεί να θεωρηθ ή σαν μιá φυσική περιοχή όλόκληρης τής Ίβηρικής Χερσονήσου. “Όσον άφορā τήν περιφερειακή διοίκηση στην Πορτο-

29. Ibid, p. 351.

γαλλία, αυτή δὲν ὀφείλεται σὲ ἀνεξαρτησιακὲς ἢ διαχωριστικὲς τάσεις, ἀλλὰ μᾶλλον στὴν προσπάθεια δημιουργίας γεωγραφικῶν ἐνοτήτων μὲ ἀπώτερο σκοπὸ τὴν ἐπίτευξη διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως.

Στὰ 1835 οἱ ἔξη παλαιότερες ἐπαρχίες τῆς Πορτογαλλίας χωρίστηκαν σὲ δεκαεπτὰ μικρότερες, μὲ πρότυπο τὰ Γαλλικὰ διαμερίσματα· μίᾳ ἐπιπρόσθετη ἐπαρχία δημιουργήθηκε τὸ 1926. Οἱ δεκαοκτῶ αὐτὲς περιφέρειες ἢ ἐπαρχίες δὲν χαρακτηρίζονται ἀπὸ συνεκτικότητα ἢ ὁμοιογένεια, οὔτε ἀποτελοῦν αὐτοδύναμες ἐνότητες καὶ μοιράζουσι στὸ μέσο φυσικὲς περιοχὲς ἢ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ πού ἡ συνέχειά τους θὰ μποροῦσε νὰ διαφυλαχθῇ.

Τὸ 1930 ἀνατέθηκε σὲ μίᾳ ἐπιτροπῇ καθηγητῶν Πανεπιστημίου τὸ ἔργο τῆς μελέτης τοῦ προβλήματος. Ζητήθηκε ἀπ' αὐτοὺς νὰ συνενώσουν περιοχὲς πού παρουσίαζαν ὁμοιότητες, εἴτε στὰ φυσικὰ εἴτε στὰ ἀνθρώπινα τους χαρακτηριστικὰ, καὶ μὲ τὴ μελέτη τῶν παραγόντων τούτων νὰ χαράξουν περιφέρειες πού νὰ χαρακτηρίζονται ἀπὸ γεωγραφικὴ συνοχή. Ἡ ἐπιτροπὴ πράγματι ἐργάσθηκε πάνω στις γραμμὲς αὐτὲς καὶ σύνταξε σχέδιο σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Πορτογαλλία διαχωριζόταν σὲ ἔνδεκα ἐπαρχίες. Οἱ ἐπαρχίες αὐτὲς ἀναγνωρίστηκαν ἐπίσημα καὶ υἱοθετήθηκαν στὸ Σύνταγμα τοῦ 1933. Στὴ χάραξη τῶν νέων περιφερειῶν πρωτεύοντα ρόλο διαδραμάτισε ὁ καθηγητὴς Γεωγραφίας A. de Amorim Girão. Μὲ τὸν Διοικητικὸ Κώδικα τοῦ 1936 ἡ Πορτογαλικὴ Κυβέρνηση δεσμεύθηκε στὴν προστασία καὶ διαφύλαξη τῶν περιφερειῶν (διοικητικῶν ἐπαρχιῶν) αὐτῶν, πού περιγράφονται ὡς «περιοχὲς μὲ γεωγραφικὴν, οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν συνοχήν»³⁰ (Σχ. 2).

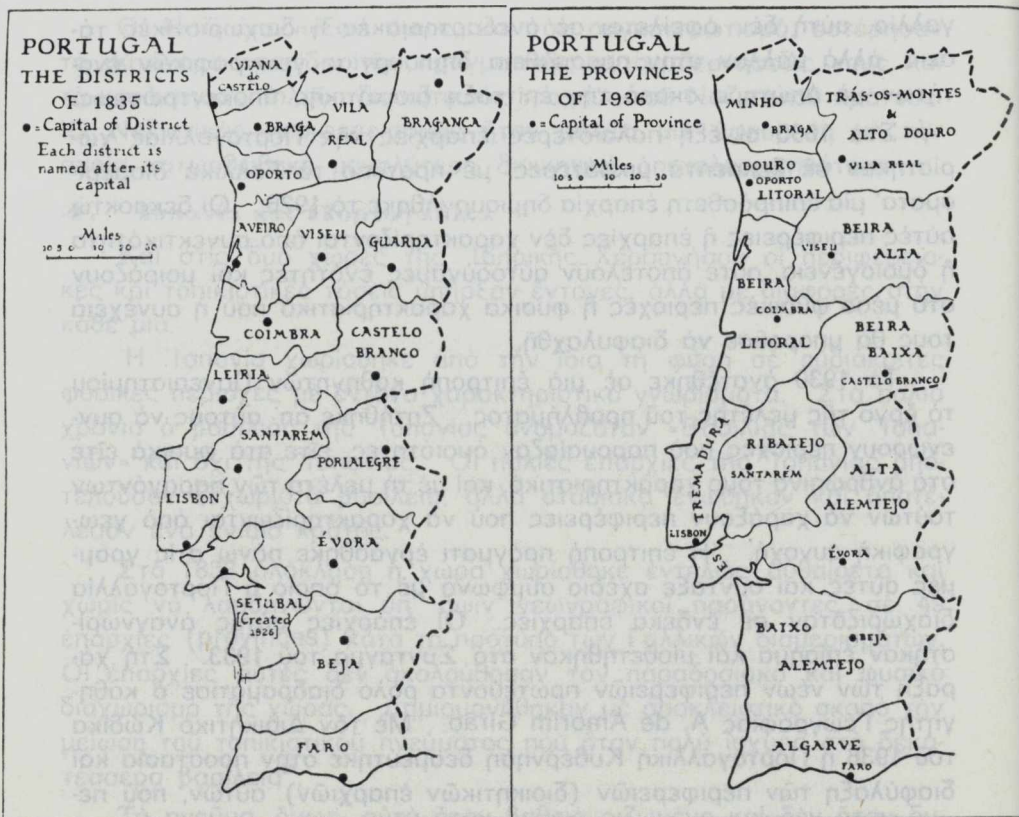
δ. Μεγάλη Βρετανία

Ὁ περιφερειασμός στὰ Βρετανικὰ νησιά πῆρε διάφορες μορφὲς καὶ εἶχε διάφορα ἀποτελέσματα. Στὴν Ἴρλανδία μίᾳ ἐντονη ἐθνικιστικὴ ἐξέγερση ὠδήγησε στὴν πλήρη ἀνεξαρτησία τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ νησιοῦ, ἐνῶ ἡ διαμάχη συνεχίζεται ἀκόμα ἐντονα καὶ φωνικὰ στὸ ὑπόλοιπο μέρος.

Στὴν Σκωτία καὶ Οὐαλλία τὸ ἐθνικιστικὸ συναίσθημα εἶναι ἀκόμα ζωηρὸ καὶ ὑπάρχουν φανατικοὶ καὶ ἐξτρεμιστὲς πού θὰ ἀκολουθοῦσαν τὸ παράδειγμα τῆς Ἴρλανδίας γιὰ πλήρη ἀνεξαρτητοποίηση. Σὲ γενικὲς, ὅμως, γραμμὲς ἡ τάση γιὰ περιφερειακὴ αὐτονομία δὲν βρίσκει ἐνθερμούς ὁπαδούς στὴν Βρετανία — ὅπως στὴν Γαλλία — καὶ εἶναι μᾶλλον ἀκαδημαϊκὴ.

Πρῶτος ὁ καθηγητὴς τῆς Γεωγραφίας C.B. Fawcett ἀσχολήθηκε στὴν Βρετανία μὲ τὸ θέμα τῆς περιφερειακῆς διοικήσεως, ὅταν

30. Ibid, p. 352.

Σχ. 2. Οι γεωγραφικές περιφέρειες της Πορτογαλλίας όπως χαράχθηκαν το 1835 και όπως τελικά διαμορφώθηκαν το 1936.

το 1917 διάβασε στην Βασιλική Γεωγραφική "Εταιρεία του Λονδίνου μελέτη του με θέμα «Φυσικές Υποδιαιρέσεις της Άγγλιας». Η μελέτη αυτή, που αργότερα (το 1919) τυπώθηκε και κυκλοφόρησε αυξημένη και βελτιωμένη σε βιβλίο με τον τίτλο «Οί έπαρχίες της Άγγλιας» (The Provinces of England)³¹, ήταν στην πραγματικότητα μια προσπάθεια διαχωρισμού της Άγγλιας σε έντελως νέες διοικητικές περιοχές, που να είναι όχι μόνο μεγαλύτερες, αλλά και περισσότερο σύμφωνες με τα γεωγραφικά δεδομένα της χώρας. Το βιβλίο αυτό του καθηγητού Fawcett προκάλεσε έντονο ενδιαφέρον και πολλές συζητήσεις όχι τόσο για τις λεπτομέρειες της ταξινομήσεως που εισηγήτο, όσο για τον νέο τρόπο διαχωρισμού της Άγγλιας σε φυσικές περιοχές. Στον διαχωρισμό αυτό ο Fawcett έλαβε σοβαρά υπ' όψιν τον ρόλο των μεγάλων έπαρχιακών κέντρων — όπως ο Βιτάλ ντε λά Πλάζ έπραξε για την Γαλλία — και έτσι ή ιδέα της περιφερει-

31. C.B. Fawcett, *Provinces of England*, London, 1919.

ακῆς πρωτεύουσας θεμελιώθηκε γιά καλά.

Ένας ἄλλος ἐπιστήμονας στήν Βρετανία πού ὑποστήριξε παρόμοιο σύστημα ἦταν ὁ καθηγητής G.D.H. Cole πού στή βιβλία του «Τό μέλλον τῆς Τοπικῆς Κυβερνήσεως» καί «Τοπική καί Περιφερειακή Κυβέρνηση»³² ὑποστήριξε ἀλλαγές στή σύνορα τῶν περιφερειῶν τοπικῆς διοικήσεως. Ὁ διαχωρισμός πού εἰσηγήθηκε ὁ καθηγητής Cole στηριζόταν κυρίως πάνω σέ πολιτικά καί οἰκονομικά κριτήρια καί δέν συμφωνοῦσε ἀπόλυτα μέ τὰ γεωγραφικά δεδομένα.

Παρ' ὅλες, ὅμως, τίς προσπάθειες πού ἐγίναν κατά καιροῦς τὸ σύστημα τῶν διοικητικῶν περιφερειῶν στήν Ἄγγλία καί Οὐαλλία εἶναι ἀκόμα πολύπλοκο καί περιλαμβάνει Parishes, Districts, Countries καί Boroughs. Ὁλοένα καί περισσότερο γίνεται αἰσθητή στήν Βρετανία ἡ ἀνάγκη γιά μιὰ νέα διοικητική ἐνότητα πού νά βοηθήσῃ στήν προγραμματισμένη οἰκονομική καί βιομηχανική ἀνάπτυξη καί ἰσορροπία. Τὸ νέο διοικητικό σύστημα πρέπει νά βασιζέται τόσο στήν ἱστορία, ὅσο καί στήν γεωγραφία τῆς χώρας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἄγγλία στὸ θέμα αὐτὸ μιὰ νεώτερη ἐξέλιξη εἶναι ἡ υἱοθέτηση ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1974 νέων πολεοδομικῶν περιφερειῶν, πού θὰ ἀποτελέσουν τὴ βάση τῆς ἰσορροπημένης πολεοδομικῆς ἀνάπτυξης τῆς χώρας. Οἱ περιφέρειες αὐτὲς ἐγκαθιδρύθηκαν μέ βάση τὴν Νομοθεσία Τοπικῆς Διοικήσεως 1972 (Local Government Act 1972) καί στηρίζονται σέ διοικητικά καί γεωγραφικά κριτήρια. Μέ τὸ σύστημα αὐτὸ ἡ Ἄγγλία χωρίστηκε σέ ἔξη Μητροπολιτικὲς καί 39 μὴ μητροπολιτικὲς πολεοδομικὲς περιφέρειες³³.

Γ. ΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Μέ βάση τὰ ὅσα ἔχουμε ἀναφέρει στή προηγούμενα κεφάλαια καί ἂν ἀναλογιστοῦμε τὴ μικρὴ τῆς ἔκταση, ἡ Κύπρος ὁλόκληρη μπορεῖ νά θεωρηθῇ ὡς μιὰ ἐνιαία γεωγραφικὴ ἐνότητα. Τοῦτο μπορεῖ νά ὑποστηριχθῇ κυρίως ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῶν οἰκονομικῶν δεδομένων, τὴν κατανομὴ τῶν φυσικῶν πόρων καί τὴν κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ, καί ἐνισχύεται ἀπὸ τὸ συγκεντρωτικὸ διοικητικὸ σύστημα. Ἡ Κύπρος ἀποτελεῖ μιὰ ἐνιαία οἰκονομικὴ ἐνότητα, γιὰτί ὅλοι οἱ τομεῖς τῆς οἰκονομίας τῆς ἀλληλοεξαρτῶνται καί ἀλληλοεπηρεάζονται συνθέτοντες ἓνα ἀδιατάραχτο καί συμπαγὲς σύνολο³⁴. Δέν ὑπάρχει περιο-

32. G.D.H. Cole, *Local and Regional Government*, London, 1947.

33. Redcliff—Maud Report, London, 1967.

34. Institute of Certified Public Accountants (Cyprus), *Federation and the Economy of Cyprus*, Nicosia, 1974.

Department of Town Planning and Housing, *The Island Plan*, Nicosia, 1973.

χή στην Κύπρο πού θά μπορούσε νά ἐπιζήση καί διατηρηθῆ σάν ξεχωριστή καί αὐτοτελῆς οἰκονομική μονάδα. Οὔτε ὑπάρχει ἰσομερῆς κατανομή τῶν φυσικῶν πόρων (ὄρυκτά, ὑδάτινος πλοῦτος κλπ.), πού θά μπορούσε νά στηρίξη τήν οἰκονομική αὐτοτέλεια πολλῶν περιφερειῶν. Τό λεκανοπέδιο τοῦ Μόρφου π.χ. πού χαρακτηρίζεται ἀπό τήν καλλιέργεια ἐσπεριδοειδῶν δέν εἶναι περιοχὴ πού θά μπορούσε νά ἀποκτήσῃ δική της ξεχωριστή καί αὐτοτελῆ οἰκονομία, γιατί στήν καλλιέργεια, συγκομιδῆ, διάθεση καί ἐξαγωγή τῶν προϊόντων της στηρίζεται σέ ἄλλες περιοχές τῆς Κύπρου. Καί ἂν παράγῃ ἐσπεριδοειδῆ χρειάζεται πληθῶραν ἄλλων ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν πού προμηθεύεται ἀπό ἄλλες περιοχές τῆς Κύπρου.

Ἐξ αἰτίας τοῦ συγκεντρωτικοῦ διοικητικοῦ συστήματος καί τῶν μικρῶν ἀποστάσεων, ἡ πρωτεύουσα τῆς Κύπρου Λευκωσία ἔχει συγκεντρώσει μεγάλο ἀριθμὸ ἀρμοδιοτήτων, ἐξουσιῶν καί ὑπηρεσιῶν καί εἶναι δυνατὸν νά ὑποστηρίξῃ ἕνα ὅτι ὁλόκληρη ἡ Κύπρος ἀποτελεῖ τήν ἐνδοχώρα τῆς Λευκωσίας. Πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια π.χ. ὁ Παφίτης ἦταν ὑποχρεωμένος νά μεταβῆ στήν Λευκωσία γιὰ νά τοῦ ἐκδοθῆ ἄδεια ὁδηγοῦ ἢ ἄδεια κυκλοφορίας τοῦ αὐτοκινήτου του.

Παρ' ὅλα, ὅμως, αὐτά, καί ἐξ αἰτίας κυρίως τῆς μεγάλης ποικιλίας τῶν φυσιογραφικῶν καί γεωμορφολογικῶν φαινομένων πού συγκεντρώνονται στήν μικρὴ ἔκταση τῆς Κύπρου καί προσδίδουν σ' αὐτὴ γραφικότητα καί μαγευτικὴν ἐναλλαγὴ τοπίου, ἡ Κύπρος εἶναι δυνατὸν νά διαχωρισθῆ σέ ἐπὶ μέρους γεωγραφικὲς περιφέρειες.

Ὅπως ἔχω ἀναφέρει προηγουμένως ὁ διαχωρισμὸς μιᾶς χώρας σέ περιφέρειες δέν εἶναι εὐκόλη δουλειά, γιατί ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς καί σύνθετους παράγοντες, τὰ κριτήρια μὲ βάση τὰ ὁποῖα θά γίνῃ ὁ διαχωρισμὸς, καί ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν μελετητὴ, γιατί στήν περίπτωσιν αὐτὴ ὁ ὑποκειμενισμὸς καί ἡ ἀντίληψη ἐκείνου πού ἀποπειρᾶται τὸν διαχωρισμὸ, παίζουσι ὑπολογίσιμὸ ρόλο.

Μὲ βάση ἀπλούς ἢ μονομερεῖς παράγοντες καί κριτήρια θά μπορούσε εὐκόλα ἡ Κύπρος νά διαχωρισθῆ σέ γεωργικὲς περιφέρειες ἀνάλογα μὲ τὴν χρῆσιν τῆς γῆς καί τίς δεσπόζουσες καλλιέργειες σέ κάθε περιοχὴ. Τὸ ἴδιο θά μπορούσε νά γίνῃ μὲ βάση τὸ ἔδαφος (ἐδαφολογικὲς περιφέρειες), τὸ κλίμα (κλιματολογικὲς περιφέρειες), τὴν μορφολογία καί φυσιογραφία (μορφολογικὲς ἢ φυσιογραφικὲς περιφέρειες) κλπ.. Σὰν τέτοια παραδείγματα μπορούν νά ἀναφερθοῦν οἱ μορφολογικὲς περιφέρειες, περιφέρειες χρήσεως γῆς (Σχ. 3) καί κλιματολογικὲς περιφέρειες τῆς Κύπρου πού ὁ Δρ. Δ. Χριστοδούλου ἐπεχείρησε στὸ σύγγραμμά του «The Evolution of the Rural Land Use Pattern in Cyprus».³⁵ Ἰδιαιτέρα θά σταθῶ στήν περίπτωσιν τῶν

35. Demetris Christodoulou, *The Evolution of the Rural Land Use Pattern in Cyprus*, Bude, Cornwall, 1959, pp. 9-18, 195-214.

Μορφολογικῶν Περιφερειῶν ποῦ ὁ Δρ. Χριστοδούλου εἰσηγεῖται γιὰ τὴν Κύπρο, γιὰ τὸ τοῦτο θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ κατανοήσουμε πιὸ κάτω τις εἰσηγήσεις γιὰ γεωγραφικὲς περιφέρειες τῆς Κύπρου.

Μὲ βάση, λοιπόν, τὴν γεωλογία καὶ τὴν μορφολογία τοῦ ἐδάφους ὁ Δρ. Χριστοδούλου χώρισε τὴν Κύπρο στὶς ἀκόλουθες γεωμορφολογικὲς περιφέρειες: (Σχ.4).

1. Ἡ ὄρεινὴ καὶ ἡ πεδινὴ ἔκταση τῆς Κερύνειας

Ἡ περιφέρεια αὐτὴ περιλαμβάνει τὴν παραλιακὴ πεδιάδα τῆς Κερύνειας ἀπὸ τὴν Ὀρκα μέχρι τὴν Ἑφτακώμη καὶ τὴν ὄροσειρὰ τοῦ Πενταδακτύλου.

2. Ἡ χερσονήσος Καρπασίας

3. Ὁ ὄρεινός ὄγκος τοῦ Τροόδου

4. Οἱ κεντρικὲς πεδιάδες

5. Ἡ περιφέρεια Λάρνακας

6. Τὰ ἀσβεστολιθικὰ ὄροπέδια τῆς Νοτίας Κύπρου

7. Ἡ πεδινὴ ἔκταση Χρυσοχοῦς

8. Ἡ πεδιάδα Πάφου.

9. Ἡ πεδιάδα τῆς Λεμεσοῦ.

Ὅπως ἀνάφερα πιὸ πάνω οἱ περιφέρειες αὐτὲς στηρίζονται μόνον στὸν μονομερῆ παράγοντα γεωμορφολογία, ἔγιναν γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν μόνον ἓνα καθωρισμένο σκοπὸ καὶ δὲν ἀποτελοῦν πολύπλοκες (πολυμερεῖς) γεωγραφικὲς περιφέρειες.

Ἄλλο παράδειγμα περιφερειῶν μὲ βάση μονομερὲς κριτήριον ἢ παράγοντα εἶναι οἱ πολεοδομικὲς περιφέρειες τῆς Κύπρου ποὺ καταρτίστηκαν ἀπὸ τὸ Τμῆμα Πολεοδομίας καὶ Οἰκίσεως, γιὰ τὴν ἰσορροπημένη πολεοδομικὴ καὶ ἀγροτικὴ ἀνάπτυξη τῆς Κύπρου. Μὲ βάση τοὺς περιφερειακοὺς πυρῆνες-κέντρα καὶ τὸ καθημερινὸ ταξίδι ἀπὸ τὸν τόπο διαμονῆς στὸν τόπο τῆς ἐργασίας (commuting) χάραχθησαν ὕστερα ἀπὸ ἔρευνα καὶ ἐπιστημονικὴ ἀνάλυση οἱ ἀκόλουθες πολεοδομικὲς περιφέρειες³⁶:

1. Περιφέρεια Λευκωσίας, μὲ κέντρο τὴν Λευκωσίαν

2. Περιφέρεια Κερύνειας, μὲ κέντρο τὴν Κερύνεια

3. Περιφέρεια Ἀμμοχώστου, μὲ κέντρο τὴν Ἀμμόχωστο

4. Περιφέρεια Λάρνακας, μὲ κέντρο τὴν Λάρνακα

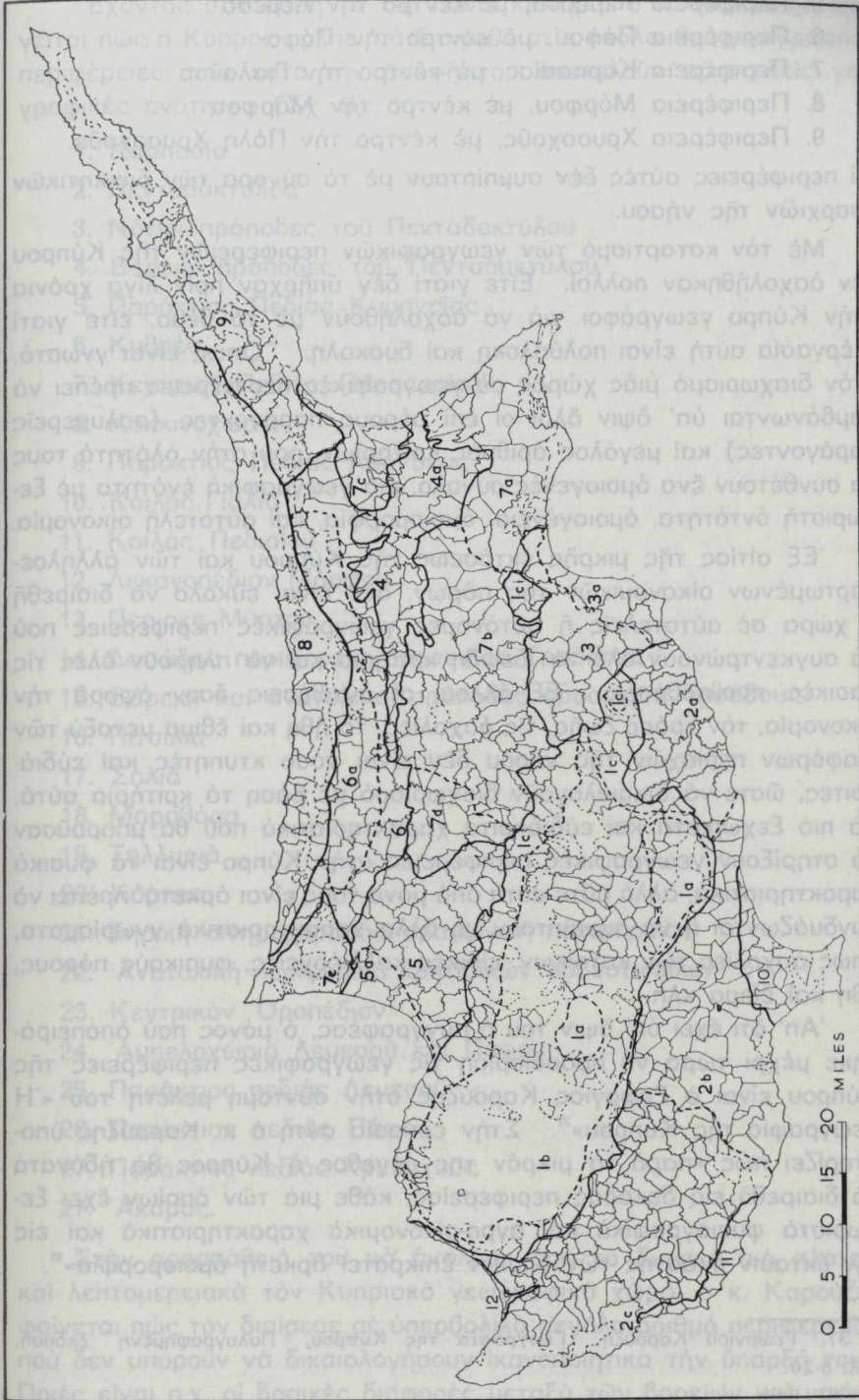
36. Department of Town Planning and Housing, **Commuting in Cyprus**, Unpublished Report, 1972.

— **Plannig to Hierarchy**, Nicosia, 1973.

— **The Island Plan**, Nicosia, 1973.

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Σχ. 4. Οι μορφολογικές περιφέρειες της Κύπρου σύμφωνα με τὸν Δημήτριο Χριστοδούλου ἀπὸ τὸ βιβλίο του "The Evolution of the Rural Land Use Pattern in Cyprus".
Οἱ λεπτεῖς γραμμὲς δείχνουν τὰ σύνορα τῶν χωριῶν.

5. Περιφέρεια Λεμεσοῦ, με κέντρο τὴν Λεμεσό
6. Περιφέρεια Πάφου, με κέντρο τὴν Πάφο
7. Περιφέρεια Καρπασίας, με κέντρο τὴν Γιαλοῦσα
8. Περιφέρεια Μόρφου, με κέντρο τὴν Μόρφου
9. Περιφέρεια Χρυσοχοῦς, με κέντρο τὴν Πόλη Χρυσοχοῦς.

Οἱ περιφέρειες αὐτὲς δὲν συμπίπτουν με τὰ σύνορα τῶν διοικητικῶν ἐπαρχιῶν τῆς νήσου.

Μὲ τὸν καταρτισμὸ τῶν γεωγραφικῶν περιφερειῶν τῆς Κύπρου δὲν ἀσχολήθηκαν πολλοί. Εἶτε γιατί δὲν ὑπῆρχαν πρὶν λίγα χρόνια στὴν Κύπρο γεωγράφοι γιὰ νὰ ἀσχοληθοῦν με τὸ θέμα, εἶτε γιατί ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶναι πολὺπλοκὴ καὶ δύσκολη. "Ὅπως εἶναι γνωστὸ, στὸν διαχωρισμὸ μιᾶς χώρας σὲ γεωγραφικὲς περιφέρειες πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ὅλοι οἱ ἐπὶ μέρους παράγοντες (πολυμερεῖς παράγοντες) καὶ μεγάλος ἀριθμὸς κριτηρίων, πού στὴν ὁλότητά τους νὰ συνθέτουν ἓνα ὁμοιογενὲς σύνολο, μιὰ γεωγραφικὴ ἐνότητα με ξεχωριστὴ ὄντοτητα, ὁμοιογένεια, ὁμοιομορφία, καὶ αὐτοτελὴ οἰκονομία.

Ἐξ αἰτίας τῆς μικρῆς ἐκτάσεως τῆς Κύπρου καὶ τῶν ἀλληλοεξαρτωμένων οἰκονομικῶν τῆς πόρων, δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ διαιρεθῇ ἡ χώρα σὲ αὐτοτελεῖς ἢ αὐτόνομες γεωγραφικὲς περιφέρειες πού νὰ συγκεντρώνουν ὅλα τὰ ἰδεώδη κριτήρια καὶ νὰ πληροῦν ὅλες τίς βασικὲς προϋποθέσεις. Ἐξ ἄλλου, οἱ ἀντιθέσεις ὅσον ἀφορᾶ τὴν οἰκονομία, τὸν τρόπο ζωῆς, τίς ἀσχολίες, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα μεταξὺ τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς νήσου δὲν εἶναι τόσο κτυπητὲς καὶ εὐδιάκριτες, ὥστε νὰ δικαιολογοῦν διαχωρισμὸ με βάση τὰ κριτήρια αὐτά. Τὰ πιὸ ξεχωριστὰ καὶ εὐδιάκριτα χαρακτηριστικὰ πού θὰ μπορούσαν νὰ στηρίξουν γεωγραφικὲς περιφέρειες στὴν Κύπρο εἶναι τὰ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ, ἀλλὰ αὐτὲ αὐτὰ ἀπὸ μόνονα τους εἶναι ἀρκετὰ· πρέπει νὰ συνδυάζωνται ἢ νὰ συμπίπτουν με ἄλλα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ὅπως ἀσχολίες τῶν κατοίκων, εἰδικὲς καλλιέργειες, φυσικοὺς πόρους, ἦθη καὶ ἔθιμα κλπ..

Ἀπ' ὅτι ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὁ συγγραφέας, ὁ μόνος πού ἀποπειράθηκε μέχρι τώρα νὰ προσδιορίσῃ τίς γεωγραφικὲς περιφέρειες τῆς Κύπρου εἶναι ὁ Γεώργιος Καρούζης στὴν σύντομη μελέτη του «Ἡ Γεωγραφία τῆς Κύπρου»³⁷. Στὴν ἐργασία αὐτὴ ὁ κ. Καρούζης ὑποστηρίζει πὼς «παρὰ τὸ μικρὸν τῆς μέγεθος ἡ Κύπρος θὰ ἠδύνατο νὰ διαιρεθῇ εἰς δεκάδας περιφερείας, κάθε μιὰ τῶν ὁποίων ἔχει ξεχωριστὰ φυσιογραφικὰ καὶ ἀγρο-οικονομικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ εἰς τὴν ἕκτασιν ἐκάστης τῶν ὁποίων ἐπικρατεῖ ἀρκετὴ ὁμοιομορφία»³⁸.

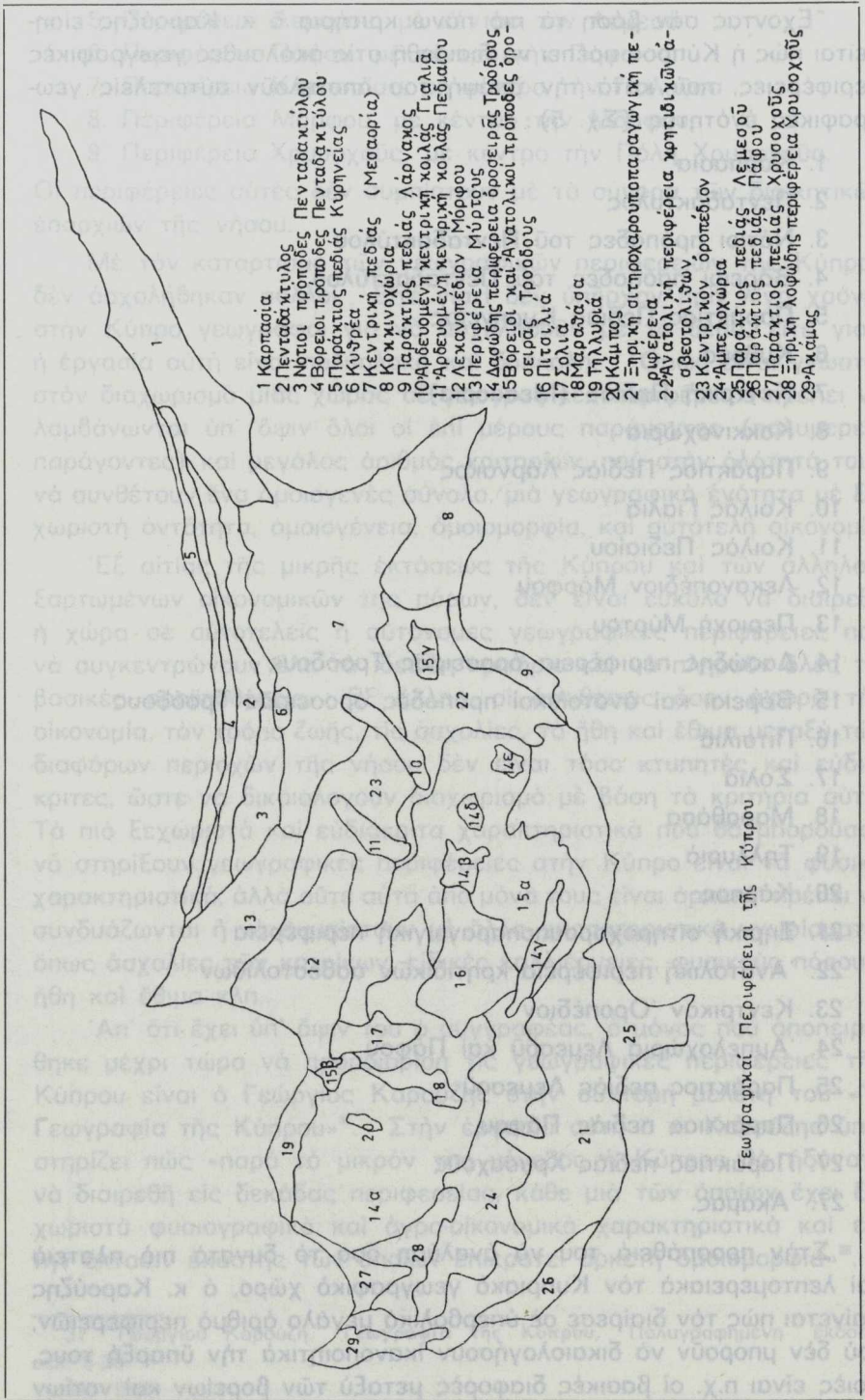
37. Γεωργίου Καρούζη, Γεωγραφία τῆς Κύπρου, Πολυγραφημένη ἐκδοση, σελ. 8-20.

38. Ibid.

"Έχοντας σαν βάση τα πιο πάνω κριτήρια ο κ. Καρούζης εισηγείται πώς η Κύπρος πρέπει να διαιρεθῆ στις ακόλουθες γεωγραφικές περιφέρειες, πού κατὰ τὴν ἄποψή του ἀποτελοῦν αὐτοτελεῖς γεωγραφικὲς ἐνότητες (Σχ. 5) :

1. Καρπασία
2. Πενταδάκτυλος
3. Νότιοι πρόποδες τοῦ Πενταδακτύλου
4. Βόρειοι πρόποδες τοῦ Πενταδακτύλου
5. Παράκτιος Πεδιάς Κυρηνείας
6. Κυθρέα
7. Κεντρικὴ Πεδιάς (Μεσαορία)
8. Κοκκινοχώρια
9. Παράκτιος Πεδιάς Λάρνακος
10. Κοιλὰς Γιαλιᾶ
11. Κοιλὰς Πεδιᾶιου
12. Λεκανοπέδιον Μόρφου
13. Περιοχὴ Μύρτου
14. Δασώδης περιφέρεια ὄροσειρᾶς Τροόδου
15. Βόρειοι καὶ ἀνατολικοὶ πρόποδες ὄροσειρᾶς Τροόδου
16. Πιτσιλιὰ
17. Σολιά
18. Μαραθάσα
19. Τηλλυριά
20. Κάμπος
21. Ξηρική σιτηροχαρουποπαραγωγικὴ περιφέρεια
22. Ἀνατολικὴ περιφέρεια κρητιδικῶν ἀσβεστολίθων
23. Κεντρικὸν Ὀροπέδιον
24. Ἀμπελοχώρια Λεμεσοῦ καὶ Πάφου
25. Παράκτιος πεδιάς Λεμεσοῦ
26. Παράκτιος πεδιάς Πάφου
27. Παράκτιος πεδιάς Χρυσοχοῦς
27. Ἀκάμας.

Στὴν προσπάθειά του νὰ ἀναλύσῃ ὅσο τὸ δυνατόν πρὸ πλατεῖα καὶ λεπτομερειακὰ τὸν Κυπριακὸν γεωγραφικὸν χῶρον, ὁ κ. Καρούζης φαίνεται πὼς τὸν διαίρεσε σὲ ὑπερβολικὰ μεγάλο ἀριθμὸν περιφερειῶν, πού δὲν μποροῦν νὰ δικαιολογήσουν ἱκανοποιητικὰ τὴν ὑπαρξήν τους. Ποιὲς εἶναι π.χ. οἱ βασικὲς διαφορὲς μεταξὺ τῶν βορειῶν καὶ νοτίων

Σχ. 5. Οι γεωγραφικές περιφέρειες της Κύπρου σύμφωνα με τον Γεώργιο Καρούζη από τη μελέτη του «Γεωγραφία της Κύπρου».

προποδῶν τοῦ Πενταδακτύλου ποῦ νὰ δικαιολογοῦν τὴν ὑπαρξὴ τους σὰν ξεχωριστῶν γεωγραφικῶν περιφερειῶν; Εἶναι δυνατόν ἀπὸ μόνη της ἡ περιοχή Μύρτου νὰ στηρίξη ξεχωριστὴ γεωγραφικὴ περιφέρεια; Ποιά εἶναι τὰ φυσικὰ ἢ ἀνθρώπινα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς περιοχῆς αὐτῆς ποῦ τῆς προσδίδουν τὴν ξεχωριστὴ της ὄντοτητα, ὥστε νὰ ξεχωρίζη ἀπὸ τὴν γύρω της περιοχή; Γιατί ἡ περιοχή Κάμπου νὰ ἀποτελέσῃ ξεχωριστὴ γεωγραφικὴ περιφέρεια;

Ὅπως ἀναφέρθηκε προηγουμένως ἡ χάραξη περιφερειακῶν ζωνῶν καὶ συνόρων εἶναι συζητήσιμη καὶ διαφορούμενη, δημιουργεῖ περιπλοκὲς καὶ προβλήματα, καὶ ἐξαρτᾶται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὰ ὑποκειμενικὰ κριτήρια τοῦ μελετητῆ τῶν περιφερειῶν. Οὔτε εἶναι εὐκόλο νὰ μιλᾷ ἓνας δογματικὰ σὲ τέτοιες περιπτώσεις καὶ νὰ ἀπορίπτη τίς σκέψεις καὶ εἰσηγήσεις τῶν ἄλλων.

Ἐπειδὴ σκοπὸς τῆς μελέτης αὐτῆς δὲν εἶναι νὰ εἰσέλθῃ σὲ λεπτομέρειες καὶ νὰ συζητήσῃ τὸν διαχωρισμὸ τῆς Κύπρου σὲ γεωγραφικὲς περιφέρειες (τοῦτο προϋποθέτει πολύχρονη καὶ πολύμοχθη ἔρευνα καὶ μελέτη) ὁ συγγραφέας παραθέτει πιὸ κάτω ἓνα ἀπλὸ διαχωρισμὸ ποῦ κατὰ τὴ γνώμη του θὰ μπορούσε νὰ ἀποτελέσῃ τὴ βάση γιὰ μιὰ ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα καὶ μελέτη: (Σχ. 6)

1. Περιφέρεια πεδινῶν παραλιακῶν ζωνῶν

Κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ συγγραφέα ὅλες οἱ παραλιακὲς ζώνες τῆς Κύπρου παρουσιάζουν πολλὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα καὶ θὰ μπορούσαν νὰ ἀποτελέσουν μιὰ περιφέρεια. Τὰ κοινὰ αὐτὰ γνωρίσματα εἶναι τὰ πετρώματα καὶ τὰ ἐδάφη, τὸ κλίμα, τὸ ὑψόμετρο, οἱ ἀσχολίες τῶν κατοίκων καὶ τὰ προϊόντα ποῦ σὲ πολὺ ἢ μεγάλο βαθμὸ μοιάζουν μεταξύ τους.

Σὰν ὑποπεριφέρειες (subregions) τῆς περιφέρειας αὐτῆς μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν,

(α) Ἡ πεδινὴ παραλιακὴ ζώνη τῆς Κερύνειας

(β) Ἡ πεδινὴ παραλιακὴ ζώνη τῆς Λάρνακας

(γ) Ἡ πεδινὴ παραλιακὴ ζώνη τῆς Λεμεσοῦ

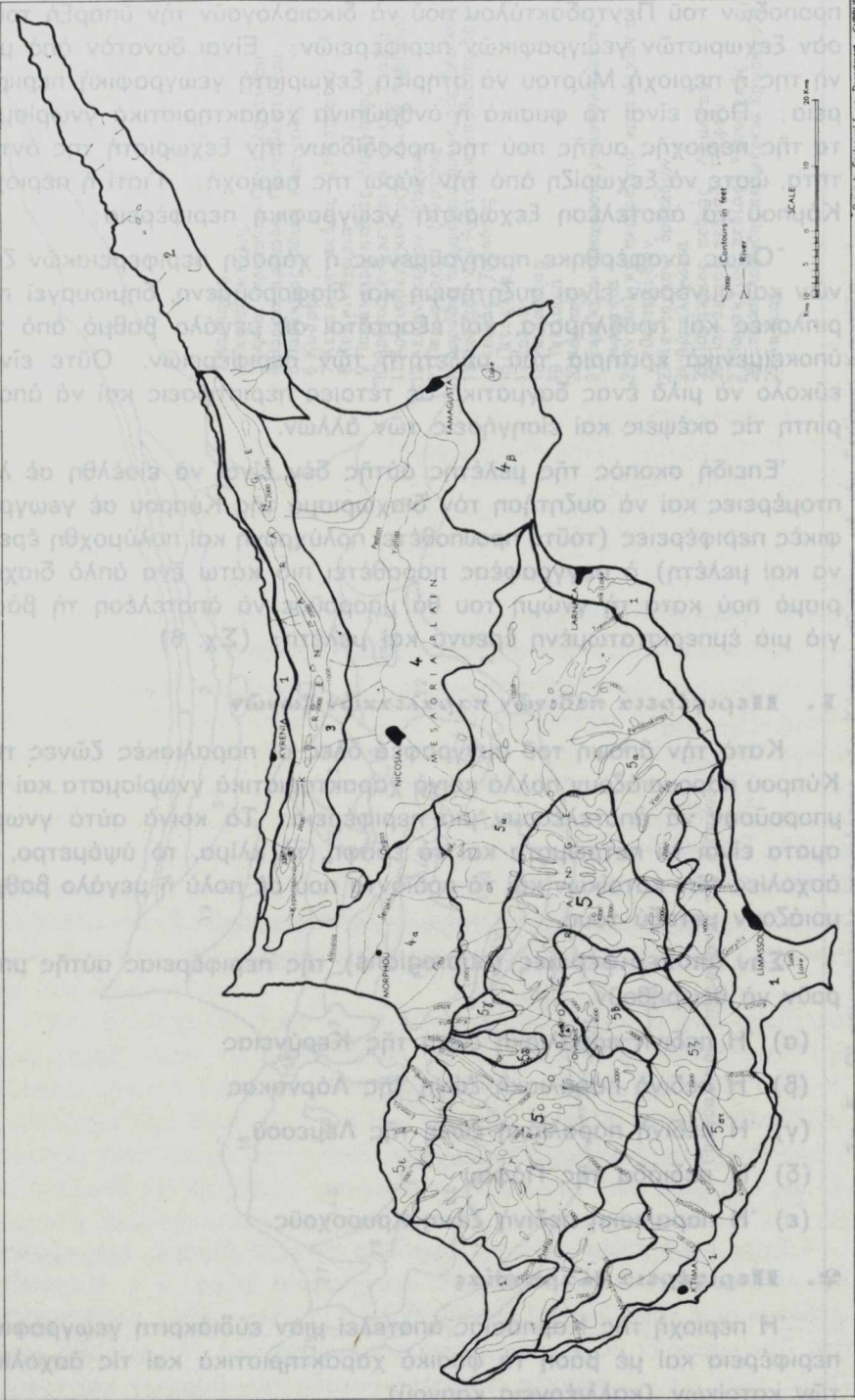
(δ) Ἡ πεδιάδα τῆς Πάφου

(ε) Ἡ παραλιακὴ πεδινὴ ζώνη Χρυσοχοῦς.

2. Περιφέρεια Καρπασίας

Ἡ περιοχή τῆς Καρπασίας ἀποτελεῖ μιὰν εὐδιάκριτη γεωγραφικὴ περιφέρεια καὶ μὲ βάση τὰ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων (καλλιέργεια καπνοῦ).

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Σχ. 6. Οι γεωγραφικές περιφέρειες της Κύπρου όπως προτείνονται από τον συγγραφέα για συζήτηση και έρευνα.

3. Ὁροσειρὰ τοῦ Πενταδακτύλου

Ἡ στενόμακρη καὶ ἀπότομη ὄροσειρὰ τοῦ Πενταδακτύλου μὲ τὴν ποικιλία τῶν πετρωμάτων καὶ τὸ ξεχωριστὸ τοπίο σὲ πλήρη ἀντίθεση πρὸς τὶς γύρω τῆς περιοχὲς ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα μιὰ ξεχωριστὴ γεωγραφικὴ περιφέρεια.

4. Ἡ Κεντρικὴ Πεδιάδα (Μεσαορία)

Ἡ ἐκτεταμένη κεντρικὴ καὶ μᾶλλον ἐπίπεδη πεδινὴ ἔκταση ποῦ ἑαπλώνεται μεταξὺ τῶν δύο ὄροσειρῶν ἀπὸ τὰ Ἀνατολικά στὰ Δυτικά, ὁ σιτοβολῶνας τῆς Κύπρου, ξεχωρίζει ἀρκετὰ καὶ στὰ φυσικὰ καὶ ἀνθρώπινα χαρακτηριστικά, ὥστε νὰ ἀποτελῆ μιὰ αὐτόνομη γεωγραφικὴ περιφέρεια.

Σὰν ὑποπεριφέρειες τῆς περιφέρειας αὐτῆς μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν,

- (α) Τὸ Λεκανοπέδιο τοῦ Μόρφου (ἐσπεριδοειδῆ)
- (β) Τὰ Κοκκινόχωρια (πατάτες)

5. Ὁ ὄρεινὸς ὄγκος τοῦ Τροόδου

Ὁ μέγας συμπαγῆς καὶ μεγαλόπρεπος ὄγκος τοῦ Τροόδου, ποῦ καταλαμβάνει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ νησιοῦ καὶ ἀποτελεῖ τὸ γενεσιουργικὸ του ὑπόβαθρο, μὲ τὴν ξεχωριστὴ του γεωλογικὴ ἱστορία, τὸν φυσικὸ πλοῦτο καὶ τὶς ἰδιαίτερες ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὸ ξεχωριστὸ κλίμα καὶ τὴν ἰδιαίτερη βλάστηση ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα τὴν κατ' ἐξοχὴν γεωγραφικὴν περιφέρειαν τῆς Κύπρου.

Σὰν ὑποπεριφέρειες τῆς περιφέρειας αὐτῆς μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν,

- (α) Οἱ βόρειοι καὶ ἀνατολικοὶ πρόποδες τοῦ Τροόδου
- (β) Ἡ Πιτσιλιά
- (γ) Ἡ Σολιά
- (δ) Ἡ Μαραθάσα
- (ε) Ἡ Τηλλυριά
- (στ) Οἱ νότιοι πρόποδες τῶν ξηρικῶν καλλιιεργειῶν (χαρούπια)
- (ζ) Τὰ Κρασοχώρια ἢ Ἀμπελοχώρια Λεμεσοῦ καὶ Πάφου.

Στὸν καθορισμὸ τῶν περιφερειῶν καὶ ὑποπεριφερειῶν τούτων ὁ συγγραφέας ἔλαβε ὑπ' ὄψιν ἀρκετοὺς φυσικοὺς καὶ ἀνθρώπινους παράγοντες, ποῦ κατὰ τὴν γνώμη του συνθέτουν γεωγραφικὰς ἐνόητες μὲ συνοχὴ καὶ ὁμοιογένεια. Δὲν ὑποστηρίζεται πῶς ὁ διαχωρισμὸς τοῦτος εἶναι ἀπόλυτος καὶ πῶς δὲν ἐπιδέχεται συζήτησιν ὁ συγγραφέας ἐλπίζει ὅτι θὰ ἐπανεέλθῃ σὲ εὐθετώτερο χρόνο γιὰ νὰ ἀσχοληθῆ ἐκτενέστερα μὲ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο θέμα.

Δ. ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

1. Γενικά

Οί γεωγραφικές περιφέρειες ή υποπεριφέρειες τῆς Κύπρου ὅπως καθωρίσθησαν ἢ προσδιωρίσθησαν στό προηγούμενο κεφάλαιο δέν συμπίπτουν ὅλες μέ διοικητικές περιφέρειες ἢ διοικητικά διαμερίσματα. Καί τοῦτο γιατί δέν ἔγινε μέχρι τώρα ἐπισταμένη ἐπιστημονική ἐργασία — ὅπως σέ ἄλλες χώρες — γιά νά καθορισθοῦν διοικητικές περιφέρειες (ἐπαρχίες ἢ διαμερίσματα) πού νά βασίζονται σέ γεωγραφικά κριτήρια ἢ δεδομένα φυσικά ἢ ἀνθρώπινα.

Οί ἔξι διοικητικές ἐπαρχίες τῆς Κύπρου (Λευκωσίας, Κερύνειας, Ἀμμοχώστου, Λάρνακας, Λεμεσοῦ καί Πάφου) δέν συμπίπτουν μέ ἰσάριθμες — ὅπως εἶδαμε — γεωγραφικές περιφέρειες, ἀλλά οἱ διαχωριστικές τους γραμμές εἶναι συζητήσιμες καί γεωγραφικά ἀδικοιολόγητες. Γιατί π.χ. ἡ Πιτσιλιά πού γεωγραφικά εἶναι μιᾶ ἐνότητα διοικητικά νά ἀνήκη ἢ μισή στήν ἐπαρχία Λευκωσίας καί ἡ ἄλλη μισή στήν ἐπαρχία Λεμεσοῦ; Ἐπιβάλλεται, λοιπόν, νά ἀναληφθῆ τὸ γρηγορώτερο ἐπιστημονική ἐργασία καί ἐρευνα γιά τὸν καθορισμὸ διοικητικῶν περιφερειῶν πού νά βασίζονται σέ γεωγραφικά κριτήρια, ὥστε τὸ διοικητικὸ σύστημα τῆς Κύπρου νά ἀποκεντρωθῆ γιά νά παρέχη βασικὲς ὑπηρεσίες καί διευκολύνσεις στὸν ἀγροτικὸ μας πληθυσμὸ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ πιθανὸν νά περιορισθῆ σέ ὠρισμένο βαθμὸ καί ἡ φυγὴ τοῦ ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ στίς πόλεις καί νά ἀποφευχθῆ ἡ ἄδικη σπατάλη χρόνου καί χρήματος πού ἔοδεύονται ἀπὸ τοὺς ἀγρότες μας στήν ἀναζήτησι ἐξυπηρετήσεως στὰ ἀγροτικά κέντρα.

Ἡ ἀνάγκη γιά τὴν δημιουργία τέτοιων περιφερειῶν ἢ υποπεριφερειῶν πού νά ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ περιφερειακὰ κέντρα - πυρῆνες, φαίνεται πὼς ἔγινε ἀντιληπτή στὰ τελευταῖα χρόνια, γι' αὐτὸ ἔγιναν καί μεμονωμένες ἢ σπασμωδικές ἐνέργειες — ἐξ αἰτίας κυρίως τῆς πιέσεως ἀπὸ μέρος τῆς κοινῆς γνώμης — γιά τὴν παροχὴ ὠρισμένων ὑπηρεσιῶν — ἐκπαιδευτικῆς, διοικητικῆς, ἢ ἰατροφαρμακευτικῆς φύσεως — σέ ὠρισμένα ἀγροτικά κέντρα. Σὰν τέτοια ἀγροτικά κέντρα μποροῦν νά ἀναφερθοῦν τὸ Ριζοκάρπασο, ἡ Γιαλοῦσα, ἡ Λύση, ἡ Λάπηθος, τὸ Παραλίμνι, οἱ Πλάτρες, ἡ Παναγιά, ἡ Πόλη Χρυσοχοῦς καί ἡ Μόρφου πού ἐξελίχθησαν στὰ τελευταῖα χρόνια σέ ἀστικό μᾶλλον (μὲ τὰ Κυπριακὰ δεδομένα) καί διοικητικὸ κέντρο.

Ἡ παροχὴ, ὅμως, τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν καί ἡ ἀναγνώριση καί καθιέρωση τῶν κέντρων τούτων ἔγιναν ἀπὸ ἀδήριτη ἀνάγκη καί ὄχι ὕστερα ἀπὸ ἐπισταμένη ἐρευνα καί μελέτη. Τὸ ἴδιο περίπου γίνηκε καί στὸν καθορισμὸ ἐκπαιδευτικῶν περιφερειῶν, ἀστυνομικῶν περιφερειῶν κλπ.. Ἡ πιὸ παρήγορη ἐξέλιξη στὸν τομέα τοῦτο εἶναι ὅτι τὸ

Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως στα τελευταία χρόνια εργάζεται άθόρυβα και μελετά επιστημονικά το όλο πρόβλημα. Και είναι, ίσως, ή μοναδική υπηρεσία που διαθέτουμε στην Κύπρο που θα μπορούσε να αναλάβει μια τέτοια πολύπλοκη εργασία, γιατί διαθέτει στους κόλπους της την αναγκαία ομάδα επιστημόνων (γεωγράφων - κοινωνιολόγων - πολεοδόμων - οικονομολόγων) που είναι σε θέση να αναλάβει μια τέτοια εργασία. Όπως αντιλαμβάνεται ο συγγραφέας το Τμήμα έχει ήδη καταρτίσει σχέδια και έχει καταλήξει σε ώρισμα συμπεράσματα για τον διαχωρισμό της Κύπρου σε πολεοδομικές και διοικητικές περιφέρειες. Τα σχέδια αυτά δεν είδαν ακόμα το φως της δημοσιότητας, γιατί θεωρούνται εμπιστευτικά, και αποτελούν την βασική προεργασία για την εφαρμογή της νέας νομοθεσίας για την πολεοδομική και αγροτική ανάπτυξη της Κύπρου³⁹.

2. Μπορεί ή «Γραμμή Άττίλα» να αποτελέσει διαχωριστική περιφερειακή γραμμή;

Έχουν λεχθή και γραφή πολλά πάνω στο θέμα τούτο, γι' αυτό θα περιορίσω τις παρατηρήσεις μου πάνω σε καθαρά γεωγραφικά κριτήρια όπως έχουν τεθή προηγουμένως⁴⁰.

Γεωγραφικά σκεφτόμενοι ή γραμμή Άττίλα είναι έντελως αυθαίρετη και δεν μπορεί να υποστηριχθή από κανένα γεωγραφικό παράγοντα ή κριτήριο. Η διαχωριστική αυτή γραμμή έχει σχεδιασθή στα στρατιωτικά άντρα των ήγετων της Άγκύρας και έχει χαραχθή με τη βία και το αίμα χωρίς να λαμβάνη υπ' όψιν κανένα φυσικό ή ανθρώπινο γεωγραφικό παράγοντα⁴¹.

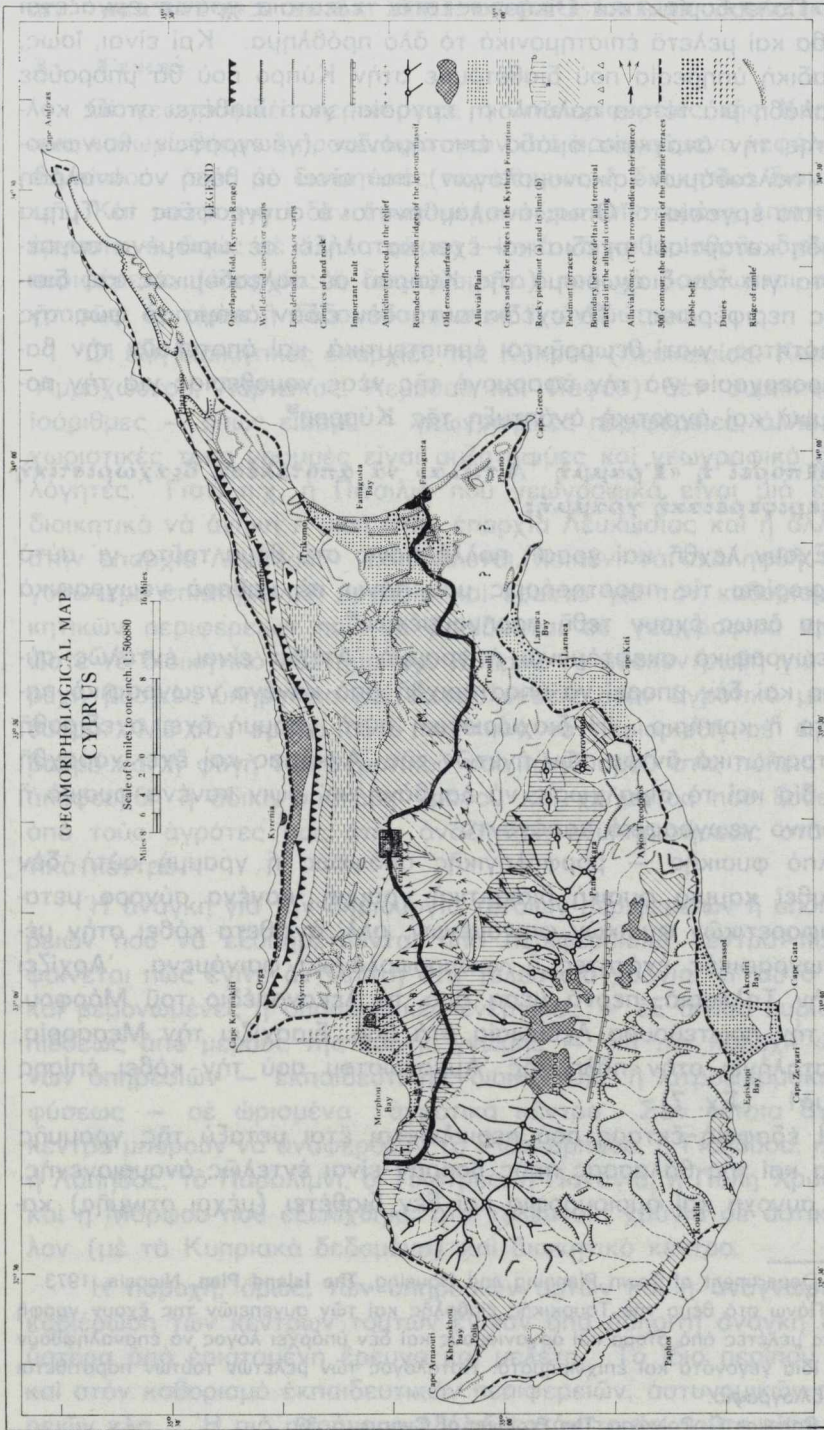
Από φυσικής — μορφολογικής απόψεως ή γραμμή αυτή δεν ακολουθεί καμιά φυσική διακριτική γραμμή, κανένα σύνορο μεταξύ διαφορετικών φυσικών φαινομένων, άλλ' αντίθετα κόβει στην μέση γεωγραφικές ενότητες ή γεωμορφολογικά φαινόμενα. Αρχίζει από την Τηλλυριά, περνά μέσα από το λεκανοπέδιο του Μόρφου, κόβει την πρωτεύουσα Λευκωσία στα δυό, διασχίζει την Μεσαορία, και καταλήγει στην πόλη της Άμμοχώστου που την κόβει επίσης στο δυό! (Σχ. 7).

Η έδαφική έκταση που περικλείεται έτσι μεταξύ της γραμμής Άττίλα και της θάλασσας προς βορράν είναι έντελως άνομοιογενής, χωρίς συνοχή και όμοιομορφία και δεν διαθέτει (μέχρι στιγμής) κα-

39. Department of Town Planning and Housing, *The Island Plan*, Nicosia, 1973.

40. Πάνω στο θέμα της Τουρκικής εισβολής και των συνεπειών της έχουν γραφή διάφορες μελέτες από άτομα και οργανισμούς και δεν υπάρχει λόγος να επαναληφθούν εδώ τα ίδια γεγονότα και επιχειρήματα. Κατάλογος των μελετών τούτων παρατίθεται στην Βιβλιογραφία.

41. Polyvios G. Polyviou, *The Problem of Cyprus*, p. 39.

Drawn by Geological Survey, Department

Σχ. 7. Η χαρτοφύση με τη βία και το σίμα και γεωγραφικά αδιάρτητη «Γραμμή Ἀτίλα». Τ = Τηλλυριά, Μ = Μόρφου, Μ.Β. (Morphou Basin) = Λεκανοπέδιον Μόρφου, Μ.Ρ. (Mesaoria Plain) = Μεσσαρία.

6.5.D (44+45) P. 137

νένα χαρακτηριστικό γνώρισμα ή κανένα κριτήριο που θα αποτελούσε το υπόβαθρο για να στηρίξει μιὰ γεωγραφική περιφέρεια. Ἡ ἔδαφική αὐτὴ περιοχή περιλαμβάνει τὶς γεωγραφικὲς ἐνότητες ἢ περιφέρειες τῆς Καρπασίας, παραλιακῆς πεδινῆς ζώνης Κυρηνείας, τὴν ὄροσειρὰ τοῦ Πενταδακτύλου, μέρος τῆς Τηλλυριάς, μέρος τοῦ λεκανοπεδίου Μόρφου καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Μεσαορίας. Εἶναι ἓνα ἀσυνάρτητο συνοθύλευμα γεωμορφολογικῶν φαινομένων, γεωλογικῶν στρωμάτων, τοπογραφικῶν ἀντιθέσεων, ἐπὶ μέρους γεωγραφικῶν περιφερειῶν καὶ ἐνοτήτων χωρὶς συνοχὴ ἢ δυνατότητα χωρικής ταξινομήσεως· δὲν ὑπάρχει περίπτωση ἢ ἔκταση αὐτὴ νὰ ἀποτελέσῃ οὔτε κατὰ διάνοια μιὰ συμπαγῆ καὶ ὁμοιογενῆ γεωγραφικὴ περιφέρεια.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνθρώπινη γεωγραφία, καὶ πάλι δὲν ὑπάρχει κανένας ἀνθρώπινος, (σύνθεση καὶ κατανομὴ πληθυσμοῦ) πολιτιστικός, οικονομικός ἢ κοινωνικός παράγοντας πού νὰ δικαιολογῇ τὴν ὑπαρξὴ τῆς σὰν μιᾶς ἐνιαίας γεωγραφικῆς περιφέρειας πού νὰ ἀποτελέσῃ ἓνα αὐτοτελὲς διοικητικὸ κρατίδιο στὰ πλαίσια ἐνὸς Ὅμοσπονδου κράτους.

Ἡ κατανομή, σύνθεση, ἀναλογία καὶ πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ⁴², ἡ διασπορὰ καὶ ἀνάμιξη Ἑλληνικῶν, Τουρκικῶν καὶ Μαρωνιτικῶν Κοινοτήτων⁴³, ἡ διακατοχὴ τῆς γῆς καὶ τὸ σύστημα ἰδιοκτησίας⁴⁴, ἡ οικονομικὴ δραστηριότητα καὶ ἡ εἰσφορὰ στὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα⁴⁵ ἀποτελοῦν ὅλα ἀρνητικούς παράγοντες καὶ στοιχεῖα στὴν ὑποστήριξη τῆς ἀπαιτήσεως γιὰ ἐγκαθίδρυση Τουρκικῆς περιφερειακῆς ζώνης στὰ βόρεια τῆς Κύπρου. Αὐτά, ὅμως, ἔχουν λεχθῆ κατὰ κόρον καὶ ἀναλυθῆ ἀπὸ ἄλλους μελετητὲς πού ἔχουν ἀσχοληθῆ ἐπισταμένα μὲ τὸ θέμα αὐτό⁴⁶. (Σχ. 8, 9).

Ἡ ἀνομοιογένεια τῆς περιοχῆς αὐτῆς ὑποστηρίζεται καὶ ἀπὸ τὴν ποικιλία τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος πού διακρίνει τὶς διαφορὰς ὑπὸ κατοχὴν μικροπεριφέρειες, πού στὴν οὐσία συνθέτουν τὴν σπονδυλικὴν στήλη τῆς οικονομίας ὁλοκλήρου τῆς χώρας. Ἔτσι στὴν Τουρκοκρατούμενη περιοχή περιλαμβάνεται ὁ σιτοβολῶνας καὶ οἱ ἄλ-

42. Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου Κύπρου, Ἑκατοστιαία Ἀναλογία Ἑλλήνων καὶ Τούρκων τῆς Κύπρου ἀπὸ τοῦ 1921 μέχρι τοῦ 1970.

43. Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου Κύπρου, Ἀριθμὸς Ἑλληνικῶν, Τουρκικῶν καὶ Μικτῶν Χωρίων τῆς Κύπρου κατὰ Ἐπαρχίαν.

44. Lands and Surveys Department, *Land Ownership in Cyprus, Cyprus To-day*, Vol. XII, No. 6.

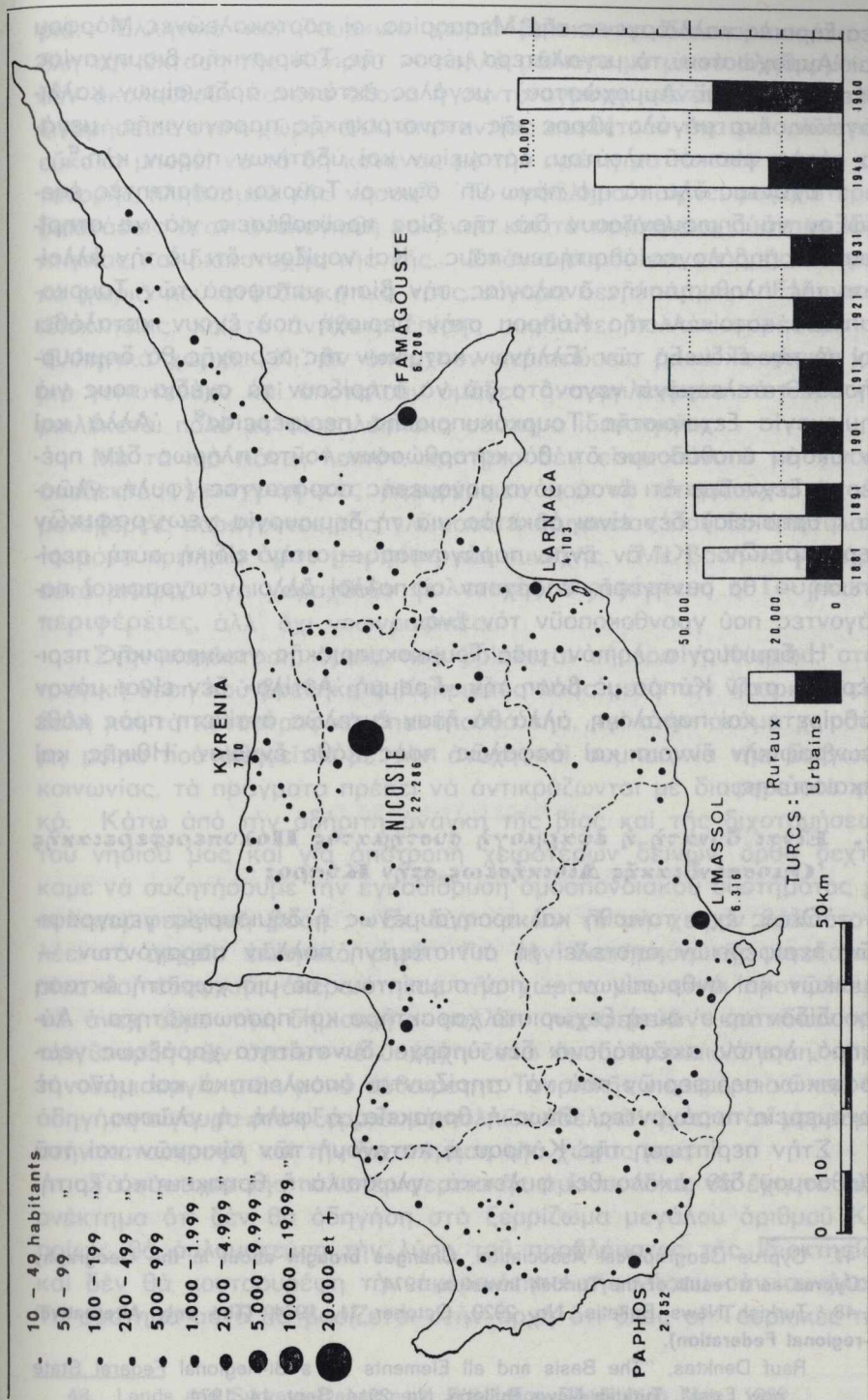
Γεωργίου Καρούζη, Ἡ Διακατοχὴ Γῆς ἐν Κύπρῳ, Λευκωσία, 1972.

45. Institute of Certified Public Accountants (Cyprus), *Federation and the Economy of Cyprus*, Nicosia, 1974.

46. Κατάλογος τῶν μελετῶν τούτων παρατίθεται στὴν Βιβλιογραφία.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Σχ. 9. Η γεωγραφική κατανομή των Τουρκικών Κοινοτήτων της Κύπρου. Τα στοιχεία βασίζονται στην απογραφή του 1960. (Από τη μελέτη του Γάλλου γεωγράφου Emile Kolodny: "Une Communauté Insulaire en Méditerranée Orientale: Les Turcs de Chypre.")

λες Ξηρικές καλλιέργειες τῆς Μεσαορίας, οἱ πορτοκαλεῶνες Μόρφου καὶ Ἄμμοχώστου, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Τουριστικῆς βιομηχανίας (Κερύκειας καὶ Ἄμμοχώστου), μεγάλες ἐκτάσεις ἀρδευσίμων καλλι-εργειῶν, ἓνα μεγάλο μέρος τῆς κτηνοτροφικῆς παραγωγικῆς, μεγάλο μέρος φυσικοῦ πλοῦτου, λατομείων καὶ ὑδατίνων πόρων κλπ.⁴⁷.

Ἔχοντας ὅλα τὰ πιὸ πάνω ὑπ' ὄψιν οἱ Τοῦρκοι κατακτητὲς ἐπέ-διδωξαν νὰ δημιουργήσουν διὰ τῆς βίας προϋποθέσεις γιὰ νὰ στηρί-ξουν τίς παράλογες ἀπαιτήσεις τους. Καὶ νομίζουν ὅτι μὲ τὴν ἀλλοί-ωση τῆς πληθυσμιακῆς ἀναλογίας, τὴν βίαιη μεταφορὰ τῶν Τουρκο-κυπρίων κατοίκων τῆς Κύπρου στὴν περιοχὴ ποῦ ἔχουν καταλάβει καὶ μὲ τὴν ἐκδίωξη τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς περιοχῆς θὰ δημιου-ργήσουν τετελεσμένα γεγονότα γιὰ νὰ στηρίξουν τὰ σχέδια τους γιὰ δημιουργία Ξεχωριστῆς Τουρκοκυπριακῆς περιφέρειας⁴⁸. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσουμε ὅτι θὰ κατορθώσουν τοῦτο πλήρως δὲν πρέ-πει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι ἓνας μόνο μονομερῆς παράγοντας (φυλὴ, γλῶσ-σα ἢ θρησκεία) δὲν εἶναι ἀρκετὸς γιὰ τὴ δημιουργία γεωγραφικῶν περιφερειῶν. Κι' ἂν ἓνας παράγοντας — στὴν εἰδικὴ αὐτὴ περι-πτωση — θὰ συνηγορῇ, ὑπάρχουν οἱ πολλοὶ ἄλλοι γεωγραφικοὶ πα-ράγοντες ποῦ γρονθοκοποῦν τὸν ἓνα.

Ἡ δημιουργία, λοιπόν, μιᾶς Τουρκοκυπριακῆς γεωγραφικῆς περι-φέρειας στὴν Κύπρο μὲ βάση τὴν «Γραμμὴ Ἄττίλα» δὲν εἶναι μόνον αὐθαίρετη καὶ παράλογη, ἀλλὰ θὰ ἦταν ἐντελῶς ἀντίθετη πρὸς κάθε γεωγραφικὴν ἔννοια καὶ ἀσφαλῶς πρὸς κάθε ἔννοια Ἠθικῆς καὶ Δικαιοσύνης.

3. Εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ συστήματος Πολυπεριφερειακῆς Ὁμοσπονδιακῆς Διοικήσεως στὴν Κύπρο;

Ὅπως ἔχει τονισθῆ καὶ προηγουμένως ἡ δημιουργία γεωγραφι-κῶν περιφερειῶν ἀποτελεῖ τὴ συνισταμένη πολλῶν παραγόντων — φυσικῶν καὶ ἀνθρωπίνων — ποῦ συμπίπτουν σὲ μιὰ χωριστὴ ἔκταση προσδίδοντας σ' αὐτὴ ξεχωριστὸ χαρακτῆρα καὶ προσωπικότητα. Αὐ-στηρά, λοιπόν, σκεφτόμενοι δὲν ὑπάρχει δυνατότητα χαράξεως γεω-γραφικῶν περιφερειῶν ποῦ νὰ στηρίζονται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο σὲ μονομερεῖς παράγοντες, ὅπως ἡ θρησκεία, ἡ φυλὴ, ἡ γλῶσσα.

Στὴν περίπτωσι τῆς Κύπρου ἡ κατανομὴ τῶν οἰκισμῶν καὶ τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἀκολουθεῖ φυλετικά, γλωσσικὰ ἢ θρησκευτικὰ κριτή-

47. Cyprus Geographical Association, *Changes brought about in the Geography of Cyprus as a result of the Turkish invasion*, 1974.

48. Turkish News Bulletin, No. 2929, October 11, 1974, (*The only Alternative: Bi-regional Federation*).

Rauf Denktas, "The Basis and all Elements for a Bi-Regional Federal State now Exist", Turkish News Bulletin, No. 2914, Sept. 14, 1974.

ρια. Ἑλληνικά καὶ Τουρκικά χωριά βρίσκονται διασκορπισμένα σ' ὅλη τὴν ἔκταση τῆς Κύπρου — πολλὰ μάλιστα μὲ μικτὸ πληθυσμὸ — δὲν ἀκολουθοῦν κανένα ἄξονα ἢ συντεταγμένη, κανένα σύστημα ταξινομήσεως στὸν χῶρο, ἀλλ' ἀπεναντίας συνθέτουν ἓνα μωσαϊκὸ πού εὐκόλα μπορεῖ νὰ τὸ δῆ κανένας μὲ τὴν πρώτη ματιὰ στὸν χάρτη κατανομῆς πληθυσμοῦ τῆς νήσου⁴⁹. Τὸ πρόβλημα παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις ὅταν ἀναλογισθῆ κανένας καὶ τὸ πολύπλοκο σύστημα ἰδιοκτησίας καὶ διακατοχῆς τῆς γῆς. Σπάνια συμβαίνει νὰ βρῆς Τουρκικά χωριά πού στὰ διοικητικά τους σύνορα δὲν ὑπάρχουν Ἑλληνικὲς ἰδιοκτησίες, καὶ τὸ ἀντίθετο ἐπίσης συμβαίνει πολλές φορές μὲ τὰ Ἑλληνικά χωριά. Κι' ἂν ὑπάρχουν περιπτώσεις ὅπου Τουρκικά χωριά γειτονεῦουν καὶ ἀποτελοῦν ὁμάδες ἢ συμπλέγματα τὸ θέμα περιπλέκεται πολὺ μὲ τὸ πολύπλοκο σύστημα ἰδιοκτησίας.

Μὲ τὰ πῶ πάνω, λοιπόν, κριτήρια δὲν εἶναι δυνατό νὰ γίνουν ἀποδεκτὲς γεωγραφικὲς περιφέρειες πού νὰ στηρίζονται στοὺς μονομερεῖς παράγοντες τῆς γλώσσας ἢ θρησκείας πού θὰ ἀποτελοῦν τὸ μόνο κριτήριο ὁμοιομορφίας καὶ συνοχῆς. Μὲ βάση τὰ κριτήρια αὐτὰ μποροῦν νὰ χαραχθοῦν φυλετικὲς περιφέρειες ἢ Τουρκικὲς περιφέρειες, ἀλλ' ὄχι γεωγραφικὲς.

Στὴν κατάσταση, ὅμως, πού βρίσκεται σήμερα ἡ Κύπρος, στὴν τραγικὴ θέση πού βρέθηκε ὁ Κυπριακὸς λαὸς μετὰ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολή καὶ τὰ καταστροφικὰ ἐπακόλουθά της, καὶ στὴν ἀκόμα χειρότερη μοῖρα πού ὀδηγεῖται μὲ τὴν ἀνοχή καὶ συμπαιγνία τῆς διεθνούς κοινωρίας, τὰ πράγματα πρέπει νὰ ἀντικρῦζονται μὲ διαφορετικὸ φакό. Κάτω ἀπὸ τὴν ἀδήριτη ἀνάγκη τῆς βίας καὶ τῆς διχοτομήσεως τοῦ νησιοῦ μας καὶ γιὰ ἀποτροπὴ χειροτέρων δεινῶν, ὀρθὰ δεχτήκαμε νὰ συζητήσουμε τὴν ἐγκαθίδρυση ὁμοσπονδιακοῦ συστήματος μὲ πολυπεριφερειακὴ βάση. «Ἐκ δύο κακῶν τὸ μὴ χειρόν βέλτιστον» λέει τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ ρητό. Γιὰ τὴν διατήρηση τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς χώρας μας εἶναι προτιμότερο νὰ ἀνεχτοῦμε τὴν δημιουργία πολλῶν περιφερειῶν - κρατιδίων γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν ὁποίων νὰ ὑπάρχη ἔστω ἀμυδρὰ δικαιολόγησι, παρὰ τὴν δημιουργία μιᾶς μόνο αὐθαίρετης Τουρκικῆς περιφέρειας πού θὰ ὀδηγήσῃ σίγουρα στὸν ξερριζωμὸ πολλῶν ἀδελφῶν μας, στὸν μορασμὸ, στὴν καταστροφὴ καὶ τὴν διχοτόμηση τῆς χώρας μας.

Τὸ σύστημα τῆς πολυπεριφερειακῆς ὁμοσπονδίας θὰ ἔχη τὸ πλεονέκτημα ὅτι δὲν θὰ ὀδηγήσῃ στὸ ξερριζωμὸ μεγάλου ἀριθμοῦ Κυπρίων, θὰ ἀπλουστεύσῃ τὴν λύση τοῦ προβλήματος τῆς ἰδιοκτησίας καὶ δὲν θὰ κουτσουρέψῃ τὴν ἀκεραιότητα τῆς νήσου σὰν συνόλου. Τὸ σύστημα αὐτὸ θὰ βασιζέται στὴν ἀρχὴ ὅτι ὅλες οἱ Τουρκικὲς πε-

49. Lands and Surveys Department, *Population Distribution Map.*, 1960.

ριφέρειες που θα σχηματισθούν με βάση τα συμπλέγματα Τουρκικῶν χωριῶν θα ἀποτελοῦν κρίκους ἢ μονάδες τοῦ Τουρκικοῦ μέλους τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ συστήματος⁵⁰.

Μιάς καί θά συμφωνηθῆ ἀπό τίς δύο πλευρές ἡ ἀποδοχή τῆς λύσεως αὐτῆς με βάση τὰ συμπλέγματα Τουρκικῶν χωριῶν, δέν θά ἦταν δύσκολο νά ἀποφασισθῆ ὁ ἀριθμός, ἡ γεωγραφική θέση ἢ τὰ σύνορα τῶν περιφερειῶν τούτων, ἂν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ διοικητικά σύνορα τῶν χωριῶν που θά περιληφθοῦν σέ κάθε περιφέρεια.

Σκοπός τῆς μελέτης αὐτῆς δέν εἶναι νά μῆ σέ λεπτομέρειες πάνω στό θέμα αὐτό που ἀκόμα συζητεῖται, ἀλλά μιὰ γρήγορη μελέτη τοῦ χάρτη κατανομῆς πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου δείχνει πώς τέτοιες Τουρκικές περιφέρειες θά μπορούσαν νά χαραχθοῦν σέ διάφορες περιοχές τῆς Κύπρου ὅπου υπάρχουν συμπλέγματα Τουρκικῶν χωριῶν καί ὅπου ἀπό τό 1963 υπάρχουν Τουρκικοί θύλακοι (Σχ. 10). Ἀλλά ἀφοῦ βάση τῶν περιφερειῶν τούτων θά εἶναι τό φυλετικό ἢ θρησκευτικό κριτήριο, γιατί με βάση τό ἴδιο κριτήριο νά μῆ δημιουργηθῆ καί μιὰ Μαρωνιτική περιφέρεια (ἂν βέβαια οἱ ἴδιοι συμφωνοῦν) μέ ἄξονα τὰ χωριά Κορμακίτης, Ἀσώματος, Ἀγία Μαρίνα; Ἡ εἰσήγηση αὐτή θά ἐνίσχυε τήν Ἑλληνοκυπριακή διαπραγματευτική θέση καί θά συνέβαλλε στήν διατήρηση τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Κύπρου στά πλαίσια ἐνός πολυπεριφερειακοῦ ὁμοσπόνδου κράτους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Κύριος σκοπός τῆς μελέτης αὐτῆς ἦταν νά δώση σέ γενικές γραμμές τήν γεωγραφική ἔννοια τοῦ ὅρου «περιφέρεια» που ἀποτελεῖ τήν βάση καί τό ὑπόβαθρο τῆς περιφερειακῆς διοικήσεως σέ πολλές χῶρες τοῦ κόσμου. Ἐξετάσθηκαν τὰ διάφορα εἶδη περιφερειῶν σέ ἀντιδιαστολή πρὸς τήν γεωγραφική περιφέρεια καί δόθηκαν παραδείγματα περιφερειακῆς διοικήσεως ἀπό χῶρες τῆς Εὐρώπης.

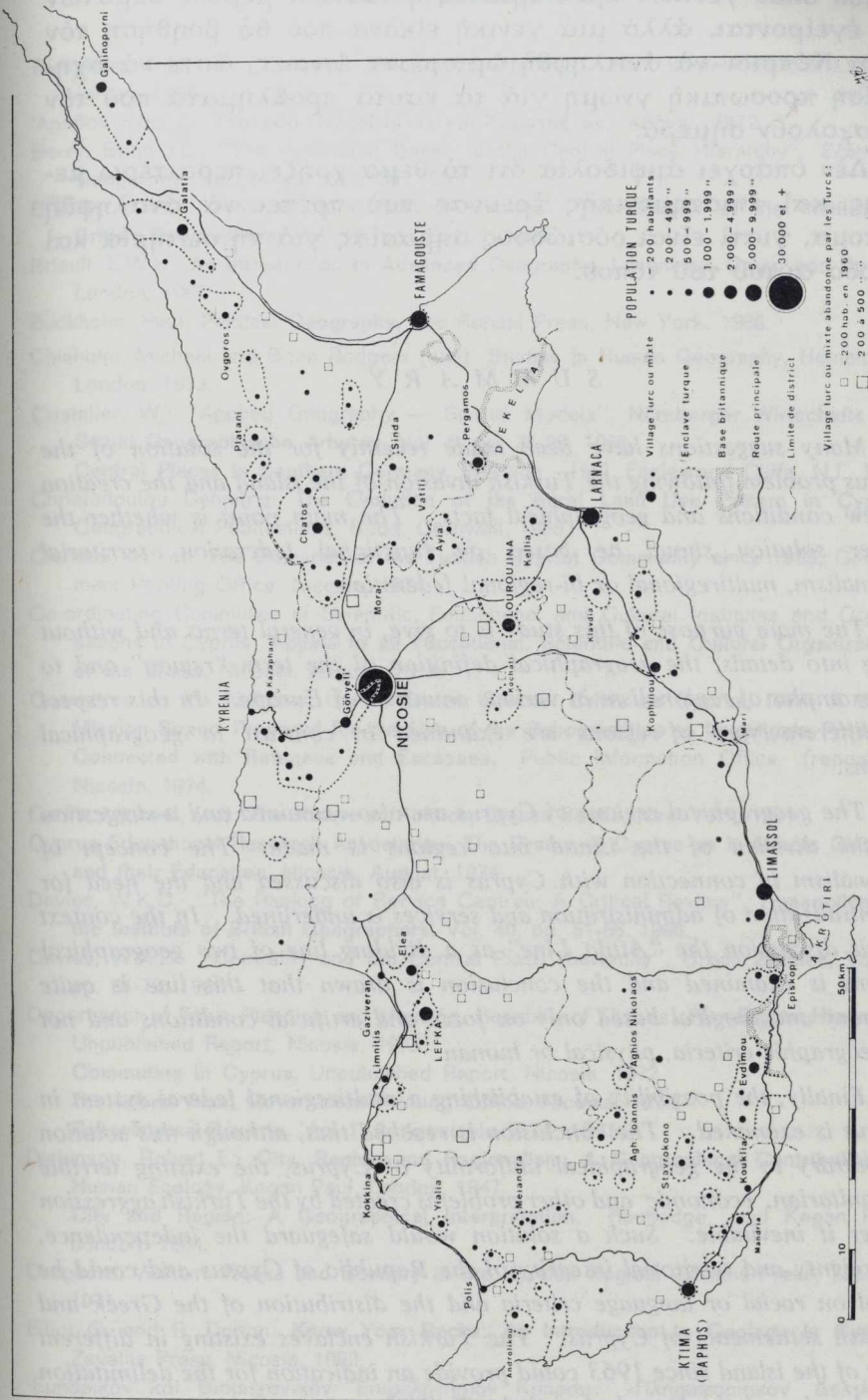
Στήν συνέχεια ἐξετάσθηκαν σύντομα οἱ γεωγραφικές περιφέρειες τῆς Κύπρου καί συζητήθηκε τό θέμα τῆς περιφερειακῆς διοικήσεως στήν Κύπρο. Στά πλαίσια αὐτά συζητήθηκε ἡ Γραμμῆ Ἀτίλα σάν διαχωριστική περιφερειακή γραμμῆ καί ἡ δυνατότητα ἐγκαθιδρύσεως στήν Κύπρο πολυπεριφερειακοῦ ὁμοσπονδιακοῦ συστήματος.

Σκοπός τῆς μελέτης δέν ἦταν ἡ ἐπισταμένη σέ βάθος ἔρευ-

50. Criton G. Tornaritis, *Cyprus and Federalism*, p. 32.

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΟΙ ΘΥΛΑΚΟΙ ΤΟ 1970

Σχ. 10. Οι Τουρκοκυπριακοί θύλακοι όπως υπήρχαν τὸ 1970. Οι θύλακοι αὐτοὶ μπορούν νὰ ἀποτελεσοῦν μὴν ἐν-
 δεῖξη καὶ νὰ υποβοηθήσουν στὴν χάραξη τῶν Τουρκικῶν Περιφερειῶν στὰ πλαίσια ἐνὸς ὁμοσπύδου συστήματος μὲ
 πολυπεριφερειακὴ βάση.
 (Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ Γάλλου γεωγράφου Emile Kolodny: "Une Communauté Insulaire en Méditerranée Orientale:
 Les Turcs de Chypre.")

να τοῦ ὄλου γενικοῦ προβλήματος ἢ τῶν ἐπὶ μέρος θεμάτων ποῦ ἐγείρονται, ἀλλὰ μιὰ γενικὴ εἰκόνα ποῦ θὰ βοηθήσῃ τὸν μέσον Κύπριον νὰ ἀντιληφθῇ ὠρισμένες ἔννοιες, ὥστε νὰ σχηματίσῃ προσωπικὴ γνώμη γιὰ τὰ καυτὰ προβλήματα ποῦ τὸν ἀπασχολοῦν σήμερα.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ θέμα χρήζει περαιτέρω μελέτης καὶ ἐπιστημονικῆς ἔρευνας ποῦ πρέπει νὰ ἀναληφθῇ σύντομα, γιὰτὶ εἶναι οὐσιώδους σημασίας γιὰ τὴ σωτηρία καὶ πρόοδο αὐτοῦ τοῦ τόπου.

S U M M A R Y

Many suggestions have been made recently for the solution of the Cyprus problem following the Turkish invasion of the island and the creation of new conditions and geographical facts. The main point is whether the proper solution should be based on functional federation, territorial regionalism, multiregional or bi-regional federation.

The main purpose of this study is to give, in general terms and without going into details, the geographical definition of the term "region" and to cite examples of regionalism in various countries of Europe. In this respect the different types of regions are examined in contrast to geographical regions.

The geographical regions of Cyprus are also examined and a suggestion for the division of the island into regions is made. The concept of regionalism in connection with Cyprus is also discussed and the need for decentralization of administration and services is underlined. In the context of this discussion the "Attila Line" as a dividing line of two geographical regions is examined and the conclusion is drawn that this line is quite arbitrary and illogical based only on force and artificial conditions and not on geographic criteria, physical or human.

Finally, the possibility of establishing a multiregional federal system in Cyprus is examined. The conclusion is reached that, although this solution is contrary to the geographical uniformity of Cyprus, the existing terrible humanitarian, economic and other problems created by the Turkish aggression render it inevitable. Such a solution would safeguard the independence, sovereignty and territorial integrity of the Republic of Cyprus and could be based on racial or language criteria and the distribution of the Greek and Turkish settlements of Cyprus. The Turkish enclaves existing in different parts of the island since 1963 could provide an indication for the delimitation and drawing of the boundaries of the Turkish regions.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alexander, John W.: **Economic Geography**, Prentice - Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1963.
- Ἀραβαντινός, Α: **Στοιχεία Πολεοδομίας και Χωροταξίας**, Ἀθήναι, 1972.
- Berry, Brian J.L.: "The Functional Bases of the Central Place Hierarchy". **Economic Geography**, Vol. 34, pp. 145-154, 1958.
- Bracey, H.E.: "Towns as Rural Service Centres", **Transactions of the Institute of British Geographers**, Vol. 19, pp. 95-105, 1953.
- Briault, E.W.H.: **An Introduction to Advanced Geography**, Longmans, Green and Co Ltd, London, 1968.
- Buckholts, Paul: **Political Geography**, The Ronald Press, New York, 1966.
- Chisholm, Michael and Brian Rodgers (eds): **Studies in Human Geography**, Heinemann, London, 1973.
- Cristaller, W.: "Applied Geography — Spatial Models", **Nürnbergger Wirtschafts und Sozial Geographische Arbeiten**, Vol. 5, pp. 35-38, 1966.
- Central Places in Southern Germany**, Prentice - Hall, Englewood Cliffs, N.J., 1966.
- Christodoulou Demetris: **The Evolution of the Rural Land Use Pattern in Cyprus**, Geographical Publications, Bude, Cornwall, 1959.
- Clerides, Lefkos: **The Demands of the Turkish Cypriot Community since 1955**, Government Printing Office, Nicosia, 1974.
- Co-ordinating Committee of Scientific, Educational and Cultural Institutes and Organisations in Cyprus: **Appeal to all Educational, Scientific and Cultural Organizations of the World**, Nicosia, August, 1974.
- Committee on the Judiciary, United States, Senate: **Crisis on Cyprus, 1974: A Study Mission Report Prepared for the Use of the Subcommittee to Investigate Problems Connected with Refugees and Escapees**, Public Information Office (reprinted), Nicosia, 1974.
- Curtis, Michael, (ed): **The Nature of Politics**, Discus Books, New York, 1971.
- Cyprus Educational Research Association: **The Drama of Cyprus as it Affects Children and their Education**, Nicosia, August, 1974.
- Davies, W.K.D.: "The Ranking of Service Centres: A Critical Review", **Transactions of the Institute of British Geographers**, Vol. 40, pp. 51-56, 1966.
- Davies, W.K.D.: "Centrality and the Central Place Hierarchy", **Urban Studies**, Vol. 4, pp. 61-79, 1967.
- Department of Town Planning and Housing, Republic of Cyprus: **Planning to Hierarchy**, Unpublished Report, Nicosia, 1973.
- Commuting in Cyprus**, Unpublished Report, Nicosia, 1972.
- The Island Plan**, Government Printing Office, Nicosia, 1973.
- Πολεοδομικά Θέματα**, Ἀρ. 1, 2, Λευκωσία 1974, 1975.
- Dickinson, Robert E.: **City, Region and Regionalism: A Geographical Contribution to Human Ecology**, Kegan Paul, London, 1947.
- City and Region: A Geographical Interpretation**, Routledge and Kegan Paul, London, 1964.
- Dreghorn, William: **Rocks and Scenery in the Kyrenia Region**, Zavallis Press, Nicosia, 1971.
- Elliot G. and R. Dutton: **Know Your Rocks: An Introduction to Geology in Cyprus**, Zavallis Press, Nicosia, 1962.
- Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Ἐπιμελητήριον Κύπρου: «Πληροφοριακὸν Δελτίον», Λευκωσία, Νοέμβριος, 1974.

- Freeman, T.W.: **A Hundred Years of Geography**, Gerald Duckworth and Co, London, 1961.
- The Conurbations of Great Britain**, Manchester Un. Press, Manchester, 1959.
- Fawcett, C.B.: **Provinces of England**, London, 1919.
- Gottmann, Jean: **Megalopolis**, The Twentieth Century Fund, New York, 1961.
- Γεωγραφικός Όμιλος Κύπρου: "Έκτασις Διακατεχομένη υπό τών Κοινοτήτων τής Κύπρου, Πολυγραφημένος πίνακας, Λευκωσία, 1974.
- Changes brought in the Geography of Cyprus as a result of the Turkish Invasion**, Appeal to all Geographical Societies and Associations of the World, Nicosia, 1974.
- Κατεχομένη υπό τών Τουρκικών Στρατευμάτων έκτασις τής Κύπρου, Πολυγραφημένος πίνακας, Λευκωσία, 1974.
- Έκατοστιαία αναλογία Έλλήνων και Τούρκων τής Κύπρου από το 1921 μέχρι το 1970, Πολυγραφημένος πίνακας, Λευκωσία, 1974.
- Άριθμός Έλληνικών, Τουρκικών και Μικτών χωριών τής Κύπρου κατά Έπαρχίαν, Πολυγραφημένος πίνακας, Λευκωσία, 1974.
- Υποθετική ανταλλαγή πληθυσμών βάσει τής ύφισταμένης διαχωριστικής γραμμής, Πολυγραφημένος πίνακας, Λευκωσία, 1974.
- Γεωγραφικά Χρονικά, Vol. I, II, III, IV.
- Γραφείον Δημοσίων Πληροφοριών, Κυβέρνησις Κυπριακής Δημοκρατίας: **Cyprus To-day**, Vol. XII, No. 3—4, May - August, 1974.
- Cyprus To-day**, Vol. XII, No. 5, Sept.—October, 1974.
- Cyprus To-day**, Vol. XII, No. 6, November—December, 1974.
- The Attila Peacemakers**, Athens, October, 1974.
- The Truth on the Turkish Invasion in Cyprus**, Athens, December, 1974.
- Summary of Main Statistical Data**, Government Printing Office, Nicosia, December, 1964.
- The Chronicle of Destruction: Famagusta — Morphou — Kyrenia**, Government Printing Office, Nicosia, August, 1974.
- Economic Consequences of Turkish Invasion**, Government Printing Office, Nicosia, October, 1974.
- Η Φωνή τής Κερύνειας: Μιά πραγματικότητα και μία έκκληση, Κυβερνητικόν Τυπογραφείον, Λευκωσία, Αύγουστος, 1974.
- Turkey Invades Cyprus: The Attila Outrage**, Government Printing Office, Nicosia, August, 1974.
- Hagett, P.: **Locational Analysis in Human Geography**, Arnold, London, 1966.
- Hall, Peter: **Theory and Practice of Regional Planning**, Pemberton Books, London, 1969.
- Hammond, E.: "Dispersal of Government Offices: A Survey", **Urban Studies**, Vol. 4, pp. 258-276, 1967.
- Herbertson, J.A.: "The Major Natural Regions: An essay in Systematic Geography", **Geographical Journal**, No. 25, 1905.
- Institute of Certified Public Accountants (Cyprus): **Federation and the Economy of Cyprus**, Nicosia, November, 1974.
- James, P.E.: "Toward a Further Understanding of the Regional Concept", **Annals of the Association of American Geographers**, XLII (1952), pp. 195-222.
- Jensen, M.: **Regionalism in America**, Madison, Wis., 1951.
- Kaminarides, John S.: **The Cyprus Economy: A Case in the Industrialization Progress**, Socrates Publishing Co., Nicosia, 1973.
- Καρούζης, Γεώργιος: **Η Γεωγραφία τής Κύπρου**, Πολυγραφημένη έκδοση, Λευκωσία, 1972.

- Ἡ Διακατοχὴ τῆς Γῆς ἐν Κύπρῳ, Ὑπουργεῖον Γεωργίας καὶ Φυσικῶν Πόρων, Λευκωσία, 1972.
- Ἡ Κυπριακὴ Τραγωδία, Πολυγραφημένη ἔκδοσις, Λευκωσία, 1974.
- Kimble, G.H.T.: "The Inadequacy of the Regional Concept", **London Essays in Geography**, Chap. IX, Longmans, London, 1951.
- Kolodny, Emile: "Une Communauté Insulaire en Méditerranée Orientale: Les Turcs de Chypre", (extrait), **Revue de Géographie de Lyon**, Vol. XLVI, 1, 1971.
- Lands and Surveys Department, Republic of Cyprus: "Who is What? The True Facts of Land Ownership in Cyprus", **Cyprus To-day**, Vol. XII, No. 6, November—December 1974.
- Λάπα, Κώστα: **Γεωγραφία τῆς Κύπρου**, Λευκωσία, 1973.
- Linton, D.L.: "The Delimitation of Morphological Regions", **London Essays in Geography**, Chap. XI, Longmans, London, 1951.
- Martonne de E., trans. H.C. Brentnall: **Geographical Regions of France**, Heinemann, 1962.
- Meyer, A.J., and Simos Vassiliou: **The Economy of Cyprus**, Harvard University Press, Cambridge, 1962.
- Miller, Willard E.: **Global Geography**, Thomas Y. Crowell Co., New York, 1957.
- Ministry of Health, Republic of Cyprus: **The Turkish invasion of Cyprus and its effect on the Health and Welfare of the People of Cyprus**, October, 1974.
- Ministry of Education, Republic of Cyprus: **Facts about Cyprus**, Nicosia, Summer, 1974.
- Murphy, Raymond E.: **The American City: An Urban Geography**, McGraw-Hill Book Co., New York, 1966.
- Murphey, Rhoads: **An Introduction to Geography**, Rand McNally and Co., Chicago, 1961.
- Μυριανθέα, Κ.: **Γεωγραφία τῆς Κύπρου**, Λευκωσία, 1945.
- Νεοφύτου, Ὀν.: **Ὁδηγὸς εἰς τὴν Συλλογὴν τὰ Ἐδάφη τῆς Κύπρου**, Γεωγραφικαὶ Ἐκδόσεις Στράβων Λευκωσία, 1969.
- Odum, H.W.: **Southern Regions of the United States**, Chapel Hill, N.C., 1936.
- Odum, H.W. and H.E. Moore, **American Regionalism: A Cultural - Historical Approach to National Integration**, New York, 1938.
- Παγκύπριος Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ Κρατικῶν Ὑπαλλήλων: **Ἡ Τραγωδία τῆς Κύπρου**, Ἀθῆναι, 1974.
- Pancyprian Union of Agriculturists: **An Appeal to all Civilized World**, August, 1974.
- Pantazis, Th.M.: "An Outline of the Geology and Geomorphology of Cyprus", **Geographical Chronicles**, Vol. 1, Cyprus Geographical Association, Nicosia, 1971.
- Πανταζῆς, Θεόδουλος Μ.: **Ἡ Γεωλογία τῆς Περιοχῆς Φαρμακᾶ—Καλαβασοῦ**, Κύπρου, Λευκωσία, 1966.
- Pearcy, Etzel G.: **World Political Geography**, Thomas Y. Crowell Co., New York, 1957.
- Polyviou, Polyvios G.: **The Problem of Cyprus: Constitutional and Political Aspects**, cyclostyled, Nicosia, 1974.
- Public Information Office: **Report of the United Nations Mediator on Cyprus to the Secretary-General**, Nicosia, 1966.
- Senior, Derek: **The Regional City**, Longmans, London, 1966.
- Smailes, A.E.: "The Analysis and Delimitation of Urban Fields", **Geography**, Vol. 32, pp. 151-161, 1947.
- "The Urban Hierarchy in England and Wales", **Geography**, Vol. 29, pp. 41-51, 1944.
- Smith, R.D.P.: "The Changing Urban Hierarchy", **Regional Studies**, Vol. 2, pp. 1-19, 1965.

- Σοφοκλέους, Άνδρέας Κλ.: 'Οδηγός εις τήν Συλλογήν τὰ Κυπριακά Πετρώματα, Γεωγραφικαί Έκδόσεις Στράβων, Λευκωσία, 1959.
- Stamp, Dudley L.: A Glossary of Geographical Terms, Longmans, London, 1963.
- Taylor, Griffith (ed.); **Geography in the Twentieth Century**, Methuen, London, 1957.
- Τορναρίτης, Κρίτων Γ.: **Τὸ Ὅμοσπονδιακὸν Σύστημα καὶ Μορφαὶ αὐτοῦ**, Πολυγραφημένη Έκδοση, Λευκωσία, 1975.
- Tornaritis, Criton G.: **Cyprus and Federalism**, cyclostyled, Nicosia, 1974.
- Tornaritis, Criton G.: **The Concept of Local Government within the Framework of a Unitary State**, Public Information Office, Nicosia, 1971.
- Town and Country Planners Association of Cyprus: **An Appeal to All Civilized World**, Nicosia, October, 1974.
- Ullman, E.L.: "Human Geography and Area Research", **Annals of the Association of American Geographers**, XLIII (1953), pp. 54-66.
- "A Theory of Location of Cities", **American Journal of Sociology**, Vol. 46, pp. 853-864, 1941.
- Unstead, J.F.: "A Synthetic Method of Determining Geographical Regions", **Geographical Journal**, No. 48, 1916.
- Wooldridge, S.W. and W. Gordon East: **The Spirit and Purpose of Geography**, Hutchinson's University Library, London, 1955.
- Yangoullis, Othon: **The Nicosia Rural - Urban Fringe**, Unpublished dissertation, University of Nottingham, 1974.

POPULATION TRENDS IN NICOSIA AND THE CHANGING RURAL-URBAN FRINGE*

OTHON YIANGOULLIS B.A., M.A., M.Sc.

Practical recognition of Rural-Urban Fringe areas was given during the inter-war and post-war years (1940—1960) due to the obvious effects of suburban growth and the intrusion of urban land uses in rural areas at the periphery of the city. These factors stimulated geographers, sociologists, land economists and planners to pay particular attention to the land use structure, population growth, social composition and function of "rural-urban" fringe areas. Despite the fact that the literature on fringe areas is now copious and diverse there is a general absence of explicit references to the subject outside North America, although there have been studies, for example, in Melbourne (Pryor, 1968 and 1969), Sydney (Colledge, 1959), London (Pahl, 1965), Johannesburg (Hart, et. al. 1966), Nottingham (Thumpston, 1973), and Nicosia (Yiangoullis, 1974). This paper is an attempt to contributing further to the literature of rural-urban fringe areas and its purpose is to examine the population trends in the wider area of Nicosia and particularly the fringe.

The Rural-Urban Fringe of Nicosia, as defined and delineated by Yiangoullis (1974), is affected by the influence and growth of Nicosia in many respects and population growth must be examined in its wider "urban context" rather than within the narrow limits of the fringe; only then the causes of such growth will be understood. Explanatory models of the "closed" urban community usually involve the recognition of three distinct, but interdependent, sub-areas which are variously defined as "rings", "zones", or "belts" (Giggs, 1970). In this respect Nicosia resembles the "models" of many European and American cities. The three rings which one can recognise are the **Inner Ring**, comprising the central city, most of which is bounded by the Venetian Walls; the **Intermediate Ring**, encompassing the nine suburbs, and the **Outer Ring**, embracing the "peri-urban" villages. The first two rings taken together comprise Greater Nicosia; structurally its limit is marked by the Water Supply Boundary although its administrative boundary extends further beyond. The "Outer Ring", in this study, coincides with the rural-urban fringe (Map 1).

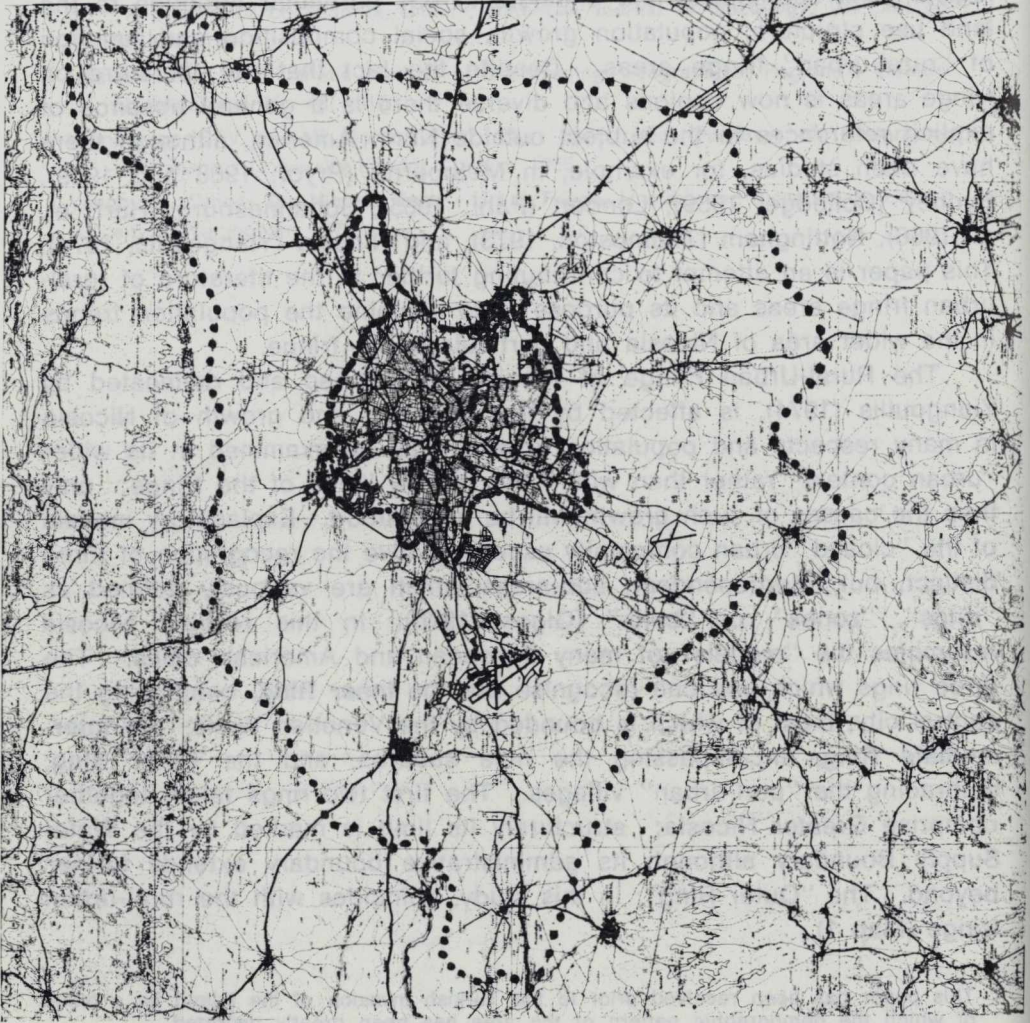
* This paper has been received prior to the Turkish invasion of the Island as a result of which the demographic pattern of the area has been greatly distorted.

THE RURAL-URBAN FRINGE
NICOSIA - CYPRUS

The Study Area

- ■ ■ Inner Boundary
- • • • • Outer Boundary

Map No 1

Population Growth and Changes

Until 1931 the growth of the "central city" was relatively slow. The population rose from 12,000 in 1881 to 24,000 in 1931, an increase of 100 per cent over a period of fifty years or an annual compound rate of growth of only 0.4 per cent. Until the early 1930's, Nicosia was confined to the area within the 16th century Venetian Walls. During the post — 1930 period it began to expand and extended outside the walls. Using census data one is able to document the timing and extent of population growth in the entire area and the constituent rings since 1931. Table I contains the demographic data for the whole area and its constituent parts. From part A it can be seen that the population of the whole area has grown substantially, rising from 43,267 people in 1931 to 140,083 in 1973, an increase of about 224 per cent over a period of forty-two years or an annual compound rate of growth of 2.9 per cent. Urbanisation was more pronounced during the 1946—1960 period (Part B and C, Table I), showing signs of decline in the post-1960 period. The rate of growth within the area has been far from uniform. Analysis of the differential annual growth rates (Part C, Table I), reveals internal variations. During the intercensus period 1931—1946 growth was concentrated in the central city and the suburbs whereas in the fringe area the rate of growth was below the overall rate of growth for Cyprus and even below the overall annual rate of growth for rural Cyprus. Between 1946—1960 the rate of growth of the "Central City" has declined whereas that of the suburbs increased substantially. By the 1950's the pre-war spatial separation between the central city and the "suburbs" disappeared. In the fringe area the rate of growth was slightly above the "national" figure and well above the rate of growth for rural Cyprus. The situation changed substantially between 1960—1973. The rate of growth of Greater Nicosia was curbed enormously whereas that of the fringe area retained the 1946—1960 levels despite a lower overall population rate of growth in Cyprus which can be attributed to lower fertility rates.

The first low phase of urbanisation (1931—1946) coincided with the beginnings of mechanisation in agriculture which released labour from farming activities. Employment was sought in the towns and particularly Nicosia where opportunities for work were better. The drought of the 1930's also affected urbanisation positively in that it forced farmers and agricultural workers to pursue other forms of employment in the towns. The concentration in the central city and the suburbs is explained by low car-ownership, poor passenger-car service and poor road network.

TABLE I.

Population changes within the three "rings"

	Population ¹			B Per Cent Change 1931—46 1946—60 1960—73	C Annual Compound Rate of Growth (%) 1931—46 1946—60 1960—73
	1931	1946	1960 1973 ²		
I. Central City	24,840 ³	34,485	45,629 ?	38.8 32.3 ?	2.2 2.0 ?
II. Intermediate Ring	9,269	18,839	49,886 ?	103.2 164.8 ?	4.8 7.2 ?
III. Greater Nicosia (I and II)	34,109	53,324	95,515 122,000	56.3 79.1 27.7	3.0 4.3 1.9
IV. Fringe Area	9,158	11,127	14,344 18,083	21.5 29.0 26.1	1.3 1.8 1.8
Total	43,267	64,451	109,859 140,083	48.9 70.5 27.5	2.7 3.9 1.9
Overall annual compound rate of growth for Cyprus					1.7 1.7 1.0
Overall annual compound rate of growth for Rural Cyprus					1.4 0.7 0.5

Sources: 1. The figures for 1931, 1946 and 1960 have been drawn from official census returns.

2. The population of the Fringe Area has been compiled from the census of the Greek population, April 1973, Department of Statistics. Extrapolation was used for the estimate of two Turkish villages within the Fringe. The population of Greater Nicosia has been extrapolated from the 1971 estimate (117,000), Planning Bureau, Nicosia.

3. Includes Ayii Omoloyitae to be comparable with 1946 and 1960 data.

These factors forced migrants to live as far as possible near the workplaces.

The spring tide of urbanization (1946—1960), coincided with the transition from a dominantly rural-based economy to a commercial economy that favoured the growth of towns. The reasons for this transformation have been outlined by Hald (1968), and here suffice it to say that the rising employment opportunities in the towns associated with the economic boom of the 1950's acted as a catalyst for urbanisation. The decrease in the rate of growth in the central city may be attributed to the progressive diminution in the area available for residential expansion and high land values because of easy access to central area facilities. Expansion of the C.B.D. encroached on residential areas forcing a flight to suburbia. Unfortunately, detailed data showing the relative contribution of this decentralisation process to the growth of suburbs is not available although it is believed that the share of immigration to the growth of suburbs was far greater than decentralisation. During this period the suburbs experienced the highest rate of growth. Land for expansion was abundant and in-migrants found land prices more suitable for their financial capabilities than in areas within the Inner Ring. The fringe area achieved for the first time a rate of growth which was a little higher than the "national" average and well above the rate of growth of rural Cyprus. The relative contribution of natural increase and net migration to the differential growth of the three rings is not known.

Despite the post-1962 second "economic boom" (Hald, 1968), the rate of urbanisation in the "entire area" declined from an annual compound rate of 3.9 per cent in 1946—1960 to an 1.9 per cent in 1960—73. The decline was much larger in Greater Nicosia (Table 1, PART C), than the Fringe Area. The latter managed to retain the 1946—1960 levels of growth although fertility rates decreased. A number of reasons acted as a deterrent on "normal" in-migration to Greater Nicosia:

1. A colonial town planner writing in 1959 noted that:

"One of the first things that strikes the enquiring foreigner about the larger Cyprus towns is the fantastic prices asked for urban land". (Morris, 1959).

He attributed this to the increased demand for residential land caused by the rural drift to the towns and to speculative tendency of developers to withhold land from development with the expectation of still higher values. Soaring land values in Greater Nicosia forced many rural migrants to seek building-sites in the Rural-Urban Fringe where land prices were more suitable for their financial capabilities.

2. The first and second five-year plans provided for a considerable

road building programme. Heavy investment in infrastructure increased accessibility and encouraged the outward expansion of the commuting zone. Mobility was also enhanced by increased car ownership and an improved service by passenger-cars. The number of private cars in Cyprus rose from 16,150 in 1957 (Christodoulou, 1959), to 60,351 in 1971 (The Third-Five Year Plan, Planning Bureau, Nicosia).

3. The ability to combine an income from a job in the town with one from agricultural employment (worker-peasant phenomenon).

INTRA-FRINGE POPULATION CHANGES

Of particular importance are also the intra-fringe variations in the rate of population growth (Table 2). During the 1946—1960 period of pronounced urbanisation Laxia⁴ experienced an annual compound rate of increase of 7.4 per cent which is slightly above the suburbanisation figure of 7.2 per cent and well above the 4.3 per cent figure for Greater Nicosia, much of which was either built-up or very expensive. Other settlements which experienced high rates of growth during the 1946—60 intercensus period were Lakatamia P., Kokkinotrimithia, Mia Milea and Guenyeli. Laxia's fantastic growth is mainly the result of migration from the "mother community" of Lythrodhontas, its proximity to Nicosia and its good accessibility. The growth of the other four villages stems in part from the fact that each of them is astride a major road and enjoys easy communication with a number of villages at the "hinterland" behind them. Mia Milea owes also its expansion to its early start in raw-material orientated industries, such as the manufacture of bricks and tiles. Hamid Mandres, Yeri and Xeri, despite their proximity to Nicosia, experienced low population growth because they lack accessibility with villages at the "hinterland" behind them. They are all connected to Nicosia by secondary roads. Kythrea, a linear type of settlement along a narrow valley, and the biggest settlement in the area, remained static mainly because lateral expansion is constrained by the Kythrea flysch which is unsuitable for building purposes. The trends of the 1960—1973 intercensus period are nearly the same with those of 1946—1960.

CONFORMITY TO THE GRADIENT PRINCIPLE

If the fringe area were divided into an "inner" and "outer ring" and

4. When the economy of Cyprus was rural-based Laxia was a "colony" of Lythrodhontas village. Farmers were moving from the "mother village" to the "colony" according to seasonal agricultural activities. The 1946 low population figure over the 1931 figure is attributed to this factor. With the transformation of the Cyprus economy the village population is not any more "migratory".

TABLE 2.

Intra-Fringe Population Changes.

A	Population ⁵			B Per Cent Change		C Annual Compound Rate of Growth (%)			
	1931	1946	1960	1931—46	1946—60	1960—73	1960—73		
Kokkinotrimithia	539	716	1,044	32.8	45.8	29.6	1.9	2.7	2.0
Kythrea	2,577	2,818	2,955	9.3	4.9	-1.6	0.6	0.3	-0.4
Laxia	330	179	485	-45.8	170.9	126.4	-4.0	7.4	6.5
Lakatamia K.	685	940	1,133	38.1	20.5	59.0	2.2	1.3	3.5
Lakatamia P.	445	597	929	34.2	55.6	20.0	2.0	3.2	1.4
Mia Milea	557	771	1,076	38.4	39.6	32.5	2.2	2.4	2.2
Neon Khorion ⁶	821	1,178	1,387	43.5	18.0	9.4	2.4	1.2	0.7
Xeri	561	679	826	21.0	21.6	12.0	1.3	1.4	0.9
Yerolakkos	1,231	1,384	1,868	34.5	35.0	23.7	2.0	2.2	1.6
Yeri	504	655	846	30.0	29.2	17.8	1.8	1.9	1.3
Guenyeli	632	849	1,377	34.3	62.0	56.0	2.0	3.5	3.5
Hamid Mandres	276	361	418	31.0	16.0	15.0	1.8	1.1	1.1
Total	9,158	11,127	14,344	21.5	28.9	26.1	1.3	1.8	1.8

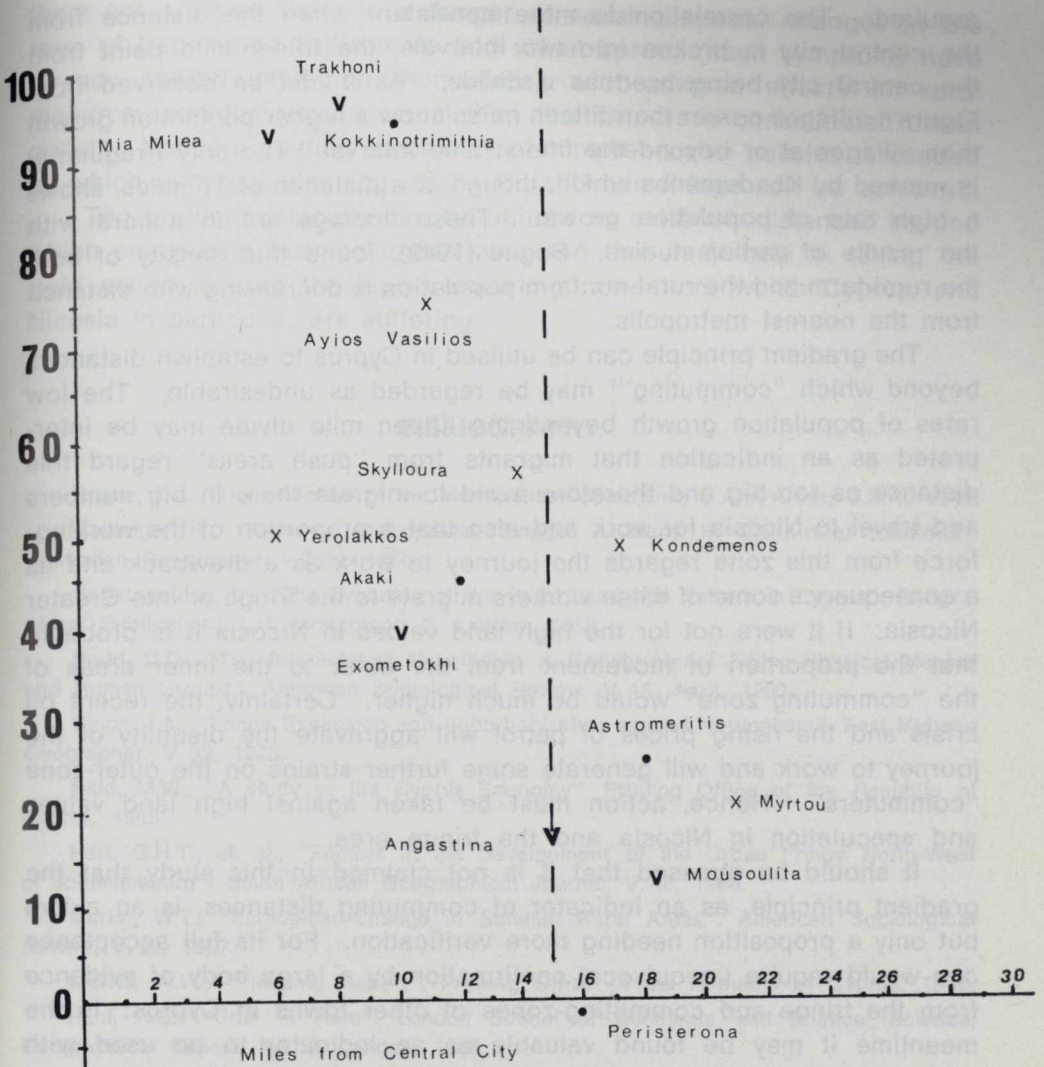
5. The figures for 1931, 1946 and 1960 represent official census returns. The 1973 figures are based on the census of the Greek population, April, 1973, Department of Statistics. The figures for the Turkish villages Guenyeli and Hamid Mandres have been extrapolated from the 1946—60 rates of growth.

6. The 1973 figure has been adjusted to take account of the forced movement of population. It is assumed that half of the Turks that left the village will return if a settlement is achieved.

the settlements were examined in this connection it could be seen that the inner villages grow faster than the outer villages with two exceptions: Hamid Mandres, an inner village experiencing a slow rate of growth, and Kokkinotrimithia, an outer village, having a high rate of growth (Figure 1). This trend shows conformity to the gradient principle, based upon the work of scholars who have emphasized the concentric zone and gradient effect of city influences on the rural areas. The hypothesis is also related to the work of Stewart (1948), Dodd (1950) and Zipf (1949), on the influence of populations at a distance and is consistent with ecological concepts of urban dominance. The principle holds that:

“the extent of urban influence changes in rural areas varies inversely with distance to the nearest city and directly with the size of that city”. (Martin 1957).

Since from earlier discussion it has emerged that other factors have been important in promoting the growth or decline of individual villages, as for example relative accessibility to a main road, terrain constraints, availability of raw materials for the establishment of raw-material oriented industries and irrigation water, to test further the validity of this hypothesis three main roads were selected and the villages along them examined. The two of these main roads, the Nicosia—Myrtou and the new Nicosia—Famagusta, run mainly through homogeneous plains with dry-farming as the major agricultural activity. The third main road, the Nicosia—Morphou, runs through a homogeneous plateau with irrigated farming as an important agricultural activity. The per cent change of population over the period 1931—1960 of the villages lying astride these main roads up to a distance of twenty-one miles — some of the villages lie outside the fringe area but within the commuting zone of Nicosia — have been plotted on Figure 1. By this procedure terrain constraints and differential accessibility are eliminated as factors of promoting population growth or decline and the role of distance can better be measured; furthermore, the role of water as a factor of village growth can be tested by comparing the population per cent change of the villages lying along the Nicosia—Morphou main road with the villages lying along the other two main roads. As it is demonstrated by Figure 1 the gradient principle holds true although without absolute consistency since the gradation is not completely continuous. This applies to both villages with “dry” and “irrigated” farming. A comparison between these villages also indicates that proximity to an urban centre is a much stronger indicator of population growth than availability of water for irrigation. The minor irregularities that break the continuity of the gradation can be taken as evidence against the hypothesis indicating that some modifications are

Figure 1

Changing Village Size Illustrating the Gradient Principle

- v Villages situated along the Nicosia-Famagusta Rd.
- x Villages situated along the Nicosia-Myrtou Rd.
- Villages situated along the Nicosia-Morphou Rd.

required. The correlation is more consistent when the distance from the central city is broken into two intervals, the fifteen-mile point from the central city being used as a divide. As it can be observed from Figure 1 villages nearer than fifteen miles show a higher population growth than villages at or beyond the fifteen mile interval. The only irregularity is marked by Kondemenos which, though at a distance of 17 miles, shows a high rate of population growth. These findings are in accord with the results of earlier studies. Bogue (1949), found that density of both the rural-farm and the rural-nonfarm population is decreasing with distance from the nearest metropolis.

The gradient principle can be utilised in Cyprus to establish distances beyond which "commuting"⁷ may be regarded as undesirable. The low rates of population growth beyond the fifteen mile divide may be interpreted as an indication that migrants from "push areas" regard this distance as too big and therefore avoid to migrate there in big numbers and travel to Nicosia for work and also that a proportion of the working-force from this zone regards the journey to work as a drawback and as a consequence some of these workers migrate to the fringe or into Greater Nicosia. If it were not for the high land values in Nicosia it is probable that the proportion of movement from the outer to the inner areas of the "commuting zone" would be much higher. Certainly, the recent oil crisis and the rising prices of petrol will aggravate the disutility of the journey to work and will generate some further strains on the outer-zone "commuters". Hence, action must be taken against high land values and speculation in Nicosia and the fringe area.

It should be stressed that it is not claimed in this study that the gradient principle, as an indicator of commuting distances, is an axiom but only a proposition needing more verification. For its full acceptance one would require unequivocal confirmation by a large body of evidence from the fringe and commuting-zones of other towns in Cyprus; in the meantime it may be found valuable as an indicator to be used with other evidence regarding the planning of the Nicosia City region and the Rural-Urban Fringe.

CONCLUSIONS

The Rural-Urban Fringe of Nicosia is undergoing rapid, though uneven, population growth at the expense of the nearby urban centre. If the population changes are left unchecked and the forces responsible for

7. The term "commuter" as applied in the circumstances of Cyprus does not refer to the wealthy or middle-class ex-urbanite of North-West Europe and North America but rather to the "contractor worker-peasant" phenomenon.

them not arrested there is a danger of causing spatial changes in the form of fragmented settlements and urban sprawl (such symptoms have already started exhibiting themselves), with adverse effects on rural resources and the Nicosia Local Plan that favours a consolidated urban growth. Hence a guiding framework of comprehensive policies is needed by which coherent planning of the Rural-Urban Fringe will be achieved.

The gradient principle can be utilized to establish distances beyond which commuting may be undesirable and thus may help in taking the right action to curb the high commuting rates from which Cyprus, and Nicosia in particular, are suffering.

BIBLIOGRAPHY

- Bogue, D.J. "The structure of the Metropolitan Community", Ann Arbor, U.S.A., 1949.
- Colledge, R., "Sydney's Metropolitan Fringe: A study in urban-rural relations". Australian Geographer, V.7 (6), 1960.
- Christodoulou, D., "The Evolution of the Rural Land Use Pattern in Cyprus". Geographical Publications Ltd, Monograph 2, London, 1959.
- Dodd, C.D., "The Interactance Hypothesis: A Gravity Model Fitting Physical Masses and Human Groups". American Sociological Review, V. 15, April, 1950.
- Giggs, J.A., "Fringe Expansion and Suburbanisation around Nottingham". East Midland Geographer, V. 33, 1970.
- Hald, M.W., "A study of the Cyprus Economy". Printing Office of the Republic of Cyprus, 1968.
- Hart, G.H.T., et. al., "Factors in the Development of the Urban Fringe North-West of Johannesburg". South African Geographical Journal, V. 48, 1966.
- Martin, W.T., "Ecological Change in Satellite Rural Areas". American Sociological Review, V. 22, 1957.
- Morris, W.W., "Planning Report", Printing Office of the Republic of Cyprus, 1959.
- Pahl, R.E., "Urbs in Rure". London School of Economic and Political Science, Geographical Papers, No. 2, London, 1965.
- Pryor, R.J., "Defining the Rural-Urban Fringe". Social Forces, V. 47 (2), 1968.
- Pryor, R.J., "The Residential Background of Urban Fringe Dwellers". Australian Geographical Studies, V. 7 (2), 1969.
- Stewart, J.Q., "Demographic Gravitation: Evidence and Applications". Sociometry, May, 1948.
- Thumpston, R., "The Planning Problems of the Urban Fringe". Unpublished M.A. Dissertation, Institute of Planning Studies, University of Nottingham, May, 1973.
- Yiangoullis, O., "The Rural-Urban Fringe, Nicosia, Cyprus". Unpublished M.A. Dissertation, Institute of Planning Studies, University of Nottingham, May, 1974.
- Zipf, G.H., "Human Behaviour and the Principle of Least Effort". Addison Wesley, Cambridge, U.S.A., 1949.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΡΕΤΝΗΣ: Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ VON THUNEN ΚΑΙ Η ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΜΙΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΠΟΛΕΩΣ

Υπό Γεωργίου Μ. Καδη, Β.Α., Μ.Α. Geography College
Teaching, μέλους του Α.Α.Υ.Ρ. και Ν.Κ.Γ.Ε.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός τής μελέτης αυτής είναι να παρουσιάση τās κυριωτέρας οικονομικές θεωρίας, αί όποιαί χρησιμοποιούνται εις τήν γεωγραφικήν έρευναν και εις τήν συνέχειαν να έξετάση τās πιθανάς σχέσεις τής θεωρίας του von Thünen και τής επέκτασεως μιας συγχρόνου πόλεως.

Η θεωρία άποτελεί τó αναγκαίον υπόβαθρον κάθε έπιστήμης, διότι προσφέρει τά άπαραίτητα πλαίσια και πρότυπα, τά όποια κατευθύνουν και υποβοηθούν κάθε έπιστήμονα εις τήν έρευνάν του. Η χρήση οικ. θεωριών, τά «πρότυπα εξαπλώσεως» του Σουηδου Hangstrand,¹ ή στατιστική και οι ήλεκτρονικοί ύπολογισταί, άπέβησαν ύψιστης σπουδαιότητος εις τήν γεωγραφικήν έρευναν τής τελευταίας είκοσαετίας. Εις τόν κλάδον τής οικ. γεωγραφίας ειδικώτερον, ή θεωρία και τά νέα μέσα έρεύνης, προσφέρουν τήν ιδιάζουσαν θέσιν, τήν όποίαν κατέχει ως θέμα ούχι μόνον εις τήν γεωγραφίαν, αλλά και εις άλλας συναφείς έπιστήμας.

Οικ. Θεωρίαί αί όποιαί χρησιμοποιεύνται εις τήν γεωγραφικήν έρευναν.

Η θεωρία του Walter Christaller² ή του Κεντρικού Χώρου.

Είναι ή πλέον χρησιμοποιουμένη οικ. θεωρία εις τήν γεωγραφικήν έρευναν. Ο γερμανός οικονομολόγος Christaller, παρουσίασε τήν θεωρίαν του, δια πρώτην φοράν, τó 1933. Περιληπτικώς ή θεωρία έχει ως άκολουθως:

- α) Η κεντρική θέσις ενός οικισμού-άγοράς είναι άποφασιστικός παράγων δια τήν ανάπτυξίν του.
- β) Κεντρικοί χώροι είναι κάθε οικισμός, άπό του άγροτικού μέχρι τής πόλεως (ιεράρχησις οικισμών.)
- γ) Τó μέγεθος και ή περαιτέρω ανάπτυξις ενός οικισμού, στηρίζονται έπί τής έλαχίστης προσπαθείας τήν όποίαν καταβάλλουν τά άτομα, ώστε να έπωφελούνται τών άγαθών και τών ύπηρεσιών μιας κεντρικής πόλεως-άγοράς.

Τοιοúτοι κεντρικοί χώροι δύνανται να άναφερθούν ή Λευκωσία, Παρίσι, Μαδρίτη, όπου ό ρόλος τής κεντρικής θέσεως και τών συγκοινωνιων, ύπήρξαν βασικοί εις τήν ανάπτυξίν των.

Η Θεωρία του Καθαρου Βάρους και τών Μεταφορικων Έξόδων.³

Η θεωρία αυτή δίδει τās άκολουθους λύσεις, ως πρός τήν έκλογήν τής θέσεως

1. Association of American Geographers, **Spatial Diffusion** (Washington, D.C.: A.A.G., Paper No. 4, 1969), pp. 3-23.

2. Peter Lloyd and Peter Dicken, **Location in Space: a Theoretical Approach to Ec. Geography** (Manchester England: Harper and Row, 1972), pp. 9-29.

3. John Alexander, **Economic Geography** (Englewood Cliffs N.J.: Prentice-Hall, 1963), pp. 616-618.

μιᾶς βιομηχανικῆς μονάδος, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν θέσιν τῶν ἀκατεργάστων ὑλῶν, τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ εἰδικευμένου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ:

α. Ὅσον μεγαλύτερον ποσοστὸν ἀχρήστου ὕλης ἀφαιρεῖται, ὥστε μιὰ πρώτη ὕλη νὰ γίνῃ κατεργάσιμος, τόσον καὶ περισσότερον ἢ βιομηχανικὴ μονὰς τείνει νὰ ἰδρυθῇ πλησιέστερον τῆς πηγῆς πρώτων ὑλῶν (π.χ. ἡ περίπτωση τοῦ χαλκοπυρίτου ὡς πρώτης ὕλης).

β. Εἰς τὴν περίπτωσιν, ὅπου ἡ πρώτη ὕλη δὲν ἀποτελεῖ κώλυμα, ἀποφασιστικὸς παράγων ἐκλογῆς τῆς θέσεως ἐνὸς ἐργοστασίου παραμένει τὸ ὕψος τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων, τὰ ὁποῖα καὶ σχετίζονται ἀμέσως μὲ τὴν θέσιν τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ Θεωρία τῆς Διαφορᾶς Ἐργατικῶν καὶ Ἐξόδων Μεταφορᾶς.⁴

Συμφώνως τῆς θεωρίας αὐτῆς, ἔν ἐργοστάσιον ἰδρύεται πλησιέστερον τοῦ χώρου, ὅπου ὑπάρχουν τὰ χαμηλότερα ἐργατικὰ ἔξοδα (π.χ. πολλὰ ἀμερικανικὰ ἐπενδύσεις εἰς Ἰαπωνίαν). Τὸ ἐρώτημα εἶναι κατὰ πόσον ἔν τοιοῦτον ἐργοστάσιον δύναται νὰ ἀντέξῃ τὸν συναγωνισμὸν ἄλλων ὁμοίων ἐργοστασίων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται πλησίον τῆς ἀγορᾶς ἢ τῶν πρώτων ὑλῶν. Ἡ ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν δίδει ἡ θεωρία εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶναι: Ὅσον μεγαλύτερα τὰ οἰκ. ὠφέλη τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπὸ τὴν διαφορὰν ἐργατικῶν, τόσον μεγαλύτερα καὶ τὰ οἰκ. ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα, προέρχονται ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς ἀγορᾶς ἢ τῆς πηγῆς πρώτων ὑλῶν, δύναται νὰ ὑπερπηδηθοῦν.

Ἡ Θεωρία τῶν Ἐμπορικῶν Ἀνταλλαγῶν.

Πρῶτος εἰσηγητῆς τῆς θεωρίας αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ Fetter.⁵ Ἡ θεωρία προσφέρει δύο λύσεις σχετικῶς μὲ τὸ ὄριον τοῦ ἐμπορίου δύο ἐμπορικῶν κέντρων:

α. Ἄν ἡ τιμὴ πωλήσεως τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τὰ μεταφορικὰ ἔξοδα καὶ τῶν δύο κέντρων εἶναι τὰ ἴδια, θεωρητικῶς τὸ ὄριον ἐπιρροῆς τῶν θὰ εἶναι μιὰ εὐθεῖα γραμμὴ, μεσοκάθετος τῆς εὐθείας, ἢ ὁποῖα ἐνώνει τὰ δύο κέντρα.

β. Ἄν ὅμως ἡ τιμὴ πωλήσεως καὶ τὰ μεταφορικὰ δὲν εἶναι τὰ ἴδια, τότε τὸ ὄριον ἐμπορικῶν σχέσεων, θὰ εἶναι μιὰ καμπύλη γραμμὴ, ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται πλησιέστερον καὶ ἀποκλίνει πρὸς τὸ ἐμπορικὸν κέντρον μὲ τὰ ὑψηλότερα ἔξοδα.

Ἡ Θεωρία τῆς Ἐξαρτήσεως ἢ Νόμος τοῦ Reilly⁶

Αὐτὴ ἡ θεωρία εἰσηγεῖται ὅτι, ἡ δύναμις πρὸς ἀνάπτυξιν οἰκ. δεσμῶν μεταξὺ δύο οἰκ. σχηματισμῶν, εἶναι ἀνάλογος τοῦ μεγέθους τῶν καὶ ἀντίστροφως, ἀνάλογος τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἀποστάσεως. Ἡ θεωρία αὐτὴ εὐρίσκει μεγάλην ἐφαρμογὴν καὶ εἰς τὰς μεταξὺ σχέσεις τῶν μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς.

Ἡ Θεωρία τῶν Παρεμβαλλομένων Εὐκαιριῶν.

Ἡ θεωρία τοῦ κοινωνιολόγου Samuel Stouffer,⁷ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν συλλογὴν πληροφοριῶν, δι' ἔρευνας σχετικᾶς μὲ τὴν μετακίνησιν πληθυσμῶν ἀπὸ μιὰν ἀγροτικὴν εἰς μιὰν ἀστικὴν περιοχὴν ἢ διὰ τὴν μετανάστευσιν πληθυσμῶν. Ἡ θεωρία αὐτὴ ἀναφέρει ὅτι, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα μετακινοῦνται πρὸς μιὰν νέαν περιοχὴν διὰ μόνιμον ἐγκατάστασιν εἶναι ἀνάλογος τῶν εὐκαιριῶν (ἀπασχόλησις, ψυχαγωγία, ὑπηρεσίαι) τὰς ὁποίας θὰ συναντήσουν εἰς τὸν τόπον τῆς μετακινήσεως καὶ ἀντίστροφως ἀναλόγως τῶν παρεμβαλλομένων εὐκαιριῶν πρὸς τὸν τόπον

4. Ibid., pp. 618 - 620.

5. Ibid., pp. 623 - 624.

6. E. Taaffe, "The Urban Hierarchy: An Air Passenger Definition", *Ec. Geography*, 1962, pp. 1 - 14.

7. Samuel Stouffer, "Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility to Distances", *Am. Sociological Review*, 1940, pp. 845 - 867.

της μετακινήσεως. Αύξεις ή ελάττωσις του ρυθμού μεταναστεύσεως ή άστυφιλίας δύνανται νά μελετηθοῦν διά τῆς χρήσεως τῆς θεωρίας αὐτῆς.

Ἡ Θεωρία τοῦ von Thünen.

Εἶναι ἡ πρώτη οἰκ. θεωρία, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἔρευναν. Εἰσηγητῆς τῆς ὁ γερμανὸς διανοούμενος καὶ καλλιεργητῆς John Heinrich von Thünen.⁸ Ἡ θεωρία ἐπαρουσιάσθη τὸ πρῶτον τὸ 1826 καὶ ἐστηρίχθη εἰς πείραν τεσσαράκοντα ἐτῶν εἰς τὴν καλλιέργειαν ἀγροκτῆματος εἰς γερμανίαν. Ἡ θεωρία αὐτή, ἡ ὁποία λέγεται καὶ «Ἀπεμονωμένον Κρατῖδιον» ἔχει θασικῶς τὰς ἀκολουθούς ἔξ. προϋποθέσεις:

- α. Ὑπάρχει μία οικονομικῶς ἀπομονωμένη περιοχὴ.
- β. Εἰς τὸ μέσον τῆς περιοχῆς ὑπάρχει ἓν καὶ μόνον ἀστικὸν κέντρον, ἡ πόλις, ἡ ὁποία εἶναι συγχρόνως καὶ ἡ μόνη ἀγορὰ τῶν πλεονασμάτων τῆς ὑπαιθρου.
- γ. Ἡ ὑπαιθρος ἔχει ὁμοιογενὲς φυσικὸν περιβάλλον (ἔδαφος, γεωμορφολογίαν).
- δ. Ἡ ὑπαιθρος καλλιεργεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ γεωργούς, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ αὐξήσουν τὰς ἀπολαβάς των, προσαρμόζοντες τὸ εἶδος τῆς καλλιεργείας πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως.
- ε. Μόνα καὶ κοινὰ μεταφορικὰ μέσα, τὰ ἄλογα καὶ αἱ ἄμαξαι.
- στ. Τὰ μεταφορικὰ ἔξοδα εἶναι ἀνάλογα τῆς ἀποστάσεως ἐκ τῆς πόλεως.

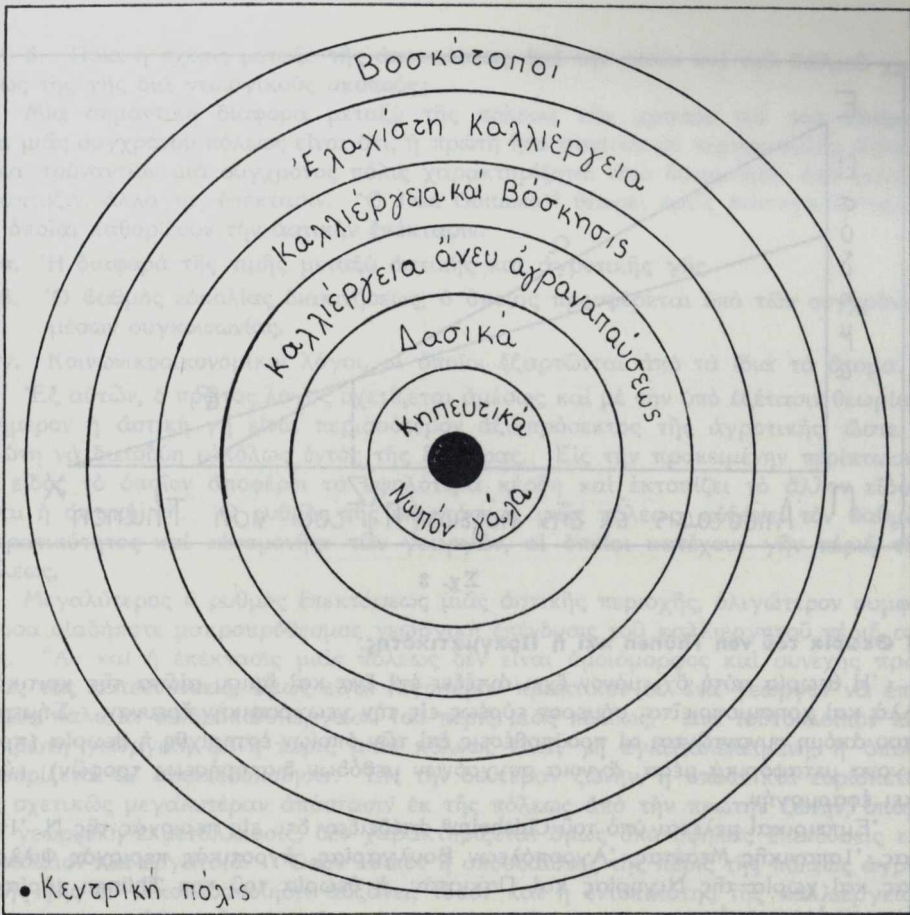
Εἰς τὸ σχῆμα (1) φαίνονται τὰ διάφορα εἶδη καλλιεργείας διατεταγμένα καθ' ὁμοκέντρον κύκλους (δακτυλίους), ὅπως τὰ παρουσιάζει ὁ von Thünen εἰς τὴν θεωρίαν του. Ἀντελήφθη, ὅτι ἡ ἐντατικότης τῶν διαφόρων εἰδῶν καλλιεργείας, περὶ τῆς πόλεως-ἀγορᾶς, ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ἀπολαβῶν τοῦ γεωργοῦ. Ἡ γῆ μὲ τὰ ὑψηλότερα κέρδη, καταλαμβάνει μεγαλυτέραν ἔκτασιν καὶ εὐρίσκεται πλησιέστερον τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ, συμφώνως τῆς θεωρίας, τὰ μεταφορικὰ ἔξοδα ἦσαν ἀνάλογα τῆς ἀποστάσεως, ἡ ἔκτασις τῆς καλλιεργείας ἐλαττώνεται μὲ τὴν αὐξῆσιν τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τὴν πόλιν.

Τὰ λαχανικὰ καὶ τὸ νωπὸν γάλα εὐρίσκονται πλησίον τῆς πόλεως διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποφέρουν τὰ ὑψηλότερα κέρδη καὶ ἀφ' ἑτέρου εἶναι φθειρόμενα εἶδη. Ἡ δευτέρα ζώνη καταλαμβάνεται ἀπὸ δασικὰ εἶδη, διότι ἡ ξυλεία (ἐνέργεια, κατασκευαί) ἦτο ὑψίστης σημασίας τὴν ἐποχὴν τοῦ von Thünen εἰς τὴν γερμανίαν. Εἰς τὸν τελευταῖον δακτύλιον εὐρίσκονται τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, διότι τὸ γάλα τώρα, ὡς τυρὸς, ἀντέχει εἰς τὴν φθορὰν, ἔχει λιγώτερον θάρος καὶ ὄγκον καὶ ὑψηλὴν τιμὴν.

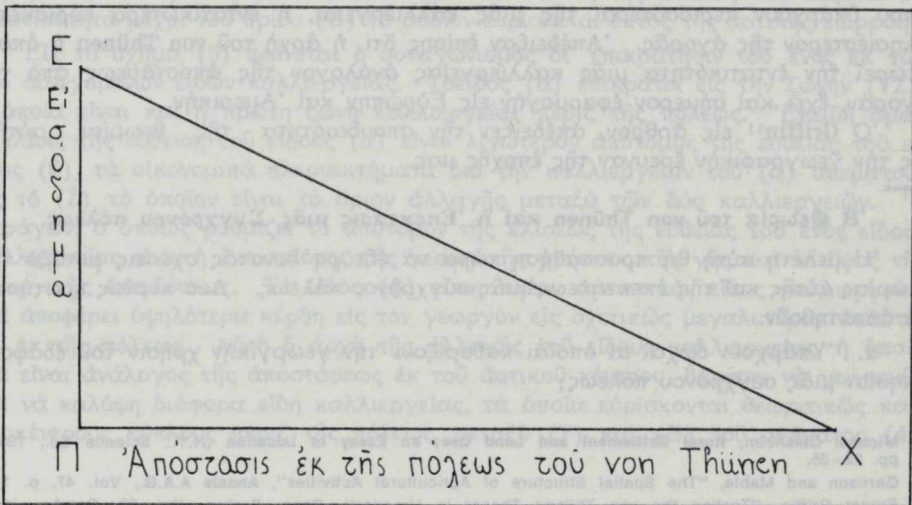
Τὸ σχῆμα 2 δείχνει πῶς ἡ ἀπόστασις ἐπηρεάζει τὴν ἔκτασιν τῆς χρήσεως γῆς καὶ ἐπομένως τὸ εἰσόδημα. Οὕτω φαίνεται ὅτι ἡ ἐντατικότης τῆς χρήσεως τῆς γῆς διὰ γεωργικοὺς σκοποὺς ἐλαττώνεται μὲ τὴν αὐξῆσιν τῆς ἀποστάσεως (Α) ἐκ τῆς ἀγορᾶς (Π).

Εἰς τὸ σχῆμα 3 φαίνεται ὁ καθορισμὸς τοῦ ὁρίου ἀλλαγῆς μεταξὺ δύο συνεχῶν εἰδῶν καλλιεργείας. Συμφώνως τῆς θεωρίας τοῦ von Thünen τὸ ἀπότομον τῆς εὐθείας (α) ἢ ὁποία ἀντιπροσωπεύει ἓν εἶδος καλλιεργείας τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται πλησιέστερον τῆς ἀγορᾶς ἀπὸ τὸ παραγόμενον εἶδος καλλιεργείας (β), ὀφείλεται εἰς τὴν σχετικὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ ὀλικὴ παραγωγή μιᾶς ἀγροτικῆς περιοχῆς μεταφέρεται εἰς τὴν ἀγορὰν. Τὸ (α) δύναται νὰ εἶναι περιοχὴ καλλιεργείας γεωμήλων καὶ τὸ (β) σιτηρῶν.

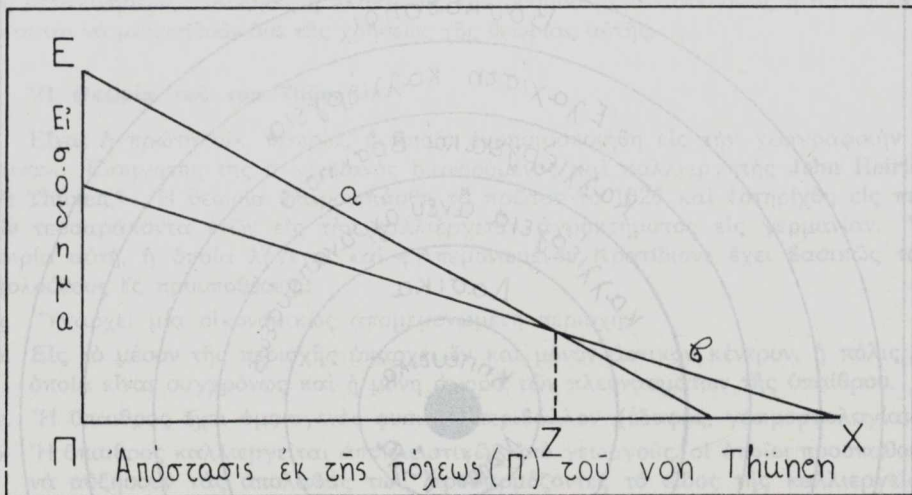
8. Jan Broek and John Webb, *A Geography of Mankind* (N.Y.: McGraw-Hill Co., 1973), pp. 19-23.

Σχ. 1

Σχ. 2

Σχ. 3

Ἡ Θεωρία τοῦ von Thünen καὶ ἡ Πραγματικότητα.

Ἡ θεωρία αὐτὴ ὄχι μόνον ἔχει ἀντέξει ἐπὶ ἕνα καὶ ἡμισυ αἰῶνα τῆς κριτικῆς, ἀλλὰ καὶ χρησιμοποιεῖται σήμερον εὐρέως εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἔρευναν. Σήμερον ὅπου ἀκόμη συναντῶνται αἱ προϋποθέσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἡ θεωρία (πρωτόγονα μεταφορικὰ μέσα, ἄγνοια συγχρόνων μεθόδων διατηρήσεως τροφῶν), εὐρίσκει ἐφαρμογὴν.

Ἐμπειρικὰ μελέται ὑπὸ τοῦ Chisholm⁹ ἀπέδειξαν ὅτι, εἰς περιοχὰς τῆς Ν. Ἰταλίας, Ἰσπανικῆς Μεσέτας, Ἀγροπόλεων Βουλγαρίας, ἀγροτικὰς περιοχὰς Φιλιππίνων καὶ χωρία τῆς Νιγηρίας καὶ Πακιστάν, ἡ θεωρία τοῦ von Thünen εὐρίσκει σήμερον ἐφαρμογὴν.

Οἱ Garrison καὶ Mable¹⁰ ἔδειξαν εἰς μίαν ἐμπεριστατωμένην μελέτην **των ὅτι**, ὅπου ὑπάρχουν περισσότεραι τῆς μιᾶς καλλιέργειας, ἡ ἐντατικωτέρα εὐρίσκεται πλησιέστερον τῆς ἀγορᾶς. Ἀπέδειξαν ἐπίσης ὅτι, ἡ ἀρχὴ τοῦ von Thünen ἢ ὁποία θεωρεῖ τὴν ἐντατικότητα μιᾶς καλλιέργειας ἀνάλογον τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τὴν ἀγοράν, ἔχει καὶ σήμερον ἐφαρμογὴν εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν.

Ὁ Griffin¹¹ εἰς ἄρθρον, ἀπέδειξεν τὴν σπουδαιότητα τῆς θεωρίας αὐτῆς, εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἔρευναν τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ Θεωρία τοῦ von Thünen καὶ ἡ Ἐπέκτασις μιᾶς Συγχρόνου πόλεως.

Ἡ μελέτη αὐτὴ θὰ προσπαθήσῃ τώρα νὰ ἐξεύρη δυνατὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς θεωρίας αὐτῆς καὶ τῆς ἐπεκτάσεως μιᾶς συγχρόνου πόλεως. Δύο κυρίως ἐρωτήσεις θὰ ἀπαντηθοῦν.

α. Ὑπάρχουν ἀρχαὶ αἱ ὁποῖα καθορίζουν τὴν γεωργικὴν χρῆσιν τοῦ ἐδάφους πλησίον μιᾶς συγχρόνου πόλεως;

9. Michael Chisholm, *Rural Settlement and Land Use; an Essay in Location* (N.Y.: Science Ed., 1967), pp. 22 - 35.

10. Garrison and Mable, "The Spatial Structure of Agricultural Activities", *Annals A.A.G.*, Vol. 47, p. 144.

11. Ernest Griffin, "Testing the von Thünen Theory in Uruguay", *Geog. Review*, Vol. 63, October 1973, pp. 500 - 516.

β. Ποία ή σχέσις μεταξύ τής αποστάσεως από την πόλιν και του βαθμού χρήσεως τής γής διά γεωργικούς σκοπούς;

Μία σημαντική διαφορά μεταξύ τής πόλεως των χρόνων του von Thünen και μιᾶς συγχρόνου πόλεως είναι ὅτι, ή πρώτη ήτο στατική με περιωρισμένα ἄστικά ὄρια τούναντίον μιᾶ σύγχρονος πόλις χαρακτηρίζεται ἀπό δυναμισμό, ἀπό συνεχή ἀνάπτυξιν, ἀλλαγὴν, ἐπέκτασιν. Ὁ Jean Gottman¹² θεωρεῖ τρεῖς βασικάς δυνάμεις αἱ ὁποῖαι καθορίζουν τὴν ἄστικὴν ἐπέκτασιν:

α. Ἡ διαφορά τής τιμῆς μεταξύ ἄστικῆς και ἀγροτικῆς γῆς.

β. Ὁ βαθμὸς εὐκολίας διακινήσεως, ὁ ὁποῖος προσφέρεται ὑπὸ των συγχρόνων μέσων συγκοινωνίας.

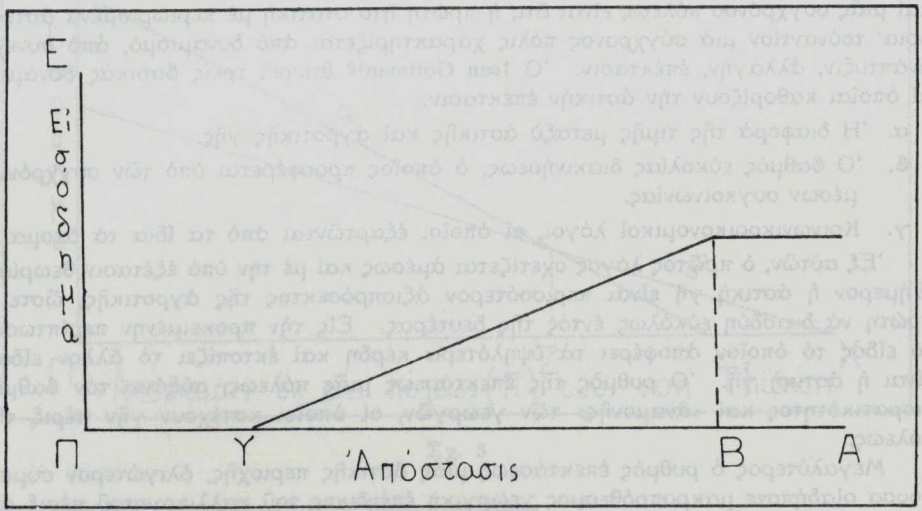
γ. Κοινωνικοοικονομικοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ἄτομα.

Ἐξ αὐτῶν, ὁ πρῶτος λόγος σχετίζεται ἀμέσως και με τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν θεωρίαν. Σήμερον ή ἄστικὴ γῆ είναι περισσότερον ἀξιοπρόσεκτος τῆς ἀγροτικῆς, ὥστε ή πρώτη νὰ διεισδύη εὐκόλως ἐντὸς τῆς δευτέρας. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, τὸ εἶδος τὸ ὁποῖον ἀποφέρει τὰ ὑψηλότερα κέρδη και ἐκτοπίζει τὸ ἄλλον εἶδος, είναι ή ἄστικὴ γῆ. Ὁ ρυθμὸς τῆς ἐπεκτάσεως μιᾶς πόλεως, αὐξάνει τὸν βαθμὸν διορατικότητος και «ἀναμονῆς» των γεωργῶν, οἱ ὁποῖοι κατέχουν γῆν περίξ τῆς πόλεως.

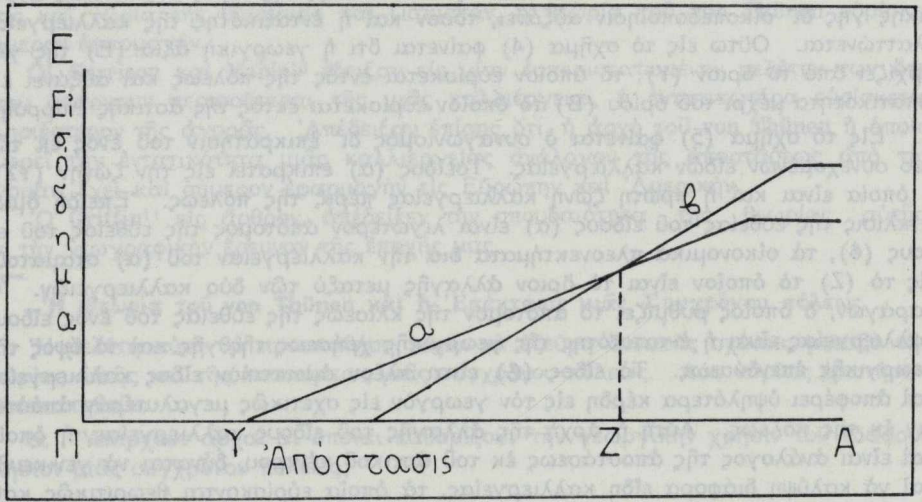
Μεγαλύτερος ὁ ρυθμὸς ἐπεκτάσεως μιᾶς ἄστικῆς περιοχῆς, ὀλιγότερον συμφέρουσα οἰαδῆποτε μακροπρόθεσμος γεωργικὴ ἐπένδυσιν του καλλιεργητοῦ περίξ αὐτῆς. Ἄν και ή ἐπέκτασις μιᾶς πόλεως δὲν είναι ὁμοίομορφος και συνεχῆς πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, ὁμῶς είναι λιγότερον πρακτικὸν δι' ἕνα γεωργὸν νὰ ἐπεκτείνῃ παλαιὰν δενδροκαλλιέργειαν του περίξ μιᾶς πόλεως. Διὰ τοῦτο λοιπὸν και ή πρώτη γεωργικὴ ζώνη περίξ μιᾶς πόλεως είναι γῆ ἐγκαταλελειμένη, ή ὁποία προορίζεται δι' οἰκοπεδοποίησιν. Εἰς τὴν δευτέραν ζώνην, ή ὁποία και εὐρίσκειται εἰς σχετικῶς μεγαλύτεραν ἀπόστασιν ἐκ τῆς πόλεως ἀπὸ τὴν πρώτην ζώνην, ὑπάρχει γεωργικὴ ἐκμετάλλευσιν, δὲν χαρακτηρίζεται ὁμῶς ὑπὸ ὑψηλὰς ἐπενδύσεως εἰς κεφάλαιον και ἐργατικά. Ὅσον λοιπὸν ή σπουδαιότης τῆς περίξ τῆς πόλεως ἀγροτικῆς γῆς δι' οἰκοπεδοποίησιν αὐξάνει, τόσον και ή ἐντατικότης τῆς καλλιεργείας ἐλαττώνεται. Οὕτω εἰς τὸ σχῆμα (4) φαίνεται ὅτι ή γεωργικὴ ἀξία (E) τῆς γῆς ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ὄριον (Y), τὸ ὁποῖον εὐρίσκειται ἐντὸς τῆς πόλεως και αὐξάνει εἰς ἐντατικότητα μέχρι του ὀρίου (B) τὸ ὁποῖον εὐρίσκειται ἐκτὸς τῆς ἄστικῆς ἐπιρροῆς.

Εἰς τὸ σχῆμα (5) φαίνεται ὁ συναγωνισμὸς δι' ἐπικράτησιν του ἑνὸς ἐκ των δύο συνεχόμενων εἰδῶν καλλιεργείας. Τοῦτο εἶδος (α) ἐπικρατεῖ εἰς τὴν ζώνην (YZ), ή ὁποία είναι και ή πρώτη ζώνη καλλιεργείας περίξ τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ ὁμῶς ή κλίσις τῆς εὐθείας του εἶδους (α) είναι λιγότερον ἀπτόμος τῆς εὐθείας του εἶδους (β), τὰ οἰκονομικὰ πλεονεκτήματα διά τὴν καλλιέργειαν του (α) σταματοῦν εἰς τὸ (Z) τὸ ὁποῖον είναι τὸ ὄριον ἀλλαγῆς μεταξύ των δύο καλλιεργειῶν. Ὁ παράγων, ὁ ὁποῖος ρυθμίζει τὸ ἀπτόμον τῆς κλίσεως τῆς εὐθείας του ἑνὸς εἶδους καλλιεργείας είναι ή ἐντατικότης τῆς γεωργικῆς χρήσεως τῆς γῆς και τὸ ὕψος τῆς γεωργικῆς ἐπενδύσεως. Τὸ εἶδος (β) είναι πλέον ἀμειπτικὸν εἶδος καλλιεργείας και ἀποφέρει ὑψηλότερα κέρδη εἰς τὸν γεωργὸν εἰς σχετικῶς μεγαλύτεραν ἀπόστασιν ἐκ τῆς πόλεως. Αὕτη ή ἀρχὴ τῆς ἀλλαγῆς του εἶδους καλλιεργείας, ή ὁποία και είναι ἀνάλογος τῆς ἀποστάσεως ἐκ του ἄστικου κέντρου, δύναται νὰ γενικευθῆ και νὰ καλύψῃ διάφορα εἶδη καλλιεργείας, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται θεωρητικῶς καθ' ὁμοκέντρον κύκλον περίξ τῆς πόλεως, μεταξύ (Y) και (B) του σχήματος (4).

12. Jean Gottman, *Megalopolis; The Urbanized North-eastern Seaboard of the United States* (N.Y.: The Twentieth Century Fund Inc., 1961), pp. 314-319.

Σχ. 4

Σχ. 5

Ούτω παρατηρούμε ότι τὸ ἀντίστροφον τῆς θεωρίας τοῦ von Thünen εἶναι ἀληθές διὰ τὴν γεωργικὴν χρῆσιν τῆς γῆς ἢ ὁποία ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν ἐπέκτασιν μιᾶς συγχρόνου πόλεως.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Θέμα τῆς μελέτης αὐτῆς ἦτο ἡ ἀναφορά εἰς οἰκονομικὰς θεωρίας, αἱ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἔρευναν. Ἐχει γίνῃ ἀπλή ἀναφορά εἰς οἰκονομικὰς θεωρίας, διότι ἦτο ἀδύνατος ἕνεκα τοῦ χώρου, ἢ πληρεστέρα συζήτησις ἐκάστης θεωρίας ἢ βιβλιογραφία, ἢ ὁποία παρατίθεται, δύναται νὰ ὑποβοηθήσῃ οἰονδήποτε ἐνδιαφερόμενον, διὰ περισσοτέραν ἐνημέρωσιν ἐπὶ μιᾶς ἢ καὶ περισσοτέρων θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν παρουσιασθῇ. Ἡ θεωρία τοῦ von Thünen, ἔχει παρουσιασθῇ καὶ συσχετισθῇ μὲ τὴν ἐπέκτασιν μιᾶς συγχρόνου πόλεως. Οὔτω ἐφάνη τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, ὅτι, αἱ βασικαὶ δυνάμεις τῆς ἀρχαιοτέρας οἰκονομικῆς θεωρίας ἢ ὁποία χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἔρευναν, δύναται νὰ προσφέρουν τὸ ἀπαραίτητον θεωρητικὸν στήριγμα, διὰ νὰ μελετηθῇ ἡ ἐπίδρασις μιᾶς συγχρόνου πόλεως ἐπὶ τῆς γεωργικῆς χρήσεως τῆς γῆς, ἢ ὁποία εὐρίσκεται περὶ αὐτῆς.

BIBLIOGRAPHY

- Alexander, John, **Economic Geography** (Englewood Cliffs, N.J.: Preutice-Hall, 1963), pp. 616 - 624.
- Association of American Geographers, **Spatial Diffusion** (Washington, D.C.: A.A.G., Paper No. 4, 1969), pp. 3 - 23.
- Broek Jan and Webb John, **A Geography of Mankind** (N.Y.: McGraw-Hill Co., 1973), pp. 19 - 23.
- Chisholm, Michael, **Rural Settlement and Land Use; an Essay in Location** (N.Y.: Science Edition, 1967), pp. 22 - 35.
- Garrison William and Mable John, "The Spatial Structure of Agricultural Activities", **Annals of A.A.G.**, Vol. 47, pp. 142 - 153.
- Gottman, Jean, **Megalopolis; The Urbanized North-eastern Seaboard of the United States** (N.Y.: The Twentieth Century Fund Inc., 1961), pp. 314 - 319.
- Griffin, Ernest, "Testing the von Thünen Theory in Uruguay", **Geog. Review**, Vol. 63, October 1973, pp. 500 - 516.
- Lloyd Peter and Dicken Peter, **Location in Space: a Theoretical Approach to Ec. Geography** (Manchester, England: Harper and Row, 1972), pp. 9 - 29.
- Stouffer, Samuel, "Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility to Distances", **Am. Sociological Review**, 1940, pp. 845 - 867.
- Taaffe, Edward, "The Urban Hierarchy: An Air Passenger Definition", **Ec. Geography**, 1962, pp. 1 - 14.

A GEOGRAPHICAL APPROACH TO THE KRASSOKHORIA

(District of Limassol, Cyprus).

By PIERRE-YVES PÉCHOUX,

Lecturer of Geography, University of Toulouse.

In May 1973, two French scholars submitted successfully at the University of Toulouse, their Third Cycle Doctorate theses⁽¹⁾ which are probably the first pieces of work of this kind to be devoted to the geographical problems of Cyprus⁽²⁾. Both of them were geographers trained at the Institut de Géographie, Université de Toulouse-Le Mirail, (31076 Toulouse Cedex, France), and had been given the opportunity of carrying out a study of the Krassokhoria vine growing area of Limassol from July 1971 to September 1972. Their stay in Cyprus was made possible under the terms of the cultural agreement between Cyprus and France. It was part of the research project on urbanization trends in the island sponsored by the Social Research Centre in Nicosia under the aegis of the Ministry of Education. The general supervision of their research was shared by the staff of the Institut de Géographie de Toulouse and that of the Social Research Centre.

Following the Second World War, the thirty villages of the Krassokhoria area of Limassol lost a good part of their inhabitants. In a number of cases, rural exodus has assumed, especially since 1960, embarrassing proportions. In Kilani, once the main village in the area, a quarter of the inhabitants are over 60 years old; according to the field survey of the population of the Krassokhoria carried out in 1971 by the authors, this proportion ranges from 10%, to over 50% with an average of around 30%. Three of the villages had no more than 30 inhabitants. And in most of them the number of children attending the primary school was no more than 11% of the total population. Many people from these villages have gone and settled abroad, first in England, later on in Canada or in Australia. But the main receivers of the rural population drain were the towns of Cyprus, Limassol, whose popula-

- (1) Nowadays in French Universities, the curriculum is divided into three cycles: the First Cycle (first two years) leads to the *Diploma d'études Universitaires générales*; the Second Cycle, more specialized, leads to the *Licence* (third year) and then to the *maitrise* (fourth year of University Studies); the Third Cycle (fifth and sixth year), devoted to specialized research, culminates in a *Doctorate*.
- (2) Roland Bruneau, *Krassokhoria, les villages du vin du district de Limassol (Chypre)*. Michel Cohou, *Le système de relations extérieures des Krassokhoria (Limassol, Chypre)*. Thèses de 3ème cycle (géographie), Université de Toulouse — Le Mirail, 1973.

tion has quadrupled in the past 25 years, and Nicosia to a lesser extent.

These villages taken as a whole have presently no more than 13,000 inhabitants, a figure much smaller than it was 25 years ago, though the population did increase in three or four villages of the area due to various chance factors. Nevertheless the agricultural income has greatly increased in this area since the early sixties.

All these villages are located on the marls and limestone slopes on the southern side of the ultrabasic Troodos range and its Southern peripheral pillow lava depression. The vine growing area lies between the altitudinal forest, which covers Troodos, and the lower part of the limestone plateau. The latter area is thinly populated and is still devoted to low-yield cultivation of wheat or barley and sheep grazing under carob and olive trees.

The vineyards, have covered for a long time, the major portion of village land. They now extend up to the top of the first row of limestone cuestas that face the Troodos range, giving way to groves of apple, peach and plum trees in the valleys as well as on the deeper soils of the pillow lava depression. Some cereals are still sown in some places in spite of the dry climate and this could be a remnant of some ancient agricultural system. Vineyards are now spreading downwards over the second row of cuestas where they replace cereals and carob tree groves. Methods of cultivation are evolving rapidly and it is nowadays a common feature to see some archaic devices, such as the share-plough (aletro), which are used together with up-to-date motor cultivators or portable water pumps; for these small engines are convenient for vine and tree cultivation: they fit very well the small tenures and plots, which may be considered as a plague for productivity, and their maintenance is easy and inexpensive; nevertheless donkeys and mules are still necessary for ploughing and for carrying things from and to the plots; for these are generally too small to allow the use of more powerful machines and they lack accessibility owing to the absence of a comprehensive rural road network.

So, as far as landscape, agricultural systems and demographic evolution are concerned, the Krassokhoria area is a coherent unit. But no village in it can be considered as a local service centre; for health, education, and shopping they depend mainly on Limassol.

In spite of the large population decrease experienced in most villages there are no signs yet of agricultural land being systematically forsaken by the peasants. On the contrary there is some evidence amongst them of a tendency to modernize and to specialize their exploitation to meet more exactly the market's needs. On many recently irrigated plots peasants have already shifted from vine to apple-tree cultivation and most of those who emigrated to Limassol still maintain their properties: they come back

to stay in their houses on festive occasions, and to cultivate their vines, or they hire labourers to do so under their supervision.

On the other hand, agriculture, though remaining at the centre of the villager's economy and life, is no more their unique activity. Daily or weekly commuting to work in Limassol, at the citrus groves of Phassouri and Kolossi and at the British bases at Akrotiri, has been growing more and more common since 1950: some villagers will commute all the year round, some others during six months, and many of them on alternate days, when they need more money, or when they find jobs which specially fit their skills. And they draw from this commuting an increasing part of their cash income. Most male villagers and a number of female ones are presently commuting or have commuted during some period of their lives.

Because many of their relatives have emigrated but still preserve close ties with them through letters or periodic visits, because they sell almost all their crops to processing plants and merchants in Limassol, with whom they are acquainted, because they go and work, frequently and regularly, outside their villages, their relations with the outer world rule over every moment and aspect of their social and economic life. Their attitudes and their needs are now being patterned to a great extent on those of the neighbouring city, or the suburban areas where so many of their kin have settled. And the news they receive through various channels from the outer world, both at the family and at the village level, make them feel that they are members of a larger human community whose system of social values may differ from those they inherited from their parents. A kind of large confrontation is now taking place in the villages between the old and the new ways of life; every family, not to say every individual, is vacillating between tradition and change.

A new category of 'farmers', much more affluent than the late rural notabilities, is coming up: they have been able to increase their income because they have mastered new cultivation techniques and they have been quick to exploit the expansion of the wine and currants markets. If one is unaware of the principle of social value inertia, will be struck by the amounts of money the richer farmers would rather spend on their daughters' dowries than invest on their farmsteads.

On the other hand the permanently commuting workers appear more and more distinctly as a specific group; and their concerns do not concur with those of the farmers.

So new sources of income and new ways of life are slowly shaping some village groups into new classes whose interests differ from those of the groups whose incomes and inclinations remain rural.

Up to now these variations had no or few effects on the general

feeling that anyone who lives in the village belongs to it; and the village agora remains the focus of social life. Such a coherence was probably strengthened by the state authority's endeavour to reinforce the community structures through the village development boards and the co-operative system.

Nevertheless, since a village cannot offer all the facilities available in a town, it seems that it is by increasing and extending their links with Limassol that the villages' functions can be maintained in the near future.

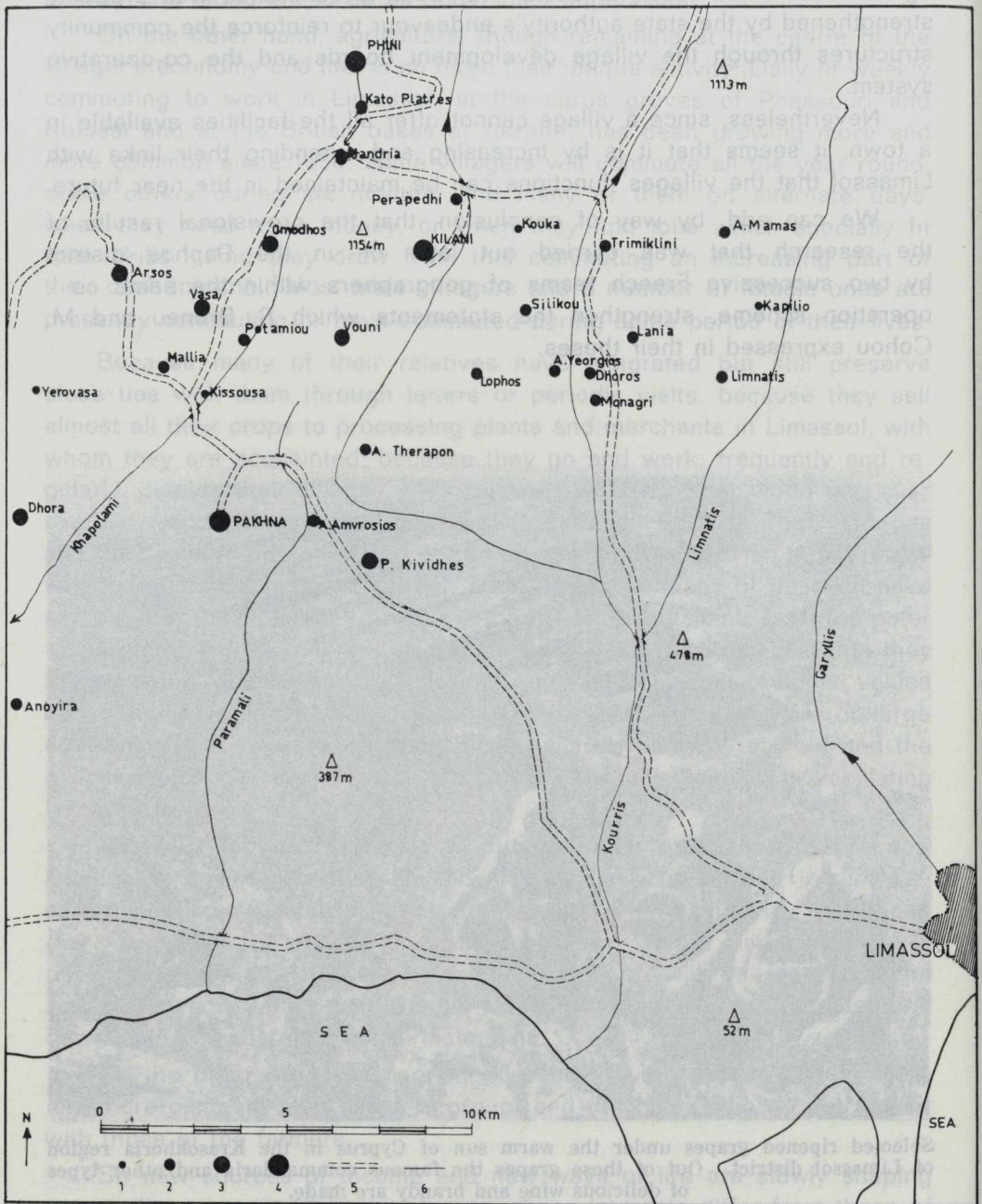
We can add, by way of conclusion, that the provisional results of the research that was carried out later on in the Paphos district by two successive French teams of geographers within the same co-operation scheme, strengthen the statements which R. Bruneu and M. Cohou expressed in their theses.

Selected ripened grapes under the warm sun of Cyprus in the Krasokhoria region of Limassol district. Out of these grapes the famous commandaria and other types of delicious wine and brandy are made.

4. Population estimated in 1971-72 by Bruneu and Cohou

5. Population according to the 1973 "census" (estimated for Malia).

The Krassokhoria region in Limassol District.

ANOYIRA	1946	656	620	520	386
ARSOS	1946	1233	1016	750	733
A. AMVROSIOS	1960	363	363	360	332
A. MAMAS	1960	469	469	390	292
A. THERAPON	1946	521	520	420	376
A. YEORGHIOS	1946	327	185	150	176
DHORA	1946	752	715	700	657
DHOROS	1946	254	207	130	150
KAPILIO	1931	144	111	85	63
KILANI	1946	1393	1034	900	828
KISSOUSA	1881	76	43	15	17
P. KIVIDHES	1946	504	456	515	532
KOUKA	1960	63	63	25	29
LANIA	1946	381	282	200	211
LIMNATIS	1946	615	581	550	477
LOPHOS	1911/1931	954	234	150	313
MALIA	1960	712	712	492	470
MANDRIA	1911	446	272	205	232
MONAGRI	1931	362	282	280	237
OMODHOS	1946	1020	942	780	752
PAKHNA	1960	1564	1564	1560	1524
PERAPEDHI	1946	422	281	182	214
PHINI	1960	924	924	1000	882
K. PLATRES	1946	396	309	305	321
POTAMIOU	1946	307	247	230	219
SILIKOU	1946	516	427	320	197
TRIMIKLINI	1946	335	330	320	328
TROZENA - YEROVASA	1946	133	106	13	13
VASA	1946	871	741	620	543
VOUNI	1946	1246	990	770	696

Table 1. Population evolution since the maximum to 1973.

1. Date of the population maximum
2. Population at the maximum
3. Population in 1960
4. Population estimated in 1971—72 by Bruneau and Cohou
5. Population according to the 1973 "census" (estimated for Malia).

Table 2.

Distribution of villages according to the proportion of children attending primary school out of the total population (1971—1972).

More than 16%	from 12% to 16%	10—12%	5—10%	less than 5%
A. AMVROSIOS	ARSOS	A. MAMAS	ANOYIRA	KISSOUSA
A. THERAPON	A. YEORGIOS	LANIA	KAPILIO	KOUKA
P. KIVIDHES	DHORA	LIMNATIS	MANDRIA	LOPHOU
K. PLATRES	DHOROS	VASA	OMODHOS	TROZENA
TRIMIKLINI	KILANI	VOUNI	PERAPEDHI	
	MALIA		POTAMIOU	
	MONAGRI		SILIKOU	
	PAKHNA			
	PHINI			

The above table shows that the population decrease will continue in many villages during the next few years. The names of villages in which the number of primary school children has decreased since 1969 is underlined. (In Trozena there were already no children at school in 1969).

Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Υπό ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΑΡΓΥΡΙΔΗ

Διπλωματούχου Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου
του Λονδίνου, F.R.G.S.

Ἡ Μελέτη τοῦ Περιβάλλοντος (ἢ Τοπικὴ Μελέτη, ἢ Τοπογραφικὴ ἢ Γεωγραφικὴ Μελέτη μιᾶς περιοχῆς), εἶναι μία ἀπὸ τίς βασικὲς ἐργασίες πού ἀναλαμβάνουν τὰ παιδιὰ τῶν σχολείων μας. Ἄνκαι ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος εἶναι θέμα καθαρῶς γεωγραφικόν, ἐντούτοις δὲν ἀποτελεῖ μάθημα μὲ τὴ συνηθισμένη σημασία τοῦ ὄρου, ἀλλὰ ἔνωση μαθημάτων. Κατὰ τὴν ἐξέταση τοῦ τοπικοῦ περιβάλλοντος, τὸ παιδί ἀποκτᾷ βασικὲς γνώσεις, δεξιότητες καὶ ἐμπειρίες πού δὲν χωρίζονται σὲ μαθήματα, ἀλλ' ἀποτελοῦν ἓνα σύνολο ἐμπειριῶν.

Εἶναι γεγονός ὅτι τὸ παιδί μέσα στὴν ἰδιαιτέρα του πατρίδα, μέσα στὸν δικό του τόπο, συνδέεται ψυχικὰ καὶ συναισθηματικὰ τόσο μὲ τὸ φυσικὸν περιβάλλον ὅσο καὶ μὲ τὸν ἄνθρωπο τοῦ τόπου. Οἱ ψυχικοὶ καὶ συναισθηματικοὶ αὐτοὶ δεσμοὶ μὲ τὸ περιβάλλον, θὰ βοηθήσουν τὸ παιδί νὰ ἀντιληφθῇ καὶ νὰ αἰσθανθῇ τὴν στενὴ συνάρτηση ἀνθρώπου καὶ περιβάλλοντος καὶ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἑνός ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἡ μελέτη τῶν ὁποίων εἶναι ὁ πρῶτος σκοπὸς τοῦ μαθήματος τῆς γεωγραφίας.

Ἄφοῦ τὸ παιδί αἰσθανθῇ ἀπὸ τὸ δικό του ἰδιαίτερο περιβάλλον πόσο στενὰ συνδεδεμένος εἶναι ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ γύρω του φύση, καὶ πῶς αὐτός, ἐπενεργῶν πάνω σ' αὐτὴν (τὴν φύση) δημιουργεῖ τὸ γεωγραφικόν τοπίον, εἶναι σὲ θέση καὶ πρέπει νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι σὲ ὁποιοδήποτε μέρος τοῦ κόσμου, φύση καὶ ἄνθρωπος μαζί, δημιουργοῦν τὰ διάφορα γεωγραφικὰ τοπία.

Πρέπει λοιπὸν τὸ παιδί νὰ κατανοήσῃ τὸ δικό του περιβάλλον, γιατί μόνον ἔτσι θὰ κατανοήσῃ τὰ περιβάλλοντα καὶ τίς συνθήκες

τῶν ἑνῶν χωρῶν πού δὲν μπορεῖ νὰ ἐπισκεφθῇ. Εἶναι ἐντελῶς παράλογο νὰ ἐπιμένουμε νὰ καλύψουμε δεκάδες ἀπομακρυσμένες χώρες, γιὰ τίς ὁποῖες διαθέτουμε πολὺ λίγο σχετικὰ ὑλικό, ἐνῶ παράλληλα δὲν διδουμε σημασία στὸ δικό μας χωριό, στὴ δική μας ἐπαρχία, στὴ δική μας χώρα. Σὰν πρῶτο μας καθῆκο εἶναι ἡ ἐξέταση τοῦ δικοῦ μας στενοῦ κόσμου προτοῦ ἀνοιχθοῦμε σὲ εὐρύτερες περιοχές. Ἀργότερα, μελετώντας τὰ ἑένα περιβάλλοντα θὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ κάνουμε συγκρίσεις μὲ τὸ δικό μας πού γνωρίζουμε καλὰ καὶ ἔτσι ἀποκοῦμε τίς γνώσεις γιὰ ἓνα κόσμο πού δὲν μπορούμε νὰ τὸν γνωρίσουμε ἀπὸ κοντά.

Ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος ἀξιοποιεῖ τὸ φυσικὸν ἐνδιαφέρον καὶ τὴν περηφάνεια τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸ δικό του τόπο. Τοποθετεῖ τὸ παιδί σὲ μιὰ κατάσταση πρακτικῆς μαθήσεως καὶ ὄχι παθητικῆς ἀφομοιώσεως ἀδρανῶν γνώσεων. Τοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ πάρῃ ἐνεργὸ μέρος καὶ νὰ δώσῃ τὴ δική του συνεισφορά στὴν ἔρευνα πού διεξάγεται ἀπὸ τὴν ομάδα του ἢ ὀλόκληρη τὴ τάξη. Τὸ παιδί θὰ ξεφύγῃ γιὰ λίγο ἀπὸ τὸν συνηθισμένο χώρο τῆς τάξης καὶ θὰ βρεθῇ μέσα σὲ μιὰ πιὸ εὐχάριστη ἀτμόσφαιρα ὅπου θὰ ἐπικρατῇ ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ ἱκανοποίηση τῆς ἀνακάλυψης. Ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος ἔχει τὸ τεράστιο πλεονέκτημα νὰ παρέχῃ ἀφθονο ὑλικό γιὰ ἔρευνα καὶ ἀνακάλυψη. Τὸ ὑλικό αὐτὸ προσφέρεται ἀπὸ ζωντανὲς πηγὲς μὲ τὴν ἀπ' εὐθείας παρατήρηση. Καὶ παράλληλα μὲ τὴν μνήμη, θὰ ἀναπτυχθῇ ἡ βούληση, ἡ δημιουργικότητα, ἡ αὐτενέργεια καὶ ἡ παρατηρητικότητα πού ὀδηγοῦν στὴ πραγματικὴ μάθηση.

Ἄφοῦ δεχθοῦμε κατ' ἀρχὴν τὴν ἀνάγκην

της μελέτης του περιβάλλοντος, πρέπει να δούμε τώρα πώς θα εργασθούμε και τι θα εξετάσουμε από τον τόπο μας.

Κατ' αρχήν πρέπει να έχουμε υπ' όψιν μας πώς ή μελέτη αυτή απαιτεί ένα καλά προγραμματισμένο σχέδιο που θα μās διευκολύνει στην έρευνά μας και θα άποφύγουμε σπατάλη χρόνου. Πρέπει εμείς οι ίδιοι να γνωρίζουμε έκ των προτέρων εκείνα που πρόκειται να έρευνήσουν οι μαθητές. Πρέπει να έξοικειωθούμε με τὸ περιβάλλον, πρᾶγμα που θα μās βοηθήσει στὸν καλύτερον προγραμματισμόν και στὴν προετοιμασίαν τοῦ ὑλικοῦ που θα έπεξεργασθοῦν οι μαθητές.

Τὸ πρῶτο στάδιο τῆς εργασίας μας πρέπει να είναι ὁ προβληματισμός των παιδιών, πάνω στο τι πρόκειται να γίνη με τὴ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος. Θα χρειασθῆ να τούς κεντρίσουμε τὸ ένδιαφέρον και να εγείρουμε τὴν παρατηρητικότητά τους. Διότι είναι γεγονός, πώς ἄνκαι τὰ παιδιά ζοῦν καθημερινά μέσα στο δικό τους περιβάλλον, έντούτοις δέν προβληματίζονται και δέν έχουν έρωτήματα για τὰ τόσα πράγματα που βρίσκονται γύρω τους. Π.χ. Γιατί βρίσκεται ἐδῶ αὐτός ὁ λόφος; Γιατί δέν θρέχει πολύ στή περιοχή μας; Γιατί κτίστηκε σ' αὐτὴ τὴν θέση τὸ χωριό μας; Γιατί πολλά σπίτια τοῦ χωριοῦ μας είναι κτισμένα με πλινθάρια; Γιατί ἔχει πολλούς γεωργούς τὸ χωριό μας κλπ. Ὁ ἄπώτερός μας σκοπός είναι να κάμουμε τὸ παιδί να βλέπει αὐτὰ τὰ «γιατί» και να δίνει σ' αὐτὰ ἄπλές λογικές έξηγήσεις.

Πρέπει επίσης να μάθουν τὰ παιδιά πώς να εργάζονται. Με συζήτηση μέσα στή τάξη ένημερώνονται σχετικά με τὰ εἶδη των εργασιών που θα ἀναλάβουν και προετοιμάζονται εἰς ὠρισμένα τεχνικῆς φύσεως θέματα. Π.χ. Να μάθουν τρόπους καταγραφῆς των στοιχείων, να μάθουν πώς θα παίρνουν σημειώσεις, πώς θα παίρνουν πληροφορίες από διάφορα πρόσωπα, πώς θα κάνουν συλλογές κ.ο.κ. Αὐτὴ ἡ καθοδήγηση είναι ἀναγκαία στήν ἀρχήν διότι θα κερδίζουμε χρόνο και ἡ δουλειά μας θά είναι συστηματοποιημένη και έπιστημονικά ὀρθή.

Ἐπόμενο στάδιο, είναι ἡ εἰσαγωγή των παιδιών στή κλίμακα και τὸν χάρτη. Ἀρχίζουμε με τὴν κατασκευή σέ κλίμακα τοῦ σχήματος τῆς τάξης και ὀκολούθως τοῦ σχολικοῦ κτιρίου και τοῦ σχολικοῦ χώρου. Σχετικά με

τὸ χάρτη, τὰ παιδιά των μεγαλύτερων κυρίως τάξεων πρέπει να γνωρίζουν μερικά βασικά πράγματα ὅπως είναι ὁ προσανατολισμός τοῦ χάρτη και ἡ μελέτη των κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ. Π.χ. να ἀναγνωρίζουν τις κατακλιμένες περιοχές, τὰ κυριώτερα κτίρια τῆς περιοχῆς, τούς δρόμους, τὰ ρυάκια, να εὑρίσκουν τὸ ὑψόμετρον τῆς περιοχῆς κλπ.

Χρησιμοποιοῦνται κυρίως χάρτες μεγάλης κλίμακας διότι περιέχουν περισσότερες λεπτομέρειες και μās βοηθοῦν περισσότερο στή δουλειά μας. Ὁ χάρτης με κλίμακα 1:25,000 είναι ὁ ἰδανικώτερος (ἂν βέβαια διατίθεται για τὴν ὑπό μελέτην περιοχήν). Ἄλλὰ και οι χάρτες 2 Ἴντζες στο μίλι και 1:50,000 είναι ἄρκετὰ έξυπηρετικοί. Για τὴν λεπτομερέστερη μελέτη τῆς περιοχῆς μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τὰ τοπογραφικά σχέδια 1:2,500 τὰ ὁποία παρουσιάζουν εὑκρινῶς περισσότερες λεπτομέρειες: δρόμους, κτίρια κλπ.

Τρίτο στάδιο είναι ἡ συζήτηση μέσα στή τάξη με τὰ παιδιά για τὰ εἶδη των εργασιών που θα ἀναλάβουν. Ἡ έρευνα μπορεί να διαιρεθῆ σέ τομεῖς και κάθε τομέας να ἀνατεθῆ σέ μιὰ ὀμάδα παιδιών. Τὰ παιδιά μπορούν να ἐκλέγουν μόνα τους τὴν ὀμάδα στήν ὁποία θέλουν να εργασθοῦν, και μέσα στήν ὀμάδα τὸ κάθε παιδί να ἀναλαμβάνη τὴν εργασίαν ἐκείνη που τὸ ένδιαφέρει περισσότερο. Ἐν τῷ μεταξύ θα πρέπει να ἔχουμε ἤδη έτοιμάσει χάρτες πορείας, περιγράμματα χαρτῶν, καταλόγους καταγραφῆς, έρωτηματολόγια (σέ περιπτώσεις συνεντεύξεων) κ.ο.κ.

Τὸ τέταρτο στάδιο είναι ἡ συλλογή πληροφοριών στή περιοχή, που είναι δραστηριότητα ἀποκλειστικά των παιδιών. Αὐτὰ συλλέγουν πληροφορίες τόσο με τὴν ἄμεση παρατήρηση, ὅσο και από τούς ἀνθρώπους τοῦ τόπου συμπεριλαμβανομένων και των δασκάλων. Ὁ ρόλος τοῦ δασκόλου ὅμως είναι κυρίως καθοδηγητικός. Θα ένθαρρύνη και θα βοηθῆ τὰ παιδιά να βροῦν μόνα τους τις πληροφορίες και μόνο στις περιπτώσεις που τὰ παιδιά δυσκολεύονται θα δώση ὁ ἴδιος τις πληροφορίες ἀφοῦ προηγουμένως τὰ προβληματίση. Τὰ μεγάλα παιδιά μπορούν να συμπληρώσουν τις έρευνες τους έξω από τὴ τάξη στὸν ἐλεύθερο τους χρόνο.

Πέμπτο στάδιο είναι ἡ παρουσίαση των εργασιών των παιδιών στή τάξη. Τὰ παιδιά παρουσιάζουν τὴ δημιουργική τους εργασία ἡ

όποια μπορεί να περιλαμβάνει ανακοινώσεις, χάρτες, σχεδιαγράμματα, σχέδια, γραφικές παραστάσεις, φωτογραφίες, μοντέλλα, συλλογές κλπ. Με τὸ τρόπο αὐτὸ τὰ παιδιὰ ικανοποιοῦν τὴν ἀνάγκη γιὰ ἀνακοίνωση τῆς δημιουργικῆς των ἐργασίας καὶ συνάμα νοιώθουν τὴν ικανοποίηση γιατί ἔφεραν σὲ πέρασ τὴ δουλειὰ πού εἶχαν ἀναλάβει. Μετὰ ἀπὸ κάθε ἀνακοίνωση ἀκολουθεῖ συζήτηση κατὰ τὴν ὁποίαν τονίζεται κυρίως ἡ τεραστία ἐπίδραση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος πάνω στὸν ἄνθρωπο, καὶ σὲ μικρότερο βαθμὸ ἡ ἐπέμβαση τοῦ ἀνθρώπου στὸ φυσικὸ περιβάλλον. Μετὰ τὴ συζήτηση ὄλων τῶν ἐργασιῶν τῶν ὁμάδων, γίνεται ἐκθεση αὐτῶν πάνω στὰ σέλλοτεξ.

Ἀπὸ τὴ παρουσίαση τῶν ἐργασιῶν τῶν παιδιῶν, φαίνεται ὅτι ἄνκει ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος δὲν χωρίζεται σὲ μαθήματα, ἐντούτοις αὐτὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Γεωγραφία περιλαμβάνει: Ἱστορία, Ἐπιστήμη, Θρησκευτικά, Ἑλληνικά, Μαθηματικά καὶ Τέχνη. Ἄν θέλουμε νὰ ἐμβαθύνουμε περισσότερο σ' αὐτὰ τὰ μαθήματα, τοῦτο μπορεί νὰ γίνῃ μὲ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν εὐρημάτων τῶν παιδιῶν.

Στὸ τέλος τῆς μελέτης, ἡ ὅλη ἐργασία μπορεί νὰ παρουσιασθῆ σὲ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου, ὡς καὶ στὴν κοινότητα ἢ ἄλλες κοινότητες, ἀφοῦ οἱ ἐργασίες τῶν παιδιῶν πολυγραφηθοῦν σὲ φυλλάδια ἢ ἐκτυπωθοῦν σὲ τόμο.

Τώρα μένει νὰ δοῦμε τί θὰ ἐξετάσουμε ἀπὸ τὸν τόπο μας. Ἐνα σχέδιο μελέτης τοῦ περιβάλλοντος περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς: Τὸ περιβάλλον χωρίζεται σὲ δύο βασικὲς κατηγορίες, τὸ φυσικὸν καὶ τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον (ἄλλως κοινωνικὸν ἢ πολιτιστικὸν).

Στὸ φυσικὸ περιβάλλον περιλαμβάνονται τὰ ἀκόλουθα:

1. Ἐκταση καὶ θέση τῆς περιοχῆς.
2. Γεωλογία
3. Μορφολογία
4. Κλίμα καὶ καιρὸς
5. Νερά — Ἐπιφανειακά καὶ ὑπόγεια
6. Ἐδαφος
7. Φυσικὴ βλάστηση (χλωρίδα)
8. Πανίδα

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐξετάζονται μὲ αὐτὴ τὴ σειρά καὶ τονίζεται ὅτι ὁ κάθε ἕνας

παράγοντας βασίζεται ἐπὶ τῶν προηγουμένων π.χ. ἡ μορφολογία βασίζεται στὴ Γεωλογία, τὸ κλίμα στὴ θέση καὶ τὴ μορφολογία, τὰ νερά στὸ κλίμα, τὴ μορφολογία καὶ τὴ γεωλογία κ.ο.κ.

Στὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον ἐξετάζονται οἱ ἑξῆς παράγοντες:

1. Οἰκισμὸς (τὸ χωριὸ ἢ ἡ πόλη)
2. Πληθυσμὸς
2. Συγκοινωνίες
4. Γεωργία
5. Κτηνοτροφία
6. Βιομηχανία — Οἰκοτεχνία
7. Ἱστορία καὶ ἀρχαιότητες
8. Κοινωνικὴ καὶ Πνευματικὴ Ζωή.

Τώρα θὰ δοῦμε ἐν συντομία τί περιλαμβάνει ὁ κάθε παράγοντας.

A. ΦΥΣΙΚΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.

1. Ἐκταση καὶ θέση: Κατ' ἀρχὴν ὀρίζουμε τὰ ὄρια τῆς περιοχῆς γιὰ νὰ ἔξομε τὴν συγκεκριμένη περιοχή πού ἐξετάζουμε. Συνήθως παίρνουμε τὰ διοικητικὰ ὄρια τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλης, πράγμα πού μᾶς διευκολύνει καὶ στὴν κατασκευὴν τοῦ χάρτη τῆς περιοχῆς. Ἀκολουθῶς ὀρίζουμε τὴν ἔκταση τῆς περιοχῆς ἢ ὁποία συνήθως δίδεται σὲ τετραγωνικὰ μίλια ἢ χιλιόμετρα. Ἡ θέση καθορίζεται ὡς μέρος μιᾶς εὐρυτέρας φυσικῆς ἢ διοικητικῆς ἐνότητας. Ἐπίσης μπορεί νὰ δοθῆ ἡ ἀπόσταση καὶ ἡ διεύθυνση τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν ἢ ἄλλη πόλη. Π.χ. Ἡ Ἄσσια εἶναι ἕνα χωριὸ τῆς Μεσοασίας καὶ βρίσκεται στὴν ἐπαρχία Ἀμμοχώστου. Βρίσκεται ἀνατολικά τῆς Λευκωσίας καὶ ἀπέχει 15 περίπου μίλια ἀπὸ αὐτή. Ἡ θέση τῆς περιοχῆς μπορεί εὐκόλα νὰ παρουσιασθῆ πάνω σὲ ἕνα ἀπλὸ χάρτη τῆς Κύπρου.

1. Γεωλογία: Προσδιορίζεται κατ' ἀρχὴν ἡ γενικὴ κατηγορία τῶν πετρωμάτων τῆς περιοχῆς π.χ. Στρωσιγενῆ ἢ ἰζηματογενῆ πετρώματα στὴν Μεσοασίαν καὶ ἐξηγεῖται ὁ τρόπος σχηματισμοῦ των. Ἀκολουθῶς ἐξετάζονται τὰ κυριώτερα εἶδη τῶν πετρωμάτων καὶ γίνεται σύντομη ἀναφορὰ σχετικά μὲ τὸ μέρος τῆς περιοχῆς ὅπου αὐτὰ συναντῶνται. Στὸ τέλος τῆς ἐργασίας γίνεται συλλογὴ πετρωμάτων τῆς περιοχῆς.

3. Μορφολογία: Δίδονται τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς περιοχῆς ὅσον ἀφορᾶ τὴ δια-

μόρφωση του έδάφους, αν δηλ. είναι πεδινή, όρεινή, λοφώδης κλπ. ώς και τὸ ὑψόμετρον. Μετὰ περιγράφονται τὰ διάφορα φυσικά χαρακτηριστικά και μορφολογικά φαινόμενα ώς είναι τὰ ὄρη, οἱ λόφοι, οἱ πεδιάδες, οἱ χεῖμαρροι, τὰ ρυάκια, οἱ παραλίες κ.ο.κ. και ἐξηγεῖται ὁ τρόπος σχηματισμοῦ των. Ἐξηγοῦμε ὅτι τὰ σκληρότερα πετρώματα ἀντέχουν περισσότερο στή διάβρωση και τοὺς ἄλλους παράγοντες ἀσασθρώσεως και εἶναι ἐδῶ ὅπου παρατηροῦνται τὰ ὑψώματα και οἱ λόφοι. Εἶναι ἀπαραίτητος ἄπλοῦς διαγραμματικός χάρτης ὁ ὁποῖος νὰ δείχνη τὴ φυσικὴ διαμόρφωση τῆς περιοχῆς. Αὐτὴ θὰ τονίζεται ἀκόμη περισσότερο μὲ ἓνα σχεδιάγραμμα τῆς περιοχῆς.

4. Κλίμα και καιρός: Γίνεται σύντομη περιγραφή τοῦ κλίματος ἢ ὁποία βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῶν στατιστικῶν τῆς θερμοκρασίας και τῆς βροχόπτωσης. Γιὰ νὰ καταλήξουμε σὲ ὀρθὰ συμπεράσματα πρέπει νὰ βασισθοῦμε ἐπὶ στατιστικῶν σειρᾶς ἐτῶν και ὄχι ἐνὸς ἐτους μόνον. Ἄν τηροῦνται αὐτὲς οἱ στατιστικὲς στὸ σχολεῖο μπορούμε νὰ τίς χρησιμοποιήσουμε, καλύτερα ὅμως εἶναι νὰ πάρουμε τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀπὸ τὸ Μετεωρολογικὸ τμήμα τῆς Κυβερνήσεως, τὰ ὁποῖα στοιχεία εἶναι και πιὸ ἀκριβῆ.

Στὴ θερμοκρασία καθορίζεται ἡ ἐποχὴ και ὁ μήνας μὲ τὴ ψηλότερη ώς και τὴ χαμηλότερη θερμοκρασία και ἡ διακύμανση τῆς θερμοκρασίας μεταξὺ καλοκαιριοῦ και χειμῶνα.

Στὴ βροχόπτωση ἐξετάζεται τὸ σύνολο αὐτῆς ἐτήσιως και συζητοῦνται οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποῖους αὐτὴ εἶναι χαμηλότερη ἢ ψηλότερη ἀπὸ ἄλλες περιοχὲς ώς και ἡ σημασία αὐτῆς ἐπὶ τῆς οικονομίας τοῦ τόπου. Καθορίζονται ἐπίσης ἡ ἐποχὴ και ὁ μήνας μὲ τὴ μεγαλύτερη βροχόπτωση ώς και οἱ μῆνες πού δὲν ἔχουν καθόλου βροχόπτωση. Τόσον ἡ θερμοκρασία ὅσο και ἡ βροχόπτωση μπορεί νὰ παρουσιασθοῦν μὲ γραφικὲς παραστάσεις.

Ἡ μελέτη τοῦ καιροῦ στὴ περιοχὴ γίνεται μὲ τὴ καταμέτρηση και καταγραφή ὑπὸ τῶν παιδιῶν τῆς θερμοκρασίας, τῆς βροχόπτωσης, τῆς διεύθυνσης και ἰσχύος τῶν ἀνέμων ώς και μὲ τὴν συμπλήρωση ἡμερολογίου τοῦ καιροῦ.

5. Νερά: Τὰ νερὰ δὲν εἶναι ἄφθονα στὴν Κύπρο και τουλάχιστο ἐπιφανειακά, ἐκτός ἀπὸ

μερικά ρυάκια σὲ μερικὲς ὀρεινὲς περιοχὲς και σὲ ὠρισμένη περίοδο, δὲν θὰ βροῦμε γιὰ νὰ μελετήσουμε. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὑπόγεια νερὰ (βρύσες, πηγὰδια) ἐξετάζονται ἡ ποσότης, ἡ ποιότης και ὁ τρόπος σχηματισμοῦ των. Τονίζεται ἡ ἄμεση σχέση τῶν νερῶν μὲ τὸ κλίμα, τὴ μορφολογία και τὴ γεωλογία τῆς περιοχῆς. Μπορεῖ νὰ κατασκευασθῆ διαγραμματικός χάρτης πού νὰ δείχνη τοὺς χεῖμαρρους, τὰ ρυάκια, πηγές, πηγὰδια κλπ.

6. Ἐδαφος: Ἐδῶ τονίζεται ὅτι ὁ τύπος και ἡ ποιότης τοῦ ἐδάφους βασίζονται ἐπὶ τῶν προηγούμενων παραγόντων τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἐξετάζονται τὰ εἶδη τῶν ἐδαφῶν πού συναντῶνται στὴ περιοχὴ π.χ. πετρώδη, ἀργιλωδῆ, προσχωσιγενῆ κλπ. και ὁ τρόπος σχηματισμοῦ των. Τονίζεται ἐπίσης ἡ σημασία τοῦ ἐδάφους γιὰ τὴν γεωργίαν και γίνεται ἀναφορὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἐμπλουτισμὸν των και τίς προσπάθειες καταπολέμησης τῆς διαθρώσεως.

7. Φυσικὴ βλάστηση: Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τοὺς προηγούμενους παράγοντες, ἐξετάζονται τὰ εἶδη και ἡ ἔκταση τῆς φυσικῆς βλάστησης ώς και ἡ χρονικὴ περίοδος κατὰ τὴν ὁποίαν αὐτὴ παρατηρεῖται.

8. Πανίδα: Ἐδῶ μελετῶνται τὰ διάφορα εἶδη ζῶων (και πουλιῶν ἂν θέλουμε) τῆς περιοχῆς και ἀναζητοῦμε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποῖους παρατηρεῖται πληθῶρα ἢ ἔλλειψη ὠρισμένων εἰδῶν.

B. ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ:

1. Οἰκισμός: Περιγράφεται ἡ κατοικημένη περιοχὴ δηλ. τὸ χωριὸ ἢ ἡ πόλη και ἐξετάζονται τὰ ἀκόλουθα στοιχεία:

α) Τὸ μέγεθος τοῦ οἰκισμοῦ μὲ βάση τὰ σπίτια ἢ τὸν πληθυσμὸν.

β) Ἡ θέση τοῦ οἰκισμοῦ, ἂν δηλ. εἶναι πλησίον πηγῶν ὕδατος, ἢ πλησίον γεωργικῆς γῆς κλπ.

γ) Τὸ σχῆμα τοῦ οἰκισμοῦ — ἂν εἶναι τετράγωνος ἢ κυκλικὸς γύρω ἀπὸ τὴν πλατεῖαν, τὴν ἐκκλησίαν κλπ. ἢ γραμμικὸς κατὰ μῆκος ἐνὸς δρόμου ἢ ποταμοῦ.

δ) Τὰ σπίτια τοῦ οἰκισμοῦ — Μελετᾶται τὸ σχῆμα και ἡ μορφή των ώς και τὸ ὑλικὸ κατασκευῆς των τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλίματος, τῆς γεωλογίας και

της μορφολογίας. Μπορεί δὲ νὰ γίνῃ σύγκριση π.χ. ἐνὸς σπιτιοῦ ὄρεινῶ χωριοῦ τοῦ Τροόδου με ἓνα σπῖτι χωριοῦ τῆς Μεσσαορίας. Γίνεται ἐπίσης περιγραφή καὶ σύγκρισις ἐνὸς παλιοῦ καὶ ἐνὸς καινούργιου σπιτιοῦ.

ε) Ἡ ἐπέκταση τοῦ οἰκισμοῦ (ἂν παρατηρεῖται) καὶ ποιοὶ οἱ λόγοι.

2. Π λ η θ υ σ μ ό ς : Στὴ μελέτη τοῦ πληθυσμοῦ περιλαμβάνονται τὰ ἑξῆς:

α) Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς.

β) Ἡ ἐθνολογικὴ σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ ὅπου κατοικοῦν καὶ ἄλλοι ἐκτὸς ἀπὸ Ἑλλήνες. Εὐρίσκεται ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ ποσοστὸν τῆς κάθε κατηγορίας.

γ) Σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ φύλον, σὲ ἄρρενες καὶ θήλειες.

δ) Ἡ κατανομή τοῦ πληθυσμοῦ βάσει τῶν ἀσχολιῶν. Καὶ ἐδῶ δίδονται ἀριθμοὶ καὶ ποσοστὰ καὶ ἀκολουθεῖ ἀνάλυση καὶ ἐπεξήγηση τοῦ καταλόγου τῶν ἐπαγγελμάτων. Ἐκτίθενται οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους ὠρισμένα ἐπαγγέλματα συναντῶνται περισσότερο. Ἡ κατανομή τῶν ἐπαγγελμάτων μπορεῖ νὰ παρουσιασθῇ καὶ διὰ καταλλήλου διαγράμματος.

ε) Μετανάστευση τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ καὶ πρὸς τὴν περιοχὴ καὶ δίδονται οἱ λόγοι.

στ) Μετακίνηση τοῦ πληθυσμοῦ διὰ λόγους ἐργασίας καὶ ἄλλους λόγους.

ζ) Ἐκπαίδευση. Δίδονται ποσοστὰ φοιτήσεως σὲ σχολεῖα ὡς καὶ ποσοστὰ ἀναλφαβητισμοῦ.

3. Συγκοινωνίες: Περιγράφονται ἐν συντομίᾳ οἱ συγκοινωνίες τόσο ἐντὸς τῆς περιοχῆς ὅσο καὶ ἐκεῖνες ποὺ συνδέουν τὴν περιοχὴ με τὶς γειτονικὲς περιοχές, τὴν πρωτεύουσαν ἢ ἄλλῃ πόλῃ. Ἐξετάζονται τὰ εἶδη τῶν δρόμων, π.χ. κύριος δρόμος, δευτερεύοντες δρόμοι μέσα στὸ χωριό, χωματόδρομοι, μονοπάτια κλπ. Διερευνᾶται ἡ ποιότης τοῦ ὁδικοῦ δικτύου καὶ ὁ βαθμὸς κατὰ τὸν ὅποιον αὐτὸ ἐξυπηρετεῖ τοὺς κατοίκους. Τονίζεται ἡ ἐπίδραση τῆς μορφολογίας ἐπὶ τῶν συγκοινωνιῶν καὶ γίνεται σύγκριση τῶν δρόμων ἐνὸς ὄρεινῶ καὶ ἐνὸς πεδινῶ χωριοῦ.

4. Γ ε ω ρ γ ί α : Ἐξετάζονται τὰ εἶδη τῶν καλλιεργειῶν, δίδεται δὲ περισσότερα ἔμφασις σ' ἐκεῖνο τὸ εἶδος ποὺ καλλιεργεῖται σὲ μεγαλύτεραν ἔκτασιν καὶ στὸ ὅποιο στρέ-

φεται περισσότερο ἢ προσοχὴ τῶν κατοίκων. Ἀκολουθῶς διερευνῶνται οἱ φυσικοὶ παράγοντες ποὺ συντέμνουν ὥστε νὰ ἐξαπλωθῇ περισσότερο μιὰ καλλιέργεια. Μελετᾶται ἐπίσης ἡ ζωὴ τοῦ γεωργοῦ καὶ οἱ ἀσχολίες του π.χ. καλλιέργεια τῆς γῆς, σπορά, συγκομιδὴ, τρόποι ἀρδεύσεως κ.ο.κ. Τέλος γίνεται ἔρευνα σχετικὰ μετὰ τὴ διάθεση τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ τὴν οικονομικὴν ὠφέλειαν ἐξ αὐτῶν.

5. Κ τ η ν ο τ ρ ο φ ί α : Μελετῶνται τὰ εἶδη τῶν ζῶων ποὺ ἐκτρέφονται στὴν περιοχὴ, οἱ ἀσχολίες καὶ ἡ ζωὴ τοῦ κτηνοτρόφου ὡς καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Μπορεῖ νὰ γίνῃ περιγραφή μιᾶς φάρμας ἐνὸς γαλακτοκομεῖου κλπ. Τέλος μελετᾶται ἡ διάθεση τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων καὶ ἡ οικονομικὴ ὠφέλεια ἀπ' αὐτά.

6. Β ι ο μ η χ α ν ί α — Οἰκοτεχνία: Ἐὰν ὑπάρχουν βιομηχανίες στὴν περιοχὴ γίνεται σύντομη ἀνασκόπηση αὐτῶν καθορίζοντας τὰ εἶδη τῶν βιομηχανιῶν, τὴν προέλευση τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τὴν πηγὴν ἐνεργείας ποὺ χρησιμοποιοῦν. Καθορίζονται τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ τονίζεται ἡ σημασία των γιὰ τὴν οικονομίαν τοῦ τόπου.

Ἐὰν ὑπάρχη οἰκοτεχνία, περιγράφονται τὰ εἶδη αὐτῆς π.χ. κεντήματα, ἀγγειοπλαστικὴ κλπ. καὶ τὸ ἱστορικὸν τῆς ἐξελίξεώς των. Καὶ ἀσφαλῶς οἱ τρόποι διαθέσεώς των καὶ ἡ οικονομικὴ των σημασία.

7. Ἰ σ τ ο ρ ί α καὶ ἄ ρ χ α ι ὀ τ η τ ε ς : Γίνεται σύντομη ἀνασκόπηση τῆς ἱστορίας τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλης. Μελετῶνται τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα ποὺ τυχὸν εὐρίσκονται στὴν περιοχὴ π.χ. ἐρείπια ἀρχαίου συνοικισμοῦ, παλιές ἐκκλησίες κλπ καὶ μετὰ ἀφορμὴν τὰ μνημεῖα ἠρώων μελετοῦμε τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν. Μπορεῖ ἐπίσης νὰ γίνῃ λαογραφικὴ μελέτη ὡς καὶ ἔρευνα γύρω ἀπὸ τὰ τοπωνύμια τῆς περιοχῆς.

Σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο μποροῦμε νὰ μελετήσουμε τὶς ἐκκλησίες τῆς περιοχῆς καὶ τὴ ζωὴ τῶν Ἀγίων.

8. Κ ο ι ν ω ν ι κ ῆ καὶ π ν ε υ μ α τ ι κ ῆ Ζ ω ῆ : Τὰ παιδιὰ κάνουν ἔρευνες γύρω ἀπὸ τὰ ἑξῆς θέματα:

Δημόσιες ὑπηρεσίες στὴ πόλῃ ἢ κοινοτικὲς ὑπηρεσίες στὸ χωριό ὡς εἶναι τὸ Δημαρχεῖον, τὸ Ταχυδρομεῖον, ἡ Συνεργατικὴ, οἱ Ἱατρι-

κές Ύψηρεςίες κλπ. Επίσης μελετοῦνται τὰ καφενεΐα, τὰ παντοπωλεΐα, οἱ κινηματογράφοι τῆς κοινότητος κ.ο.κ.

Ὅσον ἀφορᾷ τῇ πνευματικῇ κίνησιν μελετῶνται τὰ σχολεΐα, οἱ πνευματικοὶ σὺλλογοι, οἱ βιβλιοθηκῆς, καὶ οἱ διάφορες δραστηριότητες τους π.χ. ἐκθέσεις, ἐορτές, διαλέξεις, ἀγῶνες, θεατρικὲς παραστάσεις κλπ.

Αὐτὰ περίπου ἐν συντομίᾳ θὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας κατὰ τὴν μελέτην τοῦ περιβάλλοντος. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐξετάζωνται λεπτομερῶς ὅλα τὰ ὡς ἄνω στοιχεΐα γιὰ ὅλες ἀνεξαιρέτως τὶς περιοχές. Μποροῦμε νὰ μελετήσωμε μόνο τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον ἢ μόνο τὸ φυσικὸν περιβάλλον ἢ νὰ κάμωμεν ἐπιλογὴν τῶν θεμά-

των, ἀνάλογα μὲ τὸ περιβάλλον πού ἔχομε νὰ μελετήσωμεν, ἀνάλογα μὲ τὴν τάξην καὶ τὸ ἐπίπεδον τῶν μαθητῶν μας, ἀνάλογα μὲ τὰ μέσα καὶ τὰ στοιχεΐα πού διαθέτομε ἢ μποροῦμε νὰ ἐξεύρομε.

Στὸ τέλος τῆς μελέτης μας, ὁπότε θὰ γίνῃ καὶ ἡ κριτικὴ τῆς ἐργασίας μας, δὲν θὰ ἐξετάσωμε ἂν τὸ παιδί ἔμαθε Γεωγραφία, Ἱστορία, Ἑλληνικὰ κλπ., ἀλλὰ ἂν ἐπετεύχθησαν οἱ στόχοι πού ἐπιδιώξαμε. Σ' αὐτὸ πρέπει νὰ εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι τὸ παιδί ἀπέκτησε τὶς βασικὰς γνώσεις, τὶς βασικὰς δεξιότητες καὶ ἐμπειρίας οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν τὸ στερεὸ ὑπόβαθρον γιὰ τὴν περαιτέρω πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ του ἀνάπτυξιν.

RECORDED AND EXPECTED CLIMATOLOGICAL EXTREMES (RAINFALLS, MAXIMUM AND MINIMUM TEMPERATURES, HOURLY WINDS AND GUSTS) IN RETURN PERIODS OF 25, 50 AND 100 YEARS IN CYPRUS.

by E.E. KATSIAMBIRTAS M.Sc., F.R.Met.S.

General

The availability of climatological statistics on extreme surface winds and gusts, maximum and minimum temperatures and rainfalls in short periods, is of great value to the construction engineer, agricultural engineer, agriculturist and hydrologist. Many of these specialists are interested in the probability that certain values of a meteorological measure will be exceeded and whether a structure will be able to withstand all higher values in the future years. We can see that in Applied Climatology it is not only the mean (average) of a meteorological measure which is important but also and primarily its spatial and temporal variability including its extreme values.

Data-method

In this study data from 8 representative main stations over Cyprus with relatively long records were used: Amiantos, Famagusta, Halevga, Kyrenia, Larnaca, Limassol, Nicosia and Paphos.

The Fisher-Typpette type I distribution (known also as Gumbel) was applied on rainfall and temperature data to obtain the expected highest daily rainfalls in return periods of 25, 50 and 100 years, as well as to obtain the expected maximum and minimum temperature extremes for the same return periods. This distribution is given by

1)
$$F(x) = \exp\left(-e^{-\frac{x-a}{b_1}}\right)$$
 where a and b_1 are constants to be calculated from the data. The negative sign holds for maximum values, while the positive sign applies to minimum values. A computer programme was used for both two calculations. For a quick and relatively accurate calculation, the same results, more or less, can be obtained by plotting the data on special Gumbel logarithmic paper.

Now, the type II distribution which is an exponential transformation of the type I and is given by the formula:

2)
$$F(x) = \exp\left(-\left(\frac{x}{b_2}\right)^{-c}\right)$$
 where $b_2 = ea$ and $C = \frac{1}{b_1}$

was applied to the wind and gust data for only one station (NICOSIA RAF MET. OFFICE) to obtain the expected highest hourly wind and gust in 25, 50 and 100 years. Evaluation of the maximum values from equation (2) can be done by fitting a type I distribution to the logarithm of extreme winds and gusts. The well-known Lieblein method was used in a computer programme. This involves carefully maintaining the original time order of the data after division into suitable sub-groups and using a table of weights. The type II distribution seems to fit the wind and gust data better than the type I.

All calculations were carried out for each month of the year separately.

In the 3 tables (I, II, III) are given, respectively, the recorded and expected highest rainfalls in 24 hours for the 8 stations in return periods of 25, 50 and 100 years, the recorded and expected maximum and minimum temperatures for the same stations and finally the recorded and expected hourly winds and gusts for NICOSIA station only.

ACKNOWLEDGEMENTS

Thanks are due to the meteorological Service of Cyprus and especially to Mr G. Philippou and Mr A. Viannoullos who supplied me with the rainfall and temperature data. To Mr G. Marigiannis of the RAF Met. Office NICOSIA who supplied the wind and gust data, are also due many thanks. This study is published with the permission of the Director Weather Bureau, Pretoria, Republic of South Africa.

WMO : Guide to Climatological Practices

WMO : Technical Note Ni. 81

WMO : Technical Note No. 98

WMO : No. 317, Proceedings of the regional seminar Cairo 1970.

GUMBEL EJ : 1958, Statistics of extremes:

Columbia University press.

KATSIAMBIRTAS E : 1972, News Letter December.

Weather Bureau, Pretoria. On the frequency of extreme hourly wind speed and gust.

1974, News Letter June. On the probable maximum precipitation (PMP) in the Pretoria — Johannesburg area.

WEATHER BUREAU PRETORIA : 1974 (in press)

Recorded and expected climatological extremes in return periods of 25, 50 and 100 year.

WB 36. Series "CLIMATE OF SOUTH AFRICA Part 11.

TABLE I.

Highest rainfall and expected highest rainfalls (mm) in 24 hours in return periods of 25, 50 and 100 years for 8 stations in Cyprus.

Station	Highest on record	Expected highest in		
		25 years	50 years	100 years
Amiantos (1941—70)				
January	127	118	134	150
February	91	98	112	126
March	117	103	119	136
April	54	52	61	69
May	72	58	69	79
June	46	43	51	59
July	49	17	21	25
August	23	15	18	22
September	73	39	46	54
October	105	48	56	65
November	154	86	101	115
December	191	170	197	223

Station	Highest on record	Expected highest in		
		25 years	50 years	100 years
Famagusta (1941—70)				
January	80	55	63	71
February	42	44	51	58
March	64	47	55	63
April	24	24	28	32
May	43	31	37	43
June	23	15	19	21
July	11	0	0	0
August	0	0	0	0
September	20	11	14	16
October	48	53	63	72
November	145	77	91	105
December	136	88	101	115

Station	Highest on record	Expected highest in		
		25 years	50 years	100 years
Halevga (1941—70)				
January	95	71	81	91
February	58	51	59	67
March	72	62	73	83
April	35	38	45	51
May	45	39	46	53
June	40	22	26	31
July	23	1	1	2
August	22	4	5	6
September	70	43	52	61
October	58	58	68	79
November	56	61	71	81
December	145	109	128	146

Station	Highest on record	Expected highest in		
		25 years	50 years	100 years
Kyrenia (1941—70)				
January	62	66	75	85
February	43	49	57	64
March	64	60	70	80
April	79	44	52	60
May	41	22	26	30
June	12	1	2	3
July	2	1	1	1
August	0	0	0	0
September	28	19	23	26
October	103	83	99	114
November	213	131	157	182
December	181	113	130	148

Station	Highest on record	Expected highest in		
		25 years	50 years	100 years
Larnaca (1941—70)				
January	78	49	55	62
February	51	49	57	65
March	79	48	57	65
April	39	31	37	43
May	23	22	26	30
June	6	3	4	5
July	0	0	0	0
August	11	1	1	2
September	23	12	14	16
October	71	42	50	58
November	43	43	51	58
December	95	71	81	91

Station	Highest on record	Expected highest in		
		25 years	50 years	100 years
Limassol (1941—70)				
January	73	62	71	81
February	40	45	51	58
March	47	42	49	56
April	40	28	33	38
May	22	17	20	23
June	11	3	4	5
July	1	0	0	0
August	9	2	3	3
September	14	7	9	10
October	52	42	50	58
November	95	74	87	100
December	76	62	70	79

Station	Highest on record	Expected highest in		
		25 years	50 years	100 years
Nicosia (1941—70)				
January	53	41	47	52
February	38	32	37	41
March	55	41	48	55
April	22	25	29	33
May	49	38	45	53
June	69	17	20	23
July	28	5	6	7
August	36	8	10	12
September	130	26	35	37
October	43	41	48	55
November	38	37	43	49
December	93	63	73	83

Station	Highest on record	Expected highest in		
		25 years	50 years	100 years
Paphos (1946—70)				
January	47	46	53	59
February	58	41	47	53
March	41	45	52	60
April	51	34	40	47
May	20	17	20	23
June	4	1	1	2
July	2	0	0	0
August	5	1	1	1
September	31	9	11	13
October	55	51	61	70
November	49	53	63	72
December	72	68	78	87

TABLE II.

Maximum and minimum temperatures on record and expected maximum and minimum temperatures ($^{\circ}\text{C}$) in return periods of 25, 50 and 100 years at 8 stations in Cyprus.

Station	Extreme temperature on record		Extreme expected in return periods of					
			25 years		50 years		100 years	
	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.
Amiantos (1949—70)								
January	15.0	-13.3	15.8	-16.9	17.1	-19.1	18.4	-21.3
February	19.4	-12.7	21.6	-15.9	23.3	-18.1	26.0	-20.3
March	25.5	- 6.6	27.4	-10.3	29.9	11.8	32.4	-13.3
April	27.2	- 4.4	28.5	- 4.9	30.1	- 6.0	31.6	- 7.1
May	32.2	1.6	31.8	- 1.2	33.1	- 2.4	34.4	- 3.4
June	34.4	6.6	33.7	1.6	34.9	0.0	36.1	- 1.6
July	32.2	10.0	33.4	6.9	34.2	5.8	35.0	4.6
August	35.0	10.0	36.0	7.9	37.3	6.7	38.5	5.6
September	33.3	7.2	32.2	3.9	33.3	2.7	34.4	1.5
October	27.7	2.7	29.2	0.0	30.6	- 1.1	32.0	- 2.3
November	25.5	- 7.2	25.1	-10.1	26.7	-12.3	28.2	-14.5
December	21.1	- 8.8	21.5	-12.0	23.2	-14.1	24.9	-16.0

Station	Extreme temperature on record		Extreme expected in return periods of					
			25 years		50 years		100 years	
	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.
Famagusta (1941—70)								
January	21.6	- 2.7	22.5	- 5.4	23.2	- 6.6	23.9	- 7.8
February	25.0	- 2.2	23.1	- 5.4	23.9	- 6.7	24.7	- 7.8
March	28.3	- 1.1	27.7	- 4.1	28.9	- 5.3	30.2	- 8.0
April	33.3	2.2	34.8	- 0.2	36.5	- 1.3	38.3	- 6.5
May	38.8	7.7	38.9	5.9	40.4	5.1	41.9	- 2.4
June	41.1	12.2	39.5	11.0	40.5	10.2	41.5	4.3
July	40.5	15.5	39.5	15.3	40.3	14.7	41.0	9.4
August	41.6	16.6	40.2	15.9	41.1	15.3	42.0	14.0
September	36.6	12.7	36.9	11.0	37.6	10.1	38.2	14.6
October	37.2	6.1	36.0	3.6	37.1	2.3	38.3	9.2
November	32.7	0.0	31.3	- 2.2	32.5	- 3.8	33.7	0.9
December	25.0	- 2.2	25.4	- 6.3	26.3	- 8.1	27.3	- 5.4
								- 9.9

Station	Extreme temperature on record		Extreme expected in return periods of					
			25 years		50 years		100 years	
	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.
Halevga (1951—70)								
January	22.7	— 6.1	20.0	— 9.3	21.2	—11.0	22.3	—12.7
February	20.0	— 6.6	22.0	— 9.8	23.4	—11.6	24.8	—13.5
March	30.0	— 1.6	27.5	— 5.7	29.2	— 7.1	30.9	— 8.4
April	31.6	0.0	33.1	— 0.2	34.8	— 1.0	36.5	— 1.9
May	35.5	4.4	34.8	3.0	35.8	2.1	36.8	1.3
June	37.7	6.6	38.3	4.6	39.4	3.2	40.5	1.9
July	39.4	12.2	38.5	11.1	39.4	10.4	40.2	9.6
August	38.8	4.4	40.7	5.0	41.9	3.1	43.1	1.2
September	37.2	— 1.1	36.4	2.7	37.4	0.8	38.4	— 0.9
October	31.6	2.2	34.4	1.8	35.9	0.3	37.4	— 1.1
November	27.2	— 1.1	28.6	— 4.9	30.0	— 6.8	31.3	— 8.7
December	22.2	— 2.2	22.3	— 7.0	23.5	— 8.8	24.7	—10.5

Station	Extreme temperature on record		Extreme expected in return periods of					
			25 years		50 years		100 years	
	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.
Kyrenia (1941—70)								
January	22.7	— 0.5	22.3	— 4.1	23.7	— 5.7	24.4	— 7.3
February	22.7	— 0.5	24.0	— 3.1	25.0	— 4.6	26.0	— 6.1
March	27.7	0.0	28.2	— 2.1	29.7	— 3.6	31.2	— 5.0
April	32.2	2.7	30.5	1.5	31.7	0.2	32.8	— 1.0
May	37.2	6.1	38.5	4.8	40.4	3.5	42.4	2.2
June	41.1	11.1	39.8	8.1	41.2	6.6	42.5	5.2
July	40.5	12.7	42.0	11.2	43.3	9.7	44.6	8.2
August	41.1	13.8	42.3	12.5	43.6	11.1	44.8	9.8
September	38.8	12.7	38.4	8.6	39.5	7.0	40.7	5.4
October	36.1	10.0	35.6	7.5	36.9	6.3	38.2	5.2
November	32.2	4.4	30.0	1.7	30.9	0.2	31.8	— 1.1
December	25.5		25.5		26.4		27.3	

Station	Extreme temperature on record		Extreme expected in return periods of					
			25 years		50 years		100 years	
	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.
Larnaca (1946—70)								
January	21.6	— 2.7	22.0	— 6.3	22.5	— 7.8	23.1	— 9.5
February	22.2	— 3.8	23.0	— 6.1	23.7	— 7.7	24.4	— 9.4
March	27.7	0.5	27.6	— 2.3	28.8	— 4.2	30.0	— 5.5
April	35.0	4.4	33.5	2.3	34.9	1.5	36.3	0.6
May	37.2	7.2	38.2	5.4	39.7	4.3	41.2	3.3
June	39.4	12.2	38.2	11.2	39.0	10.4	39.8	9.6
July	40.0	16.6	39.3	14.7	40.1	14.0	40.9	13.2
August	40.5	17.7	40.9	16.6	42.1	16.0	43.1	15.4
September	36.6	13.8	37.2	12.1	38.2	11.2	39.1	10.3
October	35.5	9.4	35.1	6.6	36.2	5.5	37.2	4.5
November	30.0	— 0.5	30.6	— 3.3	31.6	— 5.5	32.7	— 7.7
December	25.0	0.0	24.3	— 4.7	25.7	— 6.6	26.5	— 8.4

Station	Extreme temperature on record		Extreme expected in return periods of					
			25 years		50 years		100 years	
	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.
Limassol (1941—70)								
January	24.4	— 2.7	22.8	— 5.2	23.6	— 6.5	24.3	— 7.9
February	25.5	— 2.7	23.9	— 6.2	24.8	— 7.0	25.6	— 7.6
March	29.4	— 1.6	29.3	— 4.8	30.8	— 6.2	32.2	— 7.7
April	33.8	1.1	35.2	— 0.5	36.8	— 1.7	38.4	— 2.9
May	38.8	6.6	40.1	5.0	41.8	4.1	43.5	3.3
June	42.2	10.5	40.2	9.0	41.3	8.1	42.4	7.2
July	41.6	15.0	40.4	12.8	41.4	12.0	42.4	11.3
August	42.2	14.4	41.6	13.1	42.8	12.3	44.1	11.5
September	38.8	12.7	38.4	11.0	39.3	10.2	40.3	9.4
October	39.4	7.7	36.5	4.6	37.7	3.3	38.8	2.0
November	32.2	— 0.5	32.4	— 2.1	33.6	— 3.9	34.8	— 5.6
December	26.6	— 1.6	27.0	— 4.6	28.1	— 6.3	29.1	— 8.0

Station	Extreme temperature on record		Extreme expected in return periods of					
			25 years		50 years		100 years	
	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.
Nicosia (1941—70)								
January	22.2	— 3.3	21.8	— 6.1	22.6	— 7.3	23.3	— 8.5
February	26.1	— 5.5	25.1	— 5.6	26.3	— 6.3	27.6	— 8.1
March	30.0	— 1.6	30.3	— 4.5	31.8	— 5.6	33.3	— 6.8
April	35.5	1.1	36.8	— 0.2	38.2	— 1.2	39.6	— 2.2
May	42.7	7.2	41.4	4.9	42.8	4.1	44.2	3.2
June	43.8	10.5	42.7	9.9	43.8	9.1	44.8	8.3
July	42.7	16.1	43.7	14.5	44.6	13.9	45.4	13.3
August	44.4	14.4	43.9	14.4	44.7	13.7	45.6	13.1
September	40.0	11.1	40.6	9.1	41.4	8.1	42.2	7.0
October	40.5	5.0	38.6	2.5	40.0	1.1	41.3	— 0.1
November	32.7	— 1.1	33.4	— 3.8	34.9	— 5.5	36.3	— 7.2
December	25.0	— 2.7	25.4	— 5.2	26.5	— 6.7	27.6	— 8.1

Station	Extreme temperature on record		Extreme expected in return periods of					
			25 years		50 years		100 years	
	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.
Paphos (1946—70)								
January	22.2	— 1.1	22.8	— 3.3	23.6	— 4.8	24.4	— 6.4
February	26.1	— 1.1	25.3	— 3.0	26.5	— 4.5	27.7	— 6.0
March	31.1	1.6	29.7	— 0.2	31.3	— 1.3	32.9	— 2.4
April	33.8	1.6	35.9	2.4	38.1	1.3	40.3	0.3
May	36.1	10.0	37.4	8.2	39.2	7.5	41.0	6.8
June	36.1	13.3	35.3	12.4	36.3	11.8	37.4	11.1
July	37.2	16.1	36.9	15.2	38.0	14.5	39.1	13.8
August	36.1	17.7	36.1	16.5	36.8	15.8	37.5	15.1
September	36.1	15.0	35.7	12.8	36.7	12.0	37.7	11.2
October	32.7	10.5	33.9	8.2	35.0	7.2	36.1	6.3
November	30.5	2.7	31.6	0.8	32.8	— 0.8	34.0	— 2.5
December	26.1	2.7	27.7	— 0.9	29.0	— 2.3	30.3	— 3.7

TABLE III.

Highest wind speed and gust on record and expected highest hourly wind speed and gust (knots) in return periods of 25, 50 and 100 years at Nicosia Airport, Cyprus.

Station	Highest on record		Highest expected in return periods of					
	Wind speed	gust	25 years	gust	50 years	gust	100 years	gust
Nicosia (1957—73)								
January	35	59	31.8	51.1	35.8	55.9	40.2	61.9
February	34	57	38.1	60.9	44.8	68.8	51.3	77.5
March	40	59	38.8	63.5	43.9	71.3	49.5	80.0
April	41	56	35.6	52.8	39.4	57.5	43.6	62.6
May	26	41	29.7	44.3	32.0	46.8	34.3	49.4
June	30	44	33.2	48.7	36.7	53.1	40.4	57.8
July	27	37	31.3	39.7	34.8	41.8	38.8	44.0
August	25	45	31.4	43.3	35.2	46.9	39.3	50.7
September	25	46	32.5	43.9	36.5	47.5	40.9	51.4
October	27	51	33.3	68.0	37.3	67.1	42.8	76.8
November	27	56	34.0	58.9	39.7	68.9	46.4	80.5
December	33	50	35.8	58.6	40.3	65.5	45.3	73.2

A GERMAN BIBLIOGRAPHY ON THE GEOGRAPHY OF CYPRUS

by Dr. Günter Heinritz, Prof. of Geography, Erlangen, F.R.G.

It is assumed that the following index containing a collection of thirty-six titles of articles or books on the Geography of Cyprus, published after 1900 in German, is as complete as possible. Papers which have not been published such as type-written studies for theses, dissertations, State Examinations or diplomas were not drawn up in this index. Not included also were guides and travel books as well as particular historical, archaeological or geological papers, the definition of which was sometimes rather problematic.

Unfortunately only a few of the cited publications contain a summary in English. Therefore an English translation of the original German titles is added for those people who do not speak German, as an indication as to whether it is worth-while for them to translate the whole work.

The comparatively small number of titles shows that the island has long been overlooked by German Geographers. From the beginning of World War I to the mid-fifties no German geographer did any field-work in Cyprus.

But recently their interest in Cyprus has increased considerably. A great deal of the results of the actual fieldwork in Cyprus has not yet been published. We can therefore hope that in the near future this index will have a long supplement.

ARNOLD, Wolfgang: "Zypern entwickelt den Fremdenverkehr".

(Cyprus is developing its tourism)

Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie 18, 1974, p. 164-165.

ENGEL, W.H.: "Die Insel Cypern, eine Landeskunde".

(The island of Cyprus, a geographical description)

München 1903.

FRANGOU, Andreas: "Zypern und seine wirtschaftliche Zukunft. Entwicklungsmöglichkeiten für ein kleines Land".

(Cyprus and its economic future. Possibilities for the development of a small country)
Dissertation, Köln 1960.

GEILER, Hermann F.: "Aus Wüsten Wurden blühende Fruchtgärten. England experimentierte erfolgreich auf Cypem".

(Deserts became flowering orchards. England's success in experiments on Cyprus)
Ausbau. Studienhefte zur Weiterbildung für technische Berufe 10, 1957, p. 743-746.

HEINRITZ, Günter: "Wirtschafts- und sozialgeographische Wandlungen des Fremdenverkehrs in Zypern".

(Economic and socio-geographical changes in tourism in Cyprus'

Erdkunde. Archiv für wissenschaftliche Geographie 46, 1972, p. 266-278.

HEINRITZ, Günter: "Der griechisch-türkische Konflikt in Zypern".

(The Greek-Turkish Conflict on Cyprus. Concerning the Consequences on Settlement and Distribution of the Population since summer 1974)

Geographische Rundschau 27, 1975, p. 93-99.

HEINRITZ, Günter: "Grundbesitzstruktur und Bodenmarkt in Zypern".

(Land ownership-structure and land market in Cyprus)

Erlangen 1975 (= Erlanger Geographische Arbeiten, Sonderheft 2).

- KIENITZ, Friedrich-Karl: "Die neue Republik Cypern. Tatsachen und Probleme".
(The new Republic of Cyprus. Facts and Problems)
Hamburg 1960. (Schriften des Hamburgischen Welt-Wirtschafts-Archivs, Reihe B).
- KIRSTEN, Ernst: "Cyprus".
(Cyprus)
In: Reallexikon für Antike und Christentum. Lf. 20. Stuttgart 1956.
- KIRSTEN, Ernst: "Cypern — Dauer im Wechsel".
(Cyprus — Continuance in Change)
Die Karawane, H. 4, 1962/63, p. 29-45.
- KOENIG, Joseph: "Cypern heute — Probleme und Aufgaben eines jungen States".
(Cyprus today — problems and tasks of a young nation)
Die Karawane, H. 4, 1962/63, p. 45-53.
- KRAMM, Hans Joachim: "Zypern — Eine ökonomisch-geographische Skizze".
(Cyprus — An economical and geographical outline)
Geographische Berichte 12, 1967, p. 1 - 17.
- LOIZIDES, P.A.: "Die Entwicklungsmöglichkeiten der Landwirtschaft Zyperns".
(Chances in developing the agriculture of Cyprus)
Westdeutsche Wirtschaft 12, 1961, H. 3/4, p. 12 - 16.
- MAAS, Otto: "Cypern von heute".
(Cyprus today)
Geographische Zeitschrift 6, 1900, p. 679-696.
- MAAS, Otto: "Der Salzee von Larnaca in Zypern".
(The Salt-lake of Larnaca in Cyprus)
Geographische Zeitschrift 7, 1901, p. 159-161.
- MUTSCHER, H.: "Entwicklungsmöglichkeiten des Mineraldüngerbedarfs der Landwirtschaft der Republik Zypern".
(Possible development of mineral fertilizer requirements in the agriculture of the Republic of Cyprus)
Beiträge zur tropischen und subtropischen Landwirtschaft und Tropenveterinärmedizin 7, 1969, p. 41-54.
- MUTSCHER, H., PAGEL, H., BAH, A.B.: "Beitrag zur Kenntnis einiger Böden der Republik Zypern".
(Studies of some soils in the Republic of Cyprus)
Beiträge zur tropischen und subtropischen Landwirtschaft und Tropenveterinärmedizin 7, 1969, p. 55-64.
- NOLZEN, Heinz: "Hydrologische Probleme der Agrumenkulturen auf Cypern".
(Hydrological problems of the citrus industry of Cyprus)
Freiburger Geographische Mitteilungen, H. 1, 1972, p. 43-62.
- OBERHUMMER, Eugen: "Die Insel Cypern. Eine Landeskunde auf historischer Grundlage".
(The island of Cyprus. A geographical description on historical basis)
München 1903.
- RICHTER, Magda: "Griechische Sitten und Gebräuche auf Cypern mit Berücksichtigung von Naturkunde und Volkswirtschaft sowie der Fortschritte unter englischer Herrschaft".
(Greek customs and usages in Cyprus with regard to its natural and economic situation as well as its progress under English domination)
Berlin 1913.
- RIEDL, Helmut: "Bericht über eine Studienfahrt nach Zypern 1961".
(Report on an excursion to Cyprus 1961)
Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft 103, 1961, p. 310-316.
- RIEDL, Helmut: "Die Physiognomie des Marathasatales — ein Beitrag zur Höhenglie-

- derung der Nordseite des Troodosmassivs in Zypern".
 (The physiognomy of the Marathasa-valley — a contribution to the vertical structure of geographical contours on the northern side of the Troodos-massif in Cyprus)
 Geographischer Jahresbericht aus Österreich 29, 1961/62, p. 154-165.
- RIEDL, Helmut: "Beiträge zur Wirtschaftsgeographie Zyperns".
 (Contributions to the economic geography of Cyprus)
 Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie 7, 1963, p. 39-42.
- SCHMIDT, Walther: "Die Insel Zypern".
 (The island of Cyprus)
 Urania. Wissen und Leben, H. 3, 1971, p. 81-91.
- SCHMIDT, Wilhelm F.: "Zur Morphologie und Landschaft von Zypern".
 (A contribution to the morphology and landscape of Cyprus)
 Petermanns Geographische Mitteilungen 100, 1956 p. 268-277.
- SCHMIDT, Wilhelm F.: "Der morphogenetische Werdegang der Insel Zypern".
 (The morphogenetical development of the island of Cyprus)
 Erdkunde 13, 1959, p. 179-201.
- SCHMIDT, Wilhelm F.: "Zur Struktur und Tektonik der Insel Zypern".
 (On the structure and tectonic of the island of Cyprus)
 Geologische Rundschau 50, 1960, p. 375-395.
- SCHMIDT, Wilhelm F.: "Das natur - und kulturbedingte Pflanzenkleid der Insel Zypern".
 (The Flora of Cyprus — as influenced by nature and man)
 Geographische Rundschau 15, 1963, p. 496-504.
- STRATIL-SAUER, Gustav: "Zypern".
 (Cyprus)
 In: Die große Illustrierte Länderkunde 1, 1963, p. 939-942.
- TRIETSCH, Davis: "Cypern. Eine Darstellung seiner Landesverhältnisse, besonders in politischer und wirtschaftlicher Beziehung".
 (Cyprus. A description of its conditions, with particular reference to the political and economic situation)
 Frankfurt/M. 1911. (Angewandte Geographie, Serie IV, H. 1).
- WILHELMY, Herbert: "Cypern — Bildnis einer jungen Inselrepublik".
 (Cyprus — Description of the young Republic)
 Die Karawane, H. 4, 1962/63, p. 7-18.
- ZDARSKY, A.: "Die Eruptivgesteine des Troodosgebirges auf der Insel Zypern und seine Asbestlagerstätten".
 (The volcanic rocks of the Troodos massif in Cyprus and its asbestos deposits)
 Zeitschrift für Praktische Geologie 18, 1910, p. 340-346.
- ZEHNHOF, Albert am: "Zypern. Wissenschaftliche Länderkunde".
 (Cyprus. A geography of Cyprus)
 Darmstadt (1974).
- ohne Verfasser: "Möglichkeiten für die weitere Industrialisierung Zyperns".
 (Possibilities of a further industrialization of Cyprus)
 Westdeutsche Wirtschaft 12, 1961, H.3/4, p. 17.
- ohne Verfasser: "Zypern. Wirtschaftliche Entwicklung 1971".
 (Cyprus. Its economic development)
 Köln o.J., herausgegeben von Bundesstelle für Außenhandelsinformation.
- ohne Verfasser: "Zypern".
 (Cyprus)
 Herausgeben vom Statistischen Bundesamt Wiesbaden. Stuttgart/Mainz 1968.
 (Allgemeine Statistik des Auslandes, Länderkurzbericht).

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΝΕΑ

Ειδήσεις — Δραστηριότητες — Έπιτεύξεις

Μετά την Τουρκική εισβολή και τις καταστρεπτικές της συνέπειες στην οικονομία και γενικά τη γεωγραφική δομή του τόπου, ο Γεωγραφικός Όμιλος Κύπρου ξνοιωσε χρέος του να διαφωτίσει τόσο τον Κυπριακό λαό όσο και τη διεθνή κοινή γνώμη πάνω στις γεωγραφικές πτυχές του Κυπριακού προβλήματος. Οι δραστηριότητές του περιορίστηκαν στον τομέα αυτό, γιατί για λόγους εθνικούς έτσι έπρεπε να γίνει.

Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Γ.Ο.Κ. ασχολήθηκαν με επιστημονικές μελέτες και έκαναν εισηγήσεις προς την Κυβέρνηση και το λαό ως προς τον καλύτερο και πιο ένδεδειγμένο τρόπο λύσεως του Κυπριακού προβλήματος με βάση τα γεωγραφικά δεδομένα του τόπου.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Όμιλου έστειλε ύπομνήματα, ψηφίσματα και τηλεγραφήματα διαμαρτυρίας, έδημοσίευσε μελέτες και παράθεσε πληροφορίες και στατιστικά στοιχεία που άπαντούσαν στην Τουρκική προπαγάνδα και στην αδιάλλακτη έπεκτατική πολιτική της Τουρκίας.

Παραθέτουμε παρακάτω μερικές από τις δραστηριότητες αυτές.

1. Έπόμνημα πού ο Γεωγραφικός Όμιλος Κύπρου απέστειλεν άμέσως μετά την Τουρκική εισβολή σ' όλες τις Γεωγραφικές Ένώσεις του Κόσμου.

To all Geographical Associations and Societies of the World

Mr. President,

The Cyprus Geographical Association, a member of the International Geographical Union, wishes to appeal to its fellow organizations all over the world and ask from the world community of Geographers to raise their voice and condemn the Turkish invasion of the Republic of Cyprus.

As a result of the Turkish invasion 38.5% of the Republic's area and more than half of its productive natural resources is now under Turkish occupation.

The Turkish invasion is an attempt to create through the use of military force a de facto situation of the so-called "geographical" division of the Greek-Cypriot and the Turkish-Cypriot communities.

It should be stressed that Cyprus due to the nature and spatial distribution of its natural and manmade resources, is from the geographical standpoint, an economic entity, characterized by complete interdependence and close inter-

relationship among its micro-regions and resources. Any form of separation would inevitably cause the artificial creation of areas rich in certain resources on one hand and areas characterized by a complete absence of economic resources on the other. Any, whatsoever, solution to the Cyprus problem should take into serious account the geographical background of Cyprus.

We believe that the only way of reconstructing the Cyprus economy is through the independence and territorial integrity of Cyprus. Otherwise, the population of this Island, will definitely suffer and the high standard of living will drop considerably.

Finally, we wish to stress that the division of Cyprus for the sake of a minority group, would create a bad precedent and endanger the existence of many countries with minority groups.

We appeal to you for the condemnation of the Turkish invasion and for the exercise of your influence in your own country for the support of the just efforts of the people of Cyprus to remain independent and decide by themselves their own future.

Attached herewith is a study (summary) on the changes brought about in the geography of Cyprus as a result of the Turkish invasion.

*The President and Council of the Cyprus
Geographical Association.*

CHANGES BROUGHT ABOUT IN THE GEOGRAPHY OF CYPRUS AS A RESULT OF THE TURKISH INVASION

Size. The total surface of Cyprus, an independent Republic, member of the U.N.O., is 9,251 sq. kl. As a result of the recent Turkish invasion the country has been divided into two parts. The northern part, occupying an area of 38.5% of the total land surface of the Island, is now under Turkish domination.

Physiographic regions. Altogether 16 out of 29 of the physiographic regions of Cyprus have been wholly or partly occupied.

Flora. Due to bombing 340 sq. kl. of pine wood fores', which represents 1/5 of the total main state forests, has been burnt. Many other plant species have been destroyed due to the entire disruption of the ecological environment.

Fauna. Cyprus is reputed for its unique species of mufflon. Through bombing, mufflons have been eliminated to about 100, the survival of which is very precarious.

Surface and underground water resources. The two main springs of Cyprus at Kythrea and Lapithos are in the hands of the Turks. The main aquifers of Cyprus amounting to 60% of the underground water resources have been captured by the invaders.

Population. Cyprus has a population of 650.000 people. The composition of the population is 81.9% Greeks and 18.1% Turks.

Refugees. As a result of the Turkish invasion about 200,000 Greek refugees have been forced to abandon their houses and concentrate in refugee camps.

Labour force. Virtually the whole of the labour force is unemployed or seriously underemployed compared with a state of overall employment which existed before the invasion.

Dead and missing Greeks. Thousands of dead among the non-combatant population died from napalm bombs. About 3,000 persons are still missing.

Urban and rural settlements. Three of the seven main towns (Kyrenia, Famagusta, Morphou) have been conquered by the Turks, 107 Greek villages and another 55 mixed villages, i.e. 162 altogether rural settlements of Cyprus, have been occupied and destroyed from air attacks, shooting and shelling.

Land use. 65% of the cultivable area of Cyprus is under Turkish occupation.

(i) **citrus.** 25,000 donums of citrus groves have been captured. This represents 80% of the total citrus fruit production.

(ii) **cereals.** The main cereal-growing region is in Turkish hands. Altogether 79% of the total cereal production of Cyprus is under the Turkish occupation.

(iii) **olives.** 45% of the total olive production is in Turkish hands.

(iv) **potatoes.** 25% of the potato production has been conquered.

(v) **tobacco.** 100% of the tobacco production is in Turkish hands.

(vi) **carrots.** 86% of the carrots production has been conquered.

(vii) **other vegetables.** 32% of miscellaneous other vegetables are in Turkish hands.

(viii) **green fodders.** 65% of the total production has been captured.

(ix) **carobs.** 30% of the total production is in Turkish hands.

Stockbreeding. About 20,000 of cattle

80,000 of pigs

7,000,000 of chicken

500,000 of sheep and goats i.e. 70% of the total livestock production of Cyprus have died, are dying or are being slaughtered by the Turks for their own use.

Fishing. The majority of the boats, trawlers, fishing shelters etc. are in the occupied area, if not destroyed.

Land tenure. The Turks own 12.3% of the private land of Cyprus. Now they hold 38.5% of the area of Cyprus.

Mining. The most important mine of Cyprus i.e. Mavrovouni is under the Turkish occupation. The mining port of Xeros is also in the hands of the Turks.

The lime quarries of Pentadactylos, almost 100% of the Cyprus quarries, (out of work) are under Turkish control.

Ports. The main port of Cyprus, Famagusta, through which 83% of the general cargo is handled is now under Turkish control.

Industry. The main industrial zone of Nicosia and the industries of Famagusta are in Turkish hands. Over 80% of the island's total industry is under Turkish occupation and the industries are faced with a most total disruption.

Tourism. The most important tourist centres of Cyprus i.e. Kyrenia and Famagusta are occupied. They contain well over two thirds of all touristic activities.

Communications. The Turkish invasion has disrupted the road network and has rendered difficult the efficient movement of persons and goods.

The Nicosia International Airport, the only airport in Cyprus has been heavily bombed, has sustained considerable damage and is now non-operational. The closure of the airport has cut off the only air communication with the world.

Antiquities. A large number of important ancient monuments, museums, archaeological sites, movable antiquities and other items of cultural property are inaccessible for inspection and protection and many of them were looted and destructed.

2. Οί Τουρκοί δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ μετακινήθωσιν *

Ἡ ἐπιπόνησις σχεδίου μετακινήσεως τῶν 49,000 Τουρκοκυπρίων οἵτινες διαβιοῦν εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ἔχει δημιουργήσει προβλήματα τόσον εἰς τὴν Βρετανίαν, εἰς τὰς θάσεις τῆς ὁποίας προσέτρεξαν καὶ διαβιοῦν τὴν στιγμὴν αὐτὴν περίπου 8,000 Τουρκοκύπριοι, ὅσον καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας ἥτις εὐλόγως ἀνησυχεῖ διὰ τὴν πληθυσμιακὴν ἀλλοίωσιν τῆς δημογραφικῆς δομῆς τῆς Κύπρου.

Προβάλλονται συνεχῶς ἰσχυρισμοί, ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειονότης τῶν Τουρκοκυπρίων τοῦ νοτίου τμήματος τῆς χώρας ἐπιθυμεῖ διακαῶς ὅπως μετακινήθῃ εἰς τὸ Τουρκοκρατούμενον τμήμα τῆς νήσου. Ὁ Γεωγραφικὸς Ὅμιλος Κύπρου καὶ ἰδιαιτέρως τὰ μέλη αὐτοῦ τὰ ἀσχολούμενα μετὰ τὴν Ἱστορικὴν καὶ Πολιτικὴν Γεωγραφίαν, πιστεύουσιν ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ περὶ δῆθεν οἰκειοθελοῦς μετακινήσεως τοῦ Τουρκοκυπριακοῦ πληθυσμοῦ, δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν πραγματικότητα. Οἱ κυριώτεροι λόγοι οἵτινες ἀπωθοῦν τὴν συντριπτικὴν πλειοψηφίαν τῶν Τουρκοκυπρίων πρὸς μετακίνησιν εἰς ἄγνωστον περιοχὴν τοῦ Τουρκοκρατουμένου τμήματος τῆς Νήσου τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται ἀπὸ τὰ Κόκκινα τῆς Τηλλυρίας μέσῳ Σολιάς, Λευκωσίας, Λουρουτζίνας μέχρι τῆς πόλεως τῆς Ἀμ-

μοχώστου καὶ καταλαμβάνει ἑκτασίαν 2,666,425 κυβερνητικῶν σκαλῶν γῆς, ἦτοι τὸ 38.5% τῆς ὅλικῆς ἐκτάσεως τῆς Κύπρου, εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:-

1. Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Τουρκοκύπριοι, τὰ ἀπομεινάρια τῶν Ὀθωμανῶν οἵτινες κατέλαβον τὴν Κύπρον τὸ 1571, κατέχουν σήμερον, ἰδιαιτέρως εἰς τὰς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ καὶ Πάφου μερικὰς ἀπὸ τὰς καλύτερας τῶν γαιῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν. Οἱ περισσότεροι κατέχουν μεγάλα κτήματα, λειψάνα τῶν Τουρκικῶν τσιφλικιῶν, τοῦ τότε φεουδαρχικοῦ συστήματος τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας, συνήθως ἀρδευόμενα καὶ ἐκμεταλλεόμενα μετὰ τὰς πλέον προσοδοφόρους καλλιέργειας. Δὲν θὰ ἐγκατέλειπε εὐκόλως τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ὁ Τουρκοκύπριος τῆς Ἐπισκοπῆς Λεμεσοῦ, τῶν Μανδριῶν Πάφου ἢ τῆς Χρυσοχοῦς διὰ νὰ ἐγκατασταθῇ ἀκόμη καὶ εἰς τὰς γνωστὰς πλουσίας περιοχὰς τοῦ Μόρφου καὶ τῆς Λαπήθου. Τὸ εἰσόδημα τὸ ὁποῖον λαμβάνουν οἱ Τουρκοκύπριοι ἀπὸ τὰς προαναφερθείσας περιοχὰς εἶναι ἐξ ἴσου ὑψηλὸν λόγῳ τῆς καλλιέργειας πρῶτων λαχανικῶν, ἐσπεριδοειδῶν, μπανανοφυτειῶν καὶ λοιπῶν κηπευτικῶν καὶ ὄπωρῶν, ὡς εἶναι τὸ εἰσόδημα ἐκ τῶν καλλιεργειῶν τῶν περιοχῶν Μόρφου καὶ Καραθᾶ-Λαπή-

* Ἡ μελέτη αὐτὴ δημοσιεύθηκε στὸν ἐγγώριον Τύπο πρὶν ἀπὸ τὴν μεταφορὰ τῶν Τουρκοκυπρίων τῆς νοτίας Κύπρου εἰς τοὺς τουρκοκρατούμενους περιοχὰς μέσῳ τῶν Βρετανικῶν Βάσεων.

θου. Ούτε και άλλοι Τουρκοκύπριοι θά ἐγκατέλειπον τούς ἀμπελώνας των εἰς Λεμεσόν και Πάφον διὰ νὰ τούς ἀντικαταστήσουν με τὴν ἀκροσφαλῆ μονοκαλλιέργειαν τῆς Μεσαορίας. Γεωργοὶ ἐπὶ δεκαετίας ἀσχολούμενοι με τὴν καλλιέργειαν ἀμπελώνων δὲν δύνανται ὡσάυτως ἐν μιᾷ νυκτὶ νὰ μετατραποῦν εἰς σιτοπαραγωγούς.

2. Αἱ Τουρκοκυπριακαὶ ἰδιοκτησίαι εἶναι σήμερον νομικῶς κατοχυρωμέναι με τίτλους ἰδιοκτησίας, οἵτινες δὲν παρέχουν μόνον ἀσφάλειαν διὰ τὴν κατεχομένην ἰδιοκτησίαν, ἀλλ' ἐπιπροσθέτως προσφέρουν ἐχέγγυον διὰ παντὸς εἶδους δανειοδοτήσεις. Ἡ ἐκρρίζωσις τῶν τιτλούχων ἰδιοκτητῶν πρὸς μίαν ἄγνωστον κατεύθυνσιν θά ἐσήμαινε ἐγκατάλειψιν τῶν νομίμων δικαιωμάτων τῆς ἰδιοκτησίας των και τὴν ἀρπαγὴν ξένης περιουσίας ἀνευ οἰασδήποτε κατοχυρώσεως με ὅλα τὰ γνωστὰ συνεπακόλουθα.

3. Ἐχει γίνει συνειδησις εἰς τούς Τουρκοκυπρίους ὅτι ἡ ἀναγκαστικὴ ἐκρρίζωσις τῶν Ἑλληνοκυπρίων ἀπὸ τὰς ἐστίας των, προῖον τῆς ἰσχύος τῶν τεθωρακισμένων και τῶν ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν, εἶναι νομικῶς και ἠθικῶς ἀπαραδέκτος ἐνέργεια και εἶναι γνωστὸν εἰς αὐτούς, ὅτι εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν οἱ Ἑλληνοκύπριοι δὲν θά ἐγκαταλείψουν τούς χώρους τούς ὁποίους ἐδημιούργησαν με κόπους και καρτερίαν και με τούς ὁποίους εἶναι συναισθηματικῶς συνδεδεμένοι, ἀλλὰ θά ἀγωνίζονται ἀδιαλείπτως και παντοιοτρόπως διὰ νὰ ἐπανακτήσουν «τὰς χαμένες των πατρίδας». Θά ἐσήμαινε, δηλαδή, διὰ τούς Τουρκοκυπρίους, ὅτι ἀφ' ἑνὸς ἐγκαταλείπουν τὰς νομίμους ἰδιοκτησίας και τὰς λοιπὰς περιουσίας των χωρὶς καμμίαν ἀσφάλειαν και ἀφ' ἑτέρου ἐμπλέκονται εἰς μίαν ἀτέρμονα διαμάχην μετὰ τῶν Ἑλληνοκυπρίων, τῶν γησίων κατόχων τῆς διὰ τῆς βίας ἀρπαγείσης ἰδιοκτησίας των.

4. Οἱ Τουρκοκύπριοι, ὡς και οἱ Ἑλληνοκύπριοι, ἀλλὰ περισσότερον οἱ πρῶτοι, εἶναι συναισθηματικῶς συνδεδεμένοι με τὰς ἰδιοκτησίας των και τὸ πατρογονικὸν των χωρίον. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι

και τὸ γεγονός, ὅτι ὑπάρχει ὀλιγωτέρα ἀποδήμησις ἀπὸ τὰ Τουρκοκυπριακὰ χωρία πρὸς τὰς πόλεις και τὸ ἐξωτερικὸν ἀπ' ὅτι ὑπάρχει ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ χωρία. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποδήμησιν τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὰ χωρία εἰς τὰς πόλεις δύναται οἰοσδήποτε νὰ συγκρίνη δυὸ χωρία ἐν Τουρρικῶν και ἐν Ἑλληνικῶν ἄτινα κείνται πλησίον ἀλλήλων εἰς τὸ ἴδιον γεωγραφικὸν περιβάλλον διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τὴν διαφορὰν. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν μετανάστευσιν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μετὰ τοῦ 1960—1970 ἡ ἑκατοστιαία ἀναλογία τῆς Τουρκοκυπριακῆς μεταναστεύσεως ἦτο 17.6%, ἦτοι χαμηλότερον τοῦ 18.1% τοῦ ποσοστοῦ τοῦ Τουρκοκυπριακοῦ πληθυσμοῦ τῆς Νήσου. Ἀξίζει παρενεθικῶς νὰ ἀναφερθῇ ὅτι ὅταν ἀνώτεροι Κυβερνητικοὶ λειτουργοὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ ἀξιωματῶν τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν και ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς οὔτω καλουμένης Τουρκοκυπριακῆς Διοικήσεως ἐπεσκεψθησαν πρὸ ὀλίγων μηνῶν, ἐν ἀπομονωμένον, πολὺ πτωχικὸν και παρηκμασμένον Τουρρικὸν χωρίον τῆς Ἐπαρχίας Πάφου και ἐζήτησαν ἀπὸ τούς κατοίκους τὴν μετακίνησιν των εἰς εὐφορύτερον και ἀσφαλέστερον μέρος και εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ πρῶτον, λόγω τῶν σχεδίων κατασκευῆς μεγάλου φράγματος, τὸσον ὁ διδάσκαλος ὅσον και τὰ ἡγετικά στελέχη τοῦ χωρίου ἀπήνησαν ἀρνητικῶς και κατηγορηματικῶς με τὸ ἀξιωματημένον «ὅπως ὁ Τσιῶρτσιλ και ὁ Ντέ-Γκῶλλ προτοῦ ἀποθάνουν ἐζήτησαν νὰ ταφοῦν εἰς τὰ χωρία ποῦ ἐγεννήθησαν, οὔτω και ἡμεῖς δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ μετακινήθωμεν ἀπὸ τὸ χωρίον μας ὅσον δύσκολοι και πρωτόγονοι και ἂν εἶναι αἱ συνθήκες βιώσεως, ἀλλὰ προτιμῶμεν νὰ ἀποθάνωμεν ἐδῶ».

5. Οἱ Τουρκοκύπριοι, οἵτινες συνέζησαν μετὰ τῶν Ἑλληνοκυπρίων ἀπὸ τὸ 1571 και ἐντεῦθεν — ἀρκετοὶ ὡς γνωστὸν εἶναι οἱ Ἕλληνες οἵτινες ἐξησλαμίσθησαν — ἔχουν ἐπηρεασθῆ και ἐξευρωπαϊσθῆ τὸσον ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον και τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ὅσον και ἀπὸ τὸν Ἀγγλικὸν τρόπον ζωῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Βρετανικῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἐκπληκτικὸν διατὶ πλεῖ-

στοι ἐξ ἡμῶν κατελήφθημεν ἐξ ἀπήνης καὶ δὲν ἐπιστεύαμεν εἰς τὰ μάτια μας ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἰσβολεῖς ἦσαν τὸσον διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁμοθρήσκους τῶν εἰς τὴν Κύπρον. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸν εἰς τοὺς Τουρκοκυπρίους ὅτι εἰς γεωγραφικὸς διαμελισμὸς θὰ ἐσήμεναι σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου τὴν δημιουργίαν εἰς τὸ Βόρειον τμήμα τῆς Νήσου μιᾶς συμπαγοῦς καὶ ἀμιγῶς κατοικουμένης ὑπὸ Τουρκοκυπρίων περιοχῆς εἶτε ὡς τμήματος τῆς Τουρκίας εἶτε ὡς ξεχωριστοῦ τμήματος τῆς Κύπρου ὅπου αἱ συνθήκαι ζωῆς, δὲν θὰ διέφερον καὶ πολὺ ἀπὸ ἐκείνας τῆς Ἡπειρωτικῆς Τουρκίας, χώρας ὅπου δὲν υἰοθετήθησαν ἀκόμη ριζικαὶ κοινωνικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ μεταρρυθμίσεις καὶ ὅπου τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐτήσιον εἰσόδημα εἶναι μόλις τὸ ἕν τέταρτον τοῦ μέσου κατὰ κεφαλὴν ἐτησίου εἰσοδήματος τῆς Κύπρου. Εἶναι πολὺ γνωστὸν εἰς τοὺς Τουρκοκυπρίους, ὅτι παρὰ τὸ γεγονός ὅτι δὲν τοὺς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ συνεργασθοῦν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πλήρως μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, διὰ τοὺς γνωστοὺς πολιτικοὺς λόγους, ἐν τούτοις οὗτοι ἠσθάνθησαν ζωηρὰν καὶ ἐποικοδομητικὴν τὴν οἰκονομικὴν ἄνοδον καὶ εὐημερίαν τοῦ συνόλου τοῦ Κυπριακοῦ κράτους.

6. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν Τουρκοκυπρίων δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν προσάρτησιν Κυπριακοῦ ἐδάφους εἰς τὴν Τουρκικὴν ἐπικράτειαν καὶ δὲν θὰ ἠθελον νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν τῆς στρατιωτικῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἀγκύρας ἢ τῶν σωθινιστικῶν χειρονομιῶν ὠρισμένων Τουρκοκυπρίων ἡγετῶν. Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν ἐπιθυμοῦν μίαν ἀνεξάρτητον Κύπρον ἀσχέτως ἐὰν δὲν τολμοῦν νὰ τὸ διατυμπανίσουν ἀφόβως ἕνεκεν τῆς σημερινῆς γνωστῆς ἐπικρατοῦσης πολιτικῆς ἀτμοσφαιρας.

7. Οἱ περισσότεροι Τουρκοκύπριοι γνωρίζουν ὅτι δὲν διατρέχουν κανένα κίνδυνον ἐκ μέρους τῶν Ἑλληνοκυπρίων, ἀσχέτως ἐὰν ξένοι παράγοντες συνεχῶς ὑποδαυλίζουσιν φόβους μεταξὺ τοῦ συνοίκου στοιχείου. Εἶναι πάρα πολλοὶ ἐκεῖνοι οἵτινες συνεχῶς τηλεφωνοῦν

εἰς τὸν Ἑλληνοκυπριακὸν τομέα καὶ ζητοῦν ἐργοδότησιν καὶ συνεργασίαν. Ἄλλὰ ἐὰν οἱ ἠλικιωμένοι Ἑλληνοκύπριοι παρέμειναν ἐγκλωβισμένοι εἰς τὰ χωρία τῶν καὶ δὲν τὰ ἐγκατέλειψαν καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ Τοῦρκος εἰσβολεὺς μὲ τὰ τεθωρακισμένα ἐπροχώρει πρὸς τὸ χωρίον τῶν, πόσον μᾶλλον οἱ Τουρκοκύπριοι, ἰδιαιτέρως οἱ γεωργοὶ οἵτινες εἰς τὴν πραγματικότητα οὐδένα κίνδυνον σοβαρὸν διέτρεξαν ἢ διατρέχουν ἐκ μέρους τῶν Ἑλληνοκυπρίων;

8. Χιλιάδες Τουρκοκυπρίων ἐργοδοτοῦνται εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς τομεῖς τῶν πόλεων καὶ χωρίων ὅπου ἔχουν ἐξασφαλίσει ἕνα ἀσφαλὲς ἡμερομίσθιον, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐργοδοτοῦνται μονίμως εἰς τὰς Βρετανικὰς θάσσεις. Διερωτᾶται κανεὶς ἐὰν οὗτοι θὰ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἐγκαταλείψουν κάτι τὸ ἀσφαλὲς καὶ νὰ ὀδηγηθοῦν πρὸς μίαν ἄγνωστον κατεῦθυνσιν ὅπου θὰ εἰσέλθουν ὡς πειραταὶ ὑφαρπάζοντες ξένας περιουσίας καὶ ξένας ἐπενδύσεις.

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω ἐρμηνειῶν, εἶναι προφανὲς ὅτι οἱ Τουρκοκύπριοι, ὡς θὰ συνέβαινε μὲ οἰανδήποτε ἐθνικὴν μειονότητα, δὲν θὰ ἐγκατέλειπον ἐθελουσίως τὰς ἐστίας τῶν διὰ τὰ μετακινήθουν μονίμως εἰς ἄλλας. Μία ἀναγκαστικὴ ἐκκρίζωσις αὐτῶν θὰ ἐδημιούργει δι' αὐτοὺς σοβαρὰ προβλήματα ἰδιαιτέρως κοινωνικά, οἰκονομικά καὶ ψυχολογικά. Ὅμως ὑπάρχουν δύο ἐρωτήματα ἀναπάντητα:-

(α) Διατὶ χρειάζονται νὰ σταλοῦν 5,000 ἐργάται ἀπὸ τὴν Τουρκίαν μὲ εἰδικὸν ἐξοπλισμὸν διὰ νὰ συλλέξουν τὰ λεμόνια τῆς περιοχῆς Καραθᾶ-Λαπήθου; Αὐτὴν τὴν στιγμήν εἰς τὸ Τουρκοκρατούμενον Τμήμα τῆς Κύπρου ὑπάρχουν 71,000 Τουρκοκύπριοι διαθιοῦντες εἰς χώρους ἐκτεινομένους ἀπὸ τὴν Τηλλυρίαν μέχρι τὴν Καρπασίαν, μερικοὶ δὲ τῶν κατοίκων τούτων ἐγεννήθησαν, ἠνδρώθησαν καὶ εἰργάσθησαν εἰς κήπους ἐσπεριδοειδῶν εἰς τὰ χωρία τῶν, ἢ τὰ γειτονικά τιαυτά. Μήπως δὲν ὑπάρχει ὁ ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς ἐργατῶν μεταξὺ τῶν χιλιάδων αὐτῶν Τουρκοκυπρίων, οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύναντο εὐ-

κόλως νά χρησιμοποιήσουν τὰ μηχανήματα καί τόν άλλον τεχνικόν έξοπλισμόν τών Ἑλληνοκυπρίων, ὅστις εἶναι τώρα ἐγκαταλελειμένος εἰς τοὺς κήπους τών ἐσπεριδοειδῶν των, καί θά ἔπρεπε νά ἀφιχθῆ ἐκ Τουρκίας τὸ ἐργατικόν τοῦτο δυναμικόν τών 5,000 ἀνδρῶν μὲ ειδικόν έξοπλισμόν; Μήπως δὲν ἦσαν Τουρκοκύπριοι οἱ περισσότεροι οἱ ἀποτελοῦντες τὰ συνεργεῖα τῶν ἐκκοπῶν ἐσπεριδοειδῶν πρὸ τῆς εἰσβολῆς;

Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νά προσδώσωμεν λογικὴν ἐξήγησιν ὅπως δὲν δυνάμεθα νά προσδώσωμεν ἐξήγησιν εἰς τὸ ὅτι ἡ Τουρκία πρέπει νά κατακτήσῃ τὸ 35% τῆς Κύπρου διότι οἱ Τουρκοκύπριοι εἶναι γεωργοί (Γκιουνές), ἢ ὅτι ὁ καθείς εἶναι ἐλεύθερος νά μετακινηθῆ εἰς τὸ σπίτι καί τὸ χωράφι τοῦ άλλου, «τόπον τῆς ἐκλογῆς του» (Ντενκτάς).

(β) Διατὶ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς μετακίνησιν 8,000 Τουρκοκυπρίων οἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὰς Βρετανικὰς θάσας; Μήπως εἶναι διότι οἱ ὑπόλοιποι 41,000 οἵτινες διαβιοῦν εἰς τὸ Νότιον τμήμα τῆς χώρας δὲν ἐπιθυμοῦν νά μετακινηθοῦν; Μήπως οὗτοι εἶναι ἀνεργοί, ἀκτῆμονες, ἐγκληματῖαι, παράσιτα τῆς οὕτω καλουμένης Τουρκοκυπριακῆς διοικήσεως καί θά ἠδύναντο ἀνευ κόπου καί μόχθου ἢ διὰ τῆς θίας νά ἐγκατασταθοῦν εἰς ὠρισμένας Τουρκοκρατούμενας περιοχάς; Ἄξιζει πράγματι τὸν κόπον νά διεξαχθῆ μιὰ ἔρευνα. Ἄλλὰ, οὕτως ἢ άλλως, οἱ ὀλίγοι αὐτοὶ Τουρκοκύπριοι δὲν δύνανται νά ἀλλοιώσουν καί πολὺ τὴν πληθυσμιακὴν σύνθεσιν τῆς Κύπρου διότι τὴν στιγμὴν αὐτὴν εἰς τὸ Τουρκοκρατούμενον τμήμα τῆς νήσου ἔνεκεν ἐκτριζώσεως τοῦ γηγενοῦς πληθυσμοῦ πλειοψηφοῦν οἱ Τοῦρκοι. Καί ἐὰν ἀκόμη μετέφερον ὅλους τοὺς Τουρκοκυπρίους τοῦ Νότιου τμήματος τῆς Νήσου εἰς τὸ Βόρειον τμήμα καί ἐπέτρεπον εἰς τοὺς Ἑλληνοκυπρίους νά ἐπιστρέψουν εἰς τὰς ἐστίας των, τότε ἡ ἀναλογία θά ἦτο 180,000 Ἑλληνοκύπριοι ἔναντι 115,000 Τουρκοκυπρίων, ἢτοι οἱ Ἑλληνοκύπριοι θά ἀπετέλουν τὸ 61% τοῦ ὀλικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ

Τουρκοκρατούμενου τμήματος τῆς Νήσου.

Φαίνεται, λοιπὸν ὅτι μὲ οἰονδήποτε ὀλιον τρόπον δὲν δύνανται νά ἀλλοιωθῆ ἡ πληθυσμιακὴ σύνθεσις τῆς δημογραφίας τῆς Κύπρου εἰς τὸ ἐπιθυμητὸν διὰ τοὺς Τουρκοὺς σημεῖον καί ὑπὸ οἰασδήποτε συνθήκας εἰς τὸ Τουρκοκρατούμενον τμήμα τῆς νήσου θά ὑπερτεροῦν οἱ Ἑλληνοκύπριοι, ἐκτὸς ἐὰν οὗτοι ἐκτριζωθοῦν πλήρως, γεγονός ἀπαράδεκτον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Μήπως ὅμως ἡ Τουρκία ἀποβλέπει εἰς τὴν μετακίνησιν τῶν Τουρκοκυπρίων μόνον εἰς ὠρισμένας περιοχάς τὰς ὁποίας προορίζει διὰ καντόνια; Τὸ θέμα αὐτὸ ἀξιζει νά διερευνηθῆ. Ἄλλὰ ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς καντονοποιήσεως ὁ Γεωγραφικὸς Ὁμιλος Κύπρου ἐξέδωσε εἰδικὴν μελέτην μὲ τίτλον «Προσοχὴ ἀπὸ τὴν Καντονοποίησιν». Ἡ πάλιν μήπως μπλοφάει ἡ Τουρκία διὰ νά δημιουργήσῃ ἔν δῆθεν θέμα ὑπὲρ αὐτῆς, εἰς μίαν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ διεθνῆς κοινὴ γνώμη ἀγωνιᾷ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν 200,000 καί πλέον Ἑλληνοκυπρίων προσφύγων καί διὰ τὴν ἐδῶ παρουσίαν τῶν Τουρρικῶν στρατευμάτων παρὰ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας;

Ἐν κατακλείδι δύνανται νά λεχθῆ μετὰ βεβαιότητος ὅτι ὅσον σκοτεινὰ καί ἄν εἶναι αἱ σκέψεις τῆς Ἀγκύρας, τὸ θέμα τῶν Τουρκοκυπρίων εἶναι θέμα τὸ ὁποῖον πρέπει νά ἀπασχολήσῃ τὴν Κυπριακὴν Κυβέρνησιν, τοὺς Κυπριακοὺς Πνευματικοὺς καί Συνδικαλιστικοὺς Ὁμίλους ὡς καί γενικῶς ὅλους τοὺς Ἑλληνοκυπρίους. Ὅπως ἡμεῖς ὅταν ἐργαζώμεθα εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἢ σπουδάζωμεν εἰς ξένα Πανεπιστήμια, ἀναμένομεν καλὴν μεταχείρισιν καί σεβασμὸν ἐκ μέρους τῆς φιλοξενούσης ἡμᾶς χώρας, οὕτω καί ἡμεῖς ἔχομεν καθήκον νά σεβασθῶμεν τὰ δικαιώματα καί νά διασφαλίσωμεν τὴν ζωὴν τῶν Τουρκοκυπρίων, μιᾶς μειονότητος ἣτις διαβιοῖ εἰρηνικῶς μετὰ τῆς Ἑλληνοκυπριακῆς πλειοψηφίας ἀπὸ 400 ἐτῶν.

Ὅσον καί ἄν δὲν θέλωμεν νά τὸ πιστεύσωμεν οἱ ὠριμοὶ καί συνετοὶ Τουρκοκύπριοι δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν μετακίνησιν των,

δμως ζητούν την βοήθειάν μας, ἐφ' ὅσον ζοῦν κάτω ἀπὸ δεσποτικὸν καθεστῶς καὶ δὲν δύνανται παρὰ νὰ ὑποκύψουν εἰς τὰς πιέσεις καὶ τοὺς ἐκβιασμοὺς τῆς Ἀγκύρας. Ἡδη σχεδὸν ὅλα τὰ ἀμυγῆ καὶ μικτὰ Τουρκικὰ χωρία προσεγγίσθησαν ὑπὸ Τούρκων ἀξιωματοῦχων οἵτινες ζητοῦν ἀπὸ αὐτοὺς νὰ τὰ ἐγκαταλείψουν. Ἡ στάσις τῶν Τουρκοκυπρίων μέχρι τώρα εἶναι πλὴν ἐλαχίστων περιπτώσεων ἀρνητική.

Ὁ Γεωγραφικὸς Ὅμιλος Κύπρου ποιεῖται ἔκκλησιν πρὸς τὴν Κυπριακὴν Κυβέρνησιν, πρὸς τὸν Κυπριακὸν λαὸν καὶ πρὸς

τὰ μέλη του, μηδὲ τῶν Τουρκοκυπρίων μελῶν του ἐξαιρουμένων, ὅπως ὅλοι ἀντιληφθῶμεν τὸ δράμα τῶν Τουρκοκυπρίων καὶ τὸ παιγνίδι ποὺ παίζεται εἰς θάρος των καὶ βοηθήσωμεν αὐτοὺς ἵνα μὴ χρησιμοποιοῦν ὡς πόνια ξένων συμφερόντων, ἰδιαιτέρως ὅπως μὴ ἐξαναγκασθοῦν νὰ μετακινηθοῦν εἰς τὰς Ἑλληνοκυπριακὰς πόλεις καὶ χωρία χωρὶς τὴν συγκατάθεσίν των, διὰ νὰ εὑρεθοῦν ἀργότερα ἀντιμέτωποι τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν ὁποίων ἔζησαν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀσφαλεῖς ἐπὶ ἑκατοντάδας ἔτη.

3. Προσοχὴ ἀπὸ Καντονοποίησην *

Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι αἱ Τουρκικαὶ ἔνοπλοι δυνάμεις κατέλαβον μέχρι στιγμῆς τὸ 38.5% τῆς ὀλικῆς ἐκτάσεως τῆς Κύπρου — ἦτοι μίᾳς συμπαγοῦς ἐκτάσεως ἐκτεινομένης ἀπὸ τὰ Κόκκινα τῆς Τηλυφύρας μέχρι τῆς πόλεως Ἀμμοχώστου — καὶ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τόσον εἰς Κύπρον ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι ἀποκλειστικὸς στόχος τῶν κατακτητῶν εἶναι ἡ ὁμοσπονδοποίησις τῆς Κύπρου μὲ θάσιν δύο ξεχωριστὰς γεωγραφικὰς περιοχάς, ἐν τούτοις δὲν θὰ πρέπει νὰ διαφεύγη τῆς προσοχῆς μας καὶ ἡ πιθανὴ διεκδίκησις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων εἰς τὴν τράπεζαν τῶν διαπραγματεύσεων οὐχὶ μίᾳς συμπαγοῦς ἐκτάσεως, ἀλλὰ ἡ δημιουργία 5—6 καντονίων, ὡς ἦτο καὶ ἡ τελευταία δῆθεν ὑποχώρησις τῶν Τούρκων εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς Γενεύης.

Οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους πιθανῶς ἡ Τουρκία νὰ ἐποφθαλμιᾷ τὴν δημιουργίαν καντονίων — οἱ ὁποῖοι λόγοι καταπολεμοῦν τὴν ἰδέαν τῆς ὁμοσπονδοποιήσεως ἐπὶ γεωγραφικῆς θάσεως — εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: -

1. Ὁ γεωγραφικὸς διαμελισμὸς τῆς Νήσου εἰς δύο χωριστὰ τμήματα συνεπάγεται τὴν ἀναγκαστικὴν μετακίνησιν 228,000 Κυπρίων (179,000 Ἑλλήνων καὶ 49,

000 Τούρκων), ἦτοι τοῦ 36% τοῦ ὀλικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Νήσου, θὰ ἐπηρεασθῶσι δὲ 290 χωρία ἦτοι τὸ 46.3% τῶν οἰκισμῶν τῆς Κύπρου. Τοιαύτη ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν ὄχι μόνον θὰ εἶναι ἐν λίαν πολυδάπανον ἐγχείρημα, ἀλλὰ ταυτοχρόνως θὰ δημιουργήσῃ πληθώραν κοινωνικῶν, οικονομικῶν καὶ ψυχολογικῶν προβλημάτων, τόσον διὰ τοὺς Ἑλληνας ὅσον καὶ διὰ τοὺς Τούρκους.

2. Ὁ Κύπριος, ἀνεξαρτήτως ἐθνικῆς προελεύσεως, εἶναι στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τὴν ἰδιοκτησίαν του καὶ τὸ πατρογονικὸν του χωρίον. Οὐδεὶς (Ἕλλην ἢ Τούρκος) ἀγρότης θὰ ἐγκατέλειπε ἐθελουσίως τὸ χωρίον του διὰ νὰ μετακινηθῇ καὶ ἐγκατασταθῇ μονίμως εἰς ἄλλον. Τοῦτο κατεφάνη καὶ ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διαφόρων σχεδίων τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὰ τελευταῖα πενήτηντα ἔτη. Ἡ ἐποίκισις ὡσαύτως εἰς τὴν Νήσον εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος. Μία ἀναγκαστικὴ μετακίνησις ἐκ τῆς πατρικῆς γῆς φαίνεται ὅτι θὰ εἶναι μία ὀδυνηρὰ πράξις, ἥτις θὰ δημιουργήσῃ πηγὰς διηνεκοῦς συντηρήσεως καὶ ἐκκολάψεως ὁμάδων ἀγωνιζομένων παντοιοτρόπως διὰ τὴν ἐπανάκτησιν ἡ χαμένων πατρίδων*.

3. Οἱ Τουρκοκύπριοι, ἰδιαιτέρως εἰς

* Τὸ ἄρθρον αὐτὸ δημοσιεύθη ἐν τῷ ἐγγράφῳ Τύπου πρὸς τῆς ὑποβολῆς τῶν Ἑλληνοκυπριακῶν προτάσεων περὶ Πολυπεριφερειακῆς Ὁμοσπονδίας τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1975.

τά χωρία της Λεμεσού και Πάφου, δὲν φαίνονται πρόθυμοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἐστίας των καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως εἰς τὸ θόρειον τμήμα τῆς Νήσου. Μία ἀναγκαστικὴ ξερρίζωσις αὐτῶν θὰ ἐδημιούργει σοβαρὰ προβλήματα δι' αὐτοὺς ὡς καὶ ἕνα συνεχῆ πονοκέφαλον διὰ τὴν οὕτω καλουμένην Τουρκοκυπριακὴν διοίκησιν. Μόνον μερικοὶ ἀνεργοὶ ἀκτήμονες καὶ ἀποτυχημένοι θὰ ἐδέχοντο νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς ἄλλον μέρος καὶ κατόπιν δελεαστικῶν ὑποσχέσεων ἢ ἄλλων ἀναγκαστικῶν μεθόδων.

4. Ἡ ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν διὰ τοῦ γεωγραφικοῦ διαμελισμοῦ — καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῆς ὁμοσπονδοποιήσεως μεθ' ἑαυτῶν δύο ἐνιαῖα τμήματα τῆς Κύπρου — θὰ ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν δημιουργίαν δύο ἀνεξαρτήτων κρατιδίων, ἐνὸς Ἑλληνοκυπριακοῦ καὶ ἐνὸς Τουρκοκυπριακοῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν οὕτω καλουμένην διπλὴν Ἐνωσιν. Ἀποτέλεσμα ὅμως τούτου θὰ ἦτο ἡ ὑπαρξίς νοτιῶς τῆς Τουρκίας ἐνὸς τμήματος τῆς Ἑλλάδος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπὸ στρατηγικῆς πλευρᾶς οὐδόλως θὰ ἐπεθύμει ἡ Τουρκία, γνωστοῦ ὄντος ὅτι τὰ σύνορά της ἀπὸ τοῦ βορειοδυτικοῦ μέχρι τοῦ νοτιοανατολικοῦ ἄκρου θὰ περιεστοιχίζοντο ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

5. Οἰοσδήποτε γεωγραφικὸς διαμελισμὸς θὰ διηρμηνεύετο ὑπὸ πλείστον ὡς ὡν χωρῶν τοῦ κόσμου, ὡς μία προσπάθεια καταλύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος καὶ ἀσφαλείας τῆς Δημοκρατίας τῆς Κύπρου, πρᾶγμα ὅπερ ἀντιβαίνει πρὸς τὴν Συνήθη Ἐγγυήσεως τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας ὡς καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

6. Εἰς περίπτωσιν ὑποχρεωτικοῦ γεωγραφικοῦ διαμελισμοῦ — καὶ ἂν οἱ Τούρκοι προθοῦν παρανόμως, παρὰ τὴν διεθνή κατακραυγὴν, εἰς τὴν ἀνάπτυσιν τοῦ θορείου τμήματος — δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν καὶ εὐκόλον νὰ προσελκύσουν ξένα κεφάλαια εἴτε δι' ἐπενδύσεις, εἴτε καὶ διὰ συνεργασίαν τόσον διὰ τὴν τουριστικὴν ὡς καὶ διὰ ἐμπορικὴν ἀνάπτυσίν του.

Εἶναι γνωστὴ ἡ πρόσφατος ἀντίδρασις τῆς Ἑλληνοκυπριακῆς πλευρᾶς ὡς ἀφορᾷ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυσιν τοῦ Τουρκοκρατουμένου τμήματος τῆς Νήσου καὶ τῆς ἐμπορικῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων αὐτοῦ.

7. Αἱ συνεχεῖς καὶ τεράστιαι καταστροφαι, αἵτινες ἐπροξενήθησαν καὶ προξενοῦνται ἐσκεμμένως εἰς τὸ Τουρκοκρατούμενον τμήμα τῆς Νήσου πιθανῶς νὰ δεικνύουν ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν προτίθενται νὰ τὸ κρατήσουν ἐπ' ἀπειρον, ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ ἀρπάξουν καὶ λαφυραγωγῶσιν τὸ προϊόν μιᾶς ἐφημέρου κατακτήσεως.

8. Ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ τῆς οὕτω καλουμένης γραμμῆς Ἀττίλα εἶναι σημαντικὴ εἰς μῆκος, πρᾶγμα ὅπερ θὰ ἐσημαίνει ὅτι τεράστιαι δαπάναι θὰ πρέπει νὰ ἐπενδύωνται ἐκ μέρους ἀμφοτέρων τῶν τμημάτων διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἀσφάλειαν.

9. Τὰ ἔξι καντόνια τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Τουρκίας προταθὲν σχέδιον καντονοποιήσεως εἶναι λίαν παραγωγικά, σπουδαίας σημασίας ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως καὶ εἰς αὐτὰ διαβιᾷ εἰς σχετικῶς μεγάλους ἀριθμὸς Τουρκοκυπρίων. Οὕτω αἱ πιθαναὶ μετακινήσεις θὰ εἶναι ὀλιγώτεραι καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει πλησιέστερον πρὸς τὰ ἤδη κατοκούμενα ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀμιγῆ καὶ μικτὰ χωρία. Θὰ ἦτο δηλαδὴ προτιμότερον διὰ τὸν Τουρκοκύπριον τῆς Πάφου νὰ ἀποδεχθῆ ἔστω καὶ μετὰ δισταγμοῦ τὴν μετακίνησίν του εἰς τὸ καντόνιον τῆς Πόλεως Χρυσοχοῦς ἢ εἰς τὸ καντόνιον τῆς Πάφου παρὰ νὰ μετακινηθῆ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Κορμακίτη ἢ τοῦ Ριζοκαρπάσου.

10. Διὰ τῶν καντονίων ἡ Τουρκικὴ πλευρὰ ἐλπίζει ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ τὴν κατοχὴν μεγαλύτερου τμήματος τοῦ Κυπριακοῦ ἐδάφους παρὰ διὰ τῆς δημιουργίας δύο χωριστῶν ὁμοσπόνδων διοικήσεων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι συμφέρει εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν καντονοποίησιν τῆς Κύπρου πρᾶγμα θεθαίως τὸ ὁποῖον ἢ Ἑλληνοκυπριακὴ πλευρὰ δὲν θὰ εἶναι διατεθειμένη ν' ἀποδεχθῆ,

ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει νὰ εἶναι καθ' ὅλα ἕτοιμος νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ ἐνδεχόμενον αὐτὸ οὐχὶ ὡς ὑποχώρησιν τῆς Τουρκίας ἀλλὰ ὡς ἓνα διπλωματικὸν ἔλιγμον ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ κάτι περισσότερον ἀπὸ τὴν ὁμοσπονδοποίησιν θασιζομένην ἐπὶ δύο χωριστῶν ἐνιαίων τμημάτων τῆς

Νήσου θάσει τῆς οὕτω καλουμένης γραμμῆς Ἀττίλα. Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ μᾶς διαφεύγῃ ὅτι πλὴν ἑνὸς τὰ ὑπόλοιπα τῶν καντονίων ἄτινα διεκδικᾷ εἴτε εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς εἴτε κείνται πολὺ πλησίον τοῦ Τουρκοκρατουμένου τμήματος τῆς Νήσου.

4. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Ἐξωτερικῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως.

31 Σεπτεμβρίου, 1974.

Ἐξοχώτατον Ὑπουργὸν Ἐξωτερικῶν Σοβιετικῆς Ἐνώσεως κ. Α. Γκρομύκο, (Μέσω Ἐξοχωτάτου Πρέσβευος Σοβιετικῆς Ἐνώσεως εἰς Λευκωσίαν).

Ἐξοχώτατε,

Ὁ Γεωγραφικὸς Ὅμιλος Κύπρου, εἰς ἐπιστημονικὸς Ὅμιλος, μέλος τῆς Διεθνούς Γεωγραφικῆς Ἐνώσεως, ἐπιθυμεῖ ὅλως ἰδιαιτέρως κατὰ τὰς παρούσας κρίσιμους στιγμὰς τὰς ὁποίας διέρχεται ἡ Κύπρος νὰ ἀναφερθῇ εἰς ὠρισμένας γνωστάς, δι' ἡμᾶς καὶ τὸν Κυπριακὸν λαόν, δηλώσεις τῆς μεγάλης σας χώρας. Αἱ δηλώσεις αὗται, αἵτινες πολὺ ἐνδιαφέρουν τὸν ἱστορικὸν καὶ πολιτικὸν γεωγράφον τόσον τῆς Κύπρου ὅσον καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου διετυπώθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1963 καὶ 1964 ὅτε ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Κύπρου ἠπειλήθη ὑπὸ τῆς Τουρκίας. Αἱ δηλώσεις τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως εἰς τὰς ὁποίας ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀναφερθῶμεν εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

28 Δεκεμβρίου, 1963. Ἐπίσημον μήνυμα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. πρὸς τὸν Πρόεδρον Μακάριον ἀναφέρει: «Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις εἶναι ἀποφασιστικῶς ἀντίθετος πρὸς κάθε ξένην ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Κύπρου μὲ οἰονδήποτε πρόσχημα ἢ μορφήν».

7 Φεβρουαρίου, 1964. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ἀπέστειλεν ἔγγραφο πρὸς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας Ἀμερικῆς, Γαλλίαν, Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα εἰς τὸ ὅποιον μεταξὺ ἄλλων ἀνέφερε: «Πρόκειται διὰ μίαν ὠμὴν παρέμβασιν εἰς τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς Κύπρου..... Ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἀδυνατεῖ νὰ μείνῃ ἀδιάφορος ἐνώπιον τῆς καταστάσεως ταύτης

ἣτις διαδραματίζεται εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον».

Φεβρουάριος, 1964. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως εἰς τὰ Ἠνωμένα Ἔθνη κ. Φεντορένκο ἔλεγεν εἰς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας: «Δὲν θὰ μείνωμεν ἀδιάφοροι εἰς τὰς ἀπειλὰς ἐναντίον τῆς Κύπρου».

9 Αὐγούστου, 1964. Ὄταν τὰ Τουρκικὰ ἀεροπλάνα ἐβομβάρδιζον ἀνενοχλήτως τὸν ἄμαχον πληθυσμὸν τῆς Κύπρου ὁ Πρόεδρος Μακάριος ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ ἡ ἀντίδρασις ἦτο ἄμεσος. Εἰς τὸ ἀποσταλὲν μήνυμα ἡ Τουρκία προειδοποιεῖται διὰ «τὰς εὐθύνas ἄτινας ἀναλαμβάνει μὲ τὴν ἐνοπλον ἐπίθεσίν της ἐναντίον τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας».

15 Αὐγούστου, 1964. Ἡ Μόσχα εἰς ἐπίσημον δήλωσίν της πρὸς τὸν Μακάριον προειδοποιεῖ: «Ἄν λάβῃ χώραν ξένην ἐνοπλος εἰσβολὴ εἰς Κύπρον ἢ Σοβιετικὴ Ἐνωσις θὰ βοηθήσῃ τὴν Κύπρον ἵνα ὑπερασπίσῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις δὲν θὰ μείνῃ ἀδιάφορος ἐνώπιον τῆς ἀπειλῆς μᾶς ἐνόπλου συρράξεως πλησίον τῶν συνόρων της εἰς τὴν Μεσόγειον».

16 Αὐγούστου, 1964. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις εἰς σχετικὴν δήλωσιν λέγει: «Τὰ βομβαρδιστικὰ τῆς Τουρκίας δὲν δύναται νὰ ρίξουν ἀτιμωρητὴ εἰς τὴν Κύπρον βόμβας αἱ ὁποῖαι σκοτώνουν γέροντας καὶ γυναικόπαιδα..... Ἡ Τουρκία δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾷ ὅτι ἡ ζημία ἣτις προκαλεῖται εἰς ἄλλους δύναται νὰ ἀποθῇ εἰς βάρος τοῦ ἑαυτοῦ της».

Ἐξοχώτατε,

Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις

διὰ διαφόρους λόγους ἐβράδυνε νὰ λάβη δυναμικὴν θέσιν ἔναντι τῶν ἀπειλῶν καὶ τῆς προσφότου ἐπεμβάσεως τῆς Τουρκίας εἰς Κύπρον, ὡς ἐκείνης τῶν ἐτῶν 1963—1964, ἐν τούτοις πιστεύομεν ὅτι ἡ Ὑπερδύναμις τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἔχει ὅλας τὰς δυνατότητας, τώρα μάλιστα ὅτε ἐξεδηλώθησαν οἱ σκοποὶ τοῦ εἰσβολῆς, νὰ βοηθήσῃ ἐ μ π ρ ἄ κ τ ω ς τὴν Κύπρον ἥτις λόγῳ τοῦ μικροῦ γεωγραφικοῦ μεγέθους της καὶ τοῦ μικροῦ πληθυσμοῦ της, παρέμεινε εὐκόλος λεία εἰς ληστρικὰς ἐπιθέσεις. Αἱ μεγάλαι χώραι ἔχουν ἄλλωστε ἠθικὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὑπερασπίζοντες τὰς μικρὰς καὶ ἀδυνάτους χώρας διὰ νὰ μὴ ἀναφερῆθῇ ὅτι ἡ χώρα ἥτις ἐπλήγη ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν εἰσβολὴν εἶναι μία φιλικὴ πρὸς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ἀδέσμευτος χώρα.

Ἡ Κύπρος εἶναι ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως μία μικρὰ γεωγραφικο-οἰκονομικὴ ὄντοτης καὶ θὰ ἦτο ἔγκλημα νὰ ὁμοσπονδοποιηθῇ γεωγραφικῶς ἢ νὰ καντονοποιηθῇ, ἰδιαιτέρως μάλιστα ἐξ ἀφορμῆς εἰσβολῆς μιᾶς τῶν Ἑγγυητριῶν δυνάμεων, ἥτις συμφώνως τοῦ ἄρθρου 2 (παράρτημα I) τῆς Συνθήκης Ἑγγυήσεως (Ἄρθρον 181) εἶναι ὑποχρεωμένη «νὰ ἀναγνωρίξῃ καὶ ἐγγυᾶται τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ἑδαφικὴν ἀκεραιότητα καὶ ἀσφάλειαν τῆς Δημοκρατίας τῆς Κύπρου».

Ὁ Γεωγραφικὸς Ὅμιλος Κύπρου ὅστις παρακολουθεῖ καὶ καταγράφει τὰ συμβαίνοντα εἰς τὸν τόπον καὶ ἐρμηνεύει αὐτὰ ἐπιστημονικῶς, ποιεῖται ἔκκλησιν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ὅπως ἐξασκήσῃ τὴν ἐπιρροὴν της ὅπως (α) ἀποσυρθοῦν ἀπὸ τὴν Νήσον τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα ἅτινα κατακρατοῦν διὰ τῆς βίας ἓνα μέγα μέρος τῆς Κύπρου καὶ διασαλεύεται οὕτω ἡ εἰρήνη εἰς μίαν γεωγραφικῶς νευραλικὴν περιοχὴν τῆς ὑψηλοῦ, (β) ἐπιστρέψουν εἰς τὰς ἐστίας των αἱ ἑκατοντάδες χιλιάδες προσφύγων οἵτινες ἀπὸ οἰκονομικῶς ἔνεργος πληθυσμὸς ζῶντες ἐν εὐημερίᾳ ἔχουν μεταβληθῇ εἰς παθητικὸν διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς Νήσου, (γ) τροποποιηθῶσιν αἱ Συνθήκαι Ἑγγυήσεως τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας ἵνα Ἕλληνες, Τούρκοι, Ἀρμένιοι,

Μαρωνῖται κλπ. διαβιοῦν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀσφαλείᾳ χωρὶς ἐγγυήσεις ἀπὸ χώρας αἰτινες χρησιμοποιοῦν ἐνόπλους ἐπεμβάσεις διὰ νὰ διαλύσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα τῆς Κύπρου καὶ (δ) ἡ ἐκρηκτικὴ Ἀνατολικὴ Μεσόγειος εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται καὶ ἡ Κύπρος, μετατραπῆ ἀπὸ πολιτικὸν ἠφαίστειον εἰς χώρον εἰρήνης καὶ εὐημερίας ὅπου δὲν θὰ ἀλληλοσυγκρούωνται τὰ συμφέροντα τῶν μεγάλων ἐπεκτατικῶν δυνάμεων καὶ παραμείνῃ πέραν πάσης στρατιωτικῆς, πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐπιρροῆς.

Οἱ Κύπριοι γεωγράφοι δὲν δύνανται νὰ παραμείνουν ἀμέτοχοι ἔναντι τῆς ἐπιπελοῦσης συμφορᾶς διότι πόλεις, χωρία, βιομηχανίαι, λιμένες, ὑδάτινοι πόροι, κτηνοτροφία, φυτεῖαι καὶ δάση κατεστράφησαν. Ἡ φυσικὴ καὶ ἀνθρωπίνῃ γεωγραφία τῆς Κύπρου ὑπέστησαν καταστρεπτικὰς ἀλλοιώσεις ὑπὸ ἐνὸς λαοῦ μὲ κατώτερον πολιτισμὸν καὶ χαμηλότερον βιωτικὸν ἐπίπεδον.

Ἐν κατακλιθεὶς ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ὑποβάλλεται πρὸς ὑμᾶς διότι ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν (α) ἡ στάσις τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἔναντι τῶν Τουρκικῶν ἀπειλῶν δι' ἐπέμβασιν εἰς Κύπρον κατὰ τὰ ἔτη 1963—1964, (β) αἱ κατὰ καιροὺς δηλώσεις τῆς Κυβερνήσεώς σας περὶ τῆς εἰρήνης καὶ δημοκρατίας εἰς τὸν κόσμον γενικῶς καὶ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ἑδαφικῆς ἀκεραιότητος καὶ ἀσφαλείας τῆς Κύπρου εἰδικότερον καὶ (γ) διότι λόγῳ τῆς στασιμότητος εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται σήμερον τὰ περὶ τὴν Κύπρον πράγματα, πιστεύομεν ὅτι δυναμικὴ ἐπέμβασις ὑπὸ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. δύνανται νὰ βοηθήσῃ τὸν καταπιεζόμενον Ἑλληνοκυπριακὸν λαὸν τῆς Νήσου καὶ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ὀρθὴν καὶ δικαίαν λύσιν τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος βάσει τῶν διεθνῶς παραδεδεγμένων ἀρχῶν καὶ τῶν σεβασμῶν τῆς ἀνεξαρτησίας, κυριαρχίας καὶ ἑδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Δημοκρατίας τῆς Κύπρου.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς,

Γ. ΚΑΡΟΥΖΗΣ

Πρόεδρος.

Β. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ῥπουργὸν Ἐξωτερικῶν τῶν Ἠνωμένων
Πολιτειῶν Ἀμερικῆς.

Dr. H. Kissinger,
U.S. Secretary of State,
(Through His Excellency the
Ambassador of United States of America
in Cyprus).

Your Excellency,

The Cyprus Geographical Association is honoured and privileged to address to Your Excellency the following memorandum dealing with the *real geographical background* of the Republic of Cyprus.

The geographical basis of Cyprus is an *area of 9,251 sq. kl.*, inhabited by a population of *650,000 people* and consisting of a majority (Greeks) and a number of minorities (Turks, Armenians, Maronites a.s.o.), as it happens in many parts of the world. The Turkish population amounts to *18% of the country's total population* and is dispersed in the six main towns of Cyprus as well as the *112 mixed and 123 Turkish villages*, out of a total *627 Cypriot villages*.

The Turkish land ownership amounting to 12.8% of the country's total land is likewise dispersed throughout the island. There are Greek-owned properties in *all Turkish villages*, and Turkish-owned properties in *all Greek villages*.

The Cypriot farmer, regardless of ethnic origin, is closely associated with his property and his ancestral village. The application of various Government projects over the last fifty years has very clearly demonstrated that no Cypriot farmer (Greek or Turk) would willingly abandon his village for permanent resettlement in another village; in fact resettlement in the island is an almost unknown phenomenon.

It should be stressed that Cyprus due to the nature and spatial distribution of his natural and man-made resources, is from the geographical standpoint, an economic entity characterized by complete interdependence and close interrelationship among its micro-regions and resources. Any form of separation would

inevitably cause the artificial creation of areas rich in certain resources on one hand and areas characterized by a complete absence of economic resources on the other. The result would be the economic breakdown of certain areas, which would constitute the sources of continuous maintenance and breeding of teams fighting perpetually for the regaining of "lost mother countries".

With regard to the human-geographical background, as you are well aware, the people of Cyprus exhibited tremendous dynamism during the Post-independence Period and raised the per capita annual income of Cyprus at high standards, not to mention a large variety of economic and social reforms.

Conquered on many occasions by various conquerors during their long and tempestuous history, they never ceased to fight for Liberty, particularly at periods when its acquisition was a much more arduous task than it is to-day. Endowed with many virtues, the people of Cyprus are capable of any surprise, even caged in refugee camps. They are not easily subdued *and no man of any stature* will ever be able to deprive permanently the liberty of even a small part of this country.

Any, whatsoever solution of the Cyprus problem should take into serious account the above geographical background of Cyprus — the product of time and culture. Any other approach based on the violent seizure of properties and the uprooting of the indigenous population-product of the military might of armoured cars and air attacks — is condemned to an inevitable failure.

It should, furthermore, be stressed that in some respects the Cyprus problem presents parallelisms with the Israeli-Arab problem and it would constitute a crime for you to apply double standards in dealing with the two problems. Your efforts towards a solution of the Israeli-Arab problems which have accumulated due to the mistakes of previous generations should provide you with the insight so as to avoid the repetition of such mistakes in Cyprus.

It is expected from you a rational, just, realistic and geographic-scientific approach to the Cyprus problem. Only such an approach would guarantee a viable and just solution, otherwise, you will contribute to the creation of a volcano ready to erupt at any moment.

Finally we wish to stress that the division of Cyprus for the sake of a minority group, would create a bad precedent and endanger the existence of many countries with minority

groups. Such countries do not only include Turkey with Kurds representing 8% of its population but also United States where the Black minority by itself represents 12% of its population.

G. KAROUZIS

President

for the Council of the
Cyprus Geographical Association.

AREA OCCUPIED BY THE TURKISH TROOPS

Area	Area (km ²)	% of total area of Cyprus	Population	% of total population
Occupied area of mixed or Greek villages	12,497	12.497%	12,497	18.1%
Occupied area of Turkish villages	2,231	2.231%	2,231	3.2%
Total Occupied Area	14,728	14.728%	14,728	21.3%
Area of mixed or Greek villages (unoccupied)	40	0.04%	40	0.06%
Total Area	14,768	14.768%	14,768	21.36%

(Note: The above statistical data is based on the 1955-56 census of Cyprus. The area covered by the Turkish troops is 14,728 km² (10.02% of the total area of Cyprus). It is also explicitly indicated that the total area of mixed or Greek villages (unoccupied) is 40 km² (0.04% of the total area of Cyprus). The occupied Cypriot lands are more than twice the ownership of the Turkish Cypriot population (18.1%) and more than three times the ownership that is registered in the name of the Turkish Cypriots (12.5%).)

6. Μετά τήν Β' φάσιν τῆς Τουρκικῆς εἰσβολῆς, τὸν Αὐγούστου τοῦ 1974, ὁ Γεωγραφικὸς Ὁμιλὸς Κύπρου ἐκυκλοφόρησε τοὺς ἀκόλουθους στατιστικὸς πίνακες ποὺ στηρίχτηκαν σὲ ἐπιστημονικὴ ἐργασία τῶν μελῶν του. Τὰ στατιστικὰ αὐτὰ στοιχεῖα βολήθησαν πολὺ τὴν Κυβέρνηση καὶ τὸν Κυπριακὸ Λαὸ στὴν ἀναληφθεῖσα προσπάθειά τους διαφωτίσεως τῆς Διεθνoῦς Κοινῆς Γνώμης πᾶνω στὰ πραγματικὰ γεγονότα τῆς Κύπρου.

(α) KATEXOMENH YΠIO TΩN TOYPKIKΩN ΣTPATEYMATΩN EKTAΣIΣ TΗΣ KYΠPOY

AREA OCCUPIED BY THE TURKISH TROOPS

Ἐπαρχία District	Ἐκτασίς κατεχομένη Area occupied	% τῆς ὅλικῆς ἐκτάσεως τῆς Κύπρου % of the total area of Cyprus	% τῆς ὅλικῆς ἐκτάσεως τῆς ἐπαρχίας % of the total area of the district	Κατεχόμενα ἀμιγῆ Ἑλλη- νικά καὶ μικτὰ χωριά Occupied Greek or mixed villages	% τοῦ ὅλικου ἀριθμοῦ Ἑλλη- νικῶν ἢ μικτῶν χωριῶν % of the total number of Greek or mixed villages
Λευκωσία - Nicosia	708,340	10.2	37.7	54	10.7
Κυρήνεια - Kyrenia	479,220	6.9	100.0	40	7.9
Ἀμμόχωστος - Famagusta	1,326,497	19.2	89.7	63	12.5
Λάρνακα - Larnaca	152,368	2.2	18.1	5	1.0
ΟΛΙΚΟΝ - TOTAL	2,666,425	38.5		162	32.1

ΣΗΜ.: Τὰ ἀνωτέρω στατιστικὰ στοιχεῖα δεικνύουν ὅτι τὸ 38.5% τῆς ὅλικῆς ἐκτάσεως τῆς Κύπρου κατέχεται ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἡ ἐκτασίς αὕτη καλύπτει τὸ 32.1% τῶν ἀμιγῶν Ἑλληνικῶν καὶ μικτῶν χωριῶν τῆς Κύπρου. Καταδεικνύεται ἐπίσης ὅτι ὁλόκληρος ἡ Κυρήνεια (100%), τὸ 89.7% τῆς Ἀμμοχώστου, τὸ 37.7% τῆς Λευκωσίας καὶ τὸ 18.1% τῆς Λάρνακος ἔχουν κατακτηθῆ. Τὸ Τουρκοκυπριακὸ πλῆθος εἶναι ὑπερδιπλάσιον τῆς ἐκατοστιαίας ἀναλογίας τοῦ Τουρκοκυπριακοῦ πληθυσμοῦ (18.1%) καὶ ὑπερτριπλάσιον τῆς ἀνηκούσης εἰς τοὺς Τούρκους ἰδιοκτησίας (12.5%).

NOTE: The above statistical data demonstrate that 38.5% of the total area of Cyprus is occupied by the Turkish troops. This area covers 32.1% of the Greek and mixed villages of Cyprus. It is also explicitly indicated that the total area of Kyrenia (100%), the 89.7% of Famagusta, the 37.7% of Nicosia and the 18.1% of Larnaca are occupied. The occupied Cypriot lands are more than twice the percentage of the Turkish Cypriot population (18.1%) and more than three times the ownership that is registered in the name of the Turkish Cypriots (12.5%).

(β) ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ, ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΙΚΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΤΑ ΕΠΑΡΧΙΑΝ

NUMBER OF GREEK, TURKISH AND MIXED VILLAGES OF CYPRUS
BY DISTRICT

Έπαρχία District	Έλληνικά Greek	%	Τουρκικά Turkish	%	Μικτά Mixed	%	Όλικόν Total	%
Λευκωσία/Nicosia	116	18.50	31	4.94	36	5.74	183	29.18
Κυρήνεια/Kyrenia	28	4.47	7	1.12	11	1.75	46	7.34
Άμμόχωστος/Famagusta	53	8.45	26	4.15	17	2.71	96	15.31
Λεμεσός/Limassol	90	14.35	10	1.60	14	2.23	114	18.18
Λάρναξ/Larnaca	29	4.63	11	1.75	21	3.36	61	9.74
Πάφος/Paphos	76	12.12	38	6.06	13	2.07	127	20.25
ΟΛΙΚΟΝ/TOTAL	392	62.52	123	19.62	112	17.86	627	100.00

ΠΗΓΑΙ — SOURCES:-

Census 1946, Census 1960, Cyprus Population Distribution map 1960.

ΣΗΜ.:- Τα άνωτέρω στοιχεία δείκνουν ότι τὸ 37.48% τῶν Κυπριακῶν οἰκισμῶν εἶναι Τουρκικά ἢ μικτά χωρία διασκορπισμένα εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Κύπρου. Ὁ διασκορπισμὸς τῶσων πολλῶν οἰκισμῶν ἔνθα διαβιοῦν Τοῦρκοι δείκνυει ὅτι οὔτε ἡ γεωγραφικὴ ὁμοσπονδοποίησις οὔτε ἡ καντονοποίησις εἶναι ἐφικτάι καὶ γεωγραφικῶς ἀποδεκτάι λύσεις. Οἰαδήπισμὸς τῶσων πολλῶν οἰκισμῶν ἔνθα διαβιοῦν Τοῦρκοι δείκνυει ὅτι οὔτε ἡ γεωγραφικὴ ὁμοβαθρον.

NOTE:- The above statistical data demonstrate very explicitly that 37.48% of the Cypriot settlements are either Turkish or mixed villages scattered throughout Cyprus. The dispersion of so many settlements, where Turks live, indicates that 'geographical' federation or establishment of cantons are impossible and geographically unacceptable solutions. Any whatsoever solution of the Cyprus problem should take into account the above geographical background.

(γ) ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΑΠΟ ΤΟΥ 1921 ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1970

PERCENTAGE DISTRIBUTION OF GREEKS AND TURKS OF CYPRUS
FROM 1921 TO 1970.

Κοινότητες Communities	1921	%	1931	%	1946	%	1960	%	1970	%
Έλληνες κλπ. Greeks etc.	249,376	80.3	283,721	81.5	369,566	82.1	473,265	81.9	518,617	81.9
Τούρκοι Turks	61,339	19.7	64,238	18.5	80,548	17.9	104,350	18.1	114,383	18.1
ΟΛΙΚΟΝ TOTAL	310,715 *	100.0	347,959 *	100.0	450,114 **	100.0	577,615 ***	100.0	633,000 ****	100.0

ΠΗΓΑΙ — SOURCES:-

- * *Report of the Census of 1931 prepared by C.H. Hart-Davis, Nicosia, 1932.*
- ** *Census of Population and Agriculture, 1946, Report by D. Percival, Nicosia, 1949.*
- *** *Census of Population and Agriculture, 1960, Government Printing Office, Nicosia, 1962.*
- **** *Demographic Report for the year 1970 Dept. of Statistics and Research, Nicosia.*

ΣΗΜ.: Τα άνωτέρω στοιχεία δεικνύουν ότι ο Τουρκικός πληθυσμός από το 1921 μέχρι το 1970 παρέμεινε μάλλον σταθερός κυμαινόμενος γύρω από το 18.6%. Από το 1946 μέχρι το 1970 εκχαιίνεται γύρω εις το 18.0%. Οιαδήποτε τεχνητή αύξησης του Τουρκικού πληθυσμού είναι επιστημονικώς απαράδεκτος και δέν δύναται νά παραβιάση το άνωτέρω γνήσιον δημογραφικόν υπόβαθρον.

NOTE: The above statistical data demonstrate most explicitly that the Turkish population of Cyprus from 1921 to 1970 ranged around 18.6%. From 1946 to 1970 it ranged round 18.6%. Any whatsoever artificial increase of the Turkish population is scientifically unacceptable and it cannot violate the above true demographic basis.

Cyprus is occupied by the Turkish troops. This area covers 21.1% of the Greek and mixed villages of Cyprus. It is also explicitly indicated that the total area of Nicosia (100%), the 23.7% of Famagusta, the 21.7% of Nicosia and the 18.1% of Larnaca are occupied. The occupied Cypriot lands are more than twice the percentage of the Turkish Cypriot population (18.1%) and more than three times the ownership that is registered in the name of the Turkish Cypriots (12.5%).

(δ) ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ ΑΚΤΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΩΣ ΔΙΕΜΟΡΦΩΘΗ ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΕΙΣΒΟΛΗΣ

THE SITUATION OF THE COASTLINE OF CYPRUS AS IT HAS BEEN
AFFECTED BY THE TURKISH INVASION

	κλμ. - χλμ.	%
Κατεχόμεναι άκται υπό τών Τουρζων εισβολέων Coastline occupied by the Turkish invader	399.3	51.0
Κατεχόμεναι άκται υπό τών Έλλήνων Κυπρίων Coastline occupied by the Greek-Cypriots	273.7	35.0
Κατεχόμεναι άκται υπό τών Βρετανικών βάσεων Coastline occupied by the British bases	78.9	10.1
Έλεγχόμεναι υπό τών Τουρκοκυπριακών χωριών άκται Coastline commanded by Turkish Cypriot villages	30.6	3.9
ΣΤΝΟΛΟΝ — TOTAL	782.5*	100.0

* K. Keshishian, Romantic Cyprus, Nicosia, 1973.

Τα άνωτέρω στατιστικά στοιχεία δεικνούν ότι οι Τουρζοι καί Βρεταννοί κατέχουν ή έλέγχουν τό 65% του συνόλου τών Κυπριακών άκτών ένώ οι Έλληνοκυπριοι κατέχουν μόνον τό 35% αϊτών.

The above statistical data demonstrate that the Turks and the British possess or control 65% of the total coastline of Cyprus, while the Greek Cypriots possess only 35%.

(ε) ΕΚΤΑΣΙΣ ΔΙΑΚΑΤΕΧΟΜΕΝΗ ΥΠΟ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
LAND OWNED BY THE COMMUNITIES OF CYPRUS

Έπαρχία District	Έλληνικα Ίδιοκτησία (εις σάβλας) Greek ownerships (in donums)	%	Τουρκικά Ίδιοκτησία (εις σάβλας) Turkish ownerships (in donums)	%	Άρμενικά, Μαρονικά κλπ. ιδιοκτ. Armenian Maronite e.t.c.	%	Οικισμοί, δρόμοι, ποταμοί κλπ. Villages, roads, rivers, e.t.c.	%	Κρατικά δάση και κρατική γη State forest and land	%	Σύνολον ιδιοκτησίας Έπαρχίαν Total area by district	%
Λευκωσία/Nicosia	1,205,000	59.1	263,000	12.9	32,600	1.6	34,702	1.7	503,600	24.7	2,038,902	100.0
Κυρήνεια/Kyrenia	260,000	54.3	61,100	12.8	48,000	10.0	6,282	1.3	103,600	21.6	478,982	100.0
Άμμόχωστος/Famagusta	924,200	62.7	179,900	12.2	3,900	0.3	24,731	1.7	341,800	23.1	1,474,531	100.0
Λεμεσός/Limassol	699,700	67.4	99,700	9.6	11,400	1.1	19,439	1.9	207,600	20.0	1,037,839	100.0
Λάρνακα/Larnaca	446,000	53.0	139,300	16.6	12,100	1.4	9,250	1.1	235,100	27.9	841,750	100.0
Πάφος/Paphos	557,700	53.5	149,600	14.3	1,000	0.1	18,588	1.8	316,500	30.3	1,043,388	100.0
ΟΛΙΚΟΝ/TOTAL	4,092,600	59.2	892,600	12.9	109,000	1.6	112,992	1.6	1,708,200	24.7	6,915,392	100.0

(1) Census of 1946.

ΠΗΓΑΙ — SOURCES:- (2) Census of 1960

(3) Village cadastral plans.

(4) Village land property lists.

(5) Two Ph. D. theses by foreign students on the land tenure structure of Cyprus.

Τὰ ἀνωτέρω στατιστικά στοιχεία δεκνύουν ὅτι οἱ Τουρκοκύπριοι κατέχουν τίτλους ιδιοκτησίας μόνον διὰ τὸ 12.9% τῆς Κυπριακῆς ἰδιοκτητῆς γῆς. Λόγω τῆς εἰσβολῆς, οἱ Τούρκοι κατέχουν σήμερον τὸ 38.5% τῆς Κυπριακῆς γῆς, πλὴν τῶν Τουρκοκυπριακῶν ιδιοκτησιῶν αἰτίνας ἐδούλωνται εἰς τὰς μὴ Τουρκοκυπριακῆς περιοχάς.

The above statistical data demonstrate that the Turkish-Cypriots possess title-deeds for the 12.9% of the private land of Cyprus. Due to the invasion, the Turks possess to-day 38.5% of the Cypriot land, excluding the Turkish-Cypriot ownerships lying in the non Turkish occupied areas of Cyprus.

(στ) ΥΠΟΘΕΤΙΚΗ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΒΑΣΕΙ
 ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΔΙΑΜΕΛΙΣΤΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ
 HYPOTHETICAL EXCHANGE OF POPULATIONS BASED
 ON THE PRESENT SEPARATION LINE

ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΡΥΚΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ GREEK-CYPRIOΤ POPULATION IN THE TURKISH OCCUPIED PART OF CYPRUS	ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΝΟΤΙΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ TURKISH-CYPRIOΤ POPULATION IN THE SOUTHERN PART OF THE REPUBLIC OF CYPRUS						
	Επαρχία District	Πληθυσμός Population	Ἐπηρεαζόμενα ἀμιγῆ Ἑλληνικά χωρία Affected Greek Villages	Ἐπηρεαζόμενα μικτὰ χωρία Affected mixed Villages	Ἀριθμὸς ἐπηρεαζομένων χωριῶν Number of affected Villages	Ἐπηρεαζόμενα ἀμιγῆ Τουρκο- κικά χωρία Affected Turkish Villages	Ἐπηρεαζόμενα μικτὰ χωρία Affected Mixed Villages
Λευκωσία/Nicosia	53,000	30	24	54	11	12	23
Κυρήνεια/Kyrenia	30,000	28	12	40			
Ἀμμόχωστος/Famagusta	90,000	46	17	63			
Λάρνακα/Larnaca	6,000	3	2	5	8	20	28
Λεμεσός/Limassol					10	15	25
Πάφος/Paphos					38	14	52
ΟΛΙΚΟΝ/TOTAL	179,000	107	55	162	67	61	128

ΣΗΜ.: Τὰ ἀνωτέρω στοιχεία δείχνουν ὅτι εἰς περιπτώσιν γεωγραφικοῦ διαμελισμοῦ θὰ πρέπει νὰ μετακινηθοῦν ἀναγκαστικῶς 228,000 Κύπριοι (179,000 Ἑλλήνες καὶ 49,000 Τούρκοι) ἢτοι τὸ 36% τοῦ ὅλμου πληθυσμοῦ τῆς Νήσου. Θὰ ἐπηρεασθῶσιν δὲ 162 Ἑλληνικά (ἀμιγῆ καὶ μικτὰ) καὶ 128 Τουρκοκικά (ἀμιγῆ καὶ μικτὰ χωρία), σύνολον 290, ἢτοι τὸ 46.3% τῶν οἰκιστῶν τῆς Κύπρου. Ἡ πληροφορία αὕτη ἰσχύει μέχρι 6/9/1974.

Αὕτη θὰ εἶναι πιθανῶς ἡ μεγαλύτερα ἐσωτερικὴ ἀναγκαστικὴ μετακίνησις πληθυσμοῦ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος λαμβανόμενον ἢ ἄν ἔσται ἡ ἐκτάσεως καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου.

NOTE: The above statistical data demonstrate that in case of a geographic partition of Cyprus 228,000 Cypriots (179,000 Greeks and 49,000 Turks) that is the 36% of the total population of the island must be transplanted. About 162 Greek villages (Greek and mixed) and 128 Turkish and mixed, (total 290 villages) representing 46.3% of the settlements of Cyprus will be affected. This information holds valid till the 6/9/1974.

This will be probably the biggest internal transplantation of population in the history of mankind considering the size and population of Cyprus.

7. Παρά τὴν δημιουργηθεῖσαν ἀνώμαλον κατάστασιν μετὰ τὴν Τουρκικὴν εἰσβολὴν, ὁ Γ.Ο.Κ. συνέχισε τὰς προσπάθειάς του πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεως τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Παραθέτομεν κατωτέρω ὑπομνήματα καὶ ἐπιστολάς τοῦ Γ.Ο.Κ. πρὸς τὰ Ὑπουργεῖα Παιδείας Ἑλλάδος καὶ Κύπρου πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ὡς καὶ τὰς δοθείσας ἀπαντήσεις.

(α) Ἐπιστολὴ τοῦ Γ.Ο.Κ. πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας
Ἑλλάδος

9η Ὀκτωβρίου 1974

Γενικὸν Διευθυντὴν
Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας Ἑλλάδος
Ἀθῆναι,
Ἐξοχώτατε,

Μετ' ἰδιαίτερας ἰκανοποιήσεως ὁ Γεωγραφικὸς Ὅμιλος Κύπρου ἔχει πληροφορηθῆ ὅτι τὸ Ὑμέτερον Ὑπουργεῖον ἔχει ἀναλάβει προσπάθειαν ἐκονομητισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ὑστερῇ αὕτη τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Συγχαίρομεν τοὺς πρωτεργάτας διὰ τὴν εὐγενῆ αὐτὴν προσπάθειαν. Ὁ Γ.Ο.Κ. εὐχεται καὶ ἐλπίζει ὅτι ἡ μεταρρύθμισις αὐτὴ θὰ περιλάβῃ καὶ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας, τὸ ὁποῖον ἔχει παραμεληθῆ εἰς τὸ παρελθὸν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Κύπρος νὰ ὑστεροῦν σημαντικῶς τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν εἰς τὸν τομέα τοῦτον.

Ἀναγνωρίζομεν τὰς δυσκολίας αἱ ὁποῖαι προκύπτουν ἐκ τῆς ἐλλείψεως Τμήματος Γεωγραφίας εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Πανεπιστήμια, φρονοῦμεν ὅμως ὅτι τὸ κενὸν αὐτὸ δύναται νὰ πληρωθῆ ἐὰν ἀξιοποιηθῶν Ἑλληνες Γεωγράφοι κάτοχοι Πανεπιστημιακῶν τίτλων οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται εἰς ἄλλας χώρας. Διὰ τοῦ ἰδίου τρόπου δύναται νὰ στελεχωθῆ καὶ τὸ Τμῆμα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸν τομέα αὐτόν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα καὶ τὸν τρόπον διδασκαλίας τοῦ μαθήματος εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, αὐτὰ ἀποσκοποῦν κυρίως εἰς τὴν ἀπλὴν συσώρευσιν γεωγραφικῶν γνώσεων ἐγκυκλοπαιδικοῦ χαρακτῆρος. Ἡ σύγχρονος ὅμως Γεωγραφία, ὅπως διδάσκεται εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης, ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν βαθεῖαν καὶ ἐπιστημονικὴν κατανόησιν τῶν στοιχείων καὶ παραγόντων οἱ ὁποῖοι συνθέτουν τὸ φυσικὸν καὶ τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον, τῶν ἀλληλοεξαρτήσεών των καὶ τῶν γεωγραφικῶν νόμων οἱ ὁποῖοι τὰ διέπουν. Ἐπίσης ἀποβλέπει εἰς τὴν διὰ τῆς ἐπιτοπίου μελέτης ἐξάσκησιν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ νὰ παρατηρῇ, νὰ ἀναλύῃ καὶ νὰ συνθέτῃ τὴν γεωγραφικὴν ἐνότητα μιᾶς περιοχῆς.

Ὁ ρόλος τῆς Γεωγραφίας, ἡ ὁποία ἔχει χαρακτηρησθῆ ὡς «ἡ γέφυρα τῶν Ἐπιστημῶν», εἶναι ἀνεκτιμήτου ἀξίας εἰς τὴν σύγχρονον παιδείαν καὶ κατὰ προέκτασιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς παιδείας μας. Ἡ Ἑλλὰς, μὲ τὴν εἰσοδὸν της

εις την ομάδα των ανεπιτυγμένων χωρών, έχει να λύση πολλά προβλήματα τα ποια δημιουργούνται εκ της ραγδαίας αναπτύξεώς της, ως προβλήματα γεωργικής ανάπτυξεως, πολεοδομίας, περιφερειακής ανάπτυξεως, μόλυνσεως του περιβάλλοντος, αξιολογήσεως και αξιοποίησεως των πλουτοπαραγωγικών πόρων, οικιστικά, χωροταξικά, δημογραφικά, κοινωνικά κ.ά. Αυτά δεν είναι δυνατόν να λυθούν μόνον δια των όρθων κυβερνητικών αποφάσεων, χωρίς την ενεργόν συμμετοχήν του λαού. Η σύγχρονος Γεωγραφία, δια της ορθολογιστικής εξέτασεως των προβλημάτων αυτών, δύναται να πληρώση ένα μέγαλον κενόν εις την Έλληνικήν Παιδείαν και να συμβάλη εις την λύσιν των προβλημάτων αυτών.

Όσον αφορά τας περιόδους διδασκαλίας του μαθήματος εις τα σχολεία Μέσης Έκπαιδεύσεως αΐται είναι ανεπαρκείς δια την διδασκαλίαν της Συγχρόνου Γεωγραφίας. Εις την Γαλλίαν και άλλας Ευρωπαϊκάς χώρας ή Γεωγραφία διδάσκεται εις δύο περιόδους εβδομαδιαίως δι' όλας τας τάξεις, εις δέ την Άγγλίαν εις δύο έως τρεις εις τας τρεις κατωτέρας τάξεις και πέντε έως όκτώ εις τας άνωτέρας τάξεις. Φρονοούμεν, λοιπόν, ότι δύο περίοδοι καθ' όλας τας τάξεις είναι το ελάχιστον το όποιον θα πρέπει να εφαρμοσθῆ και εις την Ελλάδα και την Κύπρον.

Επισυνάπτεμεν αντίγραφον αναλυτικού προγράμματος δια το μάθημα της Γεωγραφίας το όποιον είχαμεν άποστείλει προς τον Υπουργόν Παιδείας της προηγούμενης Κυβερνήσεως.

Εν κατακλείδι ευελπιστοούμεν ότι το μάθημα αυτό θα τύχη της δεούσης αξιολογήσεως και εκσυγχρονισμού δια το καλόν της Έλληνικής Παιδείας και της Πατρίδος μας.

Δια την Έκπαιδευτικήν Έπιτροπήν Γ.Ο.Κ.
ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Έκθεσις επί του Αναλυτικού Προγράμματος του μαθήματος της Γεωγραφίας εις Σχολάς Μέσης Έκπαιδεύσεως

Κατόπιν έπισταμένης μελέτης του «Σχεδίου Αναλυτικού Προγράμματος» της Γεωγραφίας Μέσης Έκπαιδεύσεως, το όποιον έστάλη, υπό του Τμήματος Προγραμμάτων και Μελετών Γραφείου Γ' του Υπουργείου Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, εις τον Γ.Ο.Κ., υπό ήμερομηνίαν 13.3.1974, ή Έκπαιδευτική Έπιτροπή του Γ.Ο.Κ., άπαρτιζομένη εκ των γεωγράφων-έκπαιδευτικών κ.κ. Π. Περικλέους και Γ. Καδή, έχει προβῆ εις τας κατωτέρω παρατηρήσεις και εισηγήσεις.

Κατά την διάρκειαν της παρουσίας μελέτης ή Έκπαιδευτική Έπιτροπή του Γ.Ο.Κ. έκαμεν χρῆσιν συγχρόνων γεωγραφικών και παιδαγωγικών πηγών διασήμεων Άγγλων και Άμερικανών γεωγράφων και παιδαγωγών, ως επίσης και του έκδοθέντος υπό τῆς UNESCO βοηθήματος "Source Book for Geography Teachers".¹

1. UNESCO, Source Book for Geography Teaching (London: Longmans, Green and Co., 1965).

Α. ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Ἡ Ἐπιτροπὴ συμφωνεῖ μὲ τοὺς σκοποὺς τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας ὡς οὗτοι παρατίθενται εἰσαγωγικῶς ἐπὶ τοῦ ὑπὸ μελέτην Σχεδίου. Εἰσηγεῖται ὅμως ὅπως περιληφθοῦν ὡς βασικοὶ σκοποὶ τοῦ μαθήματος τῆς γεωγραφίας καὶ οἱ ἀκόλουθοι τρεῖς.²

α) Ἡ καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν διαφορόντων τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸ φυσικὸν καὶ ἀνθρώπινον περιβάλλον, πρὸς τὸ ὅποιον ὁ μαθητὴς τρέφει κίνητρα, περιέργειαν καὶ προβληματίζεται καθημερινῶς.

β) Ἡ προσφορὰ ἐννοιολογικῆς μαθήσεως διὰ τῆς μελέτης ὁμοιογενοῦς γεωγραφικῆς περιοχῆς ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος τοῦ μαθητοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος συμμετέχει ἐνεργῶς.

γ) Ἡ ἐκμάθησις τοῦ τρόπου ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἀπὸ γεωγραφικῆς πλευρᾶς.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἡ γεωγραφία ὀρίζεται ὡς ἡ ἐπιστήμη ἢ ὁποία ἐρευνᾷ, ἀνακαλύπτει, αἰτιολογεῖ καὶ προβλέπει τὴν ἀλληλοεξάρτησιν μεταξὺ τῶν στοιχείων τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος (π.χ. ἀλληλοεξάρτησις κλίματος, βλαστήσεως, ἐδάφους) καὶ τὴν ἀλληλοεξάρτησιν μεταξὺ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνθρωπίνου περιβάλλοντος, ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ τρόπου ζωῆς μιᾶς κοινωνίας ἀνθρώπων.

Αἱ σύγχρονοι τάσεις εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς γεωγραφίας ἀπορρέ-

ουν ἐκ τῶν ἀκολουθῶν.³

α) Ἐκ τῆς κατανοήσεως τῆς φύσεως τῆς γεωγραφίας.

β) Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν παιδαγωγικῶν ἀρχῶν τῆς αὐτενεργείας (σημασίαν ἔχει ὁ τρόπος τῆς μαθήσεως), ἐννοιολογικῆς μαθήσεως καὶ ἐποπτείας.

γ) Ἐκ τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς ἀνάγκης ὀρθῆς χρήσεως τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος (φυσικοὶ πόροι) πρὸς διαβίωσιν ἢ ἀκόμη ἐπιβίωσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Συμφώνως τῶν ὅσων ἔχουν ἀνωτέρω λεχθῆ, τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας εἰς τὴν Μέσην Ἐκπαίδευσιν νὰ παραμείνῃ μὲν δίωρον ἐβδομαδιαίως, ἀλλὰ νὰ ἐπεκταθῆ καὶ νὰ καλύψῃ ἀπάσας τὰς τάξεις τοῦ γυμνασίου. Νὰ μὴν περιορίζεται ὅμως τοῦτο εἰς τὴν ἀπλῆν περιγραφὴν τῆς γῆς καὶ εἰς τὴν συσσώρευσιν ξηρῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων.⁴ Τοῦναντίον νὰ ὑποβοηθήσῃ τὸν μαθητὴν νὰ μορφωθῆ καὶ ἀπὸ γεωγραφικῆς πλευρᾶς, συμφώνως τῶν συγχρόνων τάσεων τοῦ μαθήματος, ὧς αὐταὶ ἀναφέρονται ἀνωτέρω.

Κατὰ τὰ πρῶτα τρία ἔτη τοῦ γυμνασίου νὰ διδάσκεται ἡ γεωγραφικὴ σύνθεσις βάσει ὁμοιογενῶν γεωγραφικῶν περιοχῶν, ἐπὶ παγκοσμίου κλίμακος. Ἡ μελέτη καὶ ἐρμηνεῖα τοῦ χάρτου καὶ στοιχεῖα ἐκ τῆς φυσικῆς γεωγραφίας νὰ προσφέρονται εὐκαιρικῶς εἰς τὸν κατώτερον τριετῆ κύκλον τοῦ γυμνασίου.

3. Mary, Cate, "Teaching Geography Today", *Journal of Geography*, Vol. 72, October -973, pp. 54 - 58.

4. Henry, Warman, "Major Concepts of Geography", *Readings on Social Studies* (Boston: Allyn and Bacon Inc., 1971), pp. 69 78.

2. National Council for Geographic Education, *Research Needs in Geographic Education* (Normal, Illinois: NCGE, No. 7, 1967) pp. 15 - 22.

Ἡ ὅλη τῆς Γ' τάξεως, ὡς αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν Σχέδιον, νὰ μεταθεῖ εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.⁵ Εἰς τὰς τάξεις αὐτὰς νὰ διδαχθῇ ἐπίσης ἡ γεωγραφία τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Μεσογειακῶν χωρῶν εἰς μεγάλην ἔκτασιν καὶ βάθος.

Εἰς τὴν Στ' τάξιν νὰ μελετῶνται γεωγραφικὰ προβλήματα ἐπὶ παγκοσμίου κλίματος τὰ ὅποια ἀφ' ἑνὸς προσφέρουν τὴν ἀπαραίτητον γεωγραφικὴν σύνθεσιν καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑποβοηθοῦν τὸν σκοπὸν τῆς συγχρόνου ἀγωγῆς.⁶

Β. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

Τάξις Α'

Σ τ ό χ ο ι .⁷

- α) Ἀπόκτησις γεωγραφικῶν δεξιότητων.
- β) Ἐκμάθησις γεωγραφικῶν ἐννοιῶν.
1. Ὁρισμός, σκοποί, διαίρεσις καὶ ἀξία τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας.
2. Μελέτη καὶ ἐρμηνεία χάρτου: Σχῆμα τῆς γῆς, εἶδη προβολῶν χάρτου, στοιχεῖα χάρτου. Μέθοδοι ἀπεικονίσεως γεωμορφολογίας. Μέθοδοι ἀπεικονίσεως χρήσεως ἐδάφους. Μελέτη τοπογραφικῶν χαρτῶν. Ἐφαρμογή: χαρτογράφησις.

5. George, Tomkins, "Curriculum Planning for Geographic Education", *Social Education*, November 1967, pp. 621 - 624.

6. M. Long and B. Robertson, *World Problems: A Topic Geography* (London: The English Press Ltd., 1973), pp. 1 - 167.

7. Dixie Pemberton, Lansky et al., "Implication of Methodology in Training Teachers of Geography" "*Journal of Geography*", Vol. 23, January, 1974, pp. 26 - 38.

3. Γεωγραφικὴ μελέτη: Βιομηχανικὴ περιοχή, Ἀγροτικὴ περιοχή, Ἀστικὴ περιοχή.

4. Τοπικαὶ Καιρικαὶ Παρατηρήσεις. Στοιχεῖα Μετεωρολογίας. Καταγραφὴ, Ἐρμηνεία καὶ χρησιμότητα καιρικῶν παρατηρήσεων. Γραφικαὶ παραστάσεις.

5. Γεωγραφία τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου (Ἑλλάς - Κύπρος).

Τάξις Β'

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Σ τ ό χ ο ι .⁸

- α) Κατανόησις τῆς ἀλληλοεξαρτήσεως ἀνθρώπου καὶ περιβάλλοντος.
- β) Κατανόησις τοῦ ρόλου τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.
- γ) Δημιουργία ἐνδιαφέροντος διὰ περαιτέρω γεωγραφικὴν μελέτην.
1. Ἡ ζωὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ γεωργοῦ. Περιγραφή Μεσογειακοῦ κλίματος.
2. Χάρτης τῶν ὑπολοίπων μεσογειακῶν χωρῶν μετὰ βασικῶν γεωγραφικῶν στοιχείων.
3. Ἡ ζωὴ σ' ἓνα Νορβηγικὸ φιόρδ - παγετῶνες.
4. Μία ὄσας εἰς τὴν Ἐρημον Σαχάραν - Χάρτης τῶν ὑπολοίπων περιοχῶν ἐρήμων μετὰ βασικῶν γεωγραφικῶν στοιχείων.
5. Ἡ ζωὴ εἰς ἓν χωρίον τῶν Τροπικῶν Σαβανῶν τῆς Βορείου Νιγηρίας. Χάρτης τῶν ὑπολοίπων περιοχῶν Σαβανῶν μετὰ βασικῶν γεωγραφικῶν στοιχείων.

8. John, Morris *Methods of Geographic Instruction* (Waltham, Massachusetts: Blaisdel, 1968), pp. 129 - 193.

6. Μιά φυτεία καουτσιούκ εις την Μαλαισία. Χάρτης τῶν ὑπολοίπων περιοχῶν τροπικῶν δασῶν μετὰ βασικῶν γεωγραφικῶν στοιχείων.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ ΝΟΤΙΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

1. Εἰσαγωγή εις τὸν πολιτικὸν καὶ γεωφυσικὸν χάρτην Ν. Ἀμερικῆς.
2. Φυσικὰ χαρακτηριστικά: Πτυχωσιγενῆ καὶ ἠφαιστειογενῆ ὄρη. Ἠφαίστεια.
3. Ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀμαζονίου — Συλλογὴ ἐλαστικοῦ κόμμεως.
4. Βραζιλία. Καλλιέργεια καφέ.
5. Ἀργεντινὴ. Καλλιέργεια σίτου, προβατοτροφία καὶ ἀγελαδοτροφία.
6. Χιλὴ: Κλιματολογικὰ ζῶναι. Σχέσις κλίματος, βλαστήσεως, γεωμορφολογίας.
7. Περού καὶ Βολιβία. Ἡ ζωὴ τῶν ὄρεσίδων Ἰνδιάνων.
8. Βενεζουέλα: Φυσικὰ χαρακτηριστικὰ κοιτασμάτων πετρελαίου. Οἰκονομικὴ σημασία πετρελαίου. Συσχέτισις μετὰ πετρελαιοπαραγωγῶν χώρας Μ. Ἀνατολῆς.

Τάξις Γ'

ΑΦΡΙΚΗ

1. Εἰσαγωγή εις τὸν πολιτικὸν καὶ γεωφυσικὸν χάρτην Ἀφρικῆς. Κύρια φυσικὰ χαρακτηριστικά. Ἀπλὴ ἐξήγησις τῆς μεγάλης Ἀφρικανικῆς ρηξιγενοῦς κοιλάδος.
2. Κλιματολογικὰ ζῶναι καὶ ζῶναι βλαστήσεως. Ἐξήγησις τοῦ τύπου βροχῆς Ἰσημερινῶν περιοχῶν (convectonal).
3. Αἴγυπτος. Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τοῦ Νείλου καὶ τοῦ φράγματος τοῦ Ἀσσουάν. Μέθοδοι ἀρδεύσεως.

4. Νοτιοδυτικὴ Ἀφρικὴ. Πολιτικαὶ - Οἰκονομικαὶ σχέσεις μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ λοιπῆς Ἀφρικανικῆς ἡπείρου.
5. Ἡ Σαχάρα. Νομαδικὸς τρόπος ζωῆς.
6. Κατάγκα. Ἡ σημασία τῶν μεταλλευμάτων αὐτῆς.
7. Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ. Μικροκλίματα. Ἡ ἀγρία ζωὴ τῶν Σαβανῶν.
8. Οἰκονομικὴ καὶ Πολιτικὴ τῆς Κεντροικῆς Ἀφρικῆς. Φυτεία. Εὐρωπαϊοὶ ἄποικοι.
9. Νότιος Ἀφρικὴ. Φυλετικὰ προβλήματα. Χρυσορυχεία - Οἰκονομικὴ ζωὴ - Βρετανικὴ Κοινοπολιτεία.

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

1. Εἰσαγωγή εις τὸν γεωφυσικὸν καὶ πολιτικὸν χάρτην.
2. Κλίμα καὶ βλάστησις. Σύγκρισις μετὰ τὴν Ν. Ἀμερικὴ καὶ Αὐστραλία. Πανὶς καὶ χλωρὶς τῆς Αὐστραλίας.
3. Κοραλλιογενεῖς νῆσοι.
4. Οἱ Ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας.
5. Ἀποικισμός. Ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῶν οἰκισμῶν.
6. Προβατοτροφία καὶ σιτοκαλλιέργεια. Σύγκρισις μετὰ τὴν Ν. Ἀμερικὴν.
7. Ἡ κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ ἐν συσχετισμῷ μετὰ τῶν φυσικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς χώρας.
8. Ὁ ρόλος τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Αὐστραλίας εις τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς.

ΑΣΙΑ

1. Εἰσαγωγή εις τὸν γεωφυσικὸν καὶ πολιτικὸν χάρτην τῆς Ἀσίας.
2. Οἱ Μουσῶνες. Σχέσις μεταξὺ βροχοπτώσεως καὶ θερμοκρασίας.
3. Ὄρουζοκαλλιέργεια. Ἡ ζωὴ ἐνὸς ὄρου-

- ζοκαλλιεργητοῦ εἰς Ἰάβα. Χάρτης περιοχῶν ὀρυζοκαλλιεργείας Ἀσίας.
4. Φυτεῖα καλλιεργείας ἐλαστικοῦ κόμματος εἰς Μαλαισίαν.
  5. Σύγχρονος ἐκβιομηχανοποίησις εἰς Ἀσίαν: Βομβάη, Χόγκ-Κόγκ, Ἰαπωνία.
  6. Ὁ θρησκευτικὸς καὶ Πολιτικὸς καταταγματισμὸς τῶν Ἰνδιῶν.
  7. Κομμουνιστικὴ Κίνα. Οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα.

Τάξις Δ'

ΒΟΡΕΙΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗ

1. Εἰσαγωγή εἰς τὸν γεωφυσικὸν καὶ πολιτικὸν χάρτην.
2. Κλιματολογικαὶ ζῶναι. Ζῶναι βλαστάσεως. Σχέσις μεταξὺ κλίματος, βλαστήσεως καὶ ἐδάφους.
3. Φυσικοὶ πόροι τοῦ Καναδά: Δάση, Ὑδροηλεκτρικὴ ἐνέργεια.
4. Καλλιέργεια τοῦ σίτου καὶ ἡ σημασία τῶν Μεγάλων Λιμνῶν.
5. Κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ συσχετισμὸς μὲ τοὺς φυσικοὺς πόρους.
6. Φυσικοὶ πόροι Η.Π.Α. καὶ κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ.
7. Βιομηχανικὰ κέντρα τῶν Η.Π.Α.
8. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν Μεγαλοπόλεων Νέας Ὑόρκης, Ἀγίου Φραγκίσκου καὶ Σικάγου.

ΕΥΡΩΠΗ

Ἀναλυτικὸν πρόγραμμα Εὐρώπης ὅπως τοῦτο περιλαμβάνεται εἰς τὴν σελίδα 201 τοῦ ὑπὸ μελέτην Σχεδίου.

ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑΙ ΧΩΡΑΙ

1. Εἰσαγωγή εἰς τὸν γεωφυσικὸν καὶ πολιτικὸν χάρτην τῶν Μεσογειακῶν χωρῶν.

2. Μεσογειακὸν κλίμα καὶ βλάστησις.
3. Ἀραβικαὶ χῶραι τῆς Μεσογείου. Πολιτικὴ, πολιτιστικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.
4. Σχέσις Ἀραβικῶν χωρῶν καὶ Εὐρώπης.
5. Ἐμπορικαὶ καὶ πολιτιστικαὶ σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Ἀραβικῶν χωρῶν.
6. Συρία, Λίβανος.
7. Ἰσραήλ. Βιομηχανικὴ καὶ Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις. Σύστημα καλλιεργείας - Οἰκονομικὴ σχέσις Ἰσραήλ - Ἑλλάδος, Ἰσραήλ - Εὐρώπης.
8. Τουρκία: Γεωφυσικὴ, πολιτικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἐξέτασις αὐτῆς.

Τάξις Ε'

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ
(ὡς αὐτὰ ἀναφέρονται εἰς τὴν σελ. 265 ὑπὸ μελέτην Σχεδίου).

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΛΟΓΙΑΣ, ΟΡΥΚΤΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΕΤΡΟΛΟΓΙΑΣ
(ὡς ἀναφέρονται εἰς σελ. 205 - 266 τοῦ ὑπὸ μελέτην Σχεδίου).

Τάξις ΣΤ'

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ
ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ
ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Στόχοι^{9, 10}:

α) Ἡ ἐνημέρωσις τοῦ μαθητοῦ ἐπὶ

9. Phillip, Bacon, "Changing Aspects of Geography", *Readings on Social Studies* (Boston: Ally and Bacon Inc. 1971). pp. 29 - 85.

10. Clyde, Kohn, "Curriculum Change: Accent on Geography" *Reading on Social Studies* (Boston: Allyn Bacon, Inc.) pp. 85 - 94.

- συγχρόνων παγκοσμίων προβλημάτων.
- β) Άσκησις εἰς τὸν τρόπον Γεωγραφικῆς σκέψεως.
- γ) Άσκησις εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἔρευναν.
1. Ἀστυφιλία - Σχέσις ἀστικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ εἰς ἀναπτυσσομένας καὶ ἀνεπτυγμένας χώρας.
Προβλήματα ἀστυφιλίας.
  2. Οἱ Ἀγροτικοὶ οἰκισμοὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ μέλλον των.
  3. Σχέσις Μεταναστεύσεως, αὐξήσεως καὶ ἀπασχολήσεως πληθυσμοῦ Ἑλλάδος.
  4. Προβλήματα ἐκ τῆς μηχανοποιήσεως τῆς γεωργίας.
  5. Ἐνεργειακὸν πρόβλημα τοῦ κόσμου.
  6. Δασικὸς πλοῦτος.
  7. Σχέσις μεταξὺ βιομηχανίας καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος.
  8. Σχέσις μεταξὺ φυσικῶν πόρων καὶ αὐξήσεως πληθυσμοῦ.
  9. Ἡ σημασία τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τοῦ εἰδικευμένου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.
  10. Τὸ χάσμα μεταξὺ ἀνεπτυγμένων καὶ ἀναπτυσσομένων κρατῶν.

Βιβλιογραφία

- Bacon, Phillip, "Changing Aspects of Geography", *Readings on Social Studies*. (Boston: Allyn and Bacon Inc., 1971) pp. 29 - 85.
- Cate, Mary, "Teaching Geography Today" *Journal of Geography*. Vol. 72, October 1973, pp. 54 - 58.
- Kohn, Clyde, "Curriculum change. Accent on Geography" *Readings on Social Studies* (Boston: Allyn and Bacon, 1971).
- Long M. and Roberson B., *World Problems: A Topic Geography*. (London: The English Univ. Press, 1973) pp. 1 - 167.
- Morris, Hohn, *Methods of Geographic Instruction*. (Waltham, Massachusetts: Blaisdel, 1968) pp. 129 - 193.
- National Council for Geographic Education, *Research Needs in Geographic Education*. (Normal, Illinois: NCGE, No 7, 1967) pp. 15 - 22.
- Pemberton Dixie, Lausky et. al., "Implication of Methodology in Training Teachers of Geography" *Journal of Geography*, Vol. 73, January 1974, pp. 26 - 38.
- Tomkins, George, "Curriculum Planning for Geographic Education", *Social Education*, November 1967, pp. 621 - 624
- UNESCO, *Source Book For Geography Teaching*. (London: Longmans, Green and Co., Inc., 1965).
- Warman, Henry "Major Concepts of Geography", *Readings on Social Studies*. (Boston: Allyn and Bacon Inc., 1971) pp. 69 - 78.

ΣΗΜ.: Ἡ ἔκθεσις ἐτοιμάσθηκε ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Γ.Ο.Κ. κ.κ. Π. Περακλέους (B. Sc. Geography, London University) καὶ Γ. Καδῆ (B.A., M.A. Geography, U.S.A.).

(β) Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐθνικῆς Παιδείας
τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25ῃ Νοεμβρίου 1974

Θ Ε Μ Α : «Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα μαθήματος Γεωγραφίας».

Ἐπὶ τῆς ἀπὸ 9ης Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. ὑμετέρας ἐπιστολῆς συνοδευομένης καὶ ὑπὸ ἐκθέσεως ἐπὶ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης Ἐκπαίδευσως, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν τὰ κάτωθι, ἐκφράζοντες ὅμα τὰς ἰδιαιτέρας εὐχαριστίας διὰ τὸν σχολιασμὸν τοῦ ἀποσταλέντος ὑμῖν ἀναλυτικοῦ προγράμματος καὶ τὰς λίαν εὐστόχους παρατηρήσεις σας ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀρτιωτέρας παρουσιάσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ τῆς ἐν γένει ἀναπτύξεως τοῦ ὅλως ἐνδιαφέροντος μαθήματος τῆς Γεωγραφίας.

Ἡ ὑφ' ἡμᾶς Διεύθυνσις σκοπεῖ εἰς τὴν πλέον ἀρτίαν ἐκπόνησιν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων, ὡς καὶ σχολικῶν βοηθημάτων τῶν καθ' ἕκαστα μαθημάτων. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ καὶ ἐν ὧσφι ὀλοκληρώσεως τῆς μελέτης ἀναδιαρθρώσεως τῆς Ἐκπαίδευσως, θὰ ληθοῦν ἀσφαλῶς ὑπ' ὄψιν αἱ ὑμέτεραι ἀπόψεις αἵτινες προάγουσιν ἐν γένει τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἔργον καὶ ἰδιαιτέρως τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας τὸ ὁποῖον ὄντως ἔχει παραμεληθῆ, ὃ δὲ τρόπος διδασκαλίας ἐλάχιστα προάγει τοὺς ὑψηλοὺς ἀνθρωπιστικούς ἀλλὰ καὶ τεχνικο-οικονομικοὺς σκοποὺς αὐτοῦ.

Ἡ ἐξειδικευμένη ἐμπειρία καὶ κατάρτισις ὑμῶν ἐπὶ τοῦ ἐν θέματι ἀντικειμένου θὰ ἀποτελέσουν ἀσφαλῶς πολῦτιμον προσφορὰν κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἐν σχεδίῳ ἀναλυτικῶν προγραμμάτων.

Ἐ σ ω τ ε ρ ι κ ῆ δ ι α ν ο μ ῆ

Τμῆμα Μέσης Ἐκπαίδευσως (3)

Ὁ Διευθυντῆς

Κ. ΧΑΡΗΣ

(γ) Ἐπιστολή — υπόμνημα τοῦ Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου Κύπρου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας. Τὸ υπόμνημα ἐδόθη ἐπίσης ἰδιοχείρως εἰς συναντήσεις μετὰ τῶν Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ῥηρησείας, τοῦ Τμηματάρχου Ἀνωτέρας καὶ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

Λευκωσία, 10η Νοεμβρίου, 1975.

Γενικὸν Διευθυντὴν
Ὑπουργείου Παιδείας,
Ἐντιμὲ Κύριε,

ΘΕΜΑ: ΑΥΤΗΣΗ ΩΡΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ — ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ
ΠΡΟΣΟΝΤΟΥΧΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΩΝ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΕΣΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου Κύπρου μὲ πικρία καὶ ἀπογοήτευση παρατηρεῖ ὅτι, παρὰ τὰς ἀλλεπάλληλες ἐνέργειάς του σὲ διάφορες κατευθύνσεις, καμμία θετικὴ ἐνέργεια ἔχει γίνει γιὰ αὔξησιν τῶν ὡρῶν καὶ βελτίωσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας στὰ Σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ στὸ θέμα τοῦ διορισμοῦ προσοντούχων Γεωγράφων.

Ὅπως εἶναι γενικὰ ἀποδεκτό, ὁ τρόπος πὺν προσφέρεται ἡ Γεωγραφία στὰ Σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὑστερεῖ σὲ σύγκρισιν μὲ ἄλλα μαθήματα. Ἡ διαπίστωση αὕτη ἔγινε ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας. Τὸ 1966, γιὰ παράδειγμα, ὁ τότε Τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, μὲ ἐγκύκλιό του πρὸς τοὺς διδάσκοντες τὸ μάθημα ἀναγνώριζε ὅτι ἡ Γεωγραφία ὑποφέρει καὶ καλοῦσε αὐτοὺς νὰ παρακολουθήσουν εἰδικὰ ἐπιμορφωτικὰ μαθήματα πὺν ὠργάνωνε τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας. Στὴν ἴδια περίου περίου τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας ἀπέσπασε μερικῶς εἰδικὸ Γεωγράφο καὶ τὸν χρησιμοποίησε σὰν σύμβουλο τῶν διδασκόντων τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας. Ἐνα χρόνο ἀργότερα τὸ Ὑπουργεῖο κάλεσε στὴν Κύπρου τὸν κ. Μ. Storm εἰδικὸ Ἄγγλο Γεωγράφο, γιὰ νὰ μελετήσῃ καὶ ὑποβάλλῃ εἰσηγήσεις σχετικὰ μὲ τὴν βελτίωσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας. Ἡ ἔκθεσι Storm κάθε ἄλλο παρὰ κολακευτικὴ μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα ὁ κ. Storm εἰσηγεῖτο τὴν παραχώρησιν ὑποτροφιῶν σὲ ἐνδιαφερομένους Κυπρίους ἐκπαιδευτικοὺς γιὰ Γεωγραφικὰς σπουδὰς, πὺν στὴν ἐπιστροφὴ τους θὰ ἀποτελοῦσαν πυρῆνες γιὰ βελτίωσιν τοῦ μαθήματος.

Οἱ ὀρθὰς καὶ θετικὰς αὐτὰς ἐνέργειες τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας στὴν περίου 1966 - 1969 δὲν ἀφήνουν περιθῶρια γιὰ ἀμφισβήτηση τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς γεωγραφίας ἀπὸ μὴ εἰδικὸς στὸ μάθημα ὑστεροῦσε. Πιστεύουμε πὺς, ἂν ὑπῆρχε συνέγεια καὶ συνέγεια στὶς ὀρθὰς κατευθύνσεις τῆς περιόδου 1966 - 69,

ή στάθμη τής Γεωγραφίας στα Σχολεία Μέσης Έκπαιδύσεως θά ήταν σήμερα πολὺ πὸ ψηλή. Δυστυχῶς, ὅμως, ἀπὸ τὸ 1970 καὶ μετὰ παρατηροῦμε μιὰ ἀντίστροφη προσέγγιση τοῦ θέματος ἀπ' ἐκείνη τής περιόδου 1966 - 69. Οἱ περίοδοι διδασκαλίας τής Γεωγραφίας μειώθηκαν ἀπὸ δύο ὥρες τὴν βδομάδα σὲ μιὰ, καὶ τοῦτο σ' ἀντίθεση μὲ τὸ 'Αναλυτικὸ Πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τής Ἑλλάδος. Ἡ Κύπρος ἀποτελεῖ ἔτσι μιὰ ἀπὸ τὶς λίγες, ἴσως τὴν μοναδικὴ χώρα τής Εὐρώπης, ὅπου ἡ Γεωγραφία προσφέρεται σὰν μονόωρο μάθημα. Ἡ θέση τοῦ Συμβούλου στὸν τρόπο διδασκαλίας τοῦ μαθήματος καταργήθηκε καὶ καμμιά ἐνέργεια δὲν ἔχει γίνει γιὰ τὴν τοποθέτηση καὶ ἀξιοποίηση ἀριθμοῦ Κυπρίων πὸν ἀπόκτησαν εἰδικὰ προσόντα στὴν Γεωγραφία μὲ ἴδια ἔξοδα. Παρατηρεῖται ἔτσι, μιὰ μεγάλη ἀντίθεση στὶς συστάσεις τής εἰδικῆς Ἐκθεσης Storm.

Ἐντιμὲ Κύριε,

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου Κύπρου δὲν ἐπιθυμεῖ ν' ἀντιδικήσει μὲ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας. Ἀντίθετα, ἐπιθυμεῖ συνεργασία μὲ τὶς ἀρμόδιες ἀρχές γιὰ βελτίωση τοῦ μαθήματος γιατί πιστεύει, ὅπως καὶ ὁ R. Kasperson πὼς «εἶναι πράγματι εἰρωνεία νὰ ἐλλείπη οὐσιαστικὰ ἡ Γεωγραφία ἀπὸ τὴ χώρα πὸν πρωτοεμφανίστηκε».

Σὲ μιὰ ἐποχὴ πὸν ὁ κόσμος ἄρχισε ν' ἀποκτᾶ οἰκουμενικὴ συνείδηση εἴμαστε ἀναγκασμένοι ν' ἀποκτήσουμε γεωγραφικὴ σκέψη, γιατί ἡ Γεωγραφία παρέχει τὶς κατάλληλες γνώσεις, καλλιεργεῖ τὸν κατάλληλο τρόπο σκέψης καὶ καλλιεργεῖ ἀξίες πὸν συμβάλλουν στὴν διεθνῆ κατανόηση καὶ στὴν ἀνάπτυξη πνεύματος οἰκουμενικότητας.

Ἡ συνεισφορὰ τής Γεωγραφίας, ἐξ ἄλλου, φάνηκε κατὰ τὴν κρίσιμη περίοδο μετὰ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολή. Γεωγράφοι τής Κύπρου ἀνάλαβαν καὶ ἐξέδωσαν εἰδικὲς γεωπολιτικὲς μελέτες πὸν συνέβαλαν σημαντικὰ στὴν ὀρθὴ κατανόηση καὶ διαφώτιση πάνω στὶς γεωγραφικὲς πτυχές τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος. Ἀναφερόμαστε εἰδικὰ στὶς μελέτες: Α. Σοφοκλέους, «Περιφέρειες καὶ Περιφερειακὴ Διοίκηση» (1975), Γ. Καρούζη, «Σχέδιον Λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ Προβλήματος» (1975), Ο. Γιαγκουλῆ, «Πιθανὲς Ἐπιπτώσεις ἀπὸ Ὁμοσπονδιακὴ Λύση ὅπως Προτείνεται ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ Πλευρὰ» (1975) καὶ Π. Περικλέους, «Σχέδιον Μεσαορίας» (1975).

Γιὰ νὰ μὴ συνεχίσουμε νὰ βγάζουμε ἀγεωγράφητους ἀποφοίτους Γυμνασίων καὶ νὰ θεωρούμαστε σὰν λαὸς ἀγεωγραφῆτων, ὁ Γεωγραφικὸς Ὁμιλος Κύπρου εἰσηγεῖται, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ:

- 1ον. Τὴν αὔξηση τῶν ὥρῶν διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τής Γεωγραφίας σύμφωνα μὲ τὰ ἐπίπεδα τής περιόδου 1966 - 1969.
- 2ον. Τὸν διορισμὸ τῶν προσοντούχων γεωγράφων στὰ Σχολεία Μέσης Ἐκπαιδύσεως καὶ τὴν κατάλληλη ἀξιοποίησή τους.
- 3ον. Τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ θεσμοῦ τοῦ Συμβούλου (ἐπιθεωρητοῦ) γιὰ μιὰ ὀρθὴ προσέγγιση στὸ θέμα διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τής Γεωγραφίας.

4ον. Τὴν τροποποίηση τῶν Σχεδίων Ὑπηρεσίας, ὥστε οἱ κατέχοντες τὸ Δίπλωμα Γεωγραφίας τοῦ Λονδίνου ἢ ἄλλα ἰσοδύναμα προσόντα νὰ ἔχουν ἴσες εὐκαιρίες διορισμοῦ μὲ ἐκείνους ποὺ κατέχουν προσόντα διορισμοῦ στὴ θέση καθηγητοῦ Β 10.

Ἐπιτρέψατέ μας κ. Γενικέ, νὰ ἐνδιατρίψουμε ἰδιαίτερα στὸ αἴτημα γιὰ διορισμὸ τῶν προσοντούχων γεωγράφων.

Ἀπὸ διαφόρους κύκλους τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας προβλήθηκε ἐπανειλημμένα τὸ ἐπιχείρημα πὼς μὲ τὸν διορισμὸ Γεωγράφων θὰ ὀξυνθῆ τὸ ἀνεργιακὸ πρόβλημα τῶν Φυσιγνωστῶν. Ἄνκαι κατανοοῦμε τὸ πρόβλημα τῆς συμπαθούσης τάξης τῶν Φυσιγνωστῶν, ἀδυνατοῦμε νὰ δεχθοῦμε τὴν ὀρθότητα τοῦ ἐπιχειρήματος. Ἡ Παιδεία εἶναι τόσο ψηλὸς θεσμὸς ποὺ δὲν πρέπει νὰ ἐπιδέχεται κριτήρια τὰ ὁποῖα κάθε ἄλλο παρὰ τὴν προάγουν. Πιστεύουμε πὼς ἡ εἰδίκευση καὶ μετεκπαίδευση καθηγητῶν σὲ διάφορους κλάδους γίνεται μὲ γνώμονα τὴν προαγωγή τῆς Παιδείας καὶ ἀδυνατοῦμε νὰ κατανοήσουμε γιατί ἡ παρασπονδία νὰ γίνεται συνεχῶς σὲ βάρος τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας καὶ ὄχι γιὰ παράδειγμα σὲ βάρος τῶν Μαθηματικῶν, τῶν Ἀγγλικῶν ἢ τῶν Φιλολογικῶν μαθημάτων.

Ἀναμένοντας σύντομα ἀπάντησή σας πάνω στὰ δίκαια αἰτήματά μας,

Διατελοῦμε

Μετὰ τιμῆς,

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Γ.Ο.Κ.
(ΟΘΩΝ ΓΙΑΓΚΟΥΛΛΗΣ)

Ὁ Ἀντιπρόεδρος Α'
(Α. ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ)

Ὁ Γ. Γραμματεὺς
(Ν. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ)

- Κοιν.: 1. Μακαριώτατον Πρόεδρον Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Ἀρχιεπίσκοπον Μακάριον.
2. Ὑπουργὸν Παιδείας.
3. Πρόεδρον Ἐπιτροπῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ὑπηρεσίας.
4. Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν Βουλῆς Ἀντιπροσώπων.

(δ) Ἡ ἀπάντησις τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Παι-
δείας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας.

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Υ.Π. 120/69

112/70

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

9 Δεκεμβρίου 1975.

Πρόεδρον
Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου Κύπρου
Τ.Κ. 3656
Λευκωσία.

Ἀξιότιμε κ. Πρόεδρε,

Ἀναφέρομαι σὸ ὑπόμνημά σας 10ης Νοεμβρίου 1975 καὶ στὴ συνέντευξη
πὸν εἶχατε μαζί μου τὴν 21ην Νοεμβρίου.

Ἐπιθεβαιῶνω ὅσα καὶ στὴ συνάντησή μας ἐξέθεσα γιὰ τὴ θέση τοῦ Ἐπι-
χειρηματικοῦ Παιδείας πάνω στὰ θέματα πὸν ἐγείρετε:

- (α) Συμμεριζόμεθα τὴν ἀποψή σας ὅτι χρειάζεται βελτίωση στὴ διδασκαλία
τῆς Γεωγραφίας στὰ σχολεῖα.
- (β) Μέχρι τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους θὰ μελετήσουμε τὸ πρόβλημα αὐτὸ
πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς βελτιώσεως ἀπὸ ἀπόψεως προγραμμάτων,
ἐποπτικῶν μέσων, πὸν προσοντούχου προσωπικοῦ καὶ ἐπιθεωρήσεως.
- (γ) Ὑπάρχουν σχετικὰ, διάφορα προβλήματα καὶ περιορισμοὶ πὸν ἀπορρέ-
ουν ἀπὸ τὸ φόρτο τῶν ὥρολογίων καὶ ἀναλυτικῶν μας προγραμμάτων, τὸ
κόστος παραγωγῆς ἐποπτικῶν μέσων καὶ βοηθημάτων, τὴν ὑπαρξὴ ἀνέρ-
γων καθηγητῶν συγγενῶν εἰδικότητων κλπ. Γι' αὐτὸ οἱ δυνατοτήτες
μας νὰ δώσουμε ἀμέσως ριζικὲς λύσεις εἶναι περιορισμένες.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ παρακαλῶ δεχθῆτε τὰ συγχαρητήρια καὶ τὴν μεγάλη
ἐκτίμησι τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Παιδείας πρὸς τὸν Ὁμιλό σας γιὰ τὴν ἀξίεπαινη δρῶση του μέχρι
σήμερα καὶ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον πὸν δείχνει γιὰ τὴν ἐκπαίδευση.

Μετὰ τιμῆς,
Γενικὸς Διευθυντής.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
Κ. Γ. ΚΑΡΟΥΖΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΕΝΙΚΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ ΤΟΥ Γ.Ο.Κ.,
ΤΗΝ 1ΗΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1974

Ἀγαπητὰ μέλη,

Εἰς τὴν σημερινὴν λογοδοσίαν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Γ.Ο.Κ. διὰ τὴν διαρρέυσασαν περίοδον θὰ εἶμαι σύντομος διὰ δύο λόγους: πρῶτον, πιθανῶς διότι ἔχομεν πλέον ἀποκτήσει πρακτικότητα εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν θεμάτων τῶν ἀφορώντων τὸν ὄμιλόν μας καὶ δεύτερον, διότι ἔχομεν ἀποκρυσταλλώσει σαφεῖς καὶ συγκεκριμέναις ἀντιλήψεις περὶ τῶν σκοπῶν καὶ ἐπιδιώξεων τοῦ Ὀμίλου.

Κατὰ τὴν διαρρέυσασαν περίοδον, ὡς γνωστόν, ἄρκετὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ὡς καὶ ἄλλα δραστήρια μέλη τοῦ Ὀμίλου, ἀπουσίαζον εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ ὀλίγοι οἵτινες παρέμειναν εἰς Κύπρον ἐπωμίσθησαν τὸ βαρὺ φορτίον τῆς συνεχίσεως τῶν ποικίλων δραστηριοτήτων τοῦ Ὀμίλου μας. Εὐρέθημεν δὲ καὶ εἰς ἀνάγκην, ὡς ὅλοι γνωρίζετε, νὰ χρησιμοποιήσωμεν Γραμματέα ἐκτὸς τῶν τάξεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἵνα δυνηθῶμεν νὰ συνεχίσωμεν ἀπροσκόπτως τὸ τεράστιον ἔργον τῆς ἀλληλογραφίας ἐνὸς Ὀμίλου τόσοσιν γνωστοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικόν καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Ἀτενίζομεν δὲ σήμερον τὸ μέλλον μὲ πολλὴν αἰσιοδοξίαν χάρις εἰς τὸν γεωγραφικὸν πυρῆνα τὸν ὁποῖον κατωρθώσαμεν νὰ δημιουργήσωμεν κατὰ τὰ τελευταῖα ἕξ ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Ὀμίλου. Πολλὰ ὅμως τῶν σχεδίων μας καὶ ἄρκεται ἀπὸ τὰς δραστηριότητάς μας ἔχουν ἐπηρεασθῆ λόγῳ τῆς γνωστῆς Κυπριακῆς Τραγωδίας ἣτις καὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ προγραμματίσωμεν τὸ μέλλον πιθανῶς μὲ διαφορετικὸν τρόπον ἀπὸ ὅτι ἀρχικῶς ἐσχεδιάσαμεν. Δι' αὐτὸ οἱ στόχοι μας εἰς τὸ μέλλον, ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν προσεχῆ διετῆ θητείαν τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου, πρέπει κατὰ τὴν γνώμην μου νὰ εἶναι κατὰ κύριον λόγον: -

(α) Συνεισφορὰ εἰς τὴν πολιτικὴν γεωγραφίαν τῆς πατρίδος. "Ὅταν ἀντιμετωπίζωμεν θέμα ἐπιβιώσεως, ὅταν τὰ δημιουργήματα τῶν εἰρηνικῶν ἀγώνων τῶν Κυπρίων καταστρέφονται λόγῳ ξένης ἐισβολῆς, ὅταν τὰ σπίτια μας καὶ αἱ περιουσίαι μας λεηλατοῦνται, ὅταν ἡ γεωγραφία αὐτοῦ τοῦ τόπου παραμορφώνεται, ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ μένωμεν ἀσυγκίνητοι καὶ νὰ θέτωμεν ὡς θέματα προτεραιότητος ἄλλα πλὴν τοῦ Κυπριακοῦ. Αὐτὸ ἔχουν πράξει πολλοὶ χῶροι ἐν καιρῷ πολέμου καὶ αὐτὸ ἐπιτάσσουσιν αἱ καταστάσεις νὰ πράξωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἐπὶ ἕτη ἐμελετούσαμε τὴν δημιουργίαν ἐνὸς Γεωγραφικοῦ κέντρου παρὰ τὸ στρατόπεδον τῆς ΕΛΔΥΚ ὅπου εὐρίσκεται τὸ οἰκόπεδόν μας. Ἐὰν τὸ ὄνειρόν μας ὑλοποιῆτο, αὐτὴν τὴν στιγμὴν λόγῳ τῆς Τουρκικῆς ἐισβολῆς τὸ κτίριόν μας πιθανῶς θὰ ἦτο κατεδαφισμένον καὶ τὰ περιουσιακά του στοιχεῖα θὰ εὐρίσκοντο εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐισβολέως.

Δὲν σὰς ἀποκρύπτω τὰς διαβουλεύσεις αἵτινες γίνονται κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας Γεωγραφικῆς ὀργανώσεως ἐν Κύπρῳ ἣτις θὰ ἀσχολῆται ἀποκλειστικῶς μὲ Κυπριακὰς γεωγραφικὰς σπουδὰς καὶ κυρίως μὲ τὸ πολιτικογεωγραφικὸν θέμα τῆς μαρτυρικῆς μας νήσου. Πότε καὶ ἐὰν θὰ δημιουργηθῆ μία νέα γεωγραφικὴ ὀργάνωσις εἶναι πιθανῶς ἄλλο θέμα. Εἶναι ὅμως κατὰ τὴν γνώμην μου ἐπάναγκες ὅπως διοχετεύσωμεν τὴν ἔρευναν καὶ τὰς γεωγραφικὰς μας μελέτας πρὸς μίαν νέαν κατεύθυνσιν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλουν αἱ κρίσιμοι στιγμαὶ τῆς ζωῆς τοῦ τόπου τούτου. Πολὺ ὀλίγη ἔρευνα ἔγινε

περὶ τῆς κοινωνικο-γεωγραφίας τῆς εἰσβολούσης χώρας. Οἱ εἰσβολεῖς γνωρίζουν πολὺ περισσότερα πράγματα δι' ἡμᾶς παρὰ ἡμεῖς δι' ἐκείνους. Θὰ ἦτο ματαιόπονία νὰ ἐπιστρατεύωμεν ὄλας τὰς γνώσεις καὶ τὰς σκέψεις μας πρὸς τοὺς ποικίλους τομεῖς τῆς οικονομικῆς μας ἀναπτύξεως, ὅταν ἀκόμη ὑπάρχει ὁ κίνδυνος, ἔστω καὶ ἀμυδρὸς, νὰ Τουρκοποιηθῇ ἡ Νῆσος μας ἢ νὰ ἐπισωρευθοῦν νέαι καταστροφαὶ ἀλλοιώνουσαι κάθε σχέδιον καὶ πρόγραμμα οικονομικῆς ἀνεξίσεως.

(6) Δεύτερον μέλημά μας πρέπει νὰ εἶναι ὁ διορισμὸς εἰς τὰς καταλλήλους θέσεις ὄλων τῶν προσοντούχων ἀδιορίστων γεωγράφων. Δὲν πρέπει νὰ ἀνεχθῶμεν τὸν διορισμὸν ἀκαταλλήλων προσώπων εἰς θέσεις-κλειδιά αἵτινες ἐπηρεάζουν ὀλόκληρον τὴν μελλοντικὴν πορείαν τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης ἐν Κύπρῳ.

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι κατωρθώσαμεν νὰ ἐξασφαλίσωμεν ἀρκετάς ὑποτροφίας εἰς τὴν Γεωγραφίαν, ἐν τούτοις ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι ἡ προσπάθεια αὕτη πρέπει νὰ συνεχισθῇ ἵνα δοθῇ ἡ εὐκαιρία εἰς πολλοὺς Κυπρίους νὰ ἀποκτήσουν ἀνώτερα γεωγραφικὰ προσόντα εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Γεωγραφίας. Ἐξακολουθοῦμεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι οἱ φυσιογνώσται τῶν Πανεπιστημίων τῆς Ἑλλάδος εἶναι μιά ὑπολογίσιμος δύναμις τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ βοηθήσωμεν ἵνα εἰς σύντομον χρονικὸν διάστημα καλύψουν τὰ κενὰ των εἰς μερικοὺς τομεῖς τῆς Γεωγραφίας. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι μερικοὶ φυσιογνώσται ἔχουν προσφέρει πολὺ περισσότερα εἰς τὸν Γ.Ο.Κ. παρὰ ἄλλοι οἵτινες ἔχουν καθαρῶς γεωγραφικὰ προσόντα. Ἡ θελίωσις τοῦ μαθήματος τῆς γεωγραφίας εἰς τὰς σχολὰς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὡς καὶ ἡ τροποποίησις τοῦ ὠρολογίου προγράμματος εἶναι δύο σοβαρὰ θέματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἀπασχολήσουν τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ὑπεπιτροπὴν. Δύνανται οἱ γεωγράφοι-ἐκπαιδευτικοὶ μας διὰ τῶν γνώσεων καὶ τῶν συγγραμμάτων των νὰ ἀποδείξουν καὶ νὰ πείσουν τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀρχὰς διατὶ πρέπει ἡ γεωγραφία νὰ λάθῃ εἰς τὰ σχολεῖα ἐξέχουσαν θέσιν καὶ διατὶ ἡ γεωγραφία δὲν εἶναι ἕνα τυχαῖο μάθημα ἀλλὰ μιά συναρπαστικὴ καὶ πρακτικοθεωρητικὴ χρήσιμος ἐπιστήμη.

Τελειῶνων θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου νὰ εὐχαριστήσω τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς διετίας 1972—1974, τὸ ὁποῖον συνειργάσθη μετ' ἐμοῦ καὶ κατωρθώσαμεν εἰς τὴν δυσκολωτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ Ὀμίλου μας νὰ προσφέρωμεν τὸ κατὰ δύναμιν μὴ ὑστεροῦντες οὐδενὸς ἄλλου ὀμίλου ἐν Κύπρῳ. Ἰδιαιτέρως δὲ νὰ εὐχαριστήσω τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν Τουρκικὴν Εἰσβολὴν ἀνέπτυξεν σημαντικωτάτην δραστηριότητα τροφοδοτώντας τὴν Κυβέρνησιν, ἰδιαιτέρως τὰς Πρεσβείας καὶ τὸν Τύπον, μὲ χρήσιμα στατιστικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν νὰ βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος εἰς ποικίλας ἐκδόσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Πιθανῶς αὕτη νὰ εἶναι καὶ μιά εὐκαιρία νὰ ἀναφέρω ὅτι τὸσον ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὅσον καὶ ἡγετικά στελέχη τῆς σημερινῆς Δημοκρατικῆς Ἑλλάδος, μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ πρεσβευταὶ ξένων χωρῶν διεβίβασαν πρὸς τὸν Ὀμιλον τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν εὐαρέσκεϊάν των διὰ τὴν ἐρευνητικὴν μας ἐργασίαν ἐπὶ τῶν γνωστῶν δημοσιεύσεών μας μετὰ τὴν Τουρκικὴν εἰσβολὴν.

Ὅλας ἰδιαιτέρως ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω τὸν κ. Π. Ἰωαννίδην ὁ ὁποῖος ἀντεκατέστησεν ἐπαξίως τὸν ἀναχωρήσαντα ἐπ' ὑποτροφία αἰρετὸν καὶ δεδοκιμασμένον Γραμματέα τοῦ Ὀμίλου κ. Α. Σοφοκλέους, τὸν κ. Γ. Φιλίππου ὅστις δι' ἀκόμη μίαν περίοδον ἐφάνη ἀξίος Ταμίας καὶ τοῦ ὁποίου ἡ τελευταία ἐπιτυχία εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου ἐχαρποποίησεν ὄλους ἡμᾶς οἵτινες τὸν ἐγνωρίσαμεν, τὸν κ. Α. Μαυρομάτην ὅστις ἔδειξεν συνέπειαν καὶ ὑψηλὸν αἶσθημα εὐθύνης εἰς κάθε ἀνατεθὲν εἰς αὐτὸν ἔργον καὶ τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἶναι, τολμῶ νὰ πῶ, τιμὴ διὰ τὸν Ὀμιλόν μας, τὸν κ. Ἀργυρίδην ὅστις δὲν ἐφείσθη χρόνου καὶ κόπου ἵνα συνεχίσῃ τὴν ἀποστολὴν

του δελτίου μας εις τούς συνδρομητάς τόσοσ του έσωτερικού όσοσ και του έξωτε-
ρικού.

Δράττομαι δέ τής ευκαιρίας να καλωσωρίσω εις την Κύπρον τὰ έπιλεκτα μέλη
του Γ.Ο.Κ. ώσ τόν κ. Σοφοκλέους, τόν κ. Γιαγκουλλήν, τόν κ. Περικλέους, τόν
κ. Καδήν, τόν κ. Χρίστου και τόν κ. Σπύρου, οίτινες άφοϋ συνεπλήρωσαν τας
σπουδάσ των έπιστρέφουν εις την Κύπρον με ειδικότητασ τας όποίασ ό Γ.Ο.Κ.
δύναται να άξιοποιήσ έπωφελώσ. Έπίσης δράττομαι τής ευκαιρίασ και δημοσία
να συγχαρώ έκ μέρουσ του Διοικητικού Συμβουλίου όλους όσους έπέτευχον εις τας
έξετάσεισ του Πανεπιστημίου του Λονδίνου εις την Γεωγραφίαν.

Τέλος δι' όλα τὰ μέλη του Γ.Ο.Κ. άτινα λόγω τής Τουρκικήσ εισβολήσ άπώ-
λεσαν προσφιλή των πρόσωπα ή έγκατέλειψαν παρά την θέλησί των τας οικίασ
και τὰ άλλα των περιουσιακά στοιχεία έκφράζω την λύπην και την άπαρέσκεϊαν του
Διοικητικού Συμβουλίου και εύχομαι όπωσ οί άγώνεσ του Γ.Ο.Κ. δια την άπο-
μάκρυνσιν του εισβολέωσ έκ τής Κύπρου και την έπιστροφήν των προσφύγων εις
τας έστίασ των συνεχισθούν με πάθος, άποφασιστικότητα και τόλμην. Είμαι τής
γνώμησ ότι όσοσ όλίγοι και άν είμεθα δυνάμεθα να προσφέρωμεν πολλά εις τόν
ύπερ πάντων άγώνα τής Κύπρου.

Εύχαριστώ.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

1974 — 1976

Γεώργιος Καρούζης, Πρόεδρος
"Οθων Γιαγκουλλής, 'Αντιπρόεδρος Α'
'Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, 'Αντιπρόεδρος Β'
Νίκος Γεωργιάδης, Γενικός Γραμματεὺς
Γεώργιος Φιλίππου, Ταμίας
'Αντώνιος Χατζιῆγκος, Β. Γενικός Γραμματεὺς
'Ανδρέας Μαυρομμάτης
Γεώργιος Καδῆς
Περικλῆς Περικλέους
Παναγιώτης 'Αργυρίδης
Πᾶνος 'Ιωαννίδης

} Σύμβουλοι

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Προέδρου κ. Γ. Καρούζη ἐκ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου λόγω ἀσθενείας, περὶ τὰ μέσα τοῦ 1975, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Γ.Ο.Κ. ἀνεσχηματίσθη ὡς ἀκολούθως:

"Οθων Γιαγκουλλής, Πρόεδρος
'Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, 'Αντιπρόεδρος Α'
Παναγιώτης 'Αργυρίδης, 'Αντιπρόεδρος Β'
Νίκος Γεωργιάδης, Γενικός Γραμματεὺς
Γεώργιος Φιλίππου, Ταμίας
Πᾶνος 'Ιωαννίδης, Β. Γενικός Γραμματεὺς
'Ανδρέας Μαυρομμάτης
Γεώργιος Καδῆς
Περικλῆς Περικλέους
'Ανδρέας Χρίστου

} Σύμβουλοι

Τὸ νέον Διοικητικὸν Συμβούλιον εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ συνεδρίαν ἀνεκήρυξε τὸν ἀποχωρήσαντα τῆς Προεδρίας τοῦ 'Ομίλου κ. Γ. Καρούζην 'Επίτιμον Πρόεδρον τοῦ Γ.Ο.Κ., πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν ἀνεκτιμῆτων ὑπηρεσιῶν του πρὸς τὸν 'Ομιλον καὶ τὴν 'Επιστήμην τῆς Γεωγραφίας. 'Ο κ. Καρούζης ἐχρημάτισε Πρόεδρος τοῦ Γ.Ο.Κ. ἐπὶ ἑπταετίαν, ἦτοι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του τὸ 1968.

Celebrate with a little gold...

...a little gold from Benson & Hedges

From the House of Benson & Hedges

ΜΠΥΡΑ
ΚΕΟ

Η ΜΠΥΡΑ
ΣΑΣ

